

НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
УКРАЇНИ
«КИЇВСЬКИЙ ПОЛІТЕХНІЧНИЙ ІНСТИТУТ
імені ІГОРЯ СІКОРСЬКОГО»

ЗБІРНИК МАТЕРІАЛІВ

XI Міжнародної науково-практичної
конференції

**«Соціальна робота: виклики сьогодення.
Інноваційні соціальні проєкти та
волонтерські практики»**

25 листопада 2021 р.

Київ
2021

П 86 **Соціальна робота: виклики сьогодення. Інноваційні соціальні проєкти та волонтерські практики:** Збірник матеріалів XI Міжнародної науково-практичної конференції (м. Київ, 25 листопада 2021 року). Київ: КПІ ім. Ігоря Сікорського, 2021. 276 с.

У збірнику містяться матеріали, що подані на XI Міжнародну науково-практичну конференцію «Соціальна робота: виклики сьогодення. Інноваційні соціальні проєкти та волонтерські практики» науковцями, викладачами, аспірантами та студентами. Конференція відбулася 25 листопада 2021 року на базі кафедри філософії КПІ ім. Ігоря Сікорського.

Тези доповідей учасників конференції подано в авторській редакції

За зміст доповідей організаційний комітет відповідальності не несе

УДК 364-78(06)

© Автори, 2021

© КПІ ім. Ігоря Сікорського, 2021

ЗМІСТ

Krassimira Petrova. THE FUTURE OF SOCIAL WORK WITH THE ELDERLY PEOPLE IN BULGARIA	6
Албул Ірина. ПРОЄКТНА СКЛАДОВА У ПІДГОТОВЦІ СОЦІАЛЬНИХ ПРАЦІВНИКІВ	8
Амеліна Вікторія. СОЦІАЛЬНЕ ПРОЄКТУВАННЯ ЯК ЧИННИК РОЗВИТКУ ОСОБИСТІСНОГО ПОТЕНЦІАЛУ УЧНІВСЬКОЇ МОЛОДІ	11
Анацька Наталія. ЕКОЛОГІЧНА ЕТИКА В ОСВІТІ І ВИХОВАННІ СОЦІАЛЬНИХ ПРАЦІВНИКІВ	14
Афанасьєва Єлизавета. СПЕЦИФІКА СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ У ПЕНІТЕНЦІАРНИХ УСТАНОВАХ	17
Бабій Аліна, Михайлова Олександра. ВОЛОНТЕРСТВО ЯК ФЕНОМЕН СУЧАСНОСТІ	20
Батракова Анастасія. СОЦІАЛЬНА ДІЯЛЬНІСТЬ ПРОТИСТАНТСЬКИХ ЦЕРКОВ В УКРАЇНІ: НА ПРИКЛАДІ ЦЕРКВИ АДВЕНТИСТІВ СЬОМОГО ДНЯ	23
Бессараб Катерина. ДІДЖИТАЛІЗАЦІЯ ЯК СПРОБА ПОПУЛЯРИЗАЦІЇ ВОЛОНТЕРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ	25
Бибик Вадим. АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ В УКРАЇНІ: ПЕРЕДУМОВИ СТВОРЕННЯ СОЦІАЛЬНИХ ПРОЄКТІВ	29
Богачев Роман. НАВІЩО ФІЛОСОФІЯ В СОЦІАЛЬНІЙ РОБОТІ	32
Боковець Ольга. ЗАПОБІГАННЯ ТА ПРОТИДІЯ ПСИХОЛОГІЧНОМУ НАСИЛЛЮ	35
Боровик Олена. СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНІ ЗАСАДИ ДІЯЛЬНОСТІ ВОЛОНТЕРІВ ЗА КОРДОНОМ	38
Браславська Олександра. ІННОВАЦІЙНІ ОРІЄНТИРИ СОЦІАЛЬНОГО ТУРИЗМУ	41
Брідня Діана. СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНІ ПОСЛУГИ ДІТЯМ, ЩО ПЕРЕБУВАЮТЬ У СКЛАДНИХ ЖИТТЄВИХ ОБСТАВИНАХ	44
Тетяна Бубон. ПРОБЛЕМА ПРОФЕСІЙНОЇ ДЕФОРМАЦІЇ СОЦІАЛЬНИХ ПРАЦІВНИКІВ	47
Букша Анастасія. СОЦІАЛЬНА РОБОТА З СІМ'ЯМИ, ЯКІ ОПИНИЛИСЯ У СКЛАДНИХ ЖИТТЄВИХ ОБСТАВИНАХ	49
Вернік Олексій. ПРИНЦИП ЕКОЛОГІЧНОСТІ В ОСВІТНІЙ ПІДГОТОВЦІ СОЦІАЛЬНИХ ПРАЦІВНИКІВ	52
Вовченко Богдана, Крат Інна. ГЕНДЕРНА НЕРІВНІСТЬ У СОЦІАЛЬНО-ТРУДОВИХ ВІДНОСИНАХ	54
Володарська Наталія. ПСИХОЛОГІЧНА ДОПОМОГА ЖІНКАМ ТИМЧАСОВО ПЕРЕСЕЛЕНИХ В РЕЗУЛЬТАТІ ВІЙСЬКОВОГО КОНФЛІКТУ НА СХОДІ УКРАЇНИ	57
Гончаренко Аліса, Ушакова Маргарита. НАСИЛЛЯ В СІМ'І: ПРИЧИНИ ТА НАСЛІДКИ	60
Гузій Олена. ОСОБЛИВОСТІ ВОЛОНТЕРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ	63
Давидова Аліна, Моспан Софія. ПРОБЛЕМА МЕНТАЛЬНОГО ЗДОРОВ'Я УКРАЇНСЬКОЇ МОЛОДІ	65
Девтеров Ілля. СОЦІАЛЬНА РОБОТА ЧИ СОЦІАЛЬНА ТУРБОТА?	67
Дранник Вікторія. СОЦІАЛЬНА РОБОТА У ЦАРИНІ ФІЛОСОФУВАННЯ	70
Дуванська Катерина. ПЕРСПЕКВИ РОЗВИТКУ ТА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НАДАННЯ СОЦІАЛЬНИХ ПОСЛУГ НА РІВНІ ГРОМАДИ	72
Дуля Аліна. АНАЛІЗ ДІЯЛЬНОСТІ ЦЕНТРІВ СОЦІАЛЬНИХ СЛУЖБ м. КИЄВА ЩОДО НАДАННЯ СОЦІАЛЬНОЇ ДОПОМОГИ СІМ'ЯМ УЧАСНИКІВ АТО/ООС	75
Єсіна Катерина. КОУЧІНГ ЯК ІННОВАЦІЙНА ТЕХНОЛОГІЯ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ	78
Жигуліна Ірина. ДОМАШНЄ НАСИЛЬСТВО ЩОДО ДІТЕЙ ЯК СОЦІАЛЬНА ПРОБЛЕМА	81
Жукова Анастасія. ГАЗЛАЙТИНГ ЯК ФОРМА ДОМАШНЬОГО НАСИЛЬСТВА	83
Златопольська Наталія. ПРОЄКТНА ДІЯЛЬНІСТЬ ПОБФ «ГРОМАДСЬКЕ ЗДОРОВ'Я» У СФЕРІ ЗБЕРЕЖЕННЯ СЕКСУАЛЬНО-РЕПРОДУКТИВНОГО ЗДОРОВ'Я ПІДЛІТКІВ ТА МОЛОДІ, ЩО СХИЛЬНІ ДО РИЗИКОВАНОЇ ПОВЕДІНКИ	86
Кальченко Лариса. КОНЦЕПТУАЛЬНИЙ ЗМІСТ СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНОЇ РОБОТИ З ПРЕВЕНЦІЇ СОЦІАЛЬНОГО СИРІТСТВА У ТЕРИТОРІАЛЬНІЙ ГРОМАДІ МІСТА	95
Камишнікова Світлана. СПЕЦИФІКА ДІЯЛЬНОСТІ СОЦІАЛЬНИХ ПРАЦІВНИКІВ, ЩО СПРИЧИНЯЄ ЕМОЦІЙНЕ ВИГОРАННЯ	100
Карасьова Ольга. СОЦІАЛЬНА РОБОТА У ВЕЛИКІЙ БРИТАНІЇ	103
Каркач Андрій. ПРОТИДІЯ ДЕСОЦІАЛІЗАЦІЇ ЛЮДЕЙ ЛІТНЬОГО ВІКУ: ВИКОРИСТАННЯ ТЕХНОЛОГІЇ НАСНАЖЕННЯ	106
Катеринич Анна. ТРАНСФОРМАЦІЯ СУСПІЛЬНИХ ЗАСАД СОЦІАЛЬНОЇ ІНТЕГРАЦІЇ ОСІБ З ІНВАЛІДНІСТЮ	109
Качасько Аліна. КІНОКЛУБ ЯК ПРОСТІР НЕФОРМАЛЬНОГО СПІЛКУВАННЯ ДЛЯ ПІДЛІТКІВ	111
Кліщ Катерина. ОСОБЛИВОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ ВОЛОНТЕРСЬКИХ ОРГАНІЗАЦІЙ В УКРАЇНІ: ІННОВАЦІЙНІ ПРАКТИКИ	113
Коваль Олена. СОЦІАЛІЗАЦІЯ ПІДЛІТКІВ ТА МОЛОДІ: СУЧАСНІ ПРОБЛЕМИ УКРАЇНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА	117
Колотило Мар'яна. АКТУАЛЬНІ МОЖЛИВОСТІ ЗДІЙСНЕННЯ ОНЛАЙН-ВОЛОНТЕРСТВА В УКРАЇНІ І СВІТІ	120
Конончук Антоніна, Ніколаєнко Наталія. СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНІ АСПЕКТИ СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ ЛЮДЕЙ ПОХИЛОГО ВІКУ	123
Костроміна Ганна. НАВЧАННЯ СОЦІАЛЬНИХ ПРАЦІВНИКІВ: ТРАДИЦІЇ ТА СУЧАСНІСТЬ	125
Кочура Наталія. МОТИВАЦІЙНА РОЛЬ ДУХОВНОЇ МОНАДНОЇ ОСОБИСТОСТІ В ІНТЕГРОВАНОМУ СОЦІАЛЬНОМУ СЕРЕДОВИЩІ	128

Крилова Ілона. СОЦІАЛЬНА ПОЛІТИКА ФРАНЦІЇ. ДОСВІД ДЛЯ УКРАЇНИ.....	132
Кузнецова Ірина. ПРОФЕСІЙНА ІДЕНТИФІКАЦІЯ ПРИ ПІДГОТОВЦІ ФАХІВЦІВ У СФЕРІ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ	134
Купенко Олена. СТРАТЕГІЯ ФОРМУВАННЯ ПРОЄКТНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ БАКАЛАВРІВ ІЗ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ.....	137
Курусь Микита. АКТУАЛЬНІСТЬ ПРОБЛЕМИ ВЖИВАННЯ НАРКОТИКІВ СЕРЕД ПІДЛІКТІВ	140
Кутова Анастасія, Петрова Світлана. МЕДІАЦІЯ, ЯК ІННОВАЦІЙНА ТЕХНОЛОГІЯ У СОЦІАЛЬНІЙ РОБОТІ.....	141
Лебедик Леся. ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ СОЦІАЛЬНИХ ПРАЦІВНИКІВ ДО ПРОЄКТУВАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ.....	144
Левадня Надія, Царук Катерина. ПРОФЕСІЙНЕ САМОВИЗНАЧЕННЯ МОЛОДІ З ОБМЕЖЕНИМИ МОЖЛИВОСТЯМИ ДЛЯ ПОДАЛЬШОЇ ПРОФЕСІЙНОЇ САМОРЕАЛІЗАЦІЇ.....	147
Лисенко Дар'я. ВОЛОНТЕРСЬКА ДІЯЛЬНІСТЬ ЯК НЕВІД'ЄМНА СКЛАДОВА СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ.....	150
Литвинова Наталія. СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНА РОБОТА З ПРОФІЛАКТИКИ АДИКТИВНОЇ ПОВЕДІНКИ У ПІДЛІТКІВ В БЛАГОДІЙНІЙ ОРГАНІЗАЦІЇ	153
Ліщук Анастасія. ГЛОБАЛЬНА АСОЦІАЦІЯ ШКІЛ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ (МАШСР): ДОСВІД ТА ВПЛИВ ЇЇ ДІЯЛЬНОСТІ У СФЕРІ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ.....	156
Малярчук Наталія, Федорінова Софія. БЛАГОДІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ РЕЛІГІЙНИХ ОРГАНІЗАЦІЙ ЯК ВАЖЛИВА СКЛАДОВА ДОПОМОГИ ПОСТРАЖДАЛИМ УНАСЛІДОК РОСІЙСЬКОЇ АГРЕСІЇ НА СХОДІ УКРАЇНИ	158
Мезенцова Єва. ПОРІВНЯННЯ СОЦІАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ КАНАДИ ТА УКРАЇНИ	161
Михайлюк Марія. ЛИХОСЛІВ'Я СЕРЕД ПІДЛІТКІВ: АКТУАЛЬНІСТЬ ПРОБЛЕМИ ТА СПОСОБИ ЇЇ МІНІМІЗАЦІЇ	165
Мудрак Діана. ВИКОРИСТАННЯ МЕТОДУ АРТ-ТЕРАПІЇ У СОЦІАЛЬНІЙ РОБОТІ.....	168
Навроцький Вадим, Наконечна Марія. ПРОБЛЕМА ОХОРОНИ НАВКОЛИШНЬОГО СЕРЕДОВИЩА В УКРАЇНІ ТА СВІТІ: ШЛЯХИ ВІДНОВЛЕННЯ	170
Нарожна Анна. ДОСЛІДЖЕННЯ СХИЛЬНОСТІ СТАРШИХ ПІДЛІТКІВ ДО ХІМІЧНИХ АДІКЦІЙ: СОЦІАЛЬНО-ВИХОВНИЙ АСПЕКТ	173
Нейжапа Людмила. РЕАЛІЗАЦІЯ ВОЛОНТЕРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ЗДОБУВАЧАМИ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ.....	176
Обухова Ксенія. СОЦІАЛЬНИЙ СУПРОВІД ДІТЕЙ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНИМИ ПОТРЕБАМИ ПІД ЧАС ІНКЛЮЗИВНОГО НАВЧАННЯ.....	179
Огороднік Анастасія. БАТЬКІВСЬКИЙ ВПЛИВ НА ВИХОВАННЯ ТА СОЦІАЛІЗАЦІЮ ДИТИНИ.....	183
Олійник Антоніна. СОЦІАЛЬНИЙ ТУРИЗМ: МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД І СТАН В УКРАЇНІ	186
Онищук Богдана. КОРПУС МИРУ (PEACE CORPS) В УКРАЇНІ: ТЕОРІЯ ТА ПРАКТИКА.....	189
Орел Антон. ІННОВАЦІЙНІ СОЦІАЛЬНІ ПРОЕКТИ У КОНТЕКСТІ SMART-CITY (ПРИКЛАД КИТАЮ)	192
Піхорович Василь. ХУДОЖНЯ ЛІТЕРАТУРА ТА СОЦІАЛЬНА ПЕДАГОГІКА	194
Порицький Олександр. СИСТЕМА ПЕНСІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ У ЯПОНІ:	198
Потіщук Ольга. ДУАЛЬНА ОСВІТА: РЕАЛІЗАЦІЯ ТА ПЕРСПЕКТИВИ В ПІДГОТОВЦІ СОЦІАЛЬНИХ ПРАЦІВНИКІВ	200
Препотенська Марина. МІЖНАРОДНІ СОЦІАЛЬНІ ПІТЧИНГИ У КОНТЕКСТІ МІГРАНТСЬКИХ РУХІВ.....	202
Пунько Крістіна. СОЦІАЛЬНА РОБОТА У СПОЛУЧЕНИХ ШТАТАХ АМЕРИКИ: ІСТОРІЯ ТА СЬОГОДЕННЯ	206
Расквасова Олеся. ТУМІ: ШЛЯХ ДО ШКОЛИ - УСПІШНИЙ ДОСВІД УКРАЇНИ У МІЖНАРОДНОМУ ГРАНТОВОМУ ПРОЄКТІ ЗІ СТАЛОЇ МОБІЛЬНОСТІ.....	208
Резмер Аліна. НАСИЛЬСТВО В СІМ'І ЯК СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНА ПРОБЛЕМА	212
Рибка Ольга. ДІАГНОСТИКА СФОРМОВАНOSTІ КРЕАТИВНИХ ЗДІБНОСТЕЙ УЧНІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ.....	214
Рубанець Олександра. НАУКОВІ ДОСЛІДЖЕННЯ У СФЕРІ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ	217
Руденко Тамара. КОНСУЛЬТУВАННЯ В СОЦІАЛЬНІЙ РОБОТІ ЯК ЕФЕКТИВНИЙ ЗАСІБ НАДАННЯ ПСИХОЛОГІЧНОЇ ДОПОМОГИ РІЗНИМ КАТЕГОРІЯМ КЛІЄНТІВ	219
Сагань Єлизавета. СОЦІАЛЬНА РОБОТА І РОЗВИТОК ДЕМОКРАТІЇ: ЧИ ВПЛИВАЮТЬ СОЦІАЛЬНІ ПРАЦІВНИКИ НА ПОЛІТИКУ?.....	222
Серга Тетяна, Повстенко Орина. РЕПРОДУКТИВНІ УСТАНОВКИ МОЛОДІ В КОНТЕКСТІ ДЕМОГРАФІЧНОЇ КРИЗИ ТА ДЕМОГРАФІЧНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ	225
Сіденко Людмила. ІННОВАЦІЇ В ДІЯЛЬНОСТІ СОЦІАЛЬНИХ ПРАЦІВНИКІВ	228
Сніжко Лідія. СОЦІАЛЬНА РОБОТА В УКРАЇНІ ЯК СКЛАДОВА СУЧАСНОГО СУСПІЛЬСТВА	231
Соляник Марина. РОЛЬ ДИТЯЧИХ ТА МОЛОДІЖНИХ ГРОМАДСЬКИХ ОРГАНІЗАЦІЙ У ВИРІШЕННІ ПРОБЛЕМ ДІТЕЙ ТА МОЛОДІ У СЖО	233
Сторіжко Людмила. СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ СУЇЦИДА.....	236
Стрельников Віктор. СКЛАДНИКИ ПРОЄКТУВАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ МАЙБУТНІХ СОЦІАЛЬНИХ ПРАЦІВНИКІВ	238
Суровцева Ірина. ОСВІТНІ ПРОГРАМИ ДЛЯ ОСІБ ПОХИЛОГО ВІКУ ЗА КОРДОНОМ.....	241
Таран Альона. ПРОЄКТУВАННЯ У ПРОЦЕСІ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ СОЦІАЛЬНИХ ПРАЦІВНИКІВ	244
Терещенко Оксана. МІЖНАРОДНІ СОЦІОКУЛЬТУРНІ ПРОЕКТИ У КОНТЕКСТІ ПОЛІДЕНТИЧНОСТІ.....	246

Тесленко Валентин. МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ СУЧАСНОЇ ІНКЛЮЗИВНОЇ ОСВІТИ.....	249
Тунтуєва Світлана. РОЗВИТОК СОЦІАЛЬНИХ ПОСЛУГ ДЛЯ СІМЕЙ З ДІТЬМИ В ГРОМАДІ ЗАСОБАМИ ЗАЛУЧЕННЯ ПРОЄКТІВ МІЖНАРОДНОГО РІВНЯ	251
Фуштей Оксана, Франко Наталія. ПРОФЕСІЙНА ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ СОЦІАЛЬНИХ ПРАЦІВНИКІВ ДО ПРОЄКТНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ.....	254
Холмська Ганна, Михайлюк Марія. ІНТЕРНАЦІОНАЛІЗАЦІЯ УНІВЕРСИТЕТІВ ШЛЯХОМ УЧАСТІ В МІЖНАРОДНИХ НАУКОВИХ І ОСВІТНІХ ПРОЄКТАХ СОЦІОГУМАНІТАРНОЇ СФЕРИ	259
Хохуля Надія. СПЕЦИФІКА МОНОБАТЬКІВСЬКОЇ (НЕПОВНОЇ) СІМ'Ї В УКРАЇНІ	262
Шакун Ольга. «АКАДЕМІЯ ВОЛОНТЕРСТВА» - ОСЕРЕДОК ФОРМУВАННЯ НОВОЇ КОГОРТИ МОЛОДИХ ЛЮДЕЙ ДОБРОЇ ВОЛІ У МІСТІ ПОЛТАВА	264
Шморлівська Анастасія. ІНВАЛІДНІСТЬ ЯК ПИТАННЯ ПРАВ ЛЮДИНИ.....	268
Щириця Тетяна. ЦІННІСНІ ЗАСАДИ МОВЛЕННЕВО-ДИСКУРСИВНИХ ПРАКТИК В СОЦІАЛЬНІЙ РОБОТІ.....	270
Щотова Юлія. ВОЛОНТЕРСЬКИЙ РУХ ЯК ВІДПОВІДЬ НА ВИКЛИКИ СЬОГОДЕННЯ	273

THE FUTURE OF SOCIAL WORK WITH THE ELDERLY PEOPLE IN BULGARIA

The main thesis that should be advocated in social work with the elderly is to form specially trained and specifically responsible for the fate of the elderly social workers, like their specialized colleagues in working with children and families.

The change in social policy is also the basis for a change in the quality of care provided. It is considered that the priority /which is the European and global trend/ is for the elderly to receive social services in the community, since one of the conditions for supporting the elderly is for them to stay in their homes for as long as possible. Hence, the need to emphasize freedom of choice, inclusion and satisfaction.

If we have to be specific about social work with elderly clients, then:

- So far, social workers direct the work on a case-by-case basis, and the truth is that they should be oriented towards the person and his/her identified needs, which is a prerequisite for individualization of the service;
- The work is not campaign-type and impersonal – that is why there are plans developed for specialized care and people who should perform them;
- The elderly person must be involved in drawing up care plans in order to be actively involved in their future implementation. Under certain conditions, their relatives must be acquainted with the content of the plans, as well as with its complete documentation;
- As a trend - social care is shifting from social service to community service, the role being reduced to the administration of the service, not the case;
- Resources are sought primarily in the family, the non-governmental sector, the voluntary organizations, which are methodically assisted and their work is controlled and organized;
- Work on a team basis, which includes the participation of such specialists that the elderly person needs, considering that their needs might change over time;

- The elderly person has the right to be informed about all available social services, to be consulted in the selection of some of them, but to be left alone to determine the most appropriate for themselves;

- Placement in a specialized institution should be the last resort for the elderly person and this should be postponed as much as possible, i.e. until the elderly person stays at home, with their relatives, even in the absence of resources in the family.

This is in line with the idea of deinstitutionalization;

- If possible, elderly people already placed in an institution should be removed from it, as this has been shown to increase their chances of life expectancy;

- If the elderly person wishes to be accommodated in a specialized institution, it should be implemented, as this is their autonomous decision;

- To know that when performing the social assessment, in addition to the elderly person, the family should also be assessed, which in many cases seemingly has a resource, but does not want to use it;

- To pay attention not so much to the formal criteria when choosing another relative or specialist caring for the elderly person, as to the possibility to provide mental contact and emotional comfort to the user of the service;

- The fact that the elderly person is not able to pay for a service is not a reason to deny it;

- Remember that funding is limited, but there are always opportunities in the community that can be used - donors, employers, families, other elderly, people such as volunteers, churches, religious organizations, the NGO sector.

It is good to keep in mind that a package of social services more often costs less human and financial efforts of social services and has a significantly higher impact on the health and psycho-social status of the elderly, so the fear of many social services need to be shifted in the direction of finding the most suitable for the particular client and whether we have been able to identify them.

Social work with the elderly is a mission that is even more complex than working with children and families. The lack of prospects for the future of the clients is discouraging, because in children and families there is hope for change, while in the elderly the change is towards worsen the condition and death. This is not a reason

to refuse services because a well-structured and organized service prolongs the life of the elderly person, provides them with a decent old age and a dignified end of their life.

Албул Ірина
albuliv1977@gmail.com

ПРОЄКТНА СКЛАДОВА У ПІДГОТОВЦІ СОЦІАЛЬНИХ ПРАЦІВНИКІВ

Професійна підготовка соціальних працівників у ЗВО України орієнтується на засади міжнародної соціальної роботи, зважаючи на основи глобалізації як процесу швидкого поширення людей та капіталів, взаємопроникнення ідей.

Основним ключовими ідеями міжнародної соціальної роботи є транснаціональність як визнання можливості перенесення знань і практик розв'язання соціальних проблем крізь і понад кордони національних держав, а також стандартизація як врахування глобальної тенденції визначення фіксованого набору мінімальних вимог, які повинні сприяти піднесенню якості та ефективності певної діяльності [1].

В Україні соціальна робота набула статусу професійної діяльності з кінця ХХ ст. Поява цієї спеціальності була викликана необхідністю мінімізувати соціальні проблеми, з якими зустрілися люди у суспільстві перехідного періоду. Нині, у ХХІ столітті, актуальність соціальної роботи посилюється, спектр соціальних проблем розширюється, соціальні негаразди поглиблюються, але і рівень соціального обслуговування підвищується.

Підготовка фахівців з соціальної роботи відбувається у супроводі з вдосконаленням системи наукових знань, комплексу навчальних дисциплін, розробкою освітніх програм, їх оновленням та оптимізацією.

Для підготовки професіоналів у цій сфері діяльності створюються та розширюються необхідні школи, кафедри, відділення, факультети, видаються навчально-методичні посібники, вдосконалюється академічна та професійна кваліфікація викладачів, здійснюється державне ліцензування, а сьогодні

відбувається акредитація освітніх програм зі спеціальності 231 Соціальна робота.

Значним здобутком у підготовці фахівців соціальної роботи стала стандартизація освіти – затверджено Стандарти вищої освіти за спеціальністю 231 Соціальна робота для першого (бакалаврського) та другого (магістерського) рівнів вищої освіти, розроблено проект Стандарту для третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти.

Варто відзначити увагу розробників Стандартів щодо формування проектних умінь майбутніх фахівців соціальної сфери. Так, на першому рівні необхідно формувати загальні компетентності щодо здатності мотивувати людей та рухатися до спільної мети, а серед спеціальних (фахових, предметних) компетентностей - здатність розробляти шляхи подолання соціальних проблем і знаходити ефективні методи їх вирішення, здатність до розробки та реалізації соціальних проектів і програм, здатність до застосування методів менеджменту для організації власної професійної діяльності та управління діяльністю соціальних робітників і волонтерів, іншого персоналу [2].

У Стандарті вищої освіти за другим (магістерським) рівнем вищої освіти в описі предметної області значиться, що об'єктами вивчення є соціальний добробут населення, детермінанти, що на нього впливають; організаційна, управлінська, експертна, контрольна-аналітична, проектна, науково-дослідна діяльність у соціальній сфері. Як наслідок, серед загальних компетентностей є здатність розробляти і управляти проектами, а серед спеціальних – здатність професійно діагностувати, прогнозувати, проектувати та моделювати соціальні ситуації, здатність до розроблення, апробації та втілення соціальних проектів і технологій. Окремим програмним результатом навчання на магістерській програмі має стати сформоване вміння «розробляти соціальні проекти на високопрофесійному рівні», «розробляти, апробувати та втілювати соціальні проекти і технології» [3].

У майбутніх докторів філософії із соціальної роботи необхідно сформувати таку загальну компетентність, як здатність до набуття універсальних навичок дослідника, зокрема усної та письмової презентації

результатів власного наукового дослідження українською мовою, застосування сучасних інформаційних технологій у науковій діяльності, пошуку та критичного аналізу інформації, управління науковими проектами та/або складення пропозицій щодо фінансування наукових досліджень, реєстрації прав інтелектуальної власності. Виконання освітньо-наукової програми має призвести й до такого результату навчання, як «демонструвати універсальні навички дослідника, зокрема усної та письмової презентації результатів власного наукового дослідження українською мовою, застосування сучасних інформаційних технологій у науковій діяльності, пошуку та критичного аналізу інформації, управління науковими проектами та/або складення пропозицій щодо фінансування наукових досліджень, реєстрації прав інтелектуальної власності» [4].

Отже, серед достатньо потужного переліку компетентностей бакалавра, магістра чи доктора філософії з соціальної роботи виокремлено компетентності проєктної діяльності, приділяється обґрунтована увага до розвитку проєктних умінь майбутніх фахівців соціальної сфери.

Список використаних джерел

1. Семигіна Т. Глобальні стандарти підготовки соціальних працівників як ідеалістичне бачення розвитку освіти і з соціальної роботи // <https://ojs.ukrlogos.in.ua/index.php/monographs/article/view/8113>
2. Стандарт вищої освіти за спеціальністю 231 Соціальна робота для першого (бакалаврського) рівня // <https://mon.gov.ua/storage/app/media/vishcha-osvita/zatverdzeni%20standarty/2019/04/25/231-sotsialna-robota-bakalavr.pdf>
3. Стандарт вищої освіти за спеціальністю 231 Соціальна робота для другого (магістерського) рівня // <https://mon.gov.ua/storage/app/media/vishcha-osvita/zatverdzeni%20standarty/2019/05/06/231-sotsialna-robota-magistr.pdf>
4. Стандарту вищої освіти за спеціальністю 231 Соціальна робота для для третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти (Ghjtrn)// <https://asp.knu.ua> > PhD Standart > 231 2018.

СОЦІАЛЬНЕ ПРОЕКТУВАННЯ ЯК ЧИННИК РОЗВИТКУ ОСОБИСТІСНОГО ПОТЕНЦІАЛУ УЧНІВСЬКОЇ МОЛОДІ

Сучасна учнівська молодь як специфічна соціальна група є особливим предметом уваги сучасного суспільства, тому що зміна соціально-економічної системи в Україні здійснила неоднозначний вплив на поведінку молодого покоління.

Таким чином, розвиток українського суспільства спричиняє виклики в галузі соціальної роботи, які принципово впливають на виникнення нових розробок щодо впровадження вітчизняних і міжнародних соціальних проектів та програм. Це викликало появу численних соціальних програм і проектів, які спрямовані на подолання актуальних проблем різних категорій населення та безпосередньо дітей та учнівської молоді. Пріоритетними завданнями є: підвищення рівня життєвих компетентностей в учнівській молоді; формування розуміння потреби у навчанні протягом життя, її готовності та вміння діяти самостійно, нести відповідальність за свої дії; вміння об'єктивно оцінювати і реагувати на нові виклики та процеси, що відбуваються в державі та світі; приймати рішення, розв'язувати проблеми; утвердження принципів добродішності; формування критичного мислення, розвитку медіаграмотності.

Інтерес міжнародних організацій та благодійних фондів полягає у доцільності вкладених ресурсів та наявності засобів досягнення запланованих результатів. Тоді як громадськість цікавить можливість запровадити позитивні зміни, що відбулися під час самореалізації соціальних проектів, а цільові групи відповідних соціальних проектів – реальність та доцільність практичних рекомендацій щодо підвищення якості соціальних послуг та впровадження лідерських та проектних ідей.

До того ж, лідерство і самореалізація – це актуальні якості, які прагне розвивати в собі сучасне покоління через проведення спільних заходів з партнерськими та громадськими організаціями, спільної діяльності з набуття досвіду інноваційних форм соціальної підтримки та допомоги різним групам населення, участь у розробці проектів, спрямованих на розвиток благодійної

діяльності у сфері підтримки, допомоги, захисту прав жінок, інтересів дітей, молоді, які перебувають у складних життєвих обставинах, а також спрямованих на вирішення основних соціальних проблем соціально незахищених категорій населення [2, с. 122].

Впровадження соціальних проектів в Україні потребувало вивчення відповідного вітчизняного та міжнародного досвіду. Розробка соціальних проектів і програм та їх впровадження в Україні відбулися завдяки вивченню та розповсюдженню інших запозичених підходів, які застосовують технології інших країн, а значить враховуються й практичні та методичні рекомендації зарубіжних консультантів з міжнародних організацій та благодійних фондів. Зрозуміло, що такі настанови рекомендували враховувати вітчизняні та місцеві особливості. Проте, громадським організаціям як учасникам проекту досить проблематично забезпечувати реалізацію цієї рекомендації в умовах впровадження міжнародних програм та проектів. Аналіз стану вивченості останньої дозволяє виявити значний доробок з досліджень у галузі традиційного проектування, що проводяться аж від 20-х років минулого століття.

Сучасний стан розвитку теорії та практики соціальної роботи набуває значення через можливість враховувати ціннісний аспект проектування, що пов'язано з його впливом на різні види соціальної діяльності й практичної соціальної роботи тощо. Відзначається факт виходу проектування за межі традиційної – профілактичної – діяльності й поширення на напрямки соціальної освіти, соціальне обслуговування тощо. З урахуванням цього формується позитивний імідж розвитку соціального проектування в контексті роботи з учнівською молоддю.

Процес соціальних змін завжди починається з прагнення самих людей опанувати способами перетворення свого особистого життя і світу. Сучасний учень долучившись до реалізації соціальних проектів, виявивши активність, якоюсь мірою змінює і свій внутрішній світ, і людей, що живуть поруч, і навколишнє середовище. Будь-який представник органів місцевого самоврядування, а також лідер громадської організації прекрасно розуміє, що

його функціональне призначення полягає в тому, щоб задовольняти потреби членів громади. Доти, доки у людей не виникає бажання змінити себе та середовище існування, ніхто не зможе їм допомогти. Тому впровадженню соціальних програм і проектів передуює усвідомлення громадянами і вивчення громадськими лідерами потреб населення, безпосередньо потреб учнівської молоді.

Розглянемо вплив соціальних проектів на розвиток особистісного потенціалу через призму життєвих концепцій. Можемо стверджувати, що соціальна поведінка молоді є різною, має різні напрямки та наслідки. Проте якщо спробувати визначити життєві концепції то можна їх звести до трьох векторів - найбільш загальних ліній соціальної поведінки, ставлення до життя. Розглянемо розвиток особистісного потенціалу учнівської молоді через [3, с. 8]:

Життєву концепцію «Змінювати світ». Порівняно з першими двома концепціями: «Рухатися за волею життєвих хвиль» та «Активно захищати традиції, основи», концепція «Змінювати світ» виявляється найбільш рішучою та проактивною серед молоді.

В першому випадку ми можемо говорити про зміну світу, де особистість безпосередньо виступає індикатором змін, веде за собою, змінює світ шляхом власного самовдосконалення, впливу моральним прикладом, критики недосконалості суспільного устрою. У зв'язку з цим постає питання про розвиток та формування в учнівської молоді: ініціативності, мотивації, готовності брати на себе відповідальність, здатності пропонувати нові ідеї [1, с. 309].

В другому випадку ми говоримо про зміну світу через інновації. Соціальне проектування у своїй основі передбачає певні соціальні зміни. Вони задумуються, одержують обґрунтування, плануються. Інакше кажучи, соціальне проектування є різновидом інноваційної діяльності [3, с. 7]. Тому, розробка і реалізація соціальних проектів учнівською молоддю – це можливість використання усіх набутих знань, умінь та навичок на практиці для підвищення їх рівня у суспільному житті та підтримки молоді щодо можливостей участі у громадському житті. Визначено, що головним пріоритетом України повинно

бути підвищення рівня участі молоді у громадському житті шляхом розробки та реалізації проектів, покликаних на розв'язання соціальних проблем.

Проведений аналіз свідчить про те, що залучення учнівської молоді до проведення та реалізації соціальних проектів сприяє їх особистісному розвитку та впровадженню соціальних інновацій. Отже, засобами соціального проектування потрібно не лише готувати до змін. Потрібно вчити сучасну молодь відчувати ці зміни, використовувати їх на благо своєї країни.

Список використаних джерел

1. Бирик Д.Д. Лідерство в сфері сталого розвитку: шляхи практичної реалізації в умовах підготовки соціальних працівників. Aktualne problemy społeczne Ukrainy i Polski. Aspekt socjopedagogiczny / за ред. Г. Бейгер, О. Лісовець, С. Борисюк. Ніжин : НДУ ім. М. Гоголя, 2019. 296 с.

2. Бирик, Д. Д. & Савельчук, І. Б. Соціальне лідерство як підґрунтя для розвитку партнерської взаємодії в освітньому середовищі університету. Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 11. Соціальна робота. Соціальна педагогіка. 25, 2018, с.119-125.

3. Семез А.А. Соціально-педагогічне проектування: Навчально-методичний посібник для студентів вищих педагогічних навчальних закладів спеціальності 6.010106 Соціальна педагогіка. – Кіровоград: РВВ КДПУ ім. В.Винниченка, 2012. – 132 с.

Анацька Наталія
Anat_ska@ukr.net

ЕКОЛОГІЧНА ЕТИКА В ОСВІТІ І ВИХОВАННІ СОЦІАЛЬНИХ ПРАЦІВНИКІВ

Особливої уваги у становленні професійних якостей соціальних працівників відіграє екологічна етика. У процесі екологічної освіти й виховання у свідомість соціального працівника надходять і засвоюються екологічні знання, таким чином відбувається процес їх нагромадження. Ці знання фіксуються в духовній формі, тобто екологічні знання, які нагромаджуються у свідомості соціального працівника, разом з його духовним змістом фіксуються матеріально, перш за все за допомогою слова. Таким чином, екологічні знання фіксуються мовою і, будучи матеріально зафіксованими, екологічні знання

можуть передаватися іншим людям. Екологічна свідомість проявляє себе тільки на духовному рівні – на рівні слів, мовлення, мислення. Для екологічного виховання, яке закладає основи екологічного ідеалу, важливим фактором є час і національні особливості суспільства, яке виробляє свої цінності й ідеали. Засвоюючи екологічні знання, соціальний працівник формує свій власний екологічний світогляд. Якщо ці знання в процесі освіти й виховання переконують його і стають доказовими, то вони перетворюються в елементи власного світогляду, без особистого екологічного знання немає і цільного екологічного світогляду. Отже, екологічні знання входять до складу світогляду і стають переконаннями тоді, коли вони вплелися у відчуття, залишилися в них і стали світовідчуттями. У процесі формування екологічного світогляду соціальний працівник як активний учасник завжди має право вибору, тобто має бути зорієнтованим на принцип «не мати, а бути», оскільки зорієнтований на ціннісно-гуманістичне цілепокладання, діяльне відношення до природи, зорієнтоване на моральні принципи повинного, а це сприяє смисложиттєвому самоствердженню людини як особистості [1].

Вагомою основою методологічних принципів побудови екологічної освіти для соціальних працівників постають не лише філософсько-етичні системи, а й трансформація еколого-віталістичного тлумачення людини і її буття. Оскільки основою цілепокладання виступає відношення до природи як цінності виживання, коли людина усвідомлює себе через граничну ситуацію, яка трактується як цінність життя на базі природи не тільки як її основи, але і її кінця, самоусвідомлення стає якісно новим, залежним від жити, як вижити. Отже і маємо вирішення проблеми співвідношення цілей і засобів, коли не йдеться про основи людського життя. Практика досліджень показує, що моральне цілепокладання має виводитись із абсолютної цінності життя. Це означає, що пріоритетом складових освіти соціального працівника має бути й ековіталістична складова [1].

Виховувати ековіталістичну складову соціальних працівників можливо і через садово-паркове мистецтво. Виникнення парків пов'язують з духовністю, тому що це мала подоба світу, у якому хотіла б жити людина – це прояви її

естетичної творчості. Звертаючись до східної культури, зокрема до японських садів, слід звернути увагу, що основним принципом японського саду є відчуття спокою і споглядання природи, коли кожна деталь несе складний внутрішній зміст. Японські садівники намагаються відтворити природу в мініатюрі. Найвищим проявом японського мистецтва можна назвати поему з каменю і піску – філософський сад, який створив майстер чайної церемонії при монастирі поблизу міста Кіото. Сад, зображений у вигляді прямокутної площини, присипаної білим гравієм, на якій хаотично розкидані півтора десятка каменів. «Слова безсилі передати до кінця філософський зміст Саду каменів, його асиметричну гармонію, яка виражає вічність світу в його безкінечній мінливості» [2, с.42]. Кожна людина, яка приходить у сад, бачить свою конфігурацію каменів, їх окремих малюнок, який несе їй свій філософський зміст, свою мелодію життя.

Оскільки одне з завдань екологічної етики полягає у збереженні типових українських ландшафтів, бо вони є основою первинного естетичного почуття і національного характеру, тому втрата історичної краси рідних місць веде за собою втрату свого минулого й майбутнього. В. А. Сухомлинський неодноразово наголошував, що «в красі рідної землі утримується велика патріотична сила» [3, с.516]. Отже екологічне виховання, повага до минулого є також одним з першочергових завдань освіти й виховання для соціальних працівників.

Хоча наразі питання екології, екологічної освіти не стоять на порядку денному. Про екологію згадують від випадку до випадку, а вона має пронизувати усі сторони життя. Екологізм має бути головним і реалізуватись не на словах, а на практиці. Кількість години з філософських дисциплін зменшується: екологічна етика, соціальна екологія та інші йдуть взагалі за вибором студента, або взагалі зникають з навчальних планів. Ще свого часу К. Д. Ушинський писав: «Вилучивши філософські науки з університетів... ми не виробили ні в науці, ні в житті ніяких виховних правил, котрі б були в теперішній час надбанням суспільної думки, і до сього часу не усвідомили добре, яку людину хочемо ми виховати...» [4, с.401]. Екологічна етика

розглядає природу не з навчально-детермінантних засад, тобто не практично й утилітарно, а підходить до неї аксіологічно. Вона вбачає в ній абсолютну цінність смисложиттєвої діяльності людини. Заслуговує особливої уваги і теоретичне осмислення етичних засад соціальної роботи, що має сприяти розвитку знань у майбутніх фахівців з соціальної роботи не тільки вирішувати етико-екологічні проблеми, а й запобігати можливість їх виникнення.

Список використаних джерел

1. Анацька Н. В. Екологічна освіта: знання і життєво-ціннісні орієнтації сучасної людини: дис. на здобуття наукового ступеня кандидата філософських наук : спец. 09.00.10 – філософія освіти. К., 2016. 220 с.
2. Овчинников В. В. Сакура и дуб: впечатления и размышления о японцах и англичанах / В. В. Овчинников. – К. : Дніпро, 1986. – 479 с.
3. Сухомлинский В. А. Избранные педагогические сочинения : в 3 т. Т.1. / сост. О. С. Богданова, В. З. Смоль. – М. : Педагогика, 1979. – 560 с.
4. Ушинский К. Д. Педагогические сочинения : в 6 т. Т.6 / Сост. С. Ф. Егоров. – М. : Педагогика, 1990. – 528 с. : ил.

Афанасьєва Єлизавета
afanasieva.yelyzaveta@gmail.com

СПЕЦИФІКА СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ У ПЕНІТЕНЦІАРНИХ УСТАНОВАХ

Споконвік невід’ємною частиною суспільного життя є наявність категорій населення, які порушують норми поведінки та законодавства й відповідно потрапляють у місця позбавлення волі. В’язниці, колонії, транзитні закриті локації для них – це життя зовсім в іншому вимірі, у специфічних умовах адаптації та комунікації. І, не дивлячись на те, що багато із засуджених опиняються у тюремних стінах не вперше, соціальна ізоляція, звуження її до співкамерників – складне випробування для психіки, духовного та фізичного стану злочинця. Особливий вплив системи покарання мають на жінок, оскільки жінки зазвичай більш емоційні істоти та більше переживають за залишених на волі своїх близьких і рідних.

Загалом сучасний стан пенітенціарної системи в Україні потребує підвищення ефективності роботи установ та органів виконання покарань до

рівня європейських стандартів. Тож досить доречним став процес гуманізації умов відбування покарання, і в цьому контексті особливої актуальності набуває соціальна робота із засудженими. Вона створює умови для підтримки і втілення гарантій певних соціальних прав людей в місцях позбавлення волі. Будучи складовою частиною загальнодержавної системи соціального забезпечення та опікування, соціальна робота із засудженими має важливе індивідуальне і суспільне значення. Її суть виражається, з одного боку, у запобіганні подальшій негативній поведінці засуджених, навчанні мирному врегулюванню спірних моментів, а з іншого боку – у спробі зменшити деструктивні наслідки позбавлення волі не тільки для засудженого, а й для його сім'ї, оточення на волі. Адже соціальна робота у пенітенціарній системі покликана формувати передумови для подальшого повноцінного соціального функціонування осіб, звільнених з виправних установ.

Особливої уваги потребує соціальна робота із засудженими жінками, які являють собою специфічну соціальну групу. Нерівність та дискримінація, з якими стикаються жінки на волі, у багато разів нарощуються у місцях позбавлення волі. Необхідно, щоб тюремний режим забезпечував піднаглядних жінок належною психологічною підтримкою, профорієнтацію, навчальними курсами, охороною здоров'я та можливістю користуватися правами людини в цілях майбутньої реінтеграції в суспільстві. Загалом центральною задачею соціального працівника в цьому руслі є допомога жінкам-ув'язненим у можливості побудувати своє життя заново.

Проблеми жінки, засудженої до позбавлення волі, мають різноплановий характер. Вони пов'язані як з гендерними і психологічними особливостями (материнство, перевага емоційних факторів), так і з особливостями соціально-правового статусу (потрапляння в кримінальні субкультури, несамостійність, агресія та інвективна поведінка). В соціальній роботі із засудженими жінками слід враховувати, що найчастіше їхні переконання та мотивація пов'язані із сімейно-побутовими проблемами. Тому особлива увага повинна приділятися таким соціально-демографічним та особистісним характеристикам, як сімейний

стан, наявність дітей, ставлення до специфічної лише для них соціальної ролі – дітонародження та виховання дітей.

Але пенітенціарні умови наразі практично не призначені для формування адекватного материнства, оскільки фактично діти, які проживають у пенітенціарному будинку дитини, є сиротами. У цих дітей простежуються такі ж особистісні, фізичні, емоційні порушення, що й у сиріт звичайних дитячих будинків. Проте відношення матері до дитини, визначення її ролі для сім'ї має велике значення у процесі соціальної роботи з засудженою. Благополуччя дитини, її інтереси та здоров'я мають бути головною метою діяльності органів соціальних служб, держави та сім'ї.

Набувають актуальності програми спільного проживання матері та дитини до досягнення нею трирічного віку в окремому упорядкованому приміщенні на території виправної установи. Право на спільне проживання матері разом із дитиною має надаватися тим засудженим жінкам, які володіють необхідними материнськими якостями, здатні піклуватися про дитину, виховувати, навчати та захищати її. Тому необхідна ретельна соціальна робота, спрямована на реанімацію, відновлення та розвиток втрачених чи деформованих материнських інстинктів.

На сучасному етапі розвитку пенітенціарних установ доцільно провести вдосконалення їхньої організаційної структури, зробити її більш гнучкою та динамічною. Для цього в наш час розширюється практичний інструментарій соціальної роботи з ув'язненими жінками. Соціальні працівники, стажери і навіть волонтери здійснюють такі соціально допомагаючи заходи, як анкетування рівня готовності до материнства, аналіз стереотипів поведінки та сприйняття інституту сім'ї. Використовуються проєктивні методики «Оцінка дитячо-материнської прихильності», «Незакінчені пропозиції», «Малюнок сім'ї» тощо. Серед ефективних методів соціальної роботи із засудженими жінками можна назвати проведення заходів щодо профілактики можливих депресій, неврозів вагітної жінки, дискусії на теми відповідального батьківства, перегляд тематичних фільмів («Серце дитини», «Хлопчик у смугастій піжамі»), лекції, бесіди «Характеристика особливостей розвитку дітей раннього

віку», «Вікова періодизація та формування світогляду у дитини». Оригінальними інноваціями стають проведення фотосесій, де майбутні мами створюють образ, інтер'єр майбутньої родини, презентують світлини на конкурсі. Найкращі роботи можуть стати частиною оформлення інтер'єру кімнат, кабінетів, коридорів виправної установи.

Отже, соціальна робота із засудженими жінками – нагальна задача соціальних працівників, волонтерів та інших спеціалістів, дотичних до такої специфічної комунікації. Своєчасна соціальна реабілітація звільнених жінок забезпечить більш здорове суспільство. Вважаємо також, що у сучасних освітніх програмах з соціальної роботи бракує розділів з надання соціальної допомоги засудженим і зокрема – таким вразливим їх категоріям, як жінки. Варто додати цей освітній контент у систему навчання майбутніх соціальних працівників.

Бабій Аліна, Михайлова Олександра
babiykaalinos@gmail.com
sashamihaylove@gmail.com

ВОЛОНТЕРСТВО ЯК ФЕНОМЕН СУЧАСНОСТІ

Волонтерська діяльність з кожним роком набуває все більше обертів як за кордоном, так і на території України. Наразі волонтерський рух в Україні посідає неабияке місце в житті сучасного суспільства та стає все більш вагомим і самостійним, як для молоді, так і для інших вікових категорій, адже забезпечує створення нових механізмів навчання спеціалістів – волонтерів, популяризує інформацію про свою діяльність на різних медіа-ресурсах. Фахівці постійно черпають закордонний досвід волонтерства, втілюють власні нові тенденції та ідеї, організовуючи соціальні проекти та масові заходи. Праця людей, що готові робити добровільний внесок для тих, хто цього потребує, зараз стає все більш значущою та важливою.

Волонтерство, як актуальне соціальне явище сьогодення, є прогресивною моделлю суспільного руху, яка безупинно розвивається та вдосконалюється. Волонтерська діяльність – це завжди самореалізація, самовдосконалення,

духовне збагачення, користь для суспільства та навіть становлення власного «Я». Примноження людських цінностей можливе лише через працю, допомогу, милосердя, на користь іншим. Цим власне й обумовлена соціальна значущість цієї діяльності.

Слід наголосити, що волонтерство – це добровільний вибір, який відображає особистісні погляди та позиції; це активна участь громадян у житті суспільства. Воно проявляється переважно як спільна діяльність в якійсь асоціації чи об'єднанні та сприяє: покращенню якості життя, процвітання та поглибленню солідарності між людьми; реалізації основних людських потреб на шляху побудови більш справедливого та мирного суспільства; більш збалансованому економічному та соціальному розвитку, створенню нових робочих місць і нових професій [2].

Погоджуємося, що волонтерство не може бути «збудоване зверху» або «сконструйоване»: це милосердя, відгук серця на чужий біль, страждання, надію [1]. Тобто, це усвідомлений вибір творити добро, удосконалювати концепцію соціальної системи, створювати різноманітні проєкти та бути тією людиною, яка готова генерувати нові ідеї для нашого кращого майбутнього, тобто волонтером.

На думку А. Мещеріна, «унікальність позиції волонтера полягає у тому, що він не професіонал. Він просто своєю добровільною присутністю змінює ситуацію навколо людини. Добре звичайно, якщо волонтер компетентний у будь-яких питаннях, але це не головне. Компетентність є доречною тоді, коли є живий запит на неї від іншої людини» [1, с. 6]. Тобто, основою здійснення волонтерської діяльності є власне мотивація та бажання самого волонтера.

Як справедливо стверджує О. Бородкін, «у кожного більш-менш досвідченого волонтера всередині є впевненість, що його діяльність справді важлива» [1, с. 9]. Часто волонтери – це люди, які прагнуть самореалізації, спілкування з однодумцями, професійного зростання; вони шукають середовище підтримки, розуміння та дозвілля. Це ті, хто знайшов тонкий баланс між своїм запитом на заробіток чи кар'єрою та прагненням послужити ближнім, зробити щось добре [1]. Бути волонтером – це мати можливість

проявити себе в суспільно корисній діяльності, виразити свою небайдужість і доброзичливість.

Доцільно зазначити основні актуальні принципи діяльності волонтерів.

Зокрема, це: визнання права на об'єднання всіх людей різного віку та гендеру, незалежно від їх расової та релігійної приналежності, фізичних особливостей, соціального та матеріального стану; надання взаємної допомоги, безкорисливих послуг особисто чи скоординовано; визнання рівності колективних та індивідуальних потреб; перетворення волонтерства в засіб особистого процвітання, набуття нових знань і навичок, вдосконалення здібностей, стимулюючи для цього ініціативу та творчість людей, надаючи можливість кожному бути творцем, а не користувачем; стимулювання почуття відповідальності, заохочування до міжнародної солідарності [2].

Аналіз волонтерської діяльності в Україні та особистий досвід участі у різних волонтерських проєктах, надав змогу стверджувати, що волонтерство не втрачає своєї актуальності в наш час: воно вдосконалюється, досягає змін, нових результатів, несе за собою чималий досвід і шлях до самореалізації та втілення соціальних потреб. Мотиви та завдання волонтерів були, є, і будуть незмінними: допомогти, зробити якомога краще, вдосконалити.

Отже, перед волонтерством як феноменом сучасності завжди будуть поставати нові виклики у зв'язку з будь-якими суспільними змінами. Саме завдяки спільним зусиллям небайдужих завжди можна розв'язувати складні соціальні проблеми будь-якого суспільства та відповідно покращувати якість життя громадян.

Список використаних джерел

1. Социальное волонтерство. Теория и практика. Москва: Омега-Л, 2016. 128 с. URL: <https://www.danilovcy.ru/wp-content/uploads/2016/06/Kniga-Sots-volonterstvo-Danilovtsy-2016.pdf>.
2. Загальна декларація волонтерів, прийнята на XI конгресі Міжнародної асоціації волонтерів. Права людини: навч. посіб. К.: Просвіта, 2002. С. 67–80.
3. Мазій І. В. Аналіз нормативно-правового забезпечення волонтерської діяльності в Україні. Інвестиції: практика та досвід. 2018. № 7. С. 114–118.

СОЦІАЛЬНА ДІЯЛЬНІСТЬ ПРОТИСТАНТСЬКИХ ЦЕРКОВ В УКРАЇНІ: НА ПРИКЛАДІ ЦЕРКВИ АДВЕНТИСТІВ СЬОМОГО ДНЯ

Церков і держава два окремих соціально спрямованих інститути, які виконують зовсім різні відокремлені один від одного функції, але в них є і спільні риси, які можна використовувати на користь не тільки країни, а і усього людства. Виникнення протестантських церков пов'язане з Реформацією, яка значно вплинула на формування капіталізму в цілому. Основною причиною такого стрімкого розвитку стає той факт, що протестантизм на відміну від православ'я та католицизму не цурається матеріальних благ, а навпаки вважає, що людині потрібно працювати та розвиватися у цьому напрямку [1, с.420]. Ця концепція стала привабливою для політичних діячів того часу, і протестантизм навіть стає державною релігією деяких окремих країн. Зараз релігійно-політична картина дещо змінилась. Протестанти на сьогодні в Україні займають третє місце серед християнських адептів, але не представляють одну єдину організацію, а виступають у декількох конфесіях, та безлічі деномінацій. Але все-таки існують певні об'єднання які координують діяльність протестантських церков, до них відносяться: Раду євангельських протестантських церков України, Український євангельський альянс, Всеукраїнську раду церков та релігійних організацій та Українську біблейську спільноту.

Не дивлячись на те, що на території держави досить широко представлена різноманітність протестантських течій, усі вони дотримуються схожих соціальних поглядів. Перш за все віра спрямована на спасіння душі, тому влада не повинна втручатися у внутрішні справи церкви, але за допомогою чеснот які гартуються задля порятунку, людина стає гідним громадянином своєї держави [2, с.18-203]. Є певні специфічні орієнтири яких дотримується протестантизм:

1. Соціальність – наголошує на тому, що Бог дав людині усе необхідне для того, щоб вона була соціально адаптованою, здатною створювати сім'ю, бути носієм та зберігачем соціально-культурного досвіду, традицій, знань та вмінь.

2. Гідність – піклування про реалізацію свого високого значення. Відповідальне відношення до особистості людини як в колі його сім'ї, так і безлічі суспільних організацій.
3. Порядність – стосується відносин в сім'ї, які нажаль зараз переживають кризу. Проблематика цього питання широка від позашлюбних відносин та чисельних розлучень, до експериментів з сурогатного материнством, яку набуло популярності у XXI столітті.
4. Справедливість – головний принцип соціального суспільного устрою. Церков виступає прибічником усіляких заходів для встановлення справедливості, яка є заповітом Божим.
5. Солідарність – гармонійне відношення між особистими та суспільними інтересами, які не протистоять вченням християнства;
6. Милосердя – любов до ближнього, допомога тим, хто її потребує;
7. Миротворчість – допомога у вирішенні конфліктів;
8. Охорона здоров'я – дбайливе відношення як до власного життя, так і до життя оточуючих.

Усі ці фактори спрямовані на формування сильної самостійної особистості, яка є гідним громадянином власної країни, але є певні функції які церков покладає і на державу . Так, наприклад, обов'язковим є створення структури законодавчої, виконавчої та судової влади, піклування про соціально незахищені верстви населення, формування зовнішньої політики країни, у разі необхідності ведення бойових дій, виключно для порятунку людей. Тому можна казати, що відносини які виникають між державою та церквою мають бути двосторонніми [3. с.233].

Церков адвентистів сьомого дня в Україні, веде активну соціальну діяльність, дотримуючись вище наведених соціальних орієнтирів, допомагає дітям-сиротам знайти сім'ю. Є засновниками багатьох благодійних акцій, але уникає політичних агітацій, вважаючи, що ці два види діяльності несумісні. У разі необхідності проходження обов'язкової військової служби, віряни використовують своє право на альтернативну службу, тобто без зброї. Церква є прихильником розвитку культури, не засуджує розваги, заохочує заняття

спортом, які не шкодять здоров'ю людей. Виступає проти продажу алкогольних напоїв, є активним борцем проти алкоголізму та наркозалежності. Церква виступає проти засобів, які спричиняють штучне переривання життя плоду. Стосовно нинішніх реалій, спричинених COVID-19, адвентисти є прихильниками вакцинації, задля збереження безпеки і здоров'я людини. Але і відмова від щеплення – особистий вибір людини.

Таким чином, на прикладі Церкви адвентистів сьомого дня в Україні, чітко видно, що доцільним є діалог між державою та віруючою спільнотою. З одного боку держава може налагодити відносини між різними конфесіями, завдяки проектам, які спрямовані на подолання спільних проблем, а з іншого релігійні громади можуть більш виражено вести свою благодійну та миротворчу місію. Це як ніколи актуально сьогодні, під час всесвітньої пандемії, коли через представників церкви віряни можуть почути про необхідність відповідальної імунізації, задля порятунку життя багатьох людей.

Список використаних джерел

1. Лункин, Р. Н. Церкви в политике и политика в церквях. М.: ИЕ РАН, Спб : Нестор-История, 2020. – 504 с.
2. Основы социального учения Церкви Христиан Адвентистов Седьмого Дня в России. - Москва : Изд-во «Источник жизни», 2003. – 218 с.
3. Власюк О. С., Крисаченко В. С., Степико М. Т. и др. Розділ 4. Український конфесійний плюралізм // Український соціум / под общ. ред. Крисаченко В.С. — Киев: Знання України, 2005. — 792 с.

Бессараб Катерина
bessarabkatja@gmail.com

ДІДЖИТАЛІЗАЦІЯ ЯК СПРОБА ПОПУЛЯРИЗАЦІЇ ВОЛОНТЕРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ

Виклики, перед якими постала Україна в контексті поточної ситуації в світі, вимагають від неї трансформування вже існуючих форм регулювання діяльності всіх сфер суспільства.

Видозміни в області інформування та соціальних ініціатив є нагальним питанням через те, що наявні засоби впливу на суспільство та формування суспільної свідомості, втрачають свою ефективність та можливість охопити

бажану аудиторію. Ця проблема супроводжується низьким рівнем обізнаності населення про процеси, що відбуваються в світі та, безпосередньо, в державі. Перехід до цифрових варіантів ЗМІ є не лише логічним наслідком технологічного прогресу, а й необхідністю для належного забезпечення населення інформацією та ефективного способу залучення ширшої аудиторії до різного роду ініціатив, які спрямовані на підвищення добробуту громадян. Особливою категорією таких ініціатив є благодійні проекти або волонтерська діяльність. Визначення волонтерства чітко прописане в статті 1 Закону України «Про волонтерську діяльність» і декларує наступне: «Волонтерська діяльність – добровільна, соціально спрямована, неприбуткова діяльність, що здійснюється волонтерами шляхом надання волонтерської допомоги» [3].

В ході історичного розвитку витоки волонтерського руху незалежної України сягають першої половини 90-х років ХХ століття, коли з'являється служба «Телефон Довіри», діяльність якої забезпечувалася роботою безкорисливих добровольців. А з 1992 року волонтерство почало оформлюватися в повноцінний рух національного характеру з появою громадських організацій, метою яких було об'єднання зусиль, спрямованих на розвиток волонтерської діяльності в Україні. Однією з перших таких організацій став Всеукраїнський громадський центр «Волонтер», заснований у 1995 році й офіційно зареєстрований у 1998 [6, с. 24].

Через відсутність нормативно-правової бази волонтерський рух в Україні носив характер стихійного явища до 2011 року, коли 15 травня набув чинності Закон України «Про волонтерську діяльність». Наймасовішим волонтерським проектом в історії України прийнято вважати Євро-2012 [5]. Після цього наступним етапом розвитку стала Революція Гідності та події 2014 року. Ці події стали причиною початку збройного конфлікту на території України.

Феномен українського волонтерства характеризується наявністю досвіду надання допомоги військовим та постраждалим внаслідок воєнних дій. Останні роки характеризуються також популяризацією екологічного спрямування волонтерської діяльності.

Для того, щоб довести вагому роль діджиталізації в житті сучасної людини, яка супроводжується активним впровадженням інформаційних технологій, особливо соціальних мереж, розглянемо статистичні дані 2020-2021 років, що стосуються рівнем залученості суспільства у інтернет-простір. За результатами дослідження GlobalLogic у період 2020-2021 років кількість українських інтернет-користувачів збільшилася на 2 млн і на початку 2021 року становила майже 30 млн, близько 67% населення держави. Активність українців зросла й у соціальних мережах. Так користувачів Instagram збільшилося на 22%, а Facebook на 7%. Тобто станом на 2021 рік в Україні зареєстрованих в Instagram 14 млн, у Facebook – 16 млн. Найпопулярнішою мережею є YouTube, який охоплює 96% населення України [2].

Пандемія COVID-19 зумовила активну діджиталізацію – цифрову трансформацію всіх сфер життя суспільства та економіки. Цей перехід до новітніх технічних засобів поширення інформації не оминає й волонтерську діяльність, підсилюючи її роль в забезпеченні соціальної допомоги населенню в умовах відсутності дієвих засобів з боку держави.

1 березня 2021 року представництво ЮНІСЕФ в Україні анонсувало появу онлайн-порталу «Волонтерська платформа», створеної співпрацею Дитячого фонду ООН (ЮНІСЕФ) в Україні, Української Волонтерської Служби та ІТ-компанії SoftServe за підтримки Міністерства молоді та спорту України [4]. Спрощення механізму здійснення волонтерської діяльності та отримання цих послуг шляхом зосередження актуальних пропозицій на одній онлайн-платформі зумовлює підвищення інтересу громадян. Соціальні мережі також виконують функцію забезпечення інформацією. Сьогодні вимагає від авторів будь-яких проєктів можливість ведення активної діяльності в інтернет-просторі. Наразі, більшість волонтерських ініціатив будь-якого напрямку забезпечені активністю своїх профілів в декількох соціальних мережах. Ці профілі допомагають охопити більшу аудиторію, а отже, залучити більшу кількість людей до своєї діяльності.

Таким чином, діджиталізація вносить певні корективи й у світогляд населення, розширюючи межі шляхом доступу до інформації будь-якого

характеру. Все більше людей долучаються до волонтерських ініціатив, філософію яких вони поділяють. Згідно з результатами дослідження Gfk Ukraine, проведеними у 2014 році, 81% українців вважає волонтерство обов'язковою складовою громадянського суспільства [1]. А з розвитком інформаційних технологій стати учасником волонтерської діяльності стало в рази простіше через доступність інтернет-платформ широкому загалу. Сьогодні більшість волонтерських ініціатив мають інформаційні платформи у вільному доступі в мережі Інтернет, серед них: Українська Волонтерська Служба, Будуємо Україну разом, Відкриті Клітки, Турбота в дії, Кенгуруш, Let's do it Ukraine, меморіальний центр «Бабин Яр», Доступно.UA, Let's help, Центр громадянських свобод, CodeClub, ENGIN, U-report та інші. Всі вони спрямовані на вирішення існуючої в нашому суспільстві глобальної проблеми в тій чи іншій сфері. Детальне вивчення їх інформаційних платформ дозволяє висунути припущення про те, що дані організації розглядають діджиталізацію як засіб поширення своїх ідей серед населення. Більш того, сучасна молодь схильна віддавати перевагу інформації, яка грамотно й естетично оформлена як у цифровому так і традиційному варіанті. Якісна розробка сайтів та веб-додатків є однією з головних важелів впливу на свідомість сучасного покоління.

Отже, в контексті поточної ситуації у світі, яка пов'язана з розповсюдженням хвороби коронавірусу, а також технологічним прогресом та активним застосуванням інноваційних методів поширення інформації. Цей перехід до цифрових засобів та форм є стратегічно виваженим кроком до підвищення рівня зацікавленості та усвідомленості населення про волонтерські ініціативи в Україні, а також закордоном.

Список використаних джерел

1. Дослідження: більшість українців вважає, що волонтерський рух допомагає зміцненню миру [Електронний ресурс] – 2014. Режим доступу до ресурсу: <https://www.prostir.ua/?news=doslidzhennya-bilshist-ukrajintziv-vvazhaje-scho-volonterskyj-ruh-dopomahaje-zmitsnennyu-myru>

2. Дослідження: За останній рік кількість українців в соцмережах зросла на 7 млн і досягла 60% населення країни [Електронний ресурс] / Кулеш С. – 2021. Режим доступу до ресурсу: <https://www.globallogic.com/>

3. Закон України «Про волонтерську діяльність»

4. Прес-реліз «Допомагати стало дуже просто: в Україні запускають Національну Волонтерську Платформу» [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://www.unicef.org/ukraine/press-releases/helping-now-easier-ever-national-volunteer-platform-be-launched-ukraine>

5. Три факти про волонтерство в Україні [Електронний ресурс] / Жменько – 2015. Режим доступу до ресурсу: <http://volunteering-ua.blogspot.com/>

6. Школа волонтерів: Навчальний посібник/ За заг.ред. Г.С.Скитьової [Авторський колектив: Брик Я.А., Говорун Н. В., Дементьев В.В., Лашук О.М., Мельник О.В., Потій О.В., Скитьова Г.С., Тищенко М.П.] – 166 с. – К: 2016.

Бибик Вадим

18fspnu.v.bybyk@std.npu.edu.ua

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ В УКРАЇНІ:

ПЕРЕДУМОВИ СТВОРЕННЯ СОЦІАЛЬНИХ ПРОЄКТІВ

Сучасне соціальне життя настільки різноманітне та непередбачуване, що часом необхідні технології для його структурування та регулювання, які на меті матимуть успішне врегулювання виникаючих конфліктних ситуацій та подолання соціальних проблем, використовуючи при цьому всі необхідні ресурси. Серед таких способів можна виокремити соціальну профілактику, соціальну терапію тощо. Проте, важливе місце серед них посідає соціальне проєктування. Дана технологія бере свій початок з розробки інновацій та інноватики в соціальній роботі, тобто «введення нового в практику».

На думку науковців, термін «проєктування» можна розуміти й в іншому значенні: процес розробки проєкту, реалізація якого є необхідним результатом проєктування (звідси проєктування в соціальній роботі – це технологія складання, ресурсного обґрунтування та виконання соціальних проєктів)[2]; різновид усвідомленої інноваційної діяльності, процес конструювання та впровадження нововведення [1]. Звісно, в майбутній професійній діяльності передбачена можливість менеджера соціальної роботи структурувати власні знання в сфері соціального проєктування, побачити нові напрямки для діяльності, джерела для отримання фінансування, шляхи для партнерства, розширити власний спектр діяльності. В свою чергу, підвищення рівня реалізації соціальних проєктів сприятиме покращенню становища

представників цільової групи та поліпшить рівень розвитку соціальної роботи в Україні.

Загалом завдання в структурі інноваційного оновлення освітньої підготовки соціальних працівників повинні вирішуватися шляхом поліпшення нормативно-правової бази розвитку співпраці фахівців соціальних інституцій, громадських й благодійних організацій, органів місцевого самоврядування, здатних покращити якість підготовки соціальних працівників, активізувати діяльність щодо проведення спільних заходів, конкурсів, проєктів [4].

Застосування механізмів проєктування відкриває перед сферою соціальної роботи широкі перспективи. Соціальне проєктування дає можливість: повніше та ефективніше використовувати здобутки теорії соціальної роботи в практичній діяльності фахівців із соціальної роботи, соціальних служб; цього можна досягти шляхом проєктування технологій соціальної роботи, інноваційних соціальних служб, моделей взаємодії соціального працівника та клієнта; інтенсифікувати процес соціальної роботи; надавати допомогу ширшому колу клієнтів, застосовуючи ту саму або меншу ресурсну базу, чисельність персоналу шляхом чіткого визначення пріоритетних цілей та напрямів роботи, прогнозування результатів; досягати адекватного уявлення про практику соціальної роботи, глибокого засвоєння практичних умінь та навичок студентами в процесі підготовки фахівців із соціальної роботи за допомогою застосування методу навчальних проєктів.

Особливо гостро постало питання в проєктній складовій структурі освітньої підготовки соціальних працівників. Важливість і своєчасність визначається необхідністю проєктної діяльності, котра повинна мати: інноваційний характер; соціально-значущу спрямованість її результату; орієнтацію на креативність та оволодіння інноваційної компетентністю [3]. Для розширення сфери надання соціальних послуг особливо цінним є використання соціальних проєктів, діяльність яких націлена на діагностику актуальних і перспективних соціальних проблем: уникнення бідності, голоду; забезпечення здорового способу життя; всеохоплюючої і справедливої якісної освіти; гендерної рівності; наявності раціонального використання водних ресурсів;

загального доступу до надійного енергопостачання; сприяння гідної праці; інфраструктури; зменшення нерівності всередині країн і між ними; забезпечення стійкості міст, сіл, моделей споживання; вжиття невідкладних заходів щодо боротьби зі зміною клімату; збереження та раціональне використання океанів, морів і морських ресурсів в інтересах сталого розвитку; екосистеми суші; сприяння створенню мирних і вільних від соціальних бар'єрів суспільств в інтересах сталого розвитку, зміцнення засобів досягнення сталого розвитку та активізації роботи механізмів Глобального партнерства в інтересах сталого розвитку.

Таким чином, передумовами створення соціальних проєктів є наявні проблеми, які турбують населення в певній територіальній громаді, регіоні. Важливо тут відзначити суспільну потребу у цілеспрямованій зміні і розвитку тих чи інших соціальних систем або соціальних об'єктів, їх властивостей або взаємин; соціальну необхідність у подоланні стихійного розвитку соціальних процесів і забезпечення їх спрямованості у задоволенні соціальних потреб; потребу у реалізації соціальної творчості; соціальної необхідності у планомірному, передбаченому, прогнозованому та керованому розвитку соціальних систем і процесів; потребу у створенні динамічних соціальних систем, які характеризуються збалансованістю відносин усередині самої системи і гармонізацію відносин з іншими системами; орієнтацію на оптимальні форми буття соціальної системи, її ефективності, раціональності; соціальну потребу в зниженні рівня соціальної деструкції, рівня неорганізованості і нестабільності.

Але зважаючи на найбільш актуальні проблеми суспільства варто пам'ятати й про інші труднощі, з якими стикається населення щодня. Серед них: безробіття, майнове розшарування суспільства, конфліктність, безпритульність, наркоманія, проституція, зниження життєвого рівня населення, торгівля людьми тощо. Разом з тим, слід зазначити, що, соціальні проєкти повинні містити продуктивні ідеї, індивідуальний підхід до розв'язання поставлених завдань, оцінювання ефективності соціального проєкту. Активність майбутніх соціальних працівників зростає та проявляється

завдяки стабільній потребі здійснювати інноваційний пошук креативних рішень щодо впровадження нововведень.

Отож, успішне поєднання всіх цих факторів у створенні та реалізації соціального проєкту дозволяє підвищити рівень життя населення, змінити соціальне середовище, здійснити інновації, зменшити соціальну напругу в суспільстві та здійснити профілактику інших соціально-негативних явищ.

Список використаних джерел

1. Тюття Л. Т., Іванова І.Б. Соціальна робота (теорія і практика): Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів. - К.: ВМУРОЛ «Україна», 2004. - 258-263 с.
2. Словарь-справочник по социальной работе / Под ред. Е. И. Холостовой. - М.: Юрист, 2000. - 250-252с.
3. Савельчук І.Б. Розвиток інноваційного потенціалу майбутніх соціальних працівників як орієнтир оновлення системи професійної підготовки. Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка (педагогічні науки), 2014. 5 (288). березень, Ч.І., 216-222.
4. Савельчук, І. Б. Підготовка соціальних працівників за сучасних умов: інноваційні тенденції. *Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка. Педагогічні науки*, 2016. 1, 120-125с.

Богачев Роман
wbox2021@gmail.com

НАВІЩО ФІЛОСОФІЯ В СОЦІАЛЬНІЙ РОБОТІ

Почнемо з потреб самого життя, яке у суспільних науках узагальнюють як систему суспільного відтворення.

У найпростішій «клітині» ланцюга суспільного відтворення – **цілеспрямованому діяльнісному акті**, – розгортається та вирішується внутрішня суперечливість сутнісних сил людини у векторі **ЗОВНІШНІХ** вимог-обмежень (*зовнішньої детермінації*) та **ВНУТРІШНІХ** спромог-потреб (*внутрішньої самодетермінації*).

Саме так постає діалектична суперечність Сутності людини та умов її існування, тобто *Людини* та *людини*. Подолання цієї суперечності в різних релігіях відображається як «шлях від убогого до Бога», а в житті кожного-багатьох-всіх – як пошук власного місця та можливості реалізації наших

сутнісних сил. Саме *Соціальна робота* визначена одним з путівником на цьому шляху.

Більш того, соціум як найбільш розвинена *соціальна форма* взаємодії та руху загалом виникає та розвивається завдяки здатності не стільки пристосовуватися, але й *пристосовувати середовище під себе*. Тобто здатності стати суб'єктом процесу *історіотворення*: з того моменту, коли людина встає на ноги, її найменш захищена частина тіла – живіт, – опиняється на рівні ікл основних хижаків того часу; тому вона не може просто **біологічно пристосовуватися** (повзати по землі, плавати в морі, ширяти в небі або ховатися на деревах, захищаючи власне життя тощо); людина починає соціально пристосовувати світ під себе, олюднювати його.

Саме так Людина та суспільство робить свій вибір, робить виклик необхідності пристосовуватися під зовнішні умови та починає боротьбу й перехід до **пристосування цих умов під себе** завдяки актуалізації можливостей кожного-багатьох-всіх.

Поступово, в процесі цього переходу, Людина постає спочатку *Суб'єктом*, а потому – *Суб'єктністю* загально-історичного процесу світових перетворень. Так можливості кожного-багатьох-всіх стають безмежними: виникає безмежний потенціал «інакше-можливого» (О.С. Панарін); відбувається взаємоперехід – взаємовиключення та взаємопокладання, – зовнішньої *Детермінації* та внутрішньої *Самодетермінації*; об'єктивні зовнішні умови не тільки зумовлюють певні суб'єктивні потреби та мотивують діяльність людини задля їх задоволення, але й самі підвладні оберненому впливу – **суб'єктісному** перетворенню, – людини. Кожен-багато-всі відповідно до рівня розвитку сутнісних сил й власних спромог **пристосовують умови під власні потреби та вимоги.**

Аналогічні процеси проходять й у мисленні у відповідній ритміці відображення Світу: **ДОСВІД – ТЕОРІЯ – ПРАКТИКА**. Саме відповідно до неї вирізняють різні рівні *чуттєвого, теоретичного, наукового знання-пізнання*. **Наукової філософії загалом.** Навіщо це соціальним працівникам?

*Досвід як **живе споглядання**, тобто **Чуттєве пізнання**: механічна дія – подразливість – відчуття – сприйняття – уявлення, - та пізнання світу із використанням органів почуттів: *зір, слух, дотик, нюх й смак*. Це прямий зв'язок людини з оточуючим світом, початкове джерело знань, завдяки якому ми отримуємо знання про зовнішні властивості предмету або його окремі риси. Але Людині потрібно більше: вона має узагальнити своє *Сприйняття* та *Уявлення* для проникнення в сутність предметів для пізнання закономірностей природи. Тобто проходимо стадію Інформування та Присвоєння об'єкта...*

Та переходимо до **абстрактного мислення** – більш високої форми відображення оточуючого світу, що завдяки аналізу дозволяє визначити причинну залежність: визначається взаємозв'язок між явищами в реальності, суспільними формами; пізнаються недоступні чуттєвому сприйняттю явища (швидкість світла, будова атому тощо); виникають відповідні основні форми **Теоретичного пізнання**: *Поняття; Судження; Умовивід; Формально-логічна теорія* тощо.

Більш того, основні форми мислення мають спільну властивість – вони **не залежить від конкретного змісту мислення**. Правильний зв'язок думок в процесі мислення забезпечується **ЗАКОНАМИ МИСЛЕННЯ**. Вони зумовлюють визначеність, послідовність та обґрунтованість думок.

Тому мислення людини має відповідати необхідним умовам правильної побудови – *основним формально-логічним законам: тотожності, несуперечливості, виключення третього та достатності основи*. Так розкриваються належні зв'язки та відношення предметів, що постійно повторюються й відображаються в мисленні та закріплюються. Виникає теоретична модель, проходить Освоєння об'єкту.

Але практика свідчить про постійну зміну оточуючого світу. Тому закони мислення, які є відображенням в свідомості людини певних властивостей, зв'язків та відношень предметів в об'єктивній дійсності, перевіряються в результаті **практичної діяльності як підсумок багатовікової взаємопереходу знання-пізнання**.

Саме **Практика розвитку оточуючого світу** відображається в **діалектичних законах**: взаємного проникнення суперечностей, взаємопереходу кількісних та якісних змін, заперечення заперечення, дійсного гуманізму тощо.

Якщо передумови є вірними, правильно використовуються закони мислення, та практичне втілення відповідає потребам кожного-багатьох-всіх, то **ПОСТАЄ ДІЙСНІСТЬ**, в якій “*все розумне є дійсним, а дійсне є розумним*” (Г.В.Ф. Гегель).

Тільки так формується **ЦІЛІСНИЙ СВІТОГЛЯД – РОЗУМІННЯ СВІТУ** та відповідне Єднання з об’єктом.

Саме так постає цілісна суспільна свідомість кожного-багатьох-всіх, яка здатна до адекватного **промислення ситуації**, вирішення завдань не тільки детального **аналізу**, але й повного **синтезу**, тобто пов’язання **Досвіду** й відповідних теоретичних узагальнень в єдину **Теорію** та подальшу її актуалізацію на **Практиці**.

Саме в ритміці **Досвід – Теорія – Практика** відбувається накопичення **Інформації** про об’єкт (**Присвоєння об’єкту**) - вибудова його **Теоретичної конструкції** в знанні (**Освоєння об’єкту**) та наступна актуалізація знання на **Практиці** в процесі пізнання. Так відбувається **Єднання з об’єктом**.

Саме це й є кінцевою метою **СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ**.

Боковець Ольга
obokovets@ukr.net

ЗАПОБІГАННЯ ТА ПРОТИДІЯ ПСИХОЛОГІЧНОМУ НАСИЛЛЮ

Серед усіх видів насилля психологічне є одним із найбільш поширених і складних. Складність цієї проблеми зумовлена тим, що чимало осіб навіть не усвідомлюють того, що потерпають від психологічного насилля. Необізнаність людей щодо сутності та особливостей психологічного насилля призводить до того, що будь-які його прояви досить часто сприймаються як нормальна поведінка. При чому досить часто причини поведінки кривдника жертва приписує власним психологічним властивостям. Наслідком цього є руйнівний вплив, який відображається на психічному здоров’ї особистості. Відповідно

проблема запобігання та протидії психологічному насиллю в системі соціальної роботи наразі є надзвичайно актуальною.

У Законі України «Про запобігання та протидію домашньому насильству» визначено, що «психологічне насильство – форма домашнього насильства, яка включає словесні образи, погрози, у тому числі щодо третіх осіб, приниження, переслідування, залякування, інші діяння, що спрямовані на обмеження волевиявлення особи, якщо такі дії або бездіяльність викликали у постраждалої особи побоювання за свою безпеку чи безпеку третіх осіб, спричинили емоційну невпевненість, нездатність захистити себе або завдали шкоди психічному здоров'ю особи» [1]. Варто наголосити, що психологічне насилля не є лише формою домашнього насилля: воно може виникати при взаємодії людей у будь-якій сумісній діяльності. Психологічне насилля розглядається нами як навмисний деструктивний пролонгований психологічний вплив на психіку іншої особистості, що суперечить її волі чи бажанню [2]. Воно виникає тоді, коли суб'єкт, з певних причин (наприклад, страх, залежність), не може протистояти психологічному тиску, відстояти особисті кордони.

У контексті окресленої проблеми доцільно навести статистичні дані щодо здійснення пошуку категорії «психологічне насилля» користувачами Google. На рис. 1 представлено результати такого пошуку в Україні за останні п'ять років (використано інструмент Google Trends, дані станом на 19.10.2021 р.).

Рис. 1 – Пошуковий інтерес користувачів Google щодо категорії «психологічне насилля»

Дані, представлені на рис. 1, з одного боку свідчать про значний інтерес, а з іншого – недостатню обізнаність користувачів Google щодо сутності та особливостей психологічного насилля. Як бачимо, найбільше користувачів впродовж останніх п'яти років здійснювали запити за такі періоди: січень 2017

року (84); липень 2019 року (83); березень – квітень 2021 року (100). Окрім того, аналіз наявних вебсторінок дозволяє зробити висновок, що на них більшою мірою висвітлено інформацію щодо запобігання та протидії саме домашньому насильству, зокрема, вказано «гарячі лінії», перераховано служби, до яких можна звернутися за допомогою тощо. Однак, психологічному насиллю як самостійному виду насилля приділено недостатньо уваги.

Враховуючи вищезазначене, можемо зробити висновок про доцільність запровадження системи заходів, спрямованих на підвищення рівня обізнаності населення щодо причин, проявів, особливостей та наслідків психологічного насилля, а найголовніше – можливих шляхів допомоги. Це може бути реалізовано шляхом популяризації відповідних інформаційних ресурсів на сайтах і соцмережах соціальних служб й громадських організацій; проведення інформаційно-просвітницьких заходів для населення щодо психологічних пріоритетів протистояння психологічному насиллю. Тобто, основою первинної профілактики є популяризації психологічних знань щодо даної проблеми.

Вторинна профілактика передбачає безпосередню роботу соціальних працівників, психологів та інших суб'єктів, в групах ризику, напруги. Так, з метою протидії психологічному насиллю слід враховувати його циклічність, що включає таку послідовність: 1) зростання напруги – погіршення відносин, емоційне напруження; 2) вибух (безпосереднє насилля) – використання кривдником насильницьких методів; 3) примирення – каяття кривдника, обіцянки змінитися; 4) нормалізація відносин. У більшості випадків після нормалізації відносин між кривдником і жертвою згодом знову зростає напруга – і цикл повторюється. Важливо розуміти, що надання екстреної соціально-психологічної допомоги жертві буде більш ефективним на першій та/чи другій стадії циклу – саме тоді, коли жертва перебуває в нестабільному психоемоційному стані, коли їй найбільше необхідна зовнішня підтримка. Складність полягає й у тому, що при повторюванні таких циклів жертва стає настільки емоційно залежною від кривдника («стокгольмський синдром» як несвідома захисна реакція психіки, що полягає у прив'язаності та

виправдовуванні кривдника), що їй дуже складно самотійно прийняти будь-яке рішення, у тому числі про розірвання таких відносин.

До розв'язання проблем, які виникають щодо протидії та запобігання психологічному насиллю, доцільно залучати представників різних спеціально уповноважених органів й установ, громадських організацій. Окрім того, дана проблема потребує комплексного дослідження із застосуванням практико-орієнтованого підходу.

Отже, актуальними напрямками у сфері запобігання та протидії психологічному насиллю є необхідність підвищення рівня обізнаності населення щодо його специфіки та можливих шляхів допомоги; надання безпосередньої соціально-психологічної допомоги жертвам психологічного насилля; активізація діяльності як органів влади, так і громадських організацій.

Список використаних джерел

1. Про запобігання та протидію домашньому насильству : Закон України від 07.12.2027 р. № 2229-VIII. *Відомості Верховної Ради України*. 2018. № 5. Ст. 35. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2229-19#Text>.

2. Боковець О. І. Феномен психологічного насилля: сутність, особливості та форми прояву. *Науковий журнал «Габітус»*. 2021. Вип. 26. С. 48–52. DOI: <https://doi.org/10.32843/2663-5208.2021.26.8>.

Боровик Олена
elenausenko23@gmail.com

СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНІ ЗАСАДИ ДІЯЛЬНОСТІ ВОЛОНТЕРІВ ЗА КОРДОНОМ

Волонтерство стає все більш поширеними серед молоді, і не лише молоді. Волонтерами стають люди різного віку та професій. В Україні за останні роки значно зріс рівень розвитку благодійництва.

Дослідження GfK Ukraine на замовлення ООН показало, що для розвитку громадянського суспільства, важливою складовою є розвиток волонтерства та благодійництва. Це вказує на те, що все більше людей хочуть робити добрі справи. Психологи твердять, що збільшення благодійності в Україні спричинило те, що люди зрозуміли легкість у наданні допомоги і що ця

допомога не обов'язково має бути грошова. У критичних умовах ці якості проявились якнайкраще [1].

Питання благодійництва та волонтерства приділяли увагу у своїх дослідженнях І. Пінчук, Р. Вайноле, І. Грига, І. Зверева, Н. Заверико, С. Толстоухова, І. Іванова, А. Капська, Н. Комарова, А. Зінченко, О. Кузьменко, І. Трубавіна, О. Шатохіна, О. Безпалько, О. Яременко та ін.

В Україні відповідно до Постанови Кабінету Міністрів України № 1895/2673 від 10 грудня 2003 р. «Про затвердження Положення про волонтерську діяльність у сфері надання соціальних послуг», волонтерська діяльність у сфері соціальних послуг – «це добровільна неприбуткова діяльність фізичних осіб, спрямована на надання допомоги особам, що перебувають у складних життєвих обставинах, потребують сторонньої допомоги і сприяє самореалізації волонтера» [2]. Згідно вказаного документу принципами волонтерської діяльності є добровільність і добротність, законність, гуманність і гідність, гласність, відповідальність, спільність інтересів і рівність прав її учасників, конфіденційність.

У Німеччині термін «волонтер» і «волонтерство» зустрічаються досить рідко. Проте часто застосовується терміни «робота» й «діяльність на громадських засадах». Другий термін характеризує традиційне для Німеччини визначення волонтерської роботи [3].

Волонтери переважно проживають у тих самих районах, де й люди, які потребують допомоги, і належать до однакових вікових груп. У такий спосіб «сусідської допомоги» реалізується один з головних принципів німецької соціальної політики: від допомоги до самопомоги (Hilfe zur Selbsthilfe) [4].

У Польщі традиції благодійної роботи беруть початок у XVI столітті, коли були офіційно заснованими приватні чи благодійні фонди. Соціально орієнтовані організації масового спрямування почали з'являтися лише у другій половині XIX століття. У період між світовими війнами в Польщі діяло біля шести громадських неприбуткових організацій [4]. Соціально орієнтовані організації в Польщі працюють з різними соціальними групами: одинокі батьки, багатодітні сім'ї, люди похилого віку, особи, які відбувають покарання,

ВІЛ-інфіковані, іммігранти, біженці, інваліди, залежні тощо. Найпоширенішими формами роботи є: харчування; матеріальна допомога; лікування; медичне обслуговування; послуги (дах і їжа, доставка товарів, освіта і стажування, організація дозвілля, розвиток інтересів, індивідуальні консультації, захист інтересів); фінансова підтримка тощо [5].

У Великобританії до кінця 40-х років ХХ століття за соціальну допомогу несли відповідальність держава, основні медичні й соціальні послуги надавалися волонтерськими організаціями. Їх робота була доповнення безпосередньої допомоги сім'ї та громаді. Після того, як держава взяла на себе відповідальність за ці аспекти життя, волонтерська робота опинилася на задньому плані.

На заході розповсюджене є явище волонтерства людей похилого віку. Люди такого віку приділяють волонтерству в два рази більше часу, ніж середній волонтер. Волонтери похилого віку переважно займаються наданням благодійних послуг. Наприклад, професійна допомога в галузі фінансів і бухгалтерського обліку, допомога на дому, догляд за хворими тощо.

Отже, волонтерських рух є досить поширеним явищем в багатьох розвинених країнах. Залучення добровольців є розгалуженим і має чітку структурованість. Велика увага приділяється як поширенню волонтерської діяльності серед населення, так і в подальшому підготовка, навчання та мотивація до подальшої праці на добровільних засадах.

Список використаних джерел

1. Доля І. Волонтерство як форма участі молоді в громадському житті. URL: <http://www.nbu.gov.ua>. (дата звернення: 5.11.2021).

2. Про затвердження Положення про волонтерську діяльність у сфері надання соціальних послуг: Постанова Кабінету Міністрів України №1895 від 10.12.2003 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1895-2003-%D0%BF#Text> (дата звернення: 1.11.2021).

3. Воронкова, В. Г. Маркетинг соціальних послуг [Текст] : Для бакалаврів ЗДІА спец. 6.030601 "МОе" : конспект лекцій / В. Г. Воронкова, А. Г. Беліченко, О. М. Попов, О. М. Кіндратець та ін. ; ЗДІА. Запоріжжя : ЗДІА, 2008. - 239 с.

4. Маккарлі С., Лінч Рік. Управління діяльністю волонтерів. К.: Тандем, 1999. С. 26-34.

5. Підготовка волонтерів і їхня роль у реалізації соціальних проєктів / Під ред. І. Зверєвої, Г. Лактіонова. К.: Вища школа, 2001. С.9-61.

Браславська Олександра
dobra.devochka2003@gmail.com

ІННОВАЦІЙНІ ОРІЄНТИРИ СОЦІАЛЬНОГО ТУРИЗМУ

Дослідження соціального туризму, теоретико-методологічних і практичних засад його забезпечення та інноваційного розвитку може здатися неактуальним і недоречним за умов багатьох обмежень і локдауну через пандемію, викликану коронавірусною хворобою (COVID-19). Але те пожвавлення, яке відбулося в міжнародному туризмі в червні та липні 2021 р. через те, що обмеження на поїздки за деякими напрямками були послаблені, а вакцинація поширилася багатьма частинами світу, свідчать про той великий попит на міжнародний туризм, що не згасає в очікуванні відкриття багатьох напрямків для міжнародних подорожей. За даними, зібраними UNWTO у вересні 2021 р. і опублікованими на офіційному сайті 04.10.2021 р. [1], більшість професіоналів у галузі туризму, як і раніше, очікують вивільнення відкладеного попиту на міжнародні поїздки в 2022 році, в основному в другому і третьому кварталах.

В сучасному світі разом із розширенням цілей та напрямів туристичної діяльності та зростанням доступності занять туризмом (у тому числі й фінансової) росте не тільки культурне, але й економічне значення соціального туризму, як і туризму загалом. Однак для значної кількості громадян України як міжнародні туристичні подорожі, так і в межах країни, по факту є недоступними, що зумовлено складною політичною та соціально-економічною обстановкою. Для деяких соціальних груп населення, як-от багатодітних родин, осіб з обмеженими можливостями, часто з різних причин є неможливим навіть туризм вихідного дня. Не завжди доступні для таких категорій можливості самостійного долучення до активного способу життя, рекреації та оздоровлення, пізнання і культурного зростання засобами туризму, можуть бути отримані ними за рахунок розвитку соціального туризму, а також належної його підтримки на державному рівні. Це також могло б значно

посприяти підвищенню рівня взаєморозуміння, взаємоповаги, згуртованості, толерантності, дотримування прав людини і основних свобод в нашій країні та суспільстві в цілому.

Поняттям «соціальний туризм» позначають подорожі за рахунок коштів, що виділяються з джерел позабюджетного фінансування та з державного бюджету на соціальні потреби [2, с. 40]. Соціальний туризм має на меті підтримку людей із низьким рівнем доходу для реалізації їхнього права на відпочинок, а не заради отримання прибутку. Поряд із цим поняттям і у зв'язку з ним в дослідженнях використовуються поняття «соціальні мотиви туризму» та «туризм із соціальними цілями». Якщо першим позначаються поїздки для спілкування з друзями, родичами, однодумцями, а також для підтримки престижу і соціального статусу, то другим – такі, що зумовлені приналежністю до тих чи інших соціальних груп, колективів, громадських рухів, спільнот і таке ін., підтримкою контактів між їхніми представниками (молодіжний, професійний, феміністський туризм тощо), тобто здійснювані з організаційними цілями [3, с. 38]. У більш вузькому значенні в спеціальній науковій літературі соціальний туризм визначається як «сектор туристського відпочинку, де споживачі отримують субсидії з коштів, що виділяються державою на соціальні потреби, або з інших джерел фінансування з метою створення умов для подорожі та відпочинку окремим соціальним групам (школярам; молоді, що працює; учнівській молоді з малозабезпечених сімей; студентам; багатодітним родинам; пенсіонерам; ветеранам; особам з обмеженими можливостями та іншим соціально вразливим групам населення), яким державні та інші організації надають соціальну підтримку» [2, с. 40].

Сучасна концепція соціального туризму ґрунтується на трьох основних принципах: широке залучення до сфери туризму людей із низьким рівнем доходів для забезпечення відпочинку всіх і кожного члена суспільства; субсидування туризму для малозабезпечених; активна участь центральних урядових, муніципальних, суспільних і комерційних структур у його розвитку [2, с. 41]. Незважаючи на значну реальну затребуваність соціально-туристичних послуг, існують значні труднощі на шляху розвитку цієї сфери. Серед

перешкод, які стримують розбудову її і як особливого сектору туризму, і як сектору соціального обслуговування, виокремимо такі: відсутність належного нормативно-правового забезпечення і фінансування; стрімке підвищення світових стандартів якості послуг соціального туризму; недостатня модернізація матеріально-технічної бази; брак організаційних форм надання соціальної допомоги споживачам соціального туризму; відсутність стимулів для розвитку цієї сфери; дефіцит кваліфікованих кадрів для організації соціального туризму тощо.

Окреслені перешкоди гальмують і суттєво обмежують активізацію соціального туризму. Для забезпечення доступності відпочинку для верств населення з невисоким рівнем доходів потрібне здійснення низки конкретних заходів, до числа яких віднесемо передусім визначеність державної соціальної політики в галузі туризму, законодавче і нормативно-правове врегулювання відносини у цій сфері, створення соціальної туристичної інфраструктури, організаційне забезпечення системи підтримки окремих верств населення щодо можливостей отримання послуг соціального туризму, підготовка кваліфікованих соціальних працівників для роботи у системі соціального туризму. Для мінімізації впливу некомерційного характеру соціального туризму на зацікавленість суб'єктів туристичної діяльності у його розвитку й активізації можна розглядати такі важелі, як введення дотацій на ведення цього виду діяльності, пільгове кредитування, перегляд податкового законодавства для сфери соціального туризму і таке ін.

Варто при цьому враховувати сучасні світові тенденції розвитку соціального туризму, серед яких: бюджетність, задоволення мотиваційних запитів отримувачів послуг; активна участь і популяризація таких соціальних організацій, як пенсійні, благодійні фонди, профспілки тощо; урізноманітнення форм фінансової підтримки, як от субсидії, позики з низькими відсотковими ставками, податкові пільги і таке ін.. На ці тенденції потрібно орієнтуватися в пошуках інноваційних методів соціальної роботи в туристичній сфері, які б забезпечили підвищення стандартів охорони здоров'я і відпочинку, якості життя в цілому.

Список використаних джерел

1. Vaccines and reopen borders driving tourism's recovery. URL: <https://www.unwto.org/taxonomy/term/347>

2. Голод А.П., Феленчак Ю.Б., Підвальна О.Г. (2021). Соціальний туризм: сутність, структура та інноваційні напрями розвитку. *Науковий погляд: економіка та управління*, № 3 (73), 39-44.

3. Підвальна О.Г., Феленчак Ю.Б. (2020). Соціальні аспекти інноваційного розвитку туризму в регіоні. *Вчені записки Університету «КРОК»*, № 2(58), 152–158.

Брідня Діана
maricasyan@gmail.com

СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНІ ПОСЛУГИ ДІТЯМ, ЩО ПЕРЕБУВАЮТЬ У СКЛАДНИХ ЖИТТЄВИХ ОБСТАВИНАХ

Нестабільність соціально-політичних процесів, економічна та демографічна кризи спровокували деформацію сімейних стосунків і, як наслідок, – спостерігається зростання кількості сімей, які не мають змоги самостійно успішно вирішувати життєві проблеми. У роботах А. Капської, О. Безпалько, І. Зверєвої, М. Соляник, Т. Алексеенко, Л. Виготського, С. Ковальова, О. Леонтєва, Л. Чернікова, В. Століна, С. Харченка, В. Кравець, І. Бега обґрунтовується необхідність соціально-виховної підтримки сімей з боку держави та значення повноцінної сім'ї в розвитку дитини.

Законом України «Про соціальні послуги» №2671-VIII від 17.01.2019 р. *складні життєві обставини* трактуються як: «обставини, що об'єктивно порушують нормальну життєдіяльність особи, наслідки яких вона не може подолати самостійно: інвалідність, часткова втрата рухової активності у зв'язку зі старістю або станом здоров'я, самотність, сирітство, безпритульність, відсутність житла або роботи, насильство, зневажливе ставлення та негативні стосунки в сім'ї, малозабезпеченість, психологічний чи психічний розлад, стихійне лихо, катастрофа» [2].

Відповідно до Закону України «Про охорону дитинства» № 2402-III від 26.04.2001 р. «дитина, яка перебуває у складних життєвих обставинах, – дитина, яка потрапила в умови, що негативно впливають на її життя, стан

здоров'я та розвиток у зв'язку з інвалідністю, тяжкою хворобою, безпритульністю, перебуванням у конфлікті із законом, залученням до найгірших форм дитячої праці, залежністю від психотропних речовин та інших видів залежності, насильством та жорстоким поведінням у сім'ї, ухилянням батьків, осіб, які їх замінюють, від виконання своїх обов'язків, обставинами стихійного лиха, техногенних аварій, катастроф, воєнних дій чи збройних конфліктів тощо, що встановлено за результатами оцінки потреб дитини» [3].

До соціально несприятливих умов належать:

- відсутність відповідної турботи та піклування про дитину;
- нехтування потребами дитини;
- вживання батьками або особами, які їх замінюють, алко- та наркоречовин;
- зневажливе ставлення батьків або осіб, які їх замінюють;
- будь-яке насильство щодо дитини або членів родини один до одного;
- небезпечні умови проживання дитини;
- антисанітарія житлового приміщення;
- порушення будь-яких прав дитини;
- розлади стану здоров'я батьків або осіб, які їх замінюють, якщо це заважає їм в повному обсязі турбуватися про дитину без допомоги [1].

Дитина, що опинилася в соціально несприятливих умовах, передусім стає об'єктом пильної уваги з боку вчителів, вихователів та медичних працівників, фахівців соціальної сфери і мають право на отримання соціальних послуг.

Відповідно до Закону України «Про соціальні послуги» №2671-VIII від 17.01.2019 р. «соціальні послуги – дії, спрямовані на профілактику складних життєвих обставин, подолання таких обставин або мінімізацію їх негативних наслідків для осіб/сімей, які в них перебувають» [2].

До соціальних послуг, які можуть надаватися дітям, сім'ям та особам, які опинилися в СЖО, належать:

1. Надання інформації членам сім'ї, особі про право та види матеріальних виплат або гуманітарної допомоги, надання контактів служб/установ, куди необхідно звернутися за відповідною допомогою, про заклади, які можуть

надати послуги сім'ям з дітьми та окремим особам, умови отримання соціальних послуг.

2. Планування спільно з родиною, особою заходів та дій з отримання соціальної допомоги, моніторинг виконання запланованих дій.

3. Психологічна підтримка: обговорення проблем з членами сім'ї, особою та надання порад з розв'язання соціальних та психологічних проблем, формування вміння долати труднощі та конфлікти з оточенням, організація та координація психотерапевтичних груп та груп самопомоги.

4. Соціально-педагогічні послуги: виявлення та сприяння розвитку різнобічних інтересів членів родин, особи, навчання/тренінги з методів самопредставництва, захисту прав, розвиток комунікативних навичок, корекційні заняття з дітьми.

5. Організація дозвілля, спортивно-оздоровчої, творчої діяльності, залучення до спортивних змагань, художньої самодіяльності, волонтерської роботи, громадських організацій.

6. Консультації з питань збереження і зміцнення здоров'я, формування ідеології здорового способу життя й подолання шкідливих звичок, формування сексуальної культури і навичок захищених статевих відносин, профілактики ВІЛ/СНІДу та інших інфекційних захворювань, підтримка й охорона здоров'я, здійснення профілактичних, лікувально-оздоровчих заходів.

7. Надання правових консультацій з питань чинного законодавства, гарантій та пільг, здійснення захисту прав та інтересів осіб – членів сім'ї (пріоритетно – дітей) [1].

На нашу думку, основною формою роботи з дітьми та молоддю має бути соціальна-профілактики з метою запобігання збільшення дітей, які потрапляють у СЖО.

Список використаних джерел

1. Організація соціальної роботи з дітьми та молоддю, які опинились у СЖО. Практичний посібник для спеціалістів соціальної сфери. // Авт. кол.: С.С. Валько, Л.С. Лоріашвілі, М.С. Лоріашвілі, А.І. Павловський, Ю.А. Саранков, Я.М. Туреханов, Ю.М. Удовенко. К.: ХХ, 2011. 304 с.

2. Про соціальні послуги: Закон України №2671-VIII від 17.01.2019р.
URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2671-19#Text> (дата звернення 1.11.2021)

3. Про охорону дитинства: Закон України № 2402-III від 26.04.2001р.
URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2402-14#Text> (дата звернення 6.11.2021)

Тетяна Бубон
titanka77@gmail.com

ПРОБЛЕМА ПРОФЕСІЙНОЇ ДЕФОРМАЦІЇ СОЦІАЛЬНИХ ПРАЦІВНИКІВ

Сьогодні соціальна робота, як галузь професійної діяльності, активно розвивається, і має на меті сприяти людям і соціальним групам у подоланні особистісних та соціальних труднощів за допомогою підтримки, захисту, корекції та соціальної реабілітації. Результатом діяльності соціального працівника є забезпечення повноцінного соціального функціонування. У своїй безпосередній практичній діяльності професійний соціальний працівник прагне досягти ефективного результату, який можна розглядати як нормалізацію, оптимізацію умов життя клієнта, відновлення, покращення його соціального функціонування.[1]

За своєю функціональною природою соціальна робота є одним із найбільш багатопланових і трудомістких видів професійної діяльності типу «людина – людина». Соціальний працівник здійснює все різноманіття функцій організації, координації, забезпечення, психологічної та фізичної підтримки, правової та адміністративної допомоги, корекції та ін. [2]

Крім структури професійної діяльності соціального працівника, необхідно виділити також умови професійного середовища. Соціально-контактне середовище представлене безліччю різноманітних контактів соціального працівника - з людьми, які звернулися до соціальної служби, контактами з колегами, з суміжними спеціалістами та відповідними установами та організаціями, що залучаються для вирішення проблем клієнтів. Взаємодія соціального працівника і клієнта, який завжди носить конструктивний характер, робота з кризовими ситуаціями, які вимагають неоднозначного розв'язання і які

вирішуються з причин, незалежних від фахівця, надають професії особливий відбиток «емоційного тиску» і напруженості.

В силу цього професія соціального працівника неминуче супроводжується змінами в структурі його особистості, коли, з одного боку, відбувається посилення та інтенсивний розвиток якостей, що сприяють успішному здійсненню професійної діяльності, а, з іншого, відбувається зміна, придушення або навіть руйнування структур, що не беруть участь у цьому процесі. Професійні зміни, що порушують цілісність особистості, що знижують її адаптивність і стійкість, призводить до професійної деформації. Професійна деформація особистості – зміна якостей особистості (стереотипів сприйняття, ціннісних орієнтацій, характеру, способів спілкування та поведінки), що настають під впливом тривалого виконання професійної діяльності. [3]

Головним чинником розвитку професійних деформацій є професійна діяльність. Кожна професія має власний набір професійних деформацій.

До основних ознак професійних деформацій спеціаліста із соціальної роботи можна віднести: втрата відчуття своєї діяльності як благородної місії; схильність до знеособлення: клієнт сприймається як об'єкт впливу, як проблема котру треба усувати, не орієнтуючись на особистісні особливості людини; безіндивідуальний підхід до роботи з клієнтами, коли надання допомоги людям стає буденною, рутинною роботою та пропадає індивідуальна відповідальність за кожного клієнта; недооцінка моральної підтримки клієнтів соціальних служб; дегуманізація взаємин «соціальний працівник – клієнт», дефіцит милосердя; порушення етичних норм: розголошення інформації про проблеми клієнта, грубість, бюрократизм, хабарництво тощо.

Професійні деформації соціальних працівників можна класифікувати за сферами прояву: деформації, які у професійної діяльності; деформації, що виявляються у відносинах із близькими людьми поза роботою; деформації, що виявляються поза професійною діяльністю.

Подолання професійної деформації особистості соціального працівника можливе за допомогою розвитку особистісних якостей, які дозволять соціальному працівникові усвідомити справжнє призначення соціальної

діяльності, сутність своєї місії у процесі впливу, мотиви своїх вчинків та вчинків клієнтів, наслідки свого особистісного впливу та ролі у соціальному процесі.

Список використаних джерел

1. Соціальна робота: в 3 ч. – К.: Вид.дім «Києво-Могилянська академія», 2004. – ч.1 Основи соціальної роботи / Н.Б.Бондаренко, І.М.Грига, Н.В.Кабаченко та ін.; За ред. Т.Семигіної та І. Григи. – 2004.
2. Агапов Е.П. Методы исследования в социальной работе. Учебное пособие. – Берлин, Директ-Медиа. – 2016 – 219 с.
3. Деформація професійна // Юридична енциклопедія : [у 6 т.] / ред. кол. Ю. С. Шемшученко (відп. ред.) [та ін.]. — К. : Українська енциклопедія ім. М. П. Бажана, 1998.1998.

Букша Анастасія
nastasiabuksha@gmail.com

СОЦІАЛЬНА РОБОТА З СІМ'ЯМИ, ЯКІ ОПИНИЛИСЯ У СКЛАДНИХ ЖИТТЄВИХ ОБСТАВИНАХ

Надмірна кількість сімей, які опинилися в складних життєвих обставинах, зумовлено багатьма причинами, серед яких можна виділити: погіршення стану здоров'я громадян; міграція, в тому числі за кордон; збільшення кількості малозабезпечених сімей; зміна ролей в сім'ї, особливо з боку жінок; зростання числа розлучень, насильства в сім'ї, неповних сімей тощо. Сім'ю визнано найважливішим природним мікросередовищем для формування та розвитку дитини як особистості, ось чому від неї залежить наше майбутнє.

Актуальність обраної теми полягає в тому, що, коли в соціумі спостерігається така тенденція, яка впливає на збільшення кількості сімей, які опинилися в складних життєвих обставинах (враховуючи різноманітні типи неблагополуччя), від спеціалістів соціальної сфери вимагається володіння методами та технологіями соціальної роботи з даною категорією клієнтів, вміння врегулювати негативні процеси в сім'ї шляхом застосування специфічних методів і засобів впливу, що відповідають специфіці та особливостям конкретного випадку.

У даний час цією проблемою займалися такі дослідники, як: А.А. Іванцова, І. М. Трубавіна, М. М. Плоткін, В. М. Целуйко, І. М. Клемантович, М. Л. Буянов. Аналіз праць надає змогу визначити, що сім'я в складних життєвих обставинах (СЖО) – це сім'я, яка в силу об'єктивних чи суб'єктивних причин втратила свої виховні можливості, в результаті чого в ній складаються несприятливі умови для виховання дитини [1].

Сьогодні тривожним сигналом для українського суспільства є те, що значна частина сімей потребує соціально-педагогічної допомоги через проблеми, що виникають як між членами сім'ї, так і між сім'єю та її зовнішнім оточенням. Сучасний стан сім'ї в Україні можна охарактеризувати як кризовий: знизилася народжуваність, відбувається девальвація змісту сімейного життя, його орієнтування на виховання дітей. Батьки, не володіючи в достатній мірі знаннями про вікові та індивідуальні особливості дитини та її розвитку, нерідко виховують дітей інтуїтивно [4].

Погоджуємося, що в будь-якій сім'ї з низькою культурою, особливо міжособистісних відносин, формування особистості дитини не може відбуватися благополучно. Однак, вважаємо, що важливим пріоритетом є збереження цілісності сім'ї, її родинних почуттів і зв'язків, тому повинна здійснюватися тривала соціально-педагогічна робота, в тому числі і соціально-інформативна, яка спрямована на підвищення педагогічної культури батьків.

Виховання, зокрема сімейне, має спрямовуватися не на зовнішній прояв тих чи інших характеристик, а на внутрішню усвідомленість дитиною норм, правил і цінностей. З цього випливає, що дитина визнається суб'єктом діяльності, а, отже, і суб'єктом процесу власного виховання. Складовими батьківської діяльності повинні бути: облік індивідуальних особливостей дитини, її морально-етичних потреб; трансляції інформації про зміст цінностей, на які потрібно орієнтуватися; напрямок на розвиток певних якостей і відносин; стимулювання належного типу поведінки [4].

Практична реалізація наведених положень може розглядатися як втілення складових соціально-педагогічних технологій. Насамперед це стосується внутрішнього сімейного виховання, адже батьки, не спілкуючись вербально або

невербально, не зможуть здійснити виховний вплив на дитину. Для того, щоб виховання проходило успішно батьки повинні володіти високою педагогічною культурою [2].

Але поряд із цим існують певні прогалини, на які необхідно звернути увагу:

1) недостатньо враховується значення тренувальних та ігрових методів при відборі форм організації освіти батьків щодо виховання дітей;

2) зосередження на подоланні зовнішніх проявів неблагополуччя (надання гуманітарної допомоги, допомога в оформленні документів) при індивідуальній роботі з сім'єю, що перебуває в складних життєвих обставинах, а не на усуненні причин, які призвели до цього неблагополуччя;

3) недостатня увага з боку соціальних працівників, які працюють з сім'ями, що опинилися у складних життєвих обставинах, до налагодження довірливих, емпатичних відносин між батьками та дітьми [4].

Таким чином, основні види діяльності соціального працівника з сім'ями, які опинилися в складних життєвих обставинах, такі: допомога сім'ї у вирішенні проблем, пов'язаних з навчанням і вихованням дітей (наприклад, розпізнавати, діагностувати та вирішувати проблеми чи складні життєві ситуації, які на ранніх стадіях розвитку дитини зачіпають її інтереси, що мають на меті – запобігти серйозних наслідків); участь родин, що опинилися в умовах СЖО до проведення та організації соціально-педагогічних акцій, заходів; групове та індивідуальне консультування дітей та батьків із питань вирішення проблемних ситуацій та конфліктів у сім'ї.

Список використаних джерел

1. Зверєва І.Д., Кияниця З.П. Соціальний супровід сімей, які опинились в складних життєвих обставинах. К. : Наука, 2006. С. 93.
2. Зайнишев І.Г. Теорія і методика соціальної роботи. ВЛАДОС, 2004. 264 с.
3. Зверєва І.Д., Безпалько О.В., Янкович О.І. Соціальна робота в Україні. К. : ВЛАДОС, 2004. 256 с.
4. Мушинський В.О. Сім'я у складних життєвих обставинах як фактор дезгармонійного розвитку дитини. К. : Просвіта, 2005. С. 2–4.
5. Мардахаєв Л.В. Соціальна педагогіка. М. : Гардарики, 2008. 269 с.

ПРИНЦИП ЕКОЛОГІЧНОСТІ В ОСВІТНІЙ ПІДГОТОВЦІ СОЦІАЛЬНИХ ПРАЦІВНИКІВ

Освітня підготовка майбутніх соціальних працівників в сучасних умовах трансформаційних процесів, основними векторами яких є гуманізація і децентралізація, являє собою одне з актуальніших завдань сучасної суспільної практики. У вітчизняному освітньому просторі фахова підготовка висококваліфікованих ФСР розпочалася не так давно, відповідні кафедри у ЗВС почали відкриватися лише 1998-1999 роках, й ставати «випускаючими» лише з початком 2000-х років. В силу мультидисциплінарної і багатоаспектної специфіки соціальної роботи фахівець-професіонал повинен мати розуміння, вміння і навички вирішення завдань на різних соціальних рівнях – від макрорівня державної соціальної політики й до групового та індивідуального рівнів щодо осіб із СЖО. Тож, можна констатувати, що процес підготовки фахівців в нашій країні й до сьогодні знаходиться у стадії формування, чому сприяють істотні соціальні, політичні й економічні зміни останнього десятиліття, а також зміни останніх півтора років, пов'язані з пандемією й вимушеним соціальним дистанціюванням.

Сучасні вимоги до підготовки фахівців соціальної роботи досить добре відомі й описані у достатній кількості наукових і методичних праць (див., наприклад у [1]). Разом з тим, варто звернути увагу й на ще один аспект, який, з одного боку, поки не знайшов достатнього відображення в сучасних публікаціях, проте досить давно і послідовно впроваджується кафедрою соціальної роботи КНУ імені Тараса Шевченка. Мова йде про еколого-психологічну площину, яка, на наш погляд, має в підготовці майбутніх соціальних працівників одне з провідних значень. Насамперед вона відображується у принципі екологічності, який одними з перших запропонували у 1970-х роках інвайронменталісти, з одного боку, й засновники НЛП, з іншого. П. Лушин визначає екологічним такий вплив на клієнта, при якому не порушується цілісність його особистості, й який дійсно сприяє покращенню [2]. Схожим чином екологічність, але взаємодії, визначає

Ю. Швалб [3], як такої, що створює двосторонні умови для розвитку усіх значимих компонентів системи.

В результаті проведеного дослідження уявлення про екологічність у буденній свідомості, шляхом кластеризації було виділено чотири конструкти, які ми запропонували розглядати його конкретизацією. Мова йде про компоненти «природності», «чистоти», «структурованості», «гармонії», які відповідають стихійно-безпосередньому, соціально-нормативному, осмислено-діяльнісному й смисло-ціннісному рівням організації особистістю власної життєдіяльності. Очевидно, що виділені компоненти, як орієнтири професійної діяльності соціального працівника, придатні майже до будь-якої ситуації й мають оцінюватися з точки зору наближення / віддалення від них.

Варто відзначити, що досить часто ідею екологічності пов'язують з певною мірою протилежним до неї поняттям «екологічної кризи», усвідомлюючи її як загрозу – небезпеку – шкоду, й тому основним напрямом вважається спрямованість на мінімізацію негативних змін у тому чи іншому середовищі. Такий підхід передбачає життєву ситуацію конфлікту з покаранням або тотальної напруги (за К. Левінім). Але подібна ситуація, у вище вказаному сенсі, не є екологічною, оскільки тотальність бар'єру, як обмежувача свободи дій, досить часто призводить до закріплення мотивації «від»: «не роби так, бо будеш покараний», що не тільки не сприятиме розвиткові особи, але й фруструє її. Тут відбувається неявне відокремлення і протиставлення самої людини і середовищ її життєдіяльності, в результаті чого можуть формуватися типи життєвих / професійних стратегій «або-або».

Ми пропонуємо виходити з іншої позиції, де криза – це даність умов життя, а її усвідомлення може породжувати бажання до змін: до природності, чистоти, структурованості, гармонії тощо. В такому аспекті принцип екологічності може бути сформульованим так: *відчувати, усвідомлювати, діяти, жити відповідно з тим, що особистість є системою частинною власних середовищ*. Це передбачає, по-перше, що вона залежна від світу, пов'язана з ним; по-друге, від неї та її активності залежить середовище її життя; й, по-третє, вона є складовою світу.

Підсумовуючи, відзначаємо, що принцип екологічності має бути покладений в основу підготовки сучасного фахівця соціальної роботи, й впроваджуватися як на рівні розробки навчальних програм, так і на рівні проведення занять, у безпосередній взаємодії викладачів і студентів.

Список використаних джерел

1. Андрющенко, А. І., & Горбунова-Рубан, С. О. (2019). Підготовка соціальних працівників в Україні: проблеми та шляхи їх вирішення. «Соціопростір:міждисциплінарний електронний збірник наукових праць з соціології та соціальної роботи», (8), 35-40. вилучено із <https://periodicals.karazin.ua/socioprostir/article/view/12776>
2. Лушин, П.В. (2005). Экологичность терапевтического воздействия: интегральный подход. Актуальні проблеми психології, (7 / 5), 314-320. вилучено із <http://appsychology.org.ua/data/jrn/v7/i5/47.pdf>
3. Швалб Ю.М. (2003). К проблеме определения экопсихологических систем. Актуальні проблеми психології, (7 / 1), 423-430. вилучено із http://ecopsy.com.ua/data/zbirki/2003_01/sb01_67.pdf

Вовченко Богдана, Крат Інна
innakrat6@gmail.com
vovchenkodana11@gmail.com

ГЕНДЕРНА НЕРІВНІСТЬ У СОЦІАЛЬНО-ТРУДОВИХ ВІДНОСИНАХ

Здавалося б про проблему гендерної рівності було вже досліджено й написано багато. Існує досить поширена думка, що на сьогодні в Україні права та можливості жінок знаходяться на рівні з чоловічими. Це також доводить і українське законодавство. Однак, статистика й експерти переконують нас в протилежному.

У зв'язку з радянським минулим наша країна має певні особливості гендерних відносин, у цей період домінував так званий «гендерний договір працюючих матерів». Рівна участь жінок і чоловіків у соціалістичному будівництві за радянських часів означала, що питання «жінок» було вирішено і жінки користувалися рівними правами з чоловіками. Хоча участь жінок в оплачуваній роботі була на рівні з чоловіками, у приватному секторі розподіл обов'язків залишався традиційним – жінки продовжували нести основний тягар роботи по дому, догляду та виховання дітей. Проблема подвійного тягаря, з

якою стикалися радянські жінки, не постала на національному рівні як проблема, пов'язана з гендерною нерівністю в Радянському Союзі. Сьогодні деякі громадяни вважають, що проблема гендерної рівності штучно виведена із західного суспільства і нав'язана нам силою. Проте, українські жінки досі зазнають дискримінації через свою стать.

Найбільш поширеними порушеннями прав жінок в Україні є:

1. Жертви домашнього насильства. Домашнє насильство залишається найбільш грубим порушенням прав жінок в Україні. За даними МВС, щороку від рук насильників гине близько 600 українок. Дев'яносто відсотків наших громадян, які постраждали від насильства, – жінки. Причина – стереотип, що жінка – «економка», а її обов'язок – готувати та доглядати за дітьми. Як тільки вона почне захищати свої права, вона негайно зазнає насильства – економічного, психологічного, фізичного чи сексуального. Незважаючи на великі масштаби домашнього насильства в Україні, проблема залишається значною мірою “в тіні”. Крім того, експерти кажуть, що винен загальний принцип, тому жертви намагаються приховувати біль. Важливо, що 68% українок не вважають, що приниження є проявом насильства [1, 3].

2. Отримують меншу заробітну плату. У середньому доходи українських жінок на 28% нижчі, ніж у чоловіків. За даними кадрових агентств, різниця ще більша. Через свої додаткові обов'язки, такі як :приготування їжі, догляд за дітьми, тощо, жінки зазвичай змушені працювати й обирати роботу з нижчою зарплатою, але більш гнучким графіком.

3. В Україні один із найнижчих відсотків жінок при владі, а відсоток жінок в українському парламенті становить лише 12%. Експерти кажуть, що хоча ця цифра є рекордом усіх попередніх, вона все одно дуже низька в порівнянні з практикою демократичних країн. Таким чином, в країнах ЄС кількість жінок у парламентах у середньому вдвічі перевищує 26%. А в Швеції, Фінляндії, Іспанії – більше 40% .

В Україні дуже чітка тенденція: чим вище влада, тим менше жінок. За результатами останніх всеукраїнських виборів 46% жінок увійшли до селищних та сільських комітетів. В області – вже 28%. У парламенті лише 12%. За

даними аналітичного звіту Ради Європи лише 6% жінок в Україні є міністрами та заступниками [5].

4. Професійні обмеження. Вагомим досягненням для українців було скасування поділу професій на «жіночі» та «чоловічі». Це не означає, що в Україні зникли дискримінаційні практики чи що заборонені професії все ще існують, вважають експерти. Наприклад, експерт з гендерних питань Олена Суслова заявила, що багато «нежіночих» професій в армії досі затверджені «обмежувальними» наказами. Крім того, Україна не скасувала Конвенцію Міжнародної організації праці 1935 року, яка забороняє жінкам працювати в шахтах та під землею [5].

Дослідники зазначають, що дуже важливою є також боротьба з дискримінацією жінок у свідомості роботодавців. Наприклад, в деяких оголошеннях про ту чи іншу вакансію є вимоги щодо віку жінки, її зовнішніх даних тощо, хоча ці характеристики зовсім не потрібні для виконання робіт.

5. Заручниці стереотипів. «Жінки-опікунки», «коханки» та «жіноче щастя» вимагають «любові» і «сім'ї» — такий стереотип про жінок глибоко вкорінився у свідомості українців. Експерти зазначають, що сексизм в Україні повсюди – в рекламі, ток-шоу, політиці та повсякденному житті. Здається, що більшість законів не відображають стереотипи, але коли доходить до конкретної справи, вони вступають в силу, мовляв, «ти молода», «в тебе діти чи будуть діти», «ти щойно вийшла заміж чи вийдеш заміж», «яка з тебе робітниця», тощо.

Отже, підсумовуючи все вище сказане, можемо з впевненістю сказати, що рівні права чоловіків та жінок мають бути не лише встановлені та зафіксовані законом але і мають гарантуватись виконання цих норм. Також варто пам'ятати, що в нашому суспільстві досі можна спостерігати нормалізація жіночої експлуатації вдома, сприйняття домашньої роботи жінки як, щось, що вона повинна неодмінно робити та обмеження жінки в професійній сфері.

Список використаних джерел

1. Трегубова Я. Гендерна нерівність: п'ять порушень прав жінок в Україні / Радіо Свобода <https://www.radiosvoboda.org/a/29085513.html>

2. Марценюк Т. Українська політика – іменник нежіночого роду? // Критика. – Липеньсерпень 2012. – Рік XVI, Число 7-8 (177-178). – С. 8-12. <http://ekmair.ukma.kiev.ua/handle/123456789/2017>

3. Права людини в Україні — 2013. Доповідь правозахисних організацій / За ред. Є. Ю. Захарова. / Українська Гельсінська спілка з прав людини. — Харків: Права людини, 2014. — 456 с. // <http://helsinki.org.ua/files/docs/1398017200.pdf>

4. Приходько О. Гендерна політика: від громадських рухів до державних стратегій (Розділ 12) // Гендер для медій: підручник із гендерної теорії для журналістики та інших соціогуманітарних спеціальностей / за ред. М. Маєрчик, О. Плахотнік, Г. Ярманової. – К.: Критика, 2013. – С. 187-201.

5. Участь жінок у політиці та процесі прийняття рішень в Україні. Стратегії впливу. – Київ, 2011. – Доступ: <http://www.osce.org/uk/odihr/85975>

Володарська Наталія
volodarskaya@ukr.net

ПСИХОЛОГІЧНА ДОПОМОГА ЖІНКАМ ТИМЧАСОВО ПЕРЕСЕЛЕНИХ В РЕЗУЛЬТАТІ ВІЙСЬКОВОГО КОНФЛІКТУ НА СХОДІ УКРАЇНИ

Оскільки соціальні, економічні кризи, політичні, екологічні потрясіння стають перепонами у відновленні психологічного благополуччя людей, які змінили місце проживання, актуалізується проблема психологічної допомоги. Така допомога була проведена з групою переселенок (80 жінок 2019 рік, м. Київ, Інститут психології імені Г.С. Костюка НАПН України, літній табір відпочинку 20 жінок м. Клайпеда (Литва) 2019 р.; індивідуальне консультування (120 жінок 2020 р. –2021р. у режимі on-line). Групова терапія проводилась 1 раз на тиждень тривалістю 3 години. У соціальних мережах був організований «Жіночий клуб самопоміч». Учасники клубу пропонували різні техніки самопоміч у проблемах сімейних конфліктів, розлучень, подружньої зради, батьківсько-дитячих конфліктів, допомоги при панічних атаках, депресивних станів, станів фрустрації, почуття самотності, відчуженості. Застосовувався метод обговорення життєвих історій кожного учасника. В психокорекції негативних емоцій застосовувався метод дібріфінг, за допомогою якого підтверджувались ситуації сорому, розгубленості, невпевненості.

Підтримка членів групи формувало розуміння емоцій і переживань інших (емоційний інтелект). Це давало змогу зробити наратив особистості більш структурованим (для підтвердження того, що відбулось в їх житті і знаходження ресурсу пережити цей стан). Учасники ділились фото зі своїх власних архівів (батьків, бабусь і дідусів), знаходячи ресурси власного роду, історій «виживання» в кризових умовах, адаптації до втрат, нових життєвих надбань. Такі спогади «теплі» і «не дуже», дають особистості почуття вдячності, цілісності, що об'єднує з предками, всіма поколіннями роду. Учасниці отримували підтвердження власної спроможності справитись зі своїми життєвими проблемами («коли розумієш через які випробовування пройшли вони, то легше сприймаєш свої»), з'являється впевненість «я теж зможу»). Учасники клубу ділились враженнями описом емоційного стану, коли вони в колі сім'ї, на природі, відпочинку, у подорожі, музеях, на концерті, виставах, працюючи на присадибному городі, у школі танців та інших місцях. Це надихає на зміну діяльності, розваг, розширюється коло інтересів, змінюються стиль прив'язаності, копінг-стратегії (з уникнення на активність, автономність, відповідальність у вирішенні проблем). Зміна стратегій у досягненні бажаних цілей впливає на психологічне благополуччя особистості. Зміна погляду на складні і прості речі в житті, що викликають і радість, і сум впливає на вміння «призупинись в життєвій метушні», зрадіти сонячному променю, шелесту осіннього листя. На групових зустрічах (під час відпочинку м. Клайпеда) застосовувались методи арт-терапії: проводились бібліотерапія (професор Юрате Сауляйте), музична терапія (Лінас Чвиринас).

Особистість визначає стратегії досягнення життєвих перспектив через стратегії ставлення до соціального оточення – пошук соціальної підтримки, управління середовищем, прийняття відповідальності за вирішення своїх проблем. Людина вирішує до якої міри вона може проявляти своє задоволення чи незадоволення, що формує комфортний стан, почуття психологічного благополуччя. Зміна стратегій, цілей, перспектив відбувається під впливом соціально «осуда» чи «схвалення», що викликає «травматичність переживання», «марність почуттів» як певних розповсюджених соціальних

міфів. За ними приховуються системи інтроєктів, які формуються в родині, в соціальному оточенні. Це можуть бути різновекторні настанови, що викликають амбівалентні почуття, когнітивний дисонанс. З одного боку, певні схвальні настанови (як повинно бути), з іншого негативні (як не повинно бути). Одночасно постає проблема вибору. Якщо вибрати одне, то це унеможливило інше. Перед особистістю постає складне завдання як поступати, що робити? Як бути щасливим? За таких обставин виникають перепони в отриманні задоволення, психологічного благополуччя.

Був виявлений зв'язок показників ставлення учасників до майбутнього і «особистісного зростання», що виявляє значущість життєвих перспектив в становленні особистості, її психологічного благополуччя. Оскільки позитивне ставлення до майбутнього, життєвих перспектив стає для особистості емоційним фоном для самоставлення, прийняття себе. Це підтверджується значущим впливом на самоприйняття особистості на поставлені цілі, перспективи, плани на майбутнє. Психологічне благополуччя формується як екзистанційне ставлення особистості до свого життя саме завдяки позитивного самоприйняття, цілісного переживання власного «Я». Невпевненість у власні ресурси породжує страх перед майбутнім життєвим випробуванням. Ці страхи не допускають задоволення від власних зусиль у досягненні складних цілей.

Завдяки гнучкості поведінки особистості у досягненні поставлених нею цілей і орієнтація у життєвому часі створюють умови отримання задоволення від життя. Саме вміння застосовувати ту чи іншу стратегію в реалізації своїх цінностей у поведінці, взаємодії з оточуючими людьми, здатність швидко та адекватно реагувати на ситуацію, що змінюється створюють умови для життя теперішнім. Це здатність суб'єкта жити теперішнім, тобто переживати справжній момент свого життя у всій його повноті, а не просто як фатальний наслідок минулого або підготовку до майбутнього «справжнього життя»; по-друге, відчувати нерозривність минулого, теперішнього і майбутнього, тобто бачити своє життя не дискретним, а цілісним. Саме таке світовідчуття, психологічне сприйняття часу суб'єктом надає психологічний комфорт. Досягнення життєвих цілей пов'язано з компетенцією в управлінні оточенням,

контролем зовнішньої діяльності. Прийняття відповідальності як активна стратегія особистості керується бажаним і необхідним, що збалансовує можливості досягнення і перспективи. Якщо людина ефективно використовує можливості, здатна створювати умови і обставини, відповідні для задоволення власних потреб і досягнення цілей, то вона створює умови для отримання задоволення, психологічного благополуччя. Це виконує завдання психологічної допомоги жінкам в кризових життєвих ситуаціях.

Гончаренко Аліса, Ушакова Маргарита
alicegoncharenko07@gmail.com
margo.ushakova.ua@gmail.com

НАСИЛЛЯ В СІМ'Ї: ПРИЧИНИ ТА НАСЛІДКИ

У ХХІ столітті проблема домашнього, у тому числі сексуального, психологічного та фізичного, насилля є однією з найактуальніших соціальних проблем. Аналізуючи різні сучасні дослідження, можна стверджувати, що майже половина населення України страждала від жорстокого поводження, причому більшість з них ще у дитячому віці. Зокрема, соціологічне дослідження, проведене Українським інститутом майбутнього спільно з Нью Імідж Груп у 2021 році, щодо масштабів домашнього насильства в Україні, демонструє, що приблизно 1,5 млн. українців зазнавали насильства в сім'ї [1]. Найчастіше, людина, яка здійснює насильство над кимось, не замислюється про те, до яких наслідків її дії призведуть у майбутньому.

На думку Я. І. Юрків, «в Україні термін «насильство в сім'ї» є не зовсім традиційним, вважається, що сім'я – це особиста сфера, а дружина в синцях, відшмагована ременем дитина чи та, що підкоряється наказам батьків у виборі друзів, місця навчання тощо – це сімейні справи, методи родинного виховання. Однак, за офіційними даними, насильство в сім'ї – досить поширене явище в Україні. За свідченням дітей, з жорстокістю вони вперше зустрічаються у власній сім'ї, з боку батьків і старших братів чи сестер, тобто тих осіб, які повинні їх захищати та підтримувати» [4]. Варто додати, що наразі загалом

близько 76 % українців розуміють, що таке домашнє насилля у різноманітних його проявах (жінки – 80 %, чоловіки – 72 %) [1].

Загальновідомо, що основними причинами будь-якого насилля є: психічні розлади у людини; надмірне вживання алкоголю та вживання наркотиків; деградація особистості; відсутність соціальних ідеалів; патріархальні традиції в сім'ї; дотримання гендерних стереотипів та ін. Особливий інтерес викликають результати опитування самих жертв домашнього насилля та їх кривдників. Згідно з цим дослідженням, найчастішими причинами насилля у сім'ї є: стрес на роботі; пияцтво; вживання наркотиків; запальний характер (зокрема, імпульсивність, агресивність); виховна мета; образа [2]. Слід наголосити, що, окрім вищеперерахованих «явних» причин, існують також приховані, непомітні, на перший погляд, причини, наприклад, такі: патологічні ревності, перейнята модель поведінки від батьків, або низька самооцінка кривдника, що загалом породжує бажання самоствердитися за рахунок інших.

Згідно з результатами дослідження, проведеного у 2021 році, найбільш поширеними причинами насилля в сім'ї є такі: вживання алкоголю (79 %); вживання наркотичних речовин (68 %); фінансові негаразди (44 %). При цьому слід наголосити, що немає суттєвої розбіжності серед відповідей респондентів щодо основних причин домашнього насилля в залежності від регіону. Серед інших причин є й такі: мовчання постраждалих (42 %); психологічна залежність від кривдника (38 %); фінансова залежність від кривдника (31 %); можливість уникнути покарання (30 %); стрес на роботі (28 %); традиції, стереотипи, звичність цього явища (24 %) [1].

Аналіз наукових джерел показав, що домашнє насильство, тобто умисне систематичне вчинення різних видів насильства, щодо родини або її окремих членів, майже завжди призводить до фізичних або психологічних страждань, пошкодження здоров'я, емоційної нестабільності та залежності, а також до погіршення рівня якості життя постраждалої людини.

Погоджуємося з позицією Т.В. Циганчук та Д.Д. Лях, що «втрата здоров'я потерпілого від насильства в родині, впливає на потенційні можливості, позначається на продуктивності праці, на вихованні дітей, втрати

працездатності, накладає негативний відбиток на всі сторони життя». Доцільно також наголосити, що переважна більшість респондентів (91,4 %) вважає, що пережите насилля найбільше впливає на психічне здоров'я жертви [3]. З огляду на це, вважаємо, що першочерговими у подоланні сімейного насилля є психологічна допомога постраждалому, а також і кривднику.

Важливо зазначити, що згубні наслідки від будь-якого виду домашнього насилля, не повною мірою усвідомлюються насамперед постраждалими. Тому, більшість жертв не звертаються до правоохоронних органів чи соціальних служб, навіть не думають про це, вважаючи, що у насильницьких діях немає нічого «ненормального». Вважаємо, що це насамперед пов'язано з вихованням, яке часто нав'язує те, що не можна жалітися на сімейні проблеми, що жінка повинна терпіти будь-яке ставлення до себе та піклуватися про всю родину.

Таким чином, проаналізувавши наукові джерела щодо даної теми, можна зробити висновок, що насилля у сім'ї в Україні є однією з найбільш гострих соціальних проблем у зв'язку з її розповсюдженістю. Найбільш поширеними причинами домашнього насилля є такі: вживання алкоголю та наркотиків; стреси та інші негативні психічні стани; фінансові негаразди; самоствердження кривдника тощо. Окрім того, до причин пролонгованого насилля в сім'ї можна віднести залежність від кривдника (насамперед економічну, психологічну) та сформовані стереотипи щодо звичності цього явища. Наслідки сімейного насилля призводить до фізичних та/або психологічних страждань, але найбільш згубно впливають на психічне здоров'я постраждалого.

Список використаних джерел

1. Домашнє насильство в Україні: досвід та настрої громадян. URL: <https://cutt.ly/qTeubkV> (дата звернення: 05.11.2021).
2. Ковтун А.Ю. Причини та наслідки домашнього насильства. *Протидія домашньому насильству: реалії і перспективи*: зб. тез Обл. наук.- практ. конф. (м. Чернігів, 24 жовтня 2019 р.). Чернігів, 2019. С. 85–88.
3. Циганчук Т.В., Лях Д.Д. Причини та наслідки насильства над жінкою в сім'ї. *Практична психологія та соціальна робота*. 2014. № 3. С. 65–69.
4. Юрків, Я. І. Сутність та зміст соціального феномену «насильство в сім'ї». *Науковий вісник Ужгородського університету*. 2013. Вип. 27. С. 234–237.

ОСОБЛИВОСТІ ВОЛОНТЕРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ

Волонтерство є складовою функціонування будь-якого суспільства. Про рух українських волонтерів говорять у всьому світі. Розквіт волонтерства в Україні – це унікальне явище, яким повинен пишатись кожен громадянин. Важливо розуміти, що діяльність волонтерів об'єднує українське суспільство завдяки вирішенню чималої кількості соціальних проблем шляхом реалізації соціальних проєктів, масових заходів. До того ж волонтерський рух сприяє покращенню соціальних зв'язків, посиленню активності громадян, поліпшенню їх якості життя.

Зазначимо, що наразі волонтерство – це рух переважно молодих людей: більшість українських волонтерів становить молодь. Волонтери здійснюють добровільну діяльність: надають допомогу іншим, виходячи з власних доброзичливих намірів. Як відомо, волонтери не отримують кошти за свою діяльність, але здобувають нові знання й вміння, набувають неоціненного досвіду реалізації себе в соціальній сфері. Окрім того, ця діяльність сприяє розвитку позитивних особистісних характеристик самого волонтера та приносить колосальне задоволення.

Аналіз історії розвитку волонтерства показав, що ще в XIX ст. почали створюватися різні громадські організації з метою надання необхідної допомоги тим різним категоріям, які цього потребують. Однак, як тільки Україна стала незалежною, волонтерство отримало новий подих для розвитку та перспектив. Поступово почали організовуватися різноманітні групи для допомоги хворим, малозабезпеченим, бідним сім'ям, інвалідам, людям похилого віку і т.д.

Порівнюючи український досвід волонтерства з іншими європейськими країнами, можна зробити висновок, що до 2014 року волонтерство було дуже слабо розвинене. Однак, кардинальні зміни в Україні того року, що пов'язані з Революцією Гідності та втратою територіальної цілісності держави, досить потужно вплинули на суспільне усвідомлення важливості й необхідності

здійснення волонтерської діяльності. Тобто, після цих подій волонтерів почали цінувати та визнавати.

Доцільно зазначити, що у 2010 році лише 5 % населення України було залучено до волонтерської діяльності (рейтинг World Giving Index). Однак, дослідження, проведене наприкінці 2014 року компанією «GfK Ukraine» на замовлення ООН, показало, що майже чверть українців (23 %) мали досвід волонтерства, з них 9% почали займатися волонтерством протягом останнього року. Окрім того, виявлено, що українці визнають важливість волонтерського руху в суспільних процесах, зокрема: 62 % вважали, що волонтери впливали на політичні зміни останнього року; 85% були переконані, що волонтерський рух допомагає зміцненню миру. Дослідження, проведене у 2020 році, надає змогу констатувати той, факт, що довіра українців до волонтерських організацій наразі залишається на високому рівні (63%) [1].

Можемо стверджувати, що на разі соціальна структура волонтерства в Україні є міцною. Однак, збільшити цей критерій можна шляхом практикування волонтерської діяльності все частіше, а також – залучення населення до цього популярного руху. До того ж варто наголосити, що перспективи розвитку волонтерства в Україні безумовно існують, адже воно забезпечує об'єднання громадян під час складних періодів із метою розв'язання нагальних соціальних проблем суспільства.

Отже, волонтерство є невід'ємною частиною українського суспільства. Ключовою особливістю волонтерства в Україні є те, що воно досягає піку своєї популярності в переломний для країни період. До того ж найбільш активну участь у цій діяльності здійснює молодь.

Список використаних джерел

1. Нагорнюк О. Волонтерство як практика громадянського суспільства. URL: <https://uplan.org.ua/analytics/volonterstvo-iaak-praktyka-hromadianskoho-suspilstva/>.

ПРОБЛЕМА МЕНТАЛЬНОГО ЗДОРОВ'Я УКРАЇНСЬКОЇ МОЛОДІ

Захист й зміцнення здоров'я населення завжди були однією із ключових проблем у розвиненому суспільстві. Держава має дбати про своїх громадян, створюючи безпечні умови для роботи та впроваджуючи програми профілактично-лікувального й оздоровчого характеру.

На жаль, в сучасній Україні зберігається тенденція погіршення здоров'я населення, зокрема молоді, що зумовлено поширенням інтересу до шкідливих звичок, збідненням значної частини населення, погіршенням екологічної ситуації, зниженням доступності до якісних медичних послуг тощо.

За визначенням Всесвітньої організації охорони здоров'я (ВООЗ), «ментальне здоров'я - це стан щастя та добробуту, в якому людина реалізує свої творчі здібності, може протистояти життєвим стресам, продуктивно працювати та робити внесок у суспільне життя» [2].

Уважного ставлення вчених останнім часом вимагає проблема вразливості молоді. Молодіжну частину українського суспільства нерідко характеризують як «суспільство невизначеності», у якому має місце нестабільність формування культури, життєвих цінностей та моделей соціальної поведінки.

Серйозною проблемою є низький рівень психологічної готовності молодих людей протистояти стресам й надмірним навантаженням, до яких слід віднести перехід до дорослого життя, емоційну вразливість, карантинні обмеження під час пандемії (Covid-19), надмірну інформаційну залежність від інтернет-ресурсів (зокрема, сайти жорстоко-агресивного й суїцидального спрямування; кібер-булінг) тощо.

На цьому негативному фоні збільшується кількість самогубств молодих людей. При чому, понад 78 % глобальних суїцидів відбуваються в країнах із низьким та середнім рівнями доходів. На думку фахівців Міністерства охорони здоров'я України існують певні ознаки суїциду:

- депресивний стан (тривалий смуток і перепади настрою);

- ізоляція (свідомий вибір проводити час на самоті, уникнення соціальних контактів; втрата інтересу від діяльності і розваг, як раніше приносила людині задоволення);
- зміни проявів поведінкових реакцій (у міміці, жестах, швидкості мовлення; байдужість до зовнішнього виду);
- саморуйнування нормальної соціальної поведінки (вживання наркотичних речовин, надмірних доз алкоголю; прагнення до екстремального керування транспортними засобами тощо);
- схильність до умовно-прощальних дій (дарування речей родичам та знайомим; ретельне прибирання без необхідності власного житла; складання заповіту тощо) [2].

На думку вчених-психологів існує багато тригерів, які дозволяють депресивним думкам превалювати у нашій свідомості.

Практикуючий психотерапевт Адріана Імж підкреслює, що депресію треба розглядати як хворобу, коли нервова система дає збій і перестає сприймати або виробляти речовини, які відповідають за можливість радити. Також депресія може виникати через органічні ушкодження головного мозку [4].

Світова наукова спільнота активно шукає шляхи подолання психологічних проблем молоді, зумовленими депресією й іншими психічними розладами, зловживанням психоактивними речовинами, насильством у сімейному колі, безперервним потоком різноманітної інформації тощо. Заслуговує на увагу, зокрема, скандинавська модель тренду на «усвідомленість» (базовий принцип lagom, який поєднує стриманість і рівновагу).

Психолог і співзасновник проекту Нільс Еек стверджує, що у світі контрастів і суперечливих порад lagom пропонує золоту середину, тобто дозволяє молодим людям насолоджуватися життям, залишаючись при цьому здоровими і задоволеними [5]. При цьому поширюються медитативні практики, відмова від шкідливих звичок, візити та спілкування із психологами.

Зазначимо, що самогубству можна запобігти, якщо своєчасно реагувати на прояви депресивного характеру, мінливості психологічного стану людини, змін соціальної поведінки. Важливим чинником у допомозі особистості буде створення позитивної, доброзичливої сімейної атмосфери, підтримка близьких родичів, друзів. При цьому своєчасне надання професійної допомоги фахівців безумовно буде сприяти зменшенню суїцидальних імпульсів і реакцій молодих людей.

Отже, психологічні дослідження та інноваційні практики щодо ментального здоров'я молоді є дуже актуальними. Однак, у сучасних українських реаліях, подібні підходи і проекти практично не впроваджуються, наша молодь здебільшого не піклується про своє психологічне здоров'я (75 % взагалі не отримують кваліфікованої допомоги).

На нашу думку, в Україні є нагальна потреба у створенні гнучкої та мобільної системи підтримки та захисту ментального здоров'я молоді з використанням передового міжнародного досвіду.

Список використаних джерел

1. Психічне здоров'я особистості. Укладач З.Р. Кісіль, доктор юридичних наук, професор, декан факультету психології Львівського державного університету внутрішніх справ
2. <https://www.who.int/home> - офіційний сайт Всесвітньої організації охорони здоров'я
3. Healthlink- стаття про ментальне здоров'я <https://prozdorovia.in.ua/statti/mentalne-zdorov-ia/>
4. Стаття психотерапевта Андріани Імж. <https://birdinflight.com/ru/mir/20170905-20170905-depression-when-youre-good.html>
5. BBC NEWS Ukraine. <https://www.bbc.com/ukrainian/vert-tra-42515388>.

Девтеров Ілля
devterov@i.ua

СОЦІАЛЬНА РОБОТА ЧИ СОЦІАЛЬНА ТУРБОТА?

Salus populi suprēma lex.

Благо народу-вищий закон.

Цицерон «Про закони»

З давніх-давен так склалося, що зі становленням і оформленням держав виникла необхідність в тому, щоб держава брала на себе певні зобов'язання по відношенню до своїх громадян. Що б там не писали про владу, починаючи з Макіавеллі (але і Платона), народ повинен відчувати її турботу, інакше навіщо вона йому потрібна? Забезпечення необхідних умов для життя і розвитку суспільства в цілому і кожного його члена зокрема з століттями набуло своєї законної форми і, в тій чи іншій мірі, регулюється чинним законодавством в кожній країні. Це-альфа і омега існування і розвитку, об'єктивно необхідний «суспільний договір», що дозволяє державі функціонувати.

Однак, як відомо, ще жодній державі не вдавалося «дійти до кожного», особливо, якщо людина гостро потребує допомоги і турботи. Закони застарівають, особливо в нашу цифрову епоху, влада все більше "сліпне" по відношенню до своїх громадян; у світі, починаючи з нульових років, та, мабуть, з кінця 20-го століття, розвивається серйозна фінансово-економічна криза, що торкнулася, в силу глобалізму світової економічної системи, кожної держави, і, як наслідок – кожної людини. Масла у вогонь підлила ситуація з пандемією, яка триває вже півтора року, що призвело до істотної деградації малого і середнього бізнесу.

У розвинених країнах соціальні питання вирішувалися завжди досить успішно в силу, перш за все, високого економічного рівня і розвиненості принципів демократії, традиційних прав і свобод громадян, які утвердилися. Та ж Франція, наприклад, ще жива духом Великої Французької революції, Республіки, ідеями просвітителів, це закладено в генетичному коді кожного француза. Бідніші країни питання соціального забезпечення вирішують гірше, найчастіше - за підтримки багатших.

В Україні, в силу відомих історичних обставин, соціальна робота як така потребує інноваційних підходів. Тут слід більш детально зупинитися на тих підставах, які повинні забезпечувати саму можливість допомагати людям в ситуації, коли у держави банально «немає грошей» на допомогу своїм громадянам, які опинилися у скрутному становищі, іноді і в безвихідному. Існуюче законодавство, що передбачає спочатку цілий спектр соціальних

виплат, спрацьовує все рідше і рідше, а людей, які потребують реальної допомоги, стає все більше і більше. У такій обстановці людям самим необхідно згадати, що людство, починаючи з самих ранніх періодів його існування, виживало завдяки общинності, взаємодопомоги і взаємовиручці.

Один з вищих принципів моралі, прописаний в древніх джерелах мудрості, говорить про те, щоб людина з любов'ю ставилася до тих, хто її оточує, і «віддаючи, набувала». Суспільство людей, замкнутих на собі і своїх інтересах, приречене на вимирання і повне зникнення. У цьому сенсі, рано чи пізно, але люди в різних країнах приходять до необхідності добровільної, ініціативної допомоги соціально незахищених груп населення, не чекаючи від цього ніяких винагород. Все більше шириться в світі волонтерський рух, він є важливим показником оздоровлення суспільства, повернення до традиційних життєвих засад, пробудження таких прекрасних почуттів, як співпереживання, дбайливість, співчуття і справжня відданість своїй справі. Людям можуть допомогти тільки люди. Коли немовля губиться в лісі - йому допомагають звірі і вирощують його собі подібним, але живим і ситим.

Таким чином, основа соціальної роботи - це турбота про ближнього свого, безкорислива і віддана, що перетворюється в сенс життя для тих, хто це робить. І тут швидше доречним буде слово турбота, а не робота, з багатьох причин. Саме турбота, що займає більшу частину часу і думок в голові, здатна надати реальну допомогу нужденним в ній, подарувати об'єкту такої турботи нові смисли і віру в людей взагалі. Адже кінцевим результатом такої воістину благородної діяльності повинна стати соціалізація або ресоціалізація людини, що потрапила у скрутне становище (старість, інвалідність, міграція, еміграція, наприклад).

В Україні прийнято вважати, що волонтерський рух у нас має свої унікальні риси. Це пов'язано, перш за все, з конкретно-історичною ситуацією, яка у нас склалася, і регулюється чинним законодавством. Існує велика кількість волонтерських організацій, це підвищує ефективність такого виду діяльності і дозволяє задіяти більше як внутрішніх, так і міжнародних правових та фінансових механізмів в даній сфері.

Важливо відзначити, що сам характер такої діяльності потребує не тільки законодавчого регулювання, але й відповідної освітньої бази, яка, хоч і є порівняно молодою, але виховала вже лідерів, здатних, спираючись на отримані компетенції, повести за собою чисті, безкорисливі серця, які підлеглі поклику душі, готові до самовіддачі і прояву кращих почуттів і якостей, що стали для них вищим втіленням людяності, сенсом життя на Землі.

Дранник Вікторія

СОЦІАЛЬНА РОБОТА У ЦАРИНІ ФІЛОСОФУВАННЯ

Соціальна робота постає перед нами, як діяльність, що об'єднує різні верстви населення задля отримання допомоги та захисту.

Для підвищення рівня соціальної роботи в Україні вельми важливо звернутися до досвіду щодо стану соціальної роботи в світі. Взяти до уваги найефективніші та новітні стратегії розвитку, що себе проявили найкраще у інших державах.

Держава є головним суб'єктом соціальної політики, тому принагідно перейняти стратегії розвитку та світові моделі соціальної політики зарубіжного досвіду. Існує дуже багато різноманітних інструментів соціальної підтримки категорій людей, що потребують допомоги. Потрібно вивчати та адаптувати в українські реалії зарубіжний досвід у цій сфері, а також впроваджувати нові дієві соціальні проєкти щодо захисту соціально вразливих верств населення тощо.

Також, для ефективної соціальної роботи, потрібні професіонали високого рівня - високоосвічені та компетентні соціальні працівники. Професійно-освітня підготовка соціальних працівників повинна мати базовий стандарт з урахуванням міжнародного досвіду. Особливий наголос, окрім знання соціальними працівниками основних нормативних документів, повинні бути практичні навички - зокрема, уміння правильно врегулювати конфліктні ситуації, які найчастіше виникають в процесі діяльності будь-якого соціального працівника.

Велике значення має ступінь своєчасності та ефективності отримання соціальної допомоги та захисту, особливо, у випадку терміновості надання соціальних благ населенню. Але, виникає питання подолання та недопущення конфліктних ситуацій, які, безумовно, при цьому мають місце. Подолання конфліктних ситуацій в соціальній роботі та необхідність використання різних інноваційних підходів щодо розв'язання конфліктних ситуацій – повинно бути одним із пріоритетних завдань кожного соціального працівника.

В процесі своєї роботи соціальний працівник взаємодіє з багатою кількістю людей та установ задля вирішення різноманітних питань. Як наслідок, можливе зіткнення різності поглядів суб'єктів соціальної взаємодії, їх особистих установок, різності характеру, настрою тощо.

Задля ефективного вирішення та подолання конфліктних ситуацій в соціальній роботі - необхідне існування кваліфікованих спеціалістів соціальної роботи. А головною перевагою повинен бути принцип недопущення або швидке згладжування конфліктних ситуацій, при якому у іншій стороні попередньо не виникатиме навіть бажання конфліктувати. Завдання соціального працівника – попереджувати або своєчасно вирішувати конфліктні ситуації, що виникають.

Варто усвідомити, що причиною конфліктів в роботі соціального працівника може виступати низька культура спілкування, можливі образи, не тактовність, наявність протилежних інтересів та непорозуміння між людьми.

При будь-якій конфліктній ситуації соціальний працівник відіграє визначальну роль у її розв'язанні - оскільки він повинен володіти навичками розуміння сутності конфліктів та їх розв'язання, що буде принагідно використовувати і при волонтерській діяльності.

Для успішного розвитку соціальної роботи треба підтримувати та розвивати такий чинник, як волонтерська діяльність та нові інноваційні її прояви.

Таким чином, соціальна робота сьогодні потребує нових цікавих ідей і проектів для розгляду та впровадження. Існує нагальна потреба у вивченні міжнародного досвіду соціальної політики, а головне - адаптації набутих знань

до реалій наших умов. А найголовніше – це розробка та впровадження соціальних програм щодо підвищення соціальної активності населення та толерантного відношення один до одного.

Дуванська Катерина
ekaterina.duvanskay@gmail.com

ПЕРСПЕКВИ РОЗВИТКУ ТА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НАДАННЯ СОЦІАЛЬНИХ ПОСЛУГ НА РІВНІ ГРОМАДИ

Однією з невід’ємних складових реформи децентралізації є реорганізація системи надання соціальних послуг на місцевому рівні. Запуск процесів перетворення в Україні щодо передачі значних повноважень та бюджетів від державних органів органам місцевого самоврядування суттєво вплинув на сформовану систему надання соціальних послуг. Почали поставати питання про те, як мають взаємодіяти учасники системи в нових умовах, як має бути розмежовано повноваження між органами державної влади та місцевого самоврядування у наданні послуг, яким чином стимулювати розвиток ринку соціальних послуг.

Соціальні послуги є особливим видом послуг, що передбачають допомогу особам, які перебувають у складних життєвих обставинах (далі – СЖО), а також особам, яка мають найвищий ризик опинитися у СЖО [1]. Кожна територіальна громада впроваджує інтегрований підхід до надання соціальних послуг отримувачам, що передбачає комплексне вирішення їх проблемних питань шляхом об’єднання кадрових, матеріальних, фінансових, технологічних ресурсів громади для забезпечення доступу вразливих груп населення до соціальної підтримки. Механізм взаємодії відомств при наданні послуг за інтегрованим підходом регулюється на місцевому рівні шляхом затвердження порядку міжвідомчої взаємодії.

Новий Закон України «Про соціальні послуги», який набув чинності з 1 січня 2020 року, вводить нововведення, які стосуються не тільки системи організації, а й саме системи надання послуг. Відповідно до нового Закону про соціальні послуги вводяться базові соціальні послуги (17 послуг частина з яких

є комплексними й потребують високої кваліфікації від надавачів), отримання яких гарантується на місцевому рівні кожному громадянину та запровадження ведення випадку, як ключової технології у наданні соціальних послуг, що зорієнтована на розвиток потенціалу отримувача послуг та активізацію ресурсів найближчого оточення й громади для подолання його складних життєвих обставин та відновлення повноцінного функціонування.

Використання технології ведення випадку дозволяє налагодити системну та послідовну роботу з отримувачем послуг від моменту звернення до виходу зі складних життєвих обставин з пріоритизацією його інтересів та потреб [2].

Обставина, яка значно полегшить організацію роботи щодо надання соціальних послуг – це запровадження автоматизованої системи реєстру отримувачів і надавачів соціальних послуг.

Сьогодні потреби в соціальних послугах постійно збільшуються, а потенціал громадського і приватного секторів щодо їх надання використовується в Україні недостатньо та потребує стимулювання.

Відповідно до принципу створення, формування ринку та демонополізації соціальних послуг на місцевому рівні, передбачені нові форми відносин між державним і недержавним сектором у територіальній громаді. Законом встановлено єдині вимоги до надавачів соціальних послуг усіх форм власності. Тому залучення різних надавачів соціальних послуг із комунального, державного та громадського секторів надає безліч переваг, а саме:

- формування прозорості на ринку соціальних послуг;
- підвищення ефективності та раціональності використання бюджетних соціальних виплат;
- розвиток та активізація інститутів громадянського суспільства;
- запобігання корупції;
- формування активної й адресної соціальної політики, підвищення доступності соціальних послуг та охоплення різних категорій отримувачів;

- розвиток конкуренції серед надавачів послуг шляхом впровадження прозорого конкурсного відбору, розвиток альтернативних моделей надання послуг;
- додаткове фінансування соціальної сфери за рахунок залучення недержавних ресурсів для некомерційних цілей.

Організація надання соціальних послуг, за чинним законодавством, складається із 3 етапів і передбачає такий алгоритм:

1 етап – визначення потреби населення, громади у соціальних послугах;

2 етап – планування і закладення коштів;

3 етап – визначення, хто саме буде на території громади надавати необхідну послугу: утримання власного комунального закладу, залучення ГО, соціальні замовлення, конкурс проєктів, закупівлі та інші.

Соціальне замовлення – це засіб регулювання діяльності у сфері надання соціальних послуг шляхом залучення на договірній основі суб'єктів господарювання до замовлення потреб у соціальних послугах, визначених місцевими органами виконавчої влади та органами місцевого самоврядування.

Закон України про соціальні послуги змінює процедуру і суть соціального замовлення, що зумовлює перехід від закупівлі до компенсації за надану соціальну послугу.

Таким чином, розвиток системи соціальних послуг в Україні постійно перебуває в процесі оновлення та модернізації відповідно до нових потреб мешканців громад та передових світових тенденцій у наданні соціальних послуг. Усі перетворення сприяють розвитку доступності та адресності соціальних послуг, підвищення якості і ефективності їх надання, вдосконалення здійснення моніторингу та оцінки якості соціальних послуг. Ухвалення нової редакції Закону «Про соціальні послуги» є вирішальним, вагомим кроком на шляху реформування соціальних послуг, який запустить наступні етапи удосконалення системи.

Список використаних джерел

1. Інтегровані соціальні служби: теорія, практика, інновації: навч.-метод. комплекс / О. В. Безпалько, І. Д. Зверєва, З. П. Кияниця, В. О. Кузьмінський та інш. К.: Фенікс, 2007. 528 с.

2. Спільно до нових послуг. Керівництво із впровадження соціальних послуг для сімей з дітьми в громадах. Частина 1. Соціальне планування та розвиток послуг. Посібник / Дацаківська О.Ю., Криницька І.П., Максименко К.М. Київ, 2021. 76 с.

3. Про затвердження Методичних рекомендацій щодо впровадження інтегрованої системи соціального захисту: Наказ Міністерства соціальної політики України від 25.02.2019 №282. URL: <https://www.msp.gov.ua/files/deinst/metod/282.pdf> 3.

Дуля Аліна
a.dulia@kubg.edu.ua

АНАЛІЗ ДІЯЛЬНОСТІ ЦЕНТРІВ СОЦІАЛЬНИХ СЛУЖБ М. КИЄВА ЩОДО НАДАННЯ СОЦІАЛЬНОЇ ДОПОМОГИ СІМ'ЯМ УЧАСНИКІВ АТО/ООС

Складна політична ситуацією в Україні, тимчасова окупація її частини та продовження проведення АТО/ООС на Сході України, у період з 2014 року по сьогодні, зумовило появу нової групи отримувачів соціальних послуг – учасники АТО/ООС та члени їхніх сімей.

Сім'ї учасників АТО/ООС – це сім'ї, які можуть характеризуються нестійкістю, недостатнім виховним потенціалом, дефіцитом прояву позитивних почуттів, почуттям самотності, тривожності, страху, порушенням функціонування сім'ї, труднощами у взаємовідносинах та небезпекою розпаду родини. Дані сім'ї належать до групи ризику, і можуть опинитись у складних життєвих обставинах через такі соціальні фактори, як: труднощі в соціальній адаптації; бойова психічна травма в учасників АТО/ООС та вторинна психологічна травматизація членів їхніх сімей; втрата здатності до самообслуговування учасника бойових дій через інвалідність; загибель учасника АТО/ООС; підвищення рівня агресивності; вживання алкоголю та психоактивних речовин; безробіття учасника бойових дій, який завершив службу; погіршення матеріальних та житлово-побутових умов [2].

Таким чином, одним із пріоритетних напрямків роботи центрів соціальних служб залишаються соціальна допомога сім'ям учасників АТО/ООС.

Діяльність центрів соціальних служб передбачає здійснення адресної соціальної допомоги та соціального супроводу сімей учасників АТО/ООС для поліпшення життєдіяльності, подолання життєвих труднощів, формування здатності сім'ї самостійно долати свої проблеми, збереження, підвищення її соціального статусу шляхом надання різноманітних соціальних послуг. Також спеціалістами служб надаються інформаційні, соціально-педагогічні, психологічні, правові консультації; організовується дозвілля та відпочинок для дітей та дорослих членів сімей учасників АТО [1].

Соціальна допомога учасникам АТО/ООС та членам їхніх сімей в центрах соціальних служб м. Києва здійснюється в рамках реалізації *міської цільової програми «Турбота. Назустріч киянам»*, яка спрямована на підвищення ефективності системи соціальної допомоги в місті Києві через посилення адресності при її наданні та шляхом включення додаткових заходів щодо соціальної підтримки громадян для забезпечення їм гідного існування, вирішення проблем матеріально-технічного, соціально-побутового, культурно-масового характеру, здійснення конкретних заходів, спрямованих на надання адресної підтримки, соціально-правової, трудової та медичної реабілітації соціально-незахищених верств населення: учасники АТО/ООС, сім'ї загиблих УБД та ін. [4].

В межах вище зазначеної програми в центрах соціальних служб здійснюється реалізація соціальних заходів «Забезпечення надання комплексної соціально-психологічної допомоги киянам, які брали безпосередню участь в антитерористичній операції, забезпеченні її проведення, учасникам відсічі збройної агресії РФ, бійцям-добровольцям, членам їх сімей та членам сімей загиблих (померлих) киян, які брали безпосередню участь в антитерористичній операції, забезпеченні її проведення, учасників відсічі збройної агресії РФ, бійців - добровольців».

Дані заходи передбачають надання учасникам АТО/ООС таких соціальних послуг, як: інформаційне консультування з питань соціального захисту населення та отримання пільг; сприяння в оформленні виплат та оформленні соціальних гарантій передбачених чинним законодавством для

учасників АТО/ООС та членів їхніх сімей; сприяння в отриманні правової допомоги; допомоги при відновленні втрачених документів та отриманні посвідчень «учасника бойових дій», «інваліда війни», «члена сім'ї загиблого»; психологічна підтримка та допомога; сприяння в адаптації до мирного життя, працевлаштуванню та професійній адаптації; соціально-педагогічне консультування; сприяння в отриманні інших соціальних послуг і консультацій фахівців відповідно до запиту. Також діють консультаційні пункти для учасників АТО/ООС та членів їхніх сімей [3].

За програмою «Турбота. Назустріч киянам» у співпраці ГО «ELEOS-UKRAINE» створено вільний простір для ветеранів, волонтерів та членів їхніх сімей, групи підтримки та взаємодопомоги, арт-терапевтичну студію.

Соціальна допомога сім'ям учасників АТО/ООС в центрах соціальних служб здійснюється мультидисциплінарною командою: соціальними працівниками, соціальними педагогами, юристами, психологами, медичними працівниками, спеціалістами районних центрів зайнятості, представниками управління охорони здоров'я та управління освіти. До функцій яких входить здійснення оцінки потреб сім'ї, інформування про соціальні гарантії та послуги, соціальна підтримка у питаннях працевлаштування, одержання різного роду довідок у державних установах, лобіювання питань демобілізованих бійців та членів їхніх сімей, надання психологічної, соціально-педагогічної, соціально-медичної, правової та матеріальної допомоги; здійснення соціального супроводу.

Отже, соціальна допомога сім'ям учасників АТО/ООС в центрах соціальних служб передбачає наданням комплексу соціальних послуг мультидисциплінарними командами з метою покращення психологічного та фізичного здоров'я учасників АТО/ООС та членів їхніх сімей, а також їх матеріального та соціального благополуччя.

Список використаних джерел

1. Виконавчий орган Київської міської Ради (Київська міська державна адміністрація). URL: <https://ssm.kiev.ua/wp-content/uploads/2021/04/KMDA-39.pdf> (дата звернення: 05.11.2021)

2. Dulia A. V., Liakh T. L., Veretenko T. G. Types of families of joint forces operation participants in the east of Ukraine and peculiarities of social work with them. Society. Integration. Education. Proceedings of the International Scientific Conference. 2020. Vol. 4. P. 211–221. URL: <https://doi.org/10.17770/sie2020vol4.5106> (date of access: 07.11.2021)

3. Допомога учасникам АТО/ООС та членам їхніх сімей. *Мережа центрів соціальних служб м. Києва*. URL: <https://ssm.kiev.ua>. (дата звернення: 05.11.2021)

4. Про внесення змін до рішення Київської міської ради від 18 грудня 2018 року № 459/6510 «Про затвердження міської цільової програми «Турбота. Назустріч киянам» на 2019-2021 роки» : Рішення Київської міської ради від 24.06.2021 р. №1528/1569. URL: <https://dsp.kyivcity.gov.ua/> (дата звернення: 04.11.2021).

Єсіна Катерина
esinakatya1912@gmail.com

КОУЧИНГ ЯК ІННОВАЦІЙНА ТЕХНОЛОГІЯ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ

Сьогодні компетентність професіоналів соціальної сфери не може обмежуватись лише здатністю допомагати людям у складних життєвих ситуаціях. Соціальний працівник повинен знати та вміти, як запобігати ризикам, виявляти причини вразливості клієнтів та сприяти досягненню соціального благополуччя як окремих індивідів, різних соціальних груп, так і суспільства в цілому. Одним з методів вирішення цих проблем може бути коучинг. Коучинг є окремою технологією розвитку зі своєю власною філософією, методиками і правилами. Він виник на основі цілого ряду розвиваючих технологій та ввібрав всі їх переваги. Коучинг може допомогти соціальному працівнику в досягненні цілей клієнта та вирішенні різного роду його проблем в різних сферах буття.

Коучинг – це особливий діалог, в якому фахівець допомагає клієнтові самостійно уточнити та сформулювати свої життєві, професійні, ділові цілі, сфокусувати увагу на завданнях розвитку, шукати і знаходити альтернативні дії, будувати плани, перевіряти їх на реалістичність, брати на себе відповідальність за їх реалізацію. Ми можемо одразу побачити, що

завдання коучингу повністю збігається з основним завданням соціальної роботи – розкриття потенціалів людини.

Коуч-метод використовується таким чином, що на кожній зустрічі клієнт вибирає предмет (запит) розмови. Коуч активно слухає та задає лише уточнювальні питання, завдяки яким клієнт сам відповідає собі на всі раніше не зрозумілі питання. Але це зовсім не психотерапія, де є лікар і хворий. В першу чергу, це партнерство двох між собою рівних людей. Цей метод не розглядає питання клієнта як проблему, а переводить все в площину задачі, яку потрібно вирішити. Така взаємодія допомагає раціонально розібрати ситуацію та спонукає клієнта діяти без сумнівів.

Всі використовувані в коучингу інструменти направлені на те, щоб зосередити увагу людини на цілеспрямованій дії. Основною особливістю коучингу є те, що коуч допомагає людині знайти власне рішення, а не вирішує проблему за неї. Основна задача соціального працівника також дуже в багатьох випадках полягає в тому, щоб допомогти людині самостійно вирішувати свої проблеми, а не залишатися вічно клієнтом соціальної служби.

Найголовніше для соціального працівника – це налагодити довірчі відносини з людиною, яка потребує зараз підтримки. Інструменти коучингу обов'язково допоможуть налагодити правильний контакт та побачити картину в цілому.

Коуч ніколи не бере на себе відповідальність, а тому і не вчить свого клієнта, як жити, він створює умови для того, щоб клієнт зрозумів самостійно, що йому треба робити, відкинув зайве та вибрав найбільш зручний спосіб дії і сам намітив основні етапи досягнення своєї мети.

Нами проведений ряд коучингових сесій в області досягнення професійних результатів клієнтів. Учасники коуч-сесій відзначають позитивні зміни, такі як розуміння того, куди ти спрямовуєш свою енергію, ясність на шляху до мети, відсутність сумнівів, далекоглядність. Клієнти самі дають відповіді на свої питання і вибирають власний шлях, не перекидаючи відповідальність за свої дії на сім'ю, сусідів, державу. Саме тому ми бачимо

велику користь впровадження коучингу в соціальну роботу. Він сприяє поверненню людині віри в саму себе, що вона зможе все подолати.

Дані результати коучингу спонукали нас піти ще далі для поліпшення підтримки клієнтів і упровадити новий метод – мастермайнд.

Мастермайнд – це група людей, які наставляють, підтримують та зобов'язують один одного задля досягнення певної мети. До неї входять люди, потенційно здатні допомогти один одному в досягненні цілей, відверто обговорюючи складнощі, завдання та можливі ідеї. Бувають групи для вирішення конкретної проблеми – від формування нової здорової звички до запуску проекту або завоювання нового ринку.

Наша ідея полягає в тому, щоб створити мастермайнд для підтримки неблагополучних сімей. Учасниками даної групи будуть фахівці різних професій, наприклад медик, психотерапевт, коуч, соціальний працівник, юрист. На зустрічах учасники генерують ідеї, обмінюються досвідом і експертизою, надаючи і отримуючи поради, корисні контакти і практичну допомогу. Завдяки вкладу інших людей з їх досвідом і знаннями, кожен отримує свіжий погляд на вирішення задачі. Коуч в мастермайнді грає особливу роль – фасилітатора. У потоці активності колективного інтелекту саме коуч спрямовує розумовий процес в правильне русло, що створює потрібний ефект та тримає під контролем всю групу на шляху до поставленої цілі.

Наш власний досвід коучингу показує, що ці методи можуть бути ефективно використані у соціальній роботі з певними групами населення, наприклад молоддю з девіантною поведінкою, неблагополучними сім'ями, пенсіонерами. Фактично коучингом доводиться займатися дуже багатьом соціальним працівникам і буде добре, якщо вони будуть ці методи спеціально вивчати, а не просто «перевідкривати велосипед» в ході роботи.

ДОМАШНЄ НАСИЛЬСТВО ЩОДО ДІТЕЙ ЯК СОЦІАЛЬНА ПРОБЛЕМА

Захист основних прав та свобод людини й громадянина загалом і дитини зокрема в усіх сферах суспільного життя, у тому числі й у сім'ї, є одним із головних завдань правової держави. Саме тому вивчення та аналіз жорстокого поводження з дитиною як прояву насильства в сім'ї набуває особливого значення.

За різними даними щорічно 2 млн. дітей у світі стають потерпілими від насильства, 40 млн дітей у світі страждають від інвалідності. Означені травми діти отримали у родині в тому числі [1].

В Україні насильство щодо дітей є достатньо поширеною проблемою і це доводять показники. «Приблизно 35-40% всіх заподіяних жорстоких діянь призначають саме домашньому насильству і більшість із них заподіяні дітям. У зв'язку із тим, що в країні спостерігаються довготривалі карантинні обмеження у зв'язку із пандемією, показники жорстокого поводження з дітьми зросли майже до 50%. Як наслідок, діти втікають від своїх батьків, зв'язуються з компаніями, які ведуть асоціальний спосіб життя, або пасивно страждають тощо» [1, с. 206].

Питання вивчення насильства в сім'ї досліджували багато зарубіжних та вітчизняних вчених, а саме, О. Бандурка, І. Банкурка, Є. Б'єнковська, О. Джафарова, Л. Келлі, К. Левченко, У. Новаковська, Н. Матюхіна, Р. Мельник, С. Косенко, Л. Шевченко та ін.

Домашнє насильство – діяння (дії або бездіяльність) фізичного, сексуального, психологічного або економічного насильства, що вчиняються в сім'ї чи в межах місця проживання або між родичами, або між колишнім чи теперішнім подружжям, або між іншими особами, які спільно проживають (проживали) однією сім'єю, але не перебувають (не перебували) у родинних відносинах чи у шлюбі між собою, незалежно від того, чи проживає (проживала) особа, яка вчинила домашнє насильство, у тому самому місці, що й постраждала особа, а також погрози вчинення таких діянь [3].

Правове регулювання попередження насильства над дітьми здійснюється низкою нормативних актів, а саме: Конституцією України; законами України: «Про запобігання та протидію домашньому насильству» «Про охорону дитинства»; «Про державну допомогу сім'ям з дітьми» тощо [3; 4; 5].

Конституція України проголосила, що кожна особа незалежно від національного, майнового, соціального походження, релігійних, політичних переконань, статі, віку та будь-яких інших ознак є рівною у своїх правах й має рівні можливості щодо їх реалізації. Права дітей у відносинах з іншим членами сім'ї та суспільстві регламентовані у Законі України «Про охорону дитинства». Відповідно до положень вказаного нормативного акту особа, що не досягла 18 річного віку визнається дитиною. У випадку, коли неповнолітній потрапив в умови, що негативно впливають на його життя, стан здоров'я та розвиток у зв'язку із насильством та жорстоким поведінням у сім'ї визнається таким, що опинився у складних життєвих обставинах [4].

Насильство щодо дітей у сім'ї – це досить поширена та болюча тема не лише для інших країн світу, але й для України зокрема. Небезпека полягає в тому, що різні прояви насильства психологічного, фізичного чи морального знищують стосунки у сім'ях, стають підставою для глибокої душевної травми.

Відзначимо, що насильство в сім'ї над дітьми відзначається значною латентністю. Діти у силу свого психологічного, фізичного розвитку не завжди можуть усвідомити, що стають потерпілими від протиправних дій. Особливо це стосується немовлят, дошкільнят, дітей молодшого шкільного, шкільного віку [2].

Розглядаючи питання вчинення насильства в сім'ї, реальної загрози його вчинення над дітьми або випадки, коли діти стають свідками вибіркового або тривалого насильства між членами родини, проявляється явище «соціальної естафети». Було встановлено, що у 2/3 випадків діти копіюють модель поведінки своїх батьків. Саме тому у дитини, яка бачила систематичне насильство над одним із близьких з боку іншого члена родини ймовірність копіювання такої поведінки майже 75 %. Це не стосується лише хлопчиків, маленька дівчинка, яка у дитинстві бачила агресивну поведінку батька відносно

матері, у дорослому житті буде підсвідомо шукати такого партнера із поведінкою свого батька. Сама ж у свою чергу буде копіювати віктимну поведінку матері [2].

Отже, жорстоке поводження з дітьми як прояв насильства в сім'ї це найганебніше явище будь-якого сучасного суспільства. Останнє порушує основні права та свободи дитини у всіх сферах її життєдіяльності, що проголошені та гарантовані нормами національного та міжнародного законодавства.

Список використаних джерел

1. Бандурка О. І. Кримінально-правовий захист дитинства в Україні : монографія. Харків : Золота миля, 2015. 408 с.
2. Качинська М. О. Причини латентності насильства в сім'ї. *Журнал східноєвропейського права*. 2016. № 33. С. 27-32.
3. Про запобігання та протидію домашньому насильству: Закон України від 17 січня 2019 року № 2671-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2229-19#Text> (дата звернення: 05.11.2021).
4. Про охорону дитинства : закон України від 26 квітня 2001 року № 2402-III. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2402-14> (дата звернення: 05.11.2021).
5. Про державну допомогу сім'ям з дітьми : Закон України від 21 листопада 1992 року № 2811-XII. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2811-12> (дата звернення: 05.11.2021).

Жукова Анастасія
nastyuhazhukova69@gmail.com

ГАЗЛАЙТИНГ ЯК ФОРМА ДОМАШНЬОГО НАСИЛЬСТВА

Проблема домашнього і, зокрема, психологічного насильства є надзвичайно актуальною для України. Згідно статистичних досліджень Ради Європи, кожна друга дитина зазнавала психологічного насильства в Україні [3], а також за даними досліджень ОБСЄ, 65% українських жінок постраждали від насильницьких дій психологічного характеру в домашніх умовах [2]. Психологічне насильство застосовується і до чоловіків, проте кількість випадків є меншою, порівняно з жінками та дітьми.

Дослідники розглядають психологічне насильство як «форму домашнього насильства, що включає словесні образи, погрози, ... приниження, переслідування, залякування, інші діяння, спрямовані на обмеження волевиявлення особи ...» [4]. Таке визначення включає в себе два складника – аб'юзинг та газлайтинг. І якщо аб'юзинг – це насилля та образи, і ці прояви жертва може помітити практично одразу, то газлайтинг має більш завуальовані прояви.

Поняття «газлайтинг» входить до наукового вжитку у 60-ті роки ХХ ст. Термін походить від назви п'єси британського драматурга Патріка Гамільтона «Газове світло» («Gas Light») (1938 р.), за мотивом якої у 1944 році американський режисер Джордж К'юкор зняв фільм. Фільм – майже психологічний детектив, у якому, головний герой – Грегорі, завдяки хитрощам та маніпуляціям, приховуючи або фальсифікуючи інформацію, поступово змушує свою дружину вважати, що вона втрачає здоровий глузд.

Головною ознакою газлайтингу є формування у жертви сумнівів у власних спогадах, відчуття втрати об'єктивності власного сприйняття через спотворення інформації. «Газлайтинг завжди починається з «Ти» [5].

До газлайтингу може бути схильним будь-хто, дане явище визначається також як техніка звернень жорстокого характеру. До того ж цей процес відбувається повільно, таким чином, жертва не розуміє та не усвідомлює, що вона знаходиться під тиском, впливом абьюзера [6]. Проте найчастіше страждають від газлайтингу ті люди, які мають схильність сумніватися в собі, а також не мають можливості відкрито протистояти абьюзеру.

Слід зазначити, що газлайтинг може бути присутній у будь-яких стосунках, наприклад, сімейних, дружніх, робочих (тобто між начальником та підлеглими чи між колегами тощо).

Необхідно також підкреслити, що не кожна ситуація є газлайтингом, тому варто окреслити певні ознаки цього явища. До них відносять:

□ використання фраз, на кшталт «Ти занадто чутлива(ий)», «Це був всього лише жарт», що поступово формує у жертви почуття неправильного реагування на ту чи іншу ситуацію;

- навмисне заперечення кривдником наявності певних розмов з жертвою, що змушує її сумніватися в правильності сприйняття реальності;
- наявність постійного психологічного тиску, що призводить до відчуття людиною абсолютного виснаження;
- використання компліментів у розмові з жертвою з метою формування у неї певної «довіри» до його дій. При цьому мають місце психологічні «гойдалки», які передбачають послідовне використання «добрих» та «образливих» фраз;
- намагання ізолювати людину від оточення, постійно критикуючи її родичів, друзів, знайомих, що психологічно мінімізує її можливості звернутися до них за допомогою та збільшує шанси кривдника на отримання абсолютної влади над жертвою.

Аналізуючи проблему психологічного насильства американський вчений Роберт Стерн виокремлює наступні рівні газлайтингу: недовіра, захист та депресія.

На першому етапі жертва може бути збита з пантелику, засмучена і схвильована, але досить впевнена у собі. Необхідність чи потреба схвалення з боку газлайтера ще не сильно виражена. Багато хто залишається на цьому етапі, живуть власним життям, перебувають у відносинах із друзями, колегами, родичами. Вони знову і знову ведуть ті самі суперечки, а коли стосунки стають надто болісними, вони просто знаходять іншого газлайтера, щоб перезапустити цикл.

На другому етапі у жертви виникає потреба захищатися, вона сперечається та шукає докази власної правоти, намагається довести неправоту свого кривдника, втрачає впевненість у тому, що може заслужити схвалення та одночасно відчайдушно намагаючись домогтися його схвалення. Думки та емоції жертви поглинені відносинами із газлайтером, вона може підтримувати лише одну розмову. Партнери по черзі можуть виступати у ролі газлайтера або повністю помінятися ролями.

Третій етап найскладніший. Жертва активно намагається довести, що газлайтер правий, тому що тоді, можливо, вона зможе вчинити по-своєму і,

нарешті, заслужити на його схвалення. На цьому етапі жертва надто втомлена, щоб сперечатися [1].

Таким чином, газлайтинг є досить поширеним й небезпечним явищем, яке негативно впливає на загальний стан здоров'я людини і може спровокувати ряд серйозних психічних проблем.

Список використаних джерел

1. Dr. Robin Stern The Gaslight effect / Dr. Robin Stern. New York: Morgan road books, 2007. 163 с.
2. Добробут і безпека жінок. дослідження насильства над жінками в Україні. проведено під керівництвом обсе [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: https://www.osce.org/files/f/documents/0/8/440318_0.pdf.
3. Насильство над дітьми: статистичні дані та основні поняття [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <http://shkola-68.at.ua/Psix/nasilie.pdf>.
4. Психологічне та економічне насильство: як довести факт. <https://www.legalaid.gov.ua/novyny/psychologichne-ta-ekonomichne-nasylstvo-yak-dovesty-fakt/>
5. Фільм "Газовый свет": как свести с ума <https://parus28.livejournal.com/502183.html>
6. Що таке газлайтинг? [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://medlux.net.ua/uk/chto-takoe-gazlajting.html>.

Златопольська Наталія
zlat_nv@ukr.net

ПРОЕКТНА ДІЯЛЬНІСТЬ ПОБФ «ГРОМАДСЬКЕ ЗДОРОВ'Я» У СФЕРІ ЗБЕРЕЖЕННЯ СЕКСУАЛЬНО-РЕПРОДУКТИВНОГО ЗДОРОВ'Я ПІДЛІТКІВ ТА МОЛОДІ, ЩО СХИЛЬНІ ДО РИЗИКОВАНОЇ ПОВЕДІНКИ

Понад 25 років у місті Полтава та Полтавській області діє Полтавський обласний благодійний фонд «Громадське здоров'я» – неприбуткова організація, що працює у сфері збереження здоров'я населення. Історія діяльності фонду свідчить про ґрунтовний підхід до вирішення нагальних соціальних проблем, які впливають на фізичне, психічне і соціальне благополуччя населення: упродовж існування команда організації працювала з різними ключовими групами населення (споживачі ін'єкційних наркотиків, працівники секс-бізнесу,

ВІЛ-позитивні особи, хворі на туберкульоз) та надавала різні за змістом медичні, соціальні та психологічні послуги.

Останнє десятиріччя локус професійної уваги працівників фонду зміщено на категорію населення, що потребує специфічного підходу – це підлітки та молодь, які схильні до ризикованої поведінки (правопорушення, вживання психоактивних речовин, непродумане міжстатеве спілкування).

В сучасних умовах розвитку українського суспільства особливо актуальною є проблема збереження сексуально-репродуктивного здоров'я молоді, адже 22 травня 2019 року Дитячий фонд ООН (ЮНІСЕФ) оприлюднив результати дослідження «Соціальна обумовленість та показники здоров'я підлітків і молоді в Україні», у яких зазначено, що у віці 13–17 років кожен четвертий хлопець та кожна восьма дівчина (12,4%) мають досвід статевих стосунків. Кожен третій підліток, який має досвід статевих стосунків, не використовував презерватив під час першого статевого акту. Лише 12% опитаних підлітків мають знання про шляхи передачі ВІЛ. Цей показник є суттєво нижчим, від необхідного показника поінформованості серед молоді (95%). Найбільшу роль у поширенні інформації про ВІЛ/СНІД відіграють вчителі (57%), Інтернет (56%), медичні працівники (45%) та батьки (40%). Більше ніж половина опитаних респондентів знає, куди можна звернутися для проходження тестування на ВІЛ [5].

В іншому дослідженні [3], що було проведено в 2019 році в рамках міжнародного проекту «Європейське опитування учнів щодо вживання алкоголю та інших наркотичних речовин – ESPAD», зазначається, що молоді люди віком 15-24 роки є однією з найуразливіших груп населення, які піддаються ВІЛ-інфекції через брак інформації, високу ранню сексуальну активність, недоступність програм профілактики.

Серед учнів досить поширені некоректні уявлення щодо шляхів передачі ВІЛ та засобів індивідуального захисту. Кожен п'ятий опитаний хибно вважає, що ВІЛ-інфекція може передаватися через укуси комара. (19,4%), 13,8% – якщо пити по черзі з однієї склянки з ВІЛ-інфікованою людиною, а 21,2% опитаних повідомили, що можна захистити себе від ураження ВІЛ-інфекцією, якщо

зробити щеплення. 68,9% правильно зазначили, що ВІЛ-інфікована людина може виглядати здоровою, 6,2% підлітків заперечили це, а кожен четвертий (24,9%) не зміг визначитися з відповіддю на це запитання. 45,9% учнів зазначили, що ризик інфікування ВІЛ можна суттєво знизити, якщо мати статеві стосунки з постійним неінфікованим партнером. Більшість респондентів (54,8%) заперечують таку залежність. 60,1% респондентів визначили, що себе можна захистити через використання презерватива під час кожного статевого контакту. Отже, 40% не мають сформованим такого бачення [3].

Всесвітня організація охорони здоров'я пропонує усім, кого цікавить проблема збереження сексуально-репродуктивного здоров'я молоді пройти вступне опитування, яке має на меті визначення рівня обізнаності респондента у сфері ризиків, що існують у сексуальному житті підростаючих поколінь [1].

Результати тестування не тільки пересічних громадян, а й фахівців показують, що спеціалісти (психологи, соціальні педагоги, вчителі валеології) та батьки, які мають транслювати молоді інформацію про фундаментальні принципи збереження цієї важливої складової здоров'я людини, не завжди самі чітко орієнтуються в проблематиці. Хоча стратегічна робота у цій сфері ведеться багато років на загальнодержавному рівні.

Україна схвалила Програму дій Міжнародної конференції з питань народонаселення та розвитку (Каїр, 1994), Цілі розвитку тисячоліття ООН (2000 - 2015), План та Цілі сталого розвитку (2016 - 2030). Політичним і стратегічним інструментом для реалізації міжнародних документів з розв'язання проблем репродуктивного здоров'я населення України, починаючи з 1995 року, стали національні програми «Планування сім'ї 1995 – 2000», «Репродуктивне здоров'я 2001 – 2005» та Державна програма «Репродуктивне здоров'я нації» на період до 2015 року, яка базувалася на Європейській регіональній стратегії ВООЗ з сексуального та репродуктивного здоров'я (2001) [5].

У 2021 році була запропонована Концепція Загальнодержавної програми «Репродуктивне та статеве здоров'я нації на період до 2021 року», яка так і не

була прийнята, а питання збереження сексуально-репродуктивного здоров'я молоді залишилося відкритим і саме в таких умовах стала актуальною проектна діяльність неурядових організацій, яка має почасти більший соціально-педагогічний потенціал, ніж робота державних структур.

За останнє десятиріччя в Україні активним суб'єктом соціально-педагогічної роботи з дітьми та молоддю стали неурядові організації. За активної участі неурядових організацій вирішуються такі важливі для суспільства питання як підтримка дітей групи ризику, відстоювання їх прав на сприятливе оточуюче середовище, профілактика негативних явищ серед неповнолітніх, організація дозвілля, розробка та впровадження нових освітніх технологій тощо. Окремі аспекти соціально-педагогічної діяльності неурядових організацій (дитячих, молодіжних об'єднань, благодійних фондів тощо) розглянуті в роботах українських вчених М. Р. Баяновської, О. В. Безпалько, Ю. В. Жданович, Ю. Й. Поліщука [2].

Однією з таких організацій і є Полтавський обласний благодійний фонд «Громадське здоров'я», який потужно працював і працює у сфері профілактики ризиків у підлітково-молодіжному середовищі через проектну діяльність. Проекти «Підлітки поза увагою: покращення доступу до інтегрованих ВІЛ-сервісних послуг для вразливих підлітків в Україні», «Права та здоров'я уразливих груп населення: заповнюючи прогалини», «Dance4Life» (МБФ «СНІД Фонд Схід-Захід» (AIDS Foundation East-West – AFEW-Україна).

ПРОЄКТИ, ЩО РЕАЛІЗУЮТЬСЯ ПОБФ «ГРОМАДСЬКЕ ЗДОРОВ'Я»

Покращення доступу до інтегрованих ВІЛ-сервісних послуг для вразливих підлітків в Україні (Полтавська область) з захистом прав

Права та здоров'я уразливих груп населення (підлітки міста Полтава, схильні до ризикованої поведінки)

Профілактика ризикованої поведінки та збереження репродуктивного здоров'я підлітків міста Полтава з захистом прав

У щоденній практиці працівники проектів застосовую цікаві методи та форми інформаційно-просвітницької роботи з акцентом на збереження

сексуально-репродуктивного здоров'я (лекції, тренінги, імітаційні ігри, квести, акції), користуючись нестандартними інструментами, наприклад: навчальні мультфільми «Жіноче репродуктивне здоров'я», «Чоловіче репродуктивне

здоров'я» та інші, створенні за фінансової підтримки МБФ «Альянс громадського здоров'я»; тематичні ігри «Маршрут Безпеки» (Федеральна агенція з медичної просвіти (BZgA) у співпраці з

Німецьким товариством міжнародного співробітництва (GIZ)), «Коло безпеки», «Володар кілець» (Всеукраїнський громадський центр «Волонтер» за підтримки Дитячого фонду ООН (ЮНІСЕФ) в Україні та Уряду Сполучених Штатів Америки). Ці та інші інструменти дозволяють ефективно інформувати підлітків та молодь про наслідки непродуманої поведінки у сфері міжстатевого спілкування. Особливо важливою є фахова робота спеціалістів, що має ґрунтовне методичне забезпечення, підкріплене практичною діяльністю. Цікавими та корисними є інформаційні брошури, які фахівці ПОВФ «Громадське здоров'я» використовують під час роботи з підлітками, та рекомендації для спеціалістів, розроблені в рамках проектів МБФ «СНІД Фонд Схід-Захід» (AIDS Foundation East-West – AFEW-Україна).

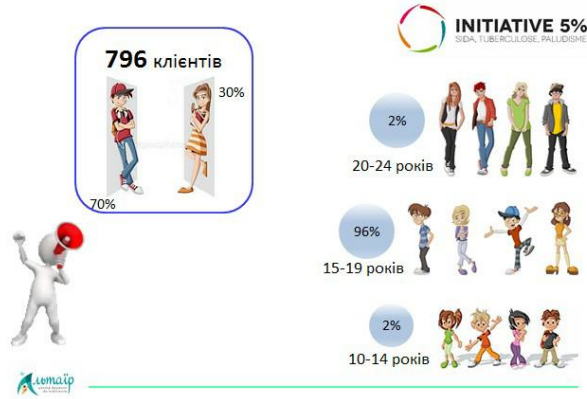
Очевидно, що саме проектна діяльність дозволяє розробляти нові, нестандартні підходи у профілактичній сфері та варіювати методи роботи з

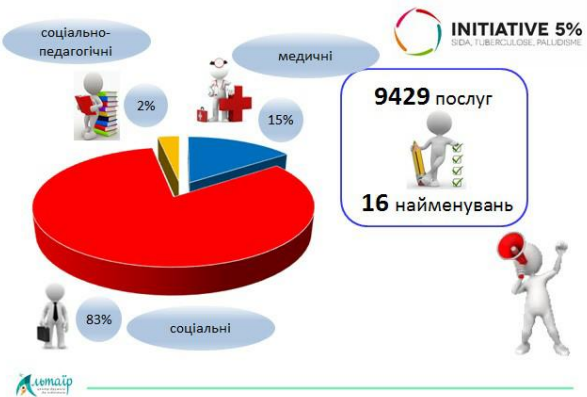
цільової аудиторією. За останні 5 років в ході реалізації проектів на базі фонду, безпосередніми клієнтами стали понад 2000 підлітків та молодих людей.

РЕЗУЛЬТАТИ РОБОТИ ПРОЄКТУ

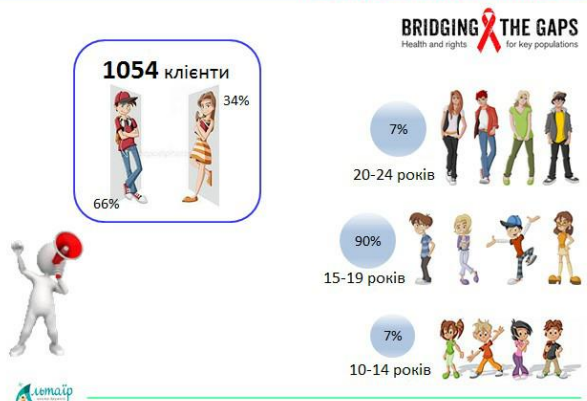

РЕЗУЛЬТАТИ РОБОТИ ПРОЄКТУ

Їм було надано 26 308 послуг (консультації психолога, соціального педагога, медика, юриста; інформаційні брошури, презервативи, тести на вагітність, гігієнічні прокладки, засоби для гоління, тестування на ВІЛ, сифіліс, гепатити В та С). Також до квестів, лекцій, акцій, тренінгів долучився 10 541 учасник.

РЕЗУЛЬТАТИ РОБОТИ ПРОЄКТУ

РЕЗУЛЬТАТИ РОБОТИ ПРОЄКТУ

Результати діяльності в рамках проєктів, зацікавленість підлітків та молоді у додаткових знаннях з питань культури міжстатевого спілкування, наслідків вживання психоактивних речовин, впливу незахищених статевих контактів для сексуального та репродуктивного здоров'я, культури життєвого самовизначення, промоції гендерної рівності спонукали спеціалістів ПОБФ

«Громадське здоров'я» розробити модель інформаційно-просвітницької роботи у сфері профілактики ризикованої поведінки (Таблиця 1). Вона включає теоретичний та практичний досвід, спрямована на інформування підлітків та молодих людей, розширення їх обізнаності з різних тем, а також формування навичок та актуалізацію набутих знань. Структурні елементи моделі містять не тільки теоретичні блоки, а й апробовані практики та включення молоді у процес формування свідомого ставлення до свого здоров'я.

Зважаючи на проблеми, які фіксуються у сфері збереження репродуктивного потенціалу населення (низький рівень сексуальної культури, шкідливі звички, ризикована поведінка, зниження народжуваності, зміна репродуктивних установок на одностатевість або утримання від народження дітей, стійка динаміка передачі хвороб статевим шляхом), інформаційно-просвітницька, профілактична діяльність і державних структур, і недержавних організацій є особливо актуальною, а проектний підхід допомагає підсилити потенціал інституцій, які працюють у сфері захисту сексуально-репродуктивного здоров'я та розширити діапазон ресурсів, які є корисними та дієвими.

Таблиця 1.

МОДЕЛЬ ІНФОРМАЦІЙНО-ПРОСВІТНИЦЬКОЇ РОБОТИ ЩОДО ПРОФІЛАКТИКИ РИЗИКОВАНОЇ ПОВЕДІНКИ ПІДЛІТКІВ

	МОДУЛЬ I Ризики вживання психоактивних речовин (ПАР)	МОДУЛЬ II Основи сексуально- репродуктивн ого здоров'я (СРЗ)	МОДУЛЬ III Культура міжстатевого спілкування	МОДУЛЬ IV Основи збереження здоров'я неповнолітніх	МОДУЛЬ V Основи правової культури неповнолітні х	МОДУЛЬ VI Життєстійкість як основа психологічного здоров'я підлітків
П Д В И Щ Е Н Н Я П О ФІ Н Ф О Р	1. Зменшення шкоди від вживання алкоголю 2. Зменшення шкоди від вживання тютюну 3. Зменшення шкоди від вживання ПАР (стимулятори) 4. Зменшення шкоди від вживання ПАР (депресанти)	1. Вплив шкідливих звичок на СРЗ 2. Інфекції, що передаються статевим шляхом 3. Основи статевого дозрівання дівчаток 4. Основи статевого дозрівання хлопчиків	1. Гармонійні міжособистісні взаємини 2. Поняття та реалізація сексуальності 3. Прийняття рішень та побудова стратегії міжстатевого спілкування 4. Відповідальність у міжстатевій взаємодії	1. Хвороби підліткового віку 2. Епідеміологічні захворювання серед молоді 3. Культура збереження здоров'я 4. Типологія залежностей сучасної молоді	1. Захист прав неповнолітніх (законодавча база) 2. Права та обов'язки неповнолітніх 3. Прояви насильства за його видами 4. Механізми запобігання та протидії насильству	1. Психологічне здоров'я і особистісний потенціал у кризовому віці. 2. Феномен життєстійкості та умови формування. 3. Самооцінка і життєстійкість підлітків: розвиток позитивного самопізнання. 4. Копінг-стратегії і життєстійкість

М О В А Н Н О С Т І						підлітків
	Участь у класних або загальношкільних батьківських зборах	Участь у класних або загальношкільних батьківських зборах	Участь у класних або загальношкільних батьківських зборах	Участь у класних або загальношкільних батьківських зборах	Участь у класних або загальношкільних батьківських зборах	Участь у класних або загальношкільних батьківських зборах
Н А Д А Н Н Я Ф А Х О В И Х К О Н С У Л Ь Т А Ц І	у випадку індивідуального звернення підлітка, або його батьків (аналіз випадку, робота з кейсом, соціальний супровід, моніторинг)	у випадку індивідуального звернення підлітка, або його батьків (аналіз випадку, робота з кейсом, соціальний супровід, моніторинг)	у випадку індивідуального звернення підлітка, або його батьків (аналіз випадку, робота з кейсом, соціальний супровід, моніторинг)	у випадку індивідуального звернення підлітка, або його батьків (аналіз випадку, робота з кейсом, соціальний супровід, моніторинг)	у випадку індивідуального звернення підлітка, або його батьків (аналіз випадку, робота з кейсом, соціальний супровід, моніторинг)	у випадку індивідуального звернення підлітка, або його батьків (аналіз випадку, робота з кейсом, соціальний супровід, моніторинг)
Ф О Р М У В А Н Н Я Н А В И Ч О К Б Е З П Е Ч Н О Ї П О В Е Д І Н К И	Інтерактивна гра «Наркотики не моя тема»	Інтерактивна гра «Маршрут безпеки»	Модеровані дебати «ТІ і Я»	Інтерактивна гра «Від знання до безпеки»	Інтерактивна гра «Правовий брейн-ринг»	Психологічна інтерактивна гра «Життєвий простір»
	Акція «#NOT_OKOS»	Акція «ВІЛ- не вирок!»	Акція «цNOTa»	Акція «ЖИВИ!»	Акція «KNOW YOUR LAW!»	Акція «Я – Є! Я – МОЖУ! Я – БУДУ!»

Міжшкільний інформаційно-просвітницький квест «Від знання до безпеки»

Список використаних джерел

1. QUIZ: Adolescent sexual and reproductive health. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.who.int/reproductivehealth/quiz-asrh/en/>
2. Басюк Т. П. Соціально-педагогічний потенціал проектної діяльності міжнародних неурядових організацій, які працюють в інтересах дітей. Вісник Черкаського університету. Серія Педагогічні науки (№ 123). pp. 15-21. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://eprints.cdu.edu.ua/1244/1/123-15-20.pdf>
3. Куріння, вживання алкоголю та наркотичних речовин серед підлітків, які навчаються: поширення й тенденції в Україні за результатами дослідження 2019 року в рамках міжнародного проекту. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://www.unicef.org/ukraine/media/2521/file/ESPAD_2019_ukr.pdf
4. Про схвалення Концепції Загальнодержавної програми «Репродуктивне та статеве здоров'я нації на період до 2021 року». [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://ips.ligazakon.net/document/NT3216>
5. ЮНІСЕФ: Українські підлітки нехтують своїм здоров'ям, погано харчуються та проводять життя в соціальних мережах. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://ua.interfax.com.ua/news/press-release/588742.html>

КОНЦЕПТУАЛЬНИЙ ЗМІСТ СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНОЇ РОБОТИ З ПРЕВЕНЦІЇ СОЦІАЛЬНОГО СИРІТСТВА У ТЕРИТОРІАЛЬНІЙ ГРОМАДІ МІСТА

Провідна ідея дослідження полягає в тому, що *превенція* становить цілеспрямований соціальний вплив на процеси та події суспільного життя, які не характеризуються відхиленням від соціальної норми; *соціальна превенція* – це своєчасне усунення причин можливої соціальної аномії, попередження виникнення соціальних проблем; діяльність, спрямована на покращення соціального благополуччя індивідів на основі досвіду організації та устрою суспільного життя, традицій підтримки соціальної стабільності, дотримання соціальних норм та правил. *Профілактика* за змістом і функціями є складником превенції й становить діяльність, спрямовану на попередження розвитку вже наявної соціальної аномії, загострення соціальних проблем, що вже виявилися, на запобігання проявам рецидивів соціальної напруженості, нестабільності та конфліктності (О. Тугаров, Е. Шевцова [1]). *Соціальне сирітство* є проявом аномії, відхилень всередині батьківсько-дитячих систем, наслідком деградації інституту материнства й ширше – батьківства, у результаті чого ігноруються традиційні сімейні функції.

Концепт соціальної превенції та специфіка її прояву передбачає проведення превентивних заходів задовго до появи небезпечної ситуації виникнення будь-яких проблем. Система соціальної превенції є системою потенційного соціального розвитку особистості, групи, соціуму.

Розкриваючи концептуальний зміст соціально-педагогічної роботи з превенції соціального сирітства у територіальній громаді міста (ТГМ), зазначимо, що *превенцію соціального сирітства в умовах ТГМ* ми розглядаємо як місцевий рівень превентивно-профілактичної діяльності суб'єктів ТГМ, що включає комплекс соціально-економічних, правових, соціокультурних, медичних, психолого-педагогічних заходів, спрямованих на створення в умовах ТГМ соціально підтримувального середовища сімей з дітьми, молоді як гарантії забезпечення їхніх прав на повноцінний розвиток, успішну соціалізацію й

самореалізацію. *Соціально-педагогічна робота з превенції соціального сирітства в умовах ТГМ* – це системно-комплексне утворення, вид соціально-педагогічної діяльності, яка спрямована на розв'язання соціальними, педагогічними і психологічними засобами комплексу завдань зі збереження цілісності сім'ї та укріплення її функційної спроможності щодо розвитку й виховання дітей, запобігання причинам виникнення ситуацій відмови від дитини, із використанням відповідних форм та методів, спрямованих на: формування відповідальної позиції батьків, навичок усвідомленого батьківства молоді; створення в межах ТГМ середовища соціально-педагогічної підтримки сімей з дітьми, молоді шляхом організації освітніх, інформаційно-просвітницьких, соціально-виховних, соціально-психологічних, рекреаційних, соціально-правових, інших умов; активізацію міжвідомчої взаємодії і міжсекторного партнерства суб'єктів ТГМ та залучення ресурсів державних і громадських інституцій, ресурсів громади, внутрішніх ресурсів самої сім'ї щодо попередження ризиків виникнення випадків соціального сирітства. *Територіальну громаду міста* розглядаємо як складну самокеровану соціальну систему самоорганізуючих локальних спільнот, членами яких є фізичні особи, державні й недержавні соціальні установи, некомерційні громадські організації, сусідські групи та інші мікроструктури, які об'єднані спільними інтересами, цілями й діяльністю задля задоволення власних потреб та розв'язання актуальних проблем території, локалізації соціальних ризиків.

Системно-комплексну організацію процесу превенції соціального сирітства в умовах ТГМ можна уявити як систему координованих дій та заходів, спрямованих на: 1) своєчасне виявлення сімейних проблем та запобігання ризикам виникнення складної життєвої ситуації сім'ї, особистості групи ризику по соціальному сирітству; 2) локалізацію причин виникнення явища соціального сирітства і реабілітацію кровної біологічної сім'ї дитини; 3) забезпечення права дитини на виховання в умовах сім'ї, альтернативних формах сімейного виховання та реінтеграцію дітей з альтернативних форм догляду до біологічних сімей; 4) підготовку молоді до усвідомленого батьківства і формування у майбутніх молодих батьків навичок відповідального

батьківства; 5) активізацію суб'єктів ТГМ, їх залучення до превентивно-профілактичної роботи з сім'єю, дітьми, молоддю, перетворення ТГМ у соціально-підтримувальне середовище, сприятливе до сімей з дітьми, молоді.

Центральним об'єктом превентивного впливу виступає сім'я з дітьми, а тому кожному типу сім'ї відповідає конкретна стратегія соціальної (соціально-педагогічної) роботи.

За своїм змістом і структурою процес превенції соціального сирітства охоплює *чотири рівні превентивно-профілактичної діяльності* – базовий (соціальна превенція), превентивний (матеріальна превенція), профілактичний (формальна превенція) і реорганізаційно-мобілізаційний (конструктивна превенція), кожен з яких відображає мету, предмет взаємодії основних суб'єктів та об'єктів превенції і включає найбільш доцільні етапи, форми, механізми, технології, методи соціально-педагогічної роботи з превенції соціального сирітства в межах її складників: 1) соціально-педагогічної роботи з сім'ями з дітьми; 2) соціально-педагогічної роботи з молоддю; 3) соціальної роботи щодо залучення й активізації громади міста до превенції соціального сирітства, її перетворення у громаду соціально-педагогічного спрямування, сприятливу для дітей, сімей та молоді; 4) підготовки фахової спільноти до превентивно-профілактичної роботи з сім'єю, дітьми, молоддю у межах ТГМ.

Базовий рівень – *рівень соціальної превенції як системи потенційного соціального розвитку особистості*, на якому передбачається створення в умовах ТГМ соціально підтримувального середовища дітей, сімей, молоді, шляхом об'єднання зусиль державної і місцевої влади, громадського сектору, бізнес структур, соціальних інститутів та закладів щодо надання необхідних сімейно-орієнтованих та дітоцентрованих соціальних послуг різноманітного характеру – соціально-економічних, соціально-правових, інформаційно-просвітницьких, освітньо-виховних, соціально-психологічних, соціально-педагогічних, соціально-медичних тощо. *Мета* – перетворення ТГМ у громаду, сприятливу для дітей, сімей, молоді, яка сприяє підвищенню рівня соціалізації дітей та молоді, ефективному виконанню сім'єю своїх функцій.

Превентивний рівень – *рівень матеріальної превенції*, який охоплює процеси, в результаті яких можуть виникати соціальні проблеми, а тому передбачає *соціально-педагогічну превенцію*, що, у свою чергу, включає: 1) соціально-педагогічний (докризовий) патронат; 2) соціальний (кризовий) патронат, соціально-педагогічну реабілітацію сімей; 3) запровадження інституту патронатних вихователів (створення сімей патронатних вихователів). Ми розглядаємо модель патронату як форму заступництва, протегування, захисту і міжвідомчу систему соціального супроводу сім'ї та дітей, з метою запобігання соціальному сирітству, дитячої бездоглядності та безпритульності, що заснована на ранньому виявленні сімейних проблем, реабілітації кровної біологічної сім'ї та забезпеченні прав дитини на виховання в умовах сім'ї, сімейного середовища.

Соціально-педагогічна превенція – це вид соціальної превенції, що являє собою комплекс соціальних, педагогічних і психологічних дій та заходів, спрямованих на формування життєво важливих навичок протистояння соціальним ризикам життя та розвиток сильних сторін особистості, розкриття її внутрішнього потенціалу. *Мета* – підтримування та сприяння нормальному природному розвитку дитини, її успішній соціалізації і вихованню у повноцінній сім'ї, підвищення виховного і соціально-реабілітаційного потенціалу сімей, формування батьківської компетентності, усвідомленого батьківства молоді.

Профілактичний рівень – *рівень формальної превенції*, яка виступає механізмом компенсації наслідків соціальних проблем і реалізується у вигляді соціальної профілактики, що є етапом спеціальних заходів держави і суспільства з вирішення існуючих вже соціальних проблем дітей, молоді, які залишилися без опіки / піклування рідних, біологічних батьків та відновлення їх права на виховання в сім'ї, сімейному середовищі, а також локалізацією, недопущенням повторного виникнення випадку соціального сирітства – вторинного і реплікативного сирітства. Даний рівень превенції передбачає запровадження: 1) опікунського (сімейного) патронату, як механізму забезпечення прав дітей, які вже мають статус дітей, позбавлених батьківського

піклування, на виховання в сім'ї через усиновлення або влаштування до альтернативних сімейних форм виховання (опіка, піклування, прийомні сім'ї, дитячі будинки сімейного типу (ДБСТ), малі групові будинки); 2) постпіклувального (постінтернатного) патронату – підготовка і соціальна адаптація колишніх вихованців інтернатних установ, альтернативних форм догляду, до самостійного життя; 3) підготовку кандидатів у прийомні батьки та батьки-вихователі, створення і популяризацію інституту прийомних сімей, ДБСТ, малих групових будинків, інших альтернативних сімейних форм догляду дітей. *Мета* – відновлення і забезпечення права бездоглядної, безпритульної дитини, дитини, позбавленої батьківського піклування на виховання в сім'ї, сімейному середовищі, її інтеграція у суспільство.

Реорганізаційно-мобілізаційний рівень – *рівень конструктивної превенції*, як механізму створення організаційних умов для наступної, ефективної превентивно-профілактичної роботи, який є основою для рішень щодо запобігання явищу соціального сирітства та передбачає: 1) в межах реформування державної інтернатної системи, *реорганізацію, реструктуризацію державних інтернатних установ*, їх перетворення у різнопрофільні центри соціально-педагогічної підтримки сімей, дітей та молоді, паліативно-реабілітаційні центри для дітей і сімей на базі колишніх інтернатних закладів, створення мережі спеціалізованих соціальних центрів допомоги сім'ям і дітям, різних форм власності, соціальні гуртожитки тощо, як спеціального інституційного (інфраструктурного) ресурсу із запобігання ризикам виникнення соціального сирітства, які надаватимуть різноманітні соціальні послуги дітям і сім'ям, молоді, громаді в цілому; 2) *професійну підготовку (перепідготовку, підвищення кваліфікації) фахівців соціальної сфери до здійснення превенції і профілактики соціального сирітства* в умовах ТГМ, шляхом розробки навчальних курсів, соціально-просвітницьких тренінгів, спецкурсів, напрямків підвищення кваліфікації та їх запровадження до освітньої-професійних програм підготовки майбутніх і програм перепідготовки, підвищення кваліфікації діючих фахівців соціальної роботи, соціальних педагогів, психологів, педагогів і вихователів освітніх закладів, які спрямовані

на розвиток їх фахових компетентностей щодо здійснення превенції соціального сирітства, дитячої бездоглядності і безпритульності, недопущення та розв'язання складних життєвих обставин відповідних вразливих категорій дітей та сімей; оволодіння формами, методами і технологіями превенції соціального сирітства у роботі з батьками, дітьми та молоддю, як майбутніми батьками, щодо розвитку у них навичок відповідального, усвідомленого батьківства; технологіями організації та активізації міжвідомчої взаємодії суб'єктів громади щодо превенції соціального сирітства і залучення державних і недержавних соціальних інституцій, громадських організацій, сусідських об'єднань до процесу підтримки сімей з дітьми, які опинилися в зоні ризику по соціальному сирітству, у складних життєвих обставинах.

Отже, ефективність превенції соціального сирітства в умовах ТГМ може бути досягнута лише за умови комплексної організації її як системи соціально-педагогічної роботи, дієздатність якої залежить як від активності суб'єктів ТГМ, їхньої взаємодії з об'єктами для спільного досягнення мети й поступового їх перетворення в суб'єкти на шляху подолання життєвих криз і можливих ризиків відмови від дитини.

Список використаних джерел

1. Тугаров А. Б., Шевцова Э. А. Идея социальной превенции как философский феномен. *Современные исследования социальных проблем*. 2016. № 4–1(28). С. 122–137.
2. Кальченко Л. В. Превенція соціального сирітства в умовах територіальної громади міста : соціально-педагогічні засади : монографія. Видання друге, перероб. і доповнене. Київ : Талком, 2020. 533 с.

Камишнікова Світлана
Kamyshnikova.Svitlana@gmail.com

СПЕЦИФІКА ДІЯЛЬНОСТІ СОЦІАЛЬНИХ ПРАЦІВНИКІВ, ЩО СПРИЧИНЯЄ ЕМОЦІЙНЕ ВИГОРАННЯ

У всьому світі з кожним роком збільшується кількість працівників, що зіткнулися з емоційним вигоранням, що визначається як певний психічний стан, який набутий в емоційно-важких міжособистісних стосунках, частіше за все в робочій сфері, та супроводжується фізичним, емоційним і розумовим

виснаженням. Також важливо зазначити, що в умовах Covid-19 ситуація з емоційним вигоранням ускладнюється. Згідно з опитуванням Indeed, більша частина (52 %) респондентів у 2021 році відчують вигорання – у порівнянні з 43 % , що відповіли те ж саме в опитуванні до початку пандемії Covid-19 [1]. Вважається, що найбільш схильними до емоційного вигорання є ті професії, що належать до системи «людина – людина». Причиною тому є те, що їх основні обов'язки безпосередньо пов'язані з постійною взаємодією з клієнтом. Однією з таких професій є робота соціального працівника.

Соціальний працівник – це фахівець у сфері соціальної роботи, що має обов'язок надати всі можливі види соціальної допомоги людям, сім'ям або певній групі осіб для подолання ними проблем, що виникли на їх життєвому шляху.

Специфіка роботи соціальних працівників характеризується періодичним значним емоційним навантаженням і постійною взаємодією з клієнтом, із яким важливо встановити довірливі стосунки. Існують певні категорії людей, що найбільш схильні до емоційного вигорання, а саме:

- інтроверти (для яких характерна певна сором'язливість, вони віддають перевагу комфортній самотності, зазвичай схильні до внутрішніх роздумів і переживань);
- люди, що мають конфлікт «робота–сім'я» (частіше за все жінки);
- люди, що піддаються роботі в екстремальних умовах;
- працівники, що постійно повинні доводити свою компетентність в умовах жорстокої конкуренції;
- працівники, що мають нестабільну діяльність (присутній страх втрати роботи);
- молоді люди, що тільки нещодавно закінчили навчання та вперше приступили до здійснення професійної діяльності.

Менш схильними до емоційного вигорання соціальні працівники, що мають близьке коло осіб, яке може їх підтримати чи щось порадити (сім'я, колеги, друзі тощо), достатній досвід роботи у сфері допомоги клієнтам, наявність постійних клієнтів. Окрім того, потрібно враховувати причину

звернення до соціальної служби: чим складніша та глибша ситуація, тим більше соціальний працівник повинен витрати часу, енергії та ресурсів для розв'язання даної проблеми.

Умовно чинники синдрому емоційного вигорання, що найчастіше наявні в представників соціальних служб, можна поділити на дві групи (див. табл. 1).

Таблиця 1

Чинники синдрому емоційного вигорання, що найчастіше наявні в представників соціальних служб (на основі [2])

Група	Чинники
1	2
Зовнішні чинники	<ul style="list-style-type: none"> – Хронічно напружена психоемоційна діяльність; – психологічно складний контингент клієнтів служб; – перенавантаження та надмірні вимоги до працівників; – велика кількість «зайвої паперової роботи»; – неефективна система мотивування та стимулювання, як матеріального, так і нематеріального; – невідповідні умови праці; – нестабільність робочого графіку.
Внутрішні чинники	<ul style="list-style-type: none"> – Схильність до надмірної емоційної включеності, надмірно інтенсивне сприйняття та переживання подій; – схильність до самопожертви; – підвищена відповідальність; – неадекватне емоційне реагування в конфліктних ситуаціях; – слабка мотивація емоційної віддачі у професійній діяльності; – низька самооцінка, невпевненість в собі; – невміння планувати свій час; – надмірне бажання робити все ідеально (перфекціонізм); – схильність до віри в ідеал, намагання перетворити даний ідеал у реальність, що є неможливим (ідеалізм); – етичні дилеми.

Таким чином, можна зробити висновок, що соціальний працівник є представником професії, що входить до групи ризику, оскільки робота в соціальних службах є доволі складною, емоційно та психологічно

виснажливою. У процесі тривалої роботи під впливом зовнішніх і внутрішніх чинників соціальний працівник може потрапити в «пастку» емоційного вигорання, що в динамічному процесі розвитку може призвести до зниження ефективності та продуктивності праці. Оскільки робота соціального робітника безпосередньо пов'язана з іншими людьми, то помилки в його діяльності можуть фатально, зокрема негативно, вплинути на ситуацію клієнтів, що є абсолютно недопустимо.

Список використаних джерел

1. Kelly J. Indeed Study Shows That Worker Burnout Is At Frighteningly High Levels: Here Is What You Need To Do Now [Електронний ресурс]. Forbes. 2021. URL: <https://cutt.ly/GTqxVM6>.

2. Балакірева К. О. Профілактика та подолання професійного та емоційного вигорання: проект програми розвитку ООН «Підтримка реформи соціального сектору України»: методичні рекомендації для спеціалістів соціальної служби. Київ: UNDP in Ukraine, 2015. 45 с.

Карасьова Ольга
olga.krsv01@gmail.com

СОЦІАЛЬНА РОБОТА У ВЕЛИКІЙ БРИТАНІЇ

Соціальна політика Великої Британії на сьогоднішній день досягла стрімкого розвитку і пов'язана практично з усіма сферами життя суспільства. Політика щільно пов'язана з фінансовими структурами і економікою країни, з освітньою і культурною політикою, демографією і медициною, екологією і природоохоронною діяльністю і має виразно структуровану природу, яка наголошує на гуманні цінності, опираючись у той самий час на цінності, традиції і звичаї.

Вивчення основних напрямків соціальної політики у Великій Британії дає змогу стверджувати, що «... соціальна робота направлена на практичну її реалізацію. Відповідно з цим створена система соціальної служби, яка передбачає надання різнопланових соціальних послуг населенню. Британська дослідниця А. Бріггс (Asa Briggs)» [1] в класичному есе про британську державу загального добробуту визначила три її основні елементи:

- «.. у забезпечення мінімальних стандартів, у тому числі мінімальний дохід;
- у соціальний захист у разі відсутності безпеки;
- у надання послуг на найвищому рівні».

Як професія соціальна робота виникла у Великій Британії з добровільного громадського руху та ліберально-демократичної опозиції. Для сучасної британської соціальної служби характерним є домінування громадських соціальних служб, які співпрацюють з невеликими приватними та благодійними (волонтерськими) організаціями. «... Модель розвитку соціальної роботи від добровільної допомоги до професійної діяльності має у Великій Британії еволюційний характер розвитку. В Англії та Уельсі – це департаменти соціальної допомоги та пробаційної служби, в Шотландії – департаменти соціального захисту як система агенцій місцевих урядів, починаючи з 1971 року надають усі види соціальної допомоги від народження до смерті людини. Безпосередні обов'язки забезпечення соціальних служб ресурсами покладено на центральне керівництво уряду Великої Британії» [2].

Початок історії розвитку соціальної роботи Великої Британії сягає середини 18 століття і плинно продовжує розвиватися в сьогоденні, стаючи однією з провідних країн з найсильнішою структурною соціальною політикою в світі.

Соціальні служби у Великій Британії є виключно бюджетними організаціями і надають населенню безкоштовну допомогу. Адміністративно вони підлягають місцевому керівництву (міста чи району), яке виділяє необхідні кошти для ефективної роботи системи соціальних служб.

У Великобританії «... взагалі функціонує 150 державних соціальних служб з оцінки потреб та планування надання соціальних послуг, в обов'язки яких входить визначення потреб, призначення соціальних послуг, призначення соціальної допомоги. У країні налічується 31 000 постачальників соціальних послуг для дорослих, з яких близько 70% – недержавні або приватні постачальники соціальних послуг, 30% - комбіновані. 76% послуг надається на місцевому рівні» [3].

Велика Британія, як і кожна інша країна, «... має власні специфічні особливості в наданні соціальних послуг. Крім того, ці особливості існують навіть в різних регіонах однієї і тієї ж країни, що є особливо характерним для Великої Британії» [4].

У Великій Британії існує величезний досвід професійної підготовки соціальних робітників: «... вони повинні мати певний арсенал умінь і навичок, володіти глибокими знаннями в галузях наук про людину: медицини, психології, соціології, педагогіки, економіки, права, етики. Володіння теорією, методикою і технологією соціальної роботи і вміння їх застосувати, а також особисті якості і здатність до творчості розглядаються як готовність спеціаліста до професійної діяльності» [5].

Відповідно до високих професійних вимог до соціального робітника, держава гарантує забезпечення високим рівнем освіти майбутніх соціальних працівників.

Більша частина соціальних працівників задіяні в організаціях, які утримуються та контролюються центральними та місцевою владою, тобто «... вони є статусними організаціями. Голова місцевої влади зобов'язаний забезпечувати ряд соціальних послуг точно позначеному колу громадян через відділ соцзабезпечення. Більшість соціальних працівників задіяно в общинах, тоді як інші працюють в закладах денного догляду або за місцем проживання. Частина зайнята у добровільно-приватних організаціях» [6].

Соціальна робота у Великій Британії відповідає вимогам державних професійних стандартів соціальної роботи.

Отже, соціальна робота у Великій Британії має високий рівень розвиненості, що пов'язана з усіма сферами життя британців: освітою соціальних працівників та вимог державних професійних стандартів соціальної роботи.

Список використаної літератури

1. Briggs A. The Welfare State in Historical Perspective / A.Briggs. – U.K.: Rognlien, 2005

2. Шендеровський К.С. Альмонери – професійні соціальні працівники Великої Британії // Практична психологія та соціальна робота. – 2001. – №7. – С.30-32.
3. <http://www.pilga.in.ua/node/20>.
4. Younghusband E. The Newest Profession: A Short History of Social Work / E.Younghusband. – London: Routledge, 1981. – 197
5. Кремнева Т.Л. Технологія навчання практиці соціальної роботи у Великій Британії // Педагогіка. – 2001. – №1. – С.82-87.
6. <https://lektsii.org/7-17979.html>

Каркач Андрій
andrijkarkach@gmail.com

ПРОТИДІЯ ДЕСОЦІАЛІЗАЦІЇ ЛЮДЕЙ ЛІТНЬОГО ВІКУ: ВИКОРИСТАННЯ ТЕХНОЛОГІЇ НАСНАЖЕННЯ

Проблеми соціального відчуження людей третього віку у сучасному суспільстві стають все більш актуальними. Специфіка постмодерністського суспільства передбачає виникнення нових форм світогляду, які формується під впливом інформаційних технологій і глобалізації у всіх сферах суспільства [3, с.128–137]. Процеси десоціалізації та розвиток особистісних форм відчуження у соціальному просторі й трансформація ідентичності літньої людини зачіпають усі сфери буття і визначають нову структуру соціальних відносин [7, с. 32].

Десоціалізація особистості третього віку розглядається як процес, що передуює процесу ресоціалізації та соціальної адаптації у літньому віці [7, с. 203]. Десоціалізацію особистості у літньому віці слід розглядати як процес об'єктивний: порушення системи соціальних відносин, звуження соціальних зв'язків у системі соціальної взаємодії, припинення виконання низки соціальних ролей, оскільки відбувається скорочення і зникнення професійних уподобань, зміна інтересів і потреб. Виникає проблема, як підтримати соціальну активність на цьому віковому етапі літньої людини?

Ми неодноразово змогли переконатися у ході емпіричних досліджень, що головним фактором збереження соціальної активності особистості у третьому віці є діяльність, значуща для власне особистості і корисна для близьких.

Натепер сучасні зарубіжні дослідники серед ключових скерованостей у практиці соціальної роботи визначають підхід, орієнтований на сильні сторони клієнтів [9]. Визначальною практичною діяльністю у мінімізації процесу десоціалізації та збереженні соціальної активності у літньому віці є орієнтація на розвиток власних ресурсів клієнта [8, р. 685–717]. Технологією соціальної роботи, зорієнтованою на власні можливості клієнта, і є наснаження (*англ. empowerment*) [6]. Феномен наснаження відкриває значні перспективи для практичної діяльності у соціальній роботі з людьми літнього віку: активізація життєвої позиції клієнта під впливом соціального працівника, усвідомлення та/або посилення відповідальності клієнта за стан вирішення власної проблеми, а також формування навичок самодопомоги. Власне у цьому аспекті важливо пам'ятати про спонукання, мотивацію до змін як один із найважливіших чинників наснаження активності особистості клієнта літнього віку [5, С. 194–197].

Дослідження, які стосуються старіння та ролі різних видів діяльності у цьому процесі, показують, що зростає усвідомлення важливості навчання та освіти для літніх людей. Посередництвом освіти третього віку розуміння старості як «залишкового», неактивного, соціально маргінального життя має змінитися у бік позитивного пошуку умов активного старіння. Як свідчать наші емпіричні дослідження протягом 2015-2021 років, люди третього віку все частіше беруть участь в організованих освітніх програмах, слухачі університетів третього віку все менше стикаються з перешкодами і мають більшу внутрішню мотивацію старіння [1, С. 65–68]. Таким чином, використовуючи технологію наснаження, соціальні працівники - викладачі намагаються залучити літніх слухачів до тих видів освітньої діяльності, які можуть дозволити їм досягти успіху [2, С. 63–72].

Клієнти літнього віку в територіальних центрах соціального обслуговування навчаються у рамках Університету третього віку, який не орієнтований виключно на освітню діяльність. При цьому особливе значення мають різноманітні спортивні, рекреаційні, культурні, соціальні та інші програми, що супроводжують освітню пропозицію УЗА. Упровадження тих чи

інших програм, орієнтованих на залучення до них власне літніх людей – клієнтів соціальної роботи, також може сприяти мобілізації останніх, їх наснаженню на подальші колективні дії [4, с.70–74]. Методами, що сприяють реалізації наснаження є наставництво (менторінг), групи взаємодопомоги, навчання рівних (англ. - peer education), форум-театр тощо.

В Україні, де рівень соціального капіталу занижений, потрібні як спеціальні заходи для стимулювання самоорганізації літніх людей, так і підготовка фахівців, здатних до втілення сучасних підходів наснаження (активізації) клієнтів третього віку у розв'язанні своїх проблем.

Список використаних джерел

1. Каркач А. (2021). *Мотиви навчання слухачів університету третього віку*. Інноваційний потенціал та правове забезпечення соціально-економічного розвитку України: виклик глобального світу : матеріали Міжнародної науково-практичної конференції, 18-19 травня 2021 року. Полтава, 65 – 68.
2. Кривоконь Н. І. (2012). *Категорія наснаження: визначення змісту на основі різнорівневого аналізу*. Соціальна психологія: Український науковий журнал. №1/2, 63 – 72.
3. Рижанова, А. (2011). *Люди похилого віку в інформаційному суспільстві: соціально-педагогічний підхід*. Педагогіка та психологія. Вип. 40(2), 128–137.
4. Семигіна Т. В., Лиховид Д. О. (2015) *Колективне наснаження і самоорганізація територіальної громади*. Наукові записки НаУКМА. Т.175: Педагогічні, психологічні науки і соціальна робота, 70-74. URL: <http://bit.ly/26xPYbD>.
5. Сила Т.І. (2010). *Міждисциплінарний зміст категорії наснаження*. Вісник Чернігівського національного педагогічного ун-ту ім. ТГ Шевченка. Вип. 82, 194-197.
6. Adams R. (2003). *Social work and empowerment*. New York: Palgrave Macmillan, 230 p.
7. Boetticher, K.W. (1975). *Aktiv im Alter. Eine Studie zur Wirklichkeit und Problematik des Alterns*, Düsseldorf und Wien.
8. Courtney, M. E., Piliavin, I., Grogan-Kaylor, A., Nesmith, A. (2001). *Foster youth transitions to adulthood: A longitudinal view of youth leaving care*. Child Welfare, 6, 685-717.
9. Turner F.J., ed. (2017). *Social Work Treatment: Interlocking Theoretical Approaches*. 6th ed. Oxford: Oxford University Press.

ТРАНСФОРМАЦІЯ СУСПІЛЬНИХ ЗАСАД СОЦІАЛЬНОЇ ІНТЕГРАЦІЇ ОСІБ З ІНВАЛІДНІСТЮ

Протягом останніх років державна соціальна політика нашої країни прийняла курс на побудову демократичного суспільства, в якому панують високі соціальні стандарти. Активно ведуться пошуки відповідей на сучасні виклики та визначаються перспективи подальшого розвитку суспільства. Одним із пріоритетних напрямів соціальної роботи сьогодення є включення дітей та молоді з інвалідністю в суспільне життя, забезпечення рівності їх прав з іншими громадянами держави.

У Конвенції ООН про права осіб з інвалідністю регламентована їх участь на рівних правах в культурно-оздоровчому житті, дозвіллі та спорті. У даному документі прописані: доступ до культурних продуктів у доступних форматах; доступ до телевізійних програм, фільмів, театральних вистав та інших культурних заходів у доступних форматах; доступ до місць культурної діяльності, таких як театри, музеї, кінотеатри, бібліотеки та послуги туризму, і, наскільки це можливо, до пам'яток і місць, важливих для національної культури.

Трансформаційні процеси сучасності в українському суспільстві відбуваються як на суспільному, так і на законодавчому рівнях. Про це свідчить зміна підходів до розгляду поняття «інвалідності» на законодавчому рівні та розвиток інклюзивних процесів у державі в цілому.

Основні положення соціально-педагогічної підтримки осіб з інвалідністю та їхніх сімей знайшли відображення у Законах України: «Про основи соціальної захищеності осіб з інвалідністю в Україні» (1991), «Про державну соціальну допомогу особам з інвалідністю з дитинства та дітям-інвалідам» (2000), «Про реабілітацію осіб з інвалідністю в Україні» (2005), «Про ратифікацію Конвенції про права осіб з інвалідністю і Факультативного протоколу до неї» (2016), «Про освіту» (2017), «Про внесення змін до деяких законів України щодо доступу осіб з особливими освітніми потребами до освітніх послуг (2018); Указі Президента України «Про Національну стратегію

розвитку освіти в Україні на період до 2021 року» (2013); розпорядженні Кабінету Міністрів України «Про затвердження концепції соціальної інтеграції осіб з розумовою відсталістю» (2004). Також у 2007 році затверджено законопроект про внесення змін у закон «Про реабілітацію осіб з інвалідністю в Україні». Аналіз законодавчої бази дозволяє стверджувати, що держава не лише створює умови соціального захисту, а й активно впроваджує політику рівності. Запущені інклюзивні процеси потребують комплексного підходу, та розширення шляхів соціальної інтеграції осіб з інвалідністю.

У дисертаційних дослідженнях з даної проблеми, зокрема, розкрито умови інтегрування молоді з функціональними обмеженнями в сучасне середовище та освітній простір; деталізовано засади роботи з батьками дітей з особливостями психофізичного розвитку; виявлено особливості соціально-психологічної дезінтеграції людей з інвалідністю.

У наукових роботах останніх років розкриваються окремі аспекти як інтеграції так і інклюзії, такі як: створення інклюзивного освітнього середовища, сприятливого для дітей з особливостями психофізичного розвитку; розробка змістово-технологічного забезпечення підготовки майбутніх соціальних педагогів до інтеграції дітей з особливостями психофізичного розвитку; забезпечення успішної соціально-педагогічної адаптації в процесі інтегративного навчання тощо.

Меншою мірою представлена проблематика формування та розвитку особистості молоді з інвалідністю засобами мистецтва. Одним з аспектів соціалізації молоді з інвалідністю визначено застосування арт практик, що розглядаються переважно як засоби арт-терапії, а саме, театротерапії та музикотерапії.

Водночас, аналіз вітчизняного досвіду соціальної роботи, вивчення наукових джерел, огляд результатів сучасних дисертаційних досліджень дали змогу визначити те, що у вагомих за теоретичними і прикладними здобутками працях залишається поза увагою ґрунтовне вивчення проблеми соціальної інтеграції молодих людей з інвалідністю внаслідок інтелектуальних порушень, зокрема засобами театрального мистецтва. Таким чином, актуальність

окресленої проблеми, її недостатня розробленість у сучасній теорії і практиці соціальної роботи зумовили необхідність здійснення теоретико-методичного аналізу проблеми соціальної інтеграції молоді з інвалідністю внаслідок інтелектуальних порушень засобами театрального мистецтва та розробки змістово-технологічного забезпечення ефективності даного процесу, що стане подальшим завданням нашого дослідження.

Качаєнко Аліна
kachaienkoal@gmail.com

КІНОКЛУБ ЯК ПРОСТІР НЕФОРМАЛЬНОГО СПІЛКУВАННЯ ДЛЯ ПІДЛІТКІВ

Підлітковий вік є одним з найбільш важливих та, водночас, складних періодів у людському житті. У цей період дитина проходить великий шлях у своєму розвитку: через внутрішні конфлікти з собою і іншими, через власні поразки та перемоги формується особистість. Підлітковий вік – це час активного формування світогляду, інтересів, системи ціннісних уявлень, розвитку рефлексії, зміни самооцінки і формування почуття дорослості. Дитина поступово виходить за межі власної родини: тепер важливим стає її визнання та включення до неформальних груп, пошук однодумців та друзів.

Культура та мистецтво формують внутрішній світ особистості й одночасно впливають на вдосконалення соціальної практики, формують сукупність почуттів та ідей людства. Ця функція мистецтва забезпечує соціалізацію особистості, формує її соціально-творчу активність.

Мистецтво відіграє багатозначну роль в житті людини і суспільства, допомагаючи морально рости майбутнім поколінням, дозволяючи подивитися на світ з різних точок зору, заглянути за рамки буденного. Культура та мистецтво формують внутрішній світ особистості й одночасно впливають на вдосконалення соціальної практики, формують сукупність почуттів та ідей людства. Це все робить мистецтво потужним інструментом соціалізації.

Мистецькі твори супроводжують особистість протягом усього її життя. Ще змалечку дитина починає знайомитися з культурним надбанням власної

країни та світу: читає художні твори, слухає музику, пізнає образотворче мистецтво, переглядає кінофільми. Все це однозначно впливає на формування світогляду людини, її характер, смаки, вподобання та навіть визначає коло спілкування. Особливо важливим є вплив мистецтва саме у підлітковому віці як періоді самовизначення та соціальної активності, часі пошуку молодою людиною духовного ідеалу. Як форма відображення і освоєння дійсності, форма чуттєвого пізнання та елемент культури, мистецтво є каналом соціалізації та відіграє велику роль у формуванні особистості, сприятливо впливає на інтелектуальний розвиток, допомагає проявлятися й розвиватися творчим здібностям молоді, розвиває кругозір, формує позитивну самооцінку та впевненість в собі.

В наш час найбільш популярним видом мистецтва став кінематограф. Кінофільмам протягом століть вдається об'єднувати навколо себе мільйони людей по всьому світу. Майже одночасно з появою кінематографу, з'явилися й кіноклуби в яких люди мали змогу розділити власні враження, думки та почуття від побаченої картини разом з іншими. Кіноклуб являє собою спільноту людей, свій мікросоціум, де панує особлива атмосфера, вибудовуються певні відносини, з'являються свої критерії оцінок і тд. Тобто, це простір, де кожен може відкрито виражати свої думки та емоції. Почуття приналежності до культурної спільноти, де учасників об'єднують спільні інтереси, радощі, відкриття й переживання, в умовах зростаючої роз'єднаності та певної відчуженості людей є доволі цінним. Особливо такі клуби є корисним для підлітків, адже вони достатньо гостро відчують потребу в приналежності до певної соціальної групи і часто можуть стикатися з неприйняттям через власні вподобання й інтереси.

Соціокультурна діяльність кіноклубів різнопланова й носить багатофункціональний характер, що дозволяє задовольнити соціальні й духовні потреби учасників. Робота кіноклубів задовольняє потреби людини в адаптації до соціального середовища й дозволяє усвідомити себе частиною спільноти. Також до основних функцій діяльності кіноклубів можна віднести: комунікативну, пізнавальну, естетичну, рекреаційну, психотерапевтичну.

Кіномистецтво включає художньо-естетичні, гуманістичні, пізнавальні, етичні цінності і впливає на духовне та соціальне становлення особистості.

З розвитком інформаційних технологій почали виникати й онлайн-кіноклуби, участь в яких беруть люди, що з різних причин не мали змоги відвідувати їх фізично. До таких причин можна віднести як проблеми зі здоров'ям, так і певні психологічні особливості чи проблеми з соціалізацією. Стаючи учасником онлайн-кіноклубу люди так само мають змогу розділяти задоволення та емоції й переживання від перегляду з іншими, що дозволяє подолати певну відчуженість від соціуму й вжитися у суспільство. Варто зазначити, що саме в наш час діяльність таких кіноклубів є доволі корисною, адже через пандемію багато хто почав відчувати певну самотність та ізольованість, а спільний перегляд та обговорення різноманітних кінокартин подарувала змогу не тільки отримати задоволення від перегляду цікавого фільму, а й задовольнити потребу у спілкуванні.

Підсумовуючи, варто зазначити, мистецтво є одним з найпотужніших каналів соціалізації особистості. Мистецтво формує світогляд людини через розвиток творчої уяви, вплив на її почуття та емоції. Кіномистецтво в наш час є одним з найпопулярніших видів мистецтва, а діяльність кіноклубів дозволяє людям по всьому світу знаходити однодумців, друзів по інтересам, що, в свою чергу, задовольняє людську потребу в приналежності до інших неформальних груп.

Кліщ Катерина

18fspnu.k.klishch@std.npu.edu.ua

ОСОБЛИВОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ ВОЛОНТЕРСЬКИХ ОРГАНІЗАЦІЙ В УКРАЇНІ: ІННОВАЦІЙНІ ПРАКТИКИ

У сучасних історичних умовах розвитку нашої держави діяльність волонтерів є інноваційною формою відносин громадян і держави. Робота волонтерів з кожним днем стає все більш значущим ресурсом змінотворчого процесу, що просуває можливості для волонтерів, а також підтримує ініціативну молодь, яка активно діє та показує, що зміни можливі та потрібні.

Особливість волонтерського руху в Україні полягає в тому, що доволі чисельною групою волонтерів, які працюють у цій сфері, є учнівська та студентська молодь, котра в ціннісному аспекті проявляє допомогу іншим, є соціально активною та готова займатися суспільно корисною справою, адже це є важливо. Головну увагу зосереджено на розгляді волонтерської діяльності молоді як соціальному ресурсі, яка займаються волонтерством в Україні, надихає спільноту своєю самовідданістю й бажанням будувати країну разом. Формування нової генерації відповідальної спільноти українців, які творять зміни, сповнені ідеями, пропонують рішення й інновації та втілюють їх у своїх територіальних громадах є визнано державою й закріплено в практичній діяльності зв'язку волонтерства з неформальною освітою та вторинною зайнятістю молоді.

Становлення волонтерського руху в Україні сьогодні відбувається за кількома основними напрямками, які мають такі особливості: добровільна безкоштовна робота волонтерів у громадських та некомерційних організаціях; надання допомоги різним категоріям населення у будь-яких видах діяльності, навчання, розвитку; систематична або епізодична допомога державним установам реалізовувати соціальну політику: допомога освітянським закладам у навчально-виховній роботі, установам соціального забезпечення в роботі з дітьми та молоддю з особливими потребами та людьми похилого віку. Волонтерська діяльність є наслідком творчого саморозвитку, навчання інших тому, що сам добре знаєш, але ця діяльність не є професійною. Педагогічно спрямована волонтерська діяльність, по суті, виступає і механізмом розвитку особистості, її соціалізації і духовного становлення. Цей напрямок розвивається в дитячих та молодіжних об'єднаннях, в різних групах при ЦССМ [2, с.104]. Наразі, заняття волонтерською діяльністю збільшує можливості для впровадження ідей ініціативних людей в сучасному суспільстві.

З метою розробки якісної програми волонтерської молодіжної практики в Україні, необхідно дослідити питання, які мають визначити чинники побудови нового сучасного суспільства, що буде спроможним інтегруватися у світову

спільноту на рівних. Виходячи з цього, якщо держава не підтримає, не визнає, що активна волонтерська діяльність є корисною задля створення майбутнього, а отже – зменшить її роль, то волонтери можуть втратити до неї інтерес.

Для України, як і для всього світу, волонтерство є актуальним і важливим з різних причин. По-перше, як свідчить багаторічний досвід використання праці волонтерів, це ефективний спосіб вирішувати складні проблеми окремої людини, суспільства та довкілля, які часто виникають на ґрунті недостатньої турботи про суспільне благо. По-друге, волонтерство приносить у соціальну сферу нові, як правило, творчі та сміливі ідеї щодо вирішення найгостріших і найскладніших проблем. Тому саме завдяки йому безвихідні, на перший погляд, ситуації знаходять своє вирішення. По-третє, волонтерство – це спосіб, за допомогою якого кожний представник суспільства може брати участь у покращенні якості життя. По-четверте, це механізм, за допомогою якого люди можуть прямо адресувати свої проблеми тим, хто здатний їх вирішити [4, с.45]. Можна зробити висновок про те, що характерною рисою волонтерської діяльності є її орієнтування на формування спільного партнерства, які орієнтовані на виклики і готові ініціювати та вирішувати актуальні проблеми ключових напрямків сталого розвитку [3, с.123].

Одним із яскравих прикладів інноваційної практики залучення молоді до волонтерської діяльності є БУР – програма, котра орієнтована на згуртування та підсилення соціально-відповідальних громадян, які можуть сприяти сталому розвитку України. У рамках програми, проактивна молодь допомагає покращувати благоустрій громад, відновлюють будинки сімей, які знаходяться в складних життєвих обставинах, проводять неформальні тренінги щодо самоорганізації у місцевих та територіальних громадах, заходи з покращення інфраструктурних об'єктів того чи іншого поселення у співпраці з представниками локальних владних структур щодо спільного вирішення локальних питань в залежності від потреб, з використанням наявних ресурсів, із залученням людського капіталу різновікових верств населення [1, с. 270].

Отже, підсумовуючи усе вище сказане, можемо зробити висновок, що глибокі зміни в країні і суспільстві стали мотивацією до розвитку волонтерської

діяльності. Створення різноманітних форм суспільних об'єднань це можливість участі, в першу чергу, молоді у соціальній, економічній та політичних сферах. Волонтерська діяльність допомагає молодим людям досягти більшого впливу на власне життя. Зокрема участь у волонтерській діяльності людей, які самі потребують допомоги, зарекомендувала себе як шлях, що допомагає їм змінити своє життя на краще. Допомагаючи іншим, вони стають упевненими у своїх силах, здібностях, опановують нові сучасні навички та встановлюють нові соціальні зв'язки. Також волонтерство дає змогу людині знайти себе та привнести у своє життя ті цінності та звички лідерства, які дозволять їй мати здорове, продуктивне й насичене життя. Тому, проаналізувавши процес виникнення та становлення волонтерства в основі трансформаційних перетворень в суспільстві, потрібно зазначити, що на сучасному етапі розвитку України є вкрай необхідним розширення інноваційних можливостей дослідження такого соціального явища - як волонтерський рух.

Список використаних джерел

1. Головка, Л. В. Волонтерська діяльність молоді як тренд сучасного суспільства. Сфера зайнятості і доходів в умовах цифрової економіки: механізми регулювання, виклики та домінанти розвитку: зб. тез доп. учасників Міжнар. наук.-практ. конф. Київ: КНЕУ, 2019. С. 269-272.
2. Голованова Т. П. Волонтерство в соціальній роботі як феномен цивілізованого суспільства. Запоріжжя: Запорізький державний університет, 1996. С. 134.
3. Полехина Л.В. Волонтеры и волонтерское движение: Сборник реферативных материалов. СПб., 2012. С. 128.
4. Савельчук І. Б.Бибик Д.Д. Соціальне лідерство як підґрунтя для розвитку партнерської взаємодії в освітньому середовищі університету. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова*. Серія 11: Соціальна робота. Соціальна педагогіка. 2018. Вип. 25. С. 119-125.

СОЦІАЛІЗАЦІЯ ПІДЛІТКІВ ТА МОЛОДІ: СУЧАСНІ ПРОБЛЕМИ УКРАЇНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА

Українське суспільство перебуває у стані перманентної кризи, яку, на жаль, не можна охарактеризувати як «криза зростання». Соціальна політика держави передбачає запровадження системи заходів, спрямованих на захист вразливих соціальних груп. Діти і молодь – це не просто соціально вразливі верстви населення, це члени нашого суспільства від яких залежить його майбутнє. Чисельні соціологічні дослідження, аналітика, заснована на статистичних даних, спостереження фахівців, що безпосередньо занурені у роботу із дітьми та молоддю, та й просто досвід подолання буденних проблем кожною родиною, що має дітей, свідчать про небезпечні, загрозливі тенденції у сфері соціального виховання. Про виклик з яким ми маємо справу у вихованні та освіті наших дітей свідчать чисельні прояви: починаючи з критичного сприйняття нашою молоддю сучасного життя в усіх сферах українського суспільства та скепсису щодо «можливості швидких та якісних змін власної долі» і закінчуючи криміналізацією молоді, зростанням алкоголізму та наркоманії та високим рівнем «суїцидального ризику» серед підлітків та молоді [2]. Аналітики наголошують, що «...все перелічене є «верхівкою айсберга» невіршених питань, які стають на заваді успішній соціалізації молоді. Спектр їх набагато ширший, вони пов'язані між собою, стають підґрунтям для виникнення нових викликів для українського суспільства» [2].

«Діти – наше майбутнє», «вічна проблема батьків і дітей», «одвічний конфлікт поколінь», «наші діти – продукт нашого виховання», «втрачене покоління» – усі ці гасла та крилаті вислови вдаються нам самоочевидними, інтуїтивно зрозумілими. Однак визнання проблеми не є достатнім не тільки для її розв'язання, а навіть для її усвідомлення як певного виклику для нашого суспільства. Суспільство, яке не піклується про виховання наступного покоління, не замислюється про те, що отримають у спадок (як матеріальний так і духовний) наші діти, приречене на втрату національної самобутності та деградацію. Ми згодні з думкою, що цінності та життєві орієнтири молоді

України, що виходить у свідоме життя сьогодні, визначають «звичай, традиції українського народу у майбутньому, моральний клімат в країні», створюють «фундамент майбутніх стандартів суспільних норм і законів...» [1, с. 6]. На думку фахівців, обгрунтовану у Аналітичній записці Національного інституту стратегічних досліджень, молоді громадяни України будують свої долі в екстремальних умовах: «Криза самовизначення у молодіжному середовищі та неможливість самореалізації може мати для держави та українського суспільства незворотні наслідки. Запобігти цьому можливо завдяки постійній увазі до проблем молоді з боку держави» [2]. Постійна увага держави до проблем дітей та молоді, на нашу думку, передбачає не тільки законодавчі та управлінські ініціативи, а й залучення широкого кола експертів та фахівців – як науковців так і практиків – до загальносуспільної справи формування людської особистості. Одним з важливих напрямів такої роботи є міждисциплінарне, комплексне дослідження процесу соціалізації дітей, підлітків та молоді та виявлення факторів, що обумовлюють не тільки кризу сімейної соціалізації, а й кризу механізмів соціалізації як такої, соціалізації як справи усього суспільства, його взаємопов'язаних інститутів.

Соціалізація це процес формування людської особистості, який відбувається шляхом відтворенні соціального в індивіді через залучення його до ансамблю суспільних відносин. Індивідуальний, цілісний, своєрідний , багатогранний світ людської особистості не виникає невідомо звідки, він формується у процесі соціальної взаємодії – матеріальної і духовної діяльності і спілкування з іншими людьми, шляхом солідаризації з іншими в культурі, через прийняття соціальних цінностей, норм та ідеалів та перетворення їх на власні вірування та переконання. Так відбувається соціальна наступність, передача певного конкретно-історичного способу матеріального і духовного життя від суспільства окремому індивіду і від теперішнього покоління поколінню наступному. Механізми соціалізації налаштовані на те, щоб зорієнтувати індивіда у просторі соціального життя, сприяти його входженню у повсякденне життя і його розвитку в духовність. Механізми соціалізації виконують дві

взаємопов'язані функції: формують особистість і відтворюють соціальність, забезпечуючи соціальне успадкування.

Важливою, можна сказати, системоутворюючою складовою процесу соціалізації особистості є моральне поставання людини як суб'єкта діяльності та спілкування, здатного реалізувати себе в суспільстві шляхом взаємодії з іншими людьми. Ми поділяємо думку Козлової О.Н., що особистість, як суб'єкт соціальної взаємодії має стати носієм свідомості, що єднає людей у певну спільноту. Соціалізація передбачає «прийняття» особистістю певних суспільних цінностей, серед яких є й уявлення про належне. Соціалізація – «це процес з відкладеним ефектом», це процес забезпечення майбутнього шляхом його підготовки [3, с.5]. Здійснити моральний вибір – означає свідомо обрати моральну норму, якою ти керуєшся, відмовитись від аксіологічного релятивізму, що викликає розгубленість та соціальну дезинтеграцію. Традиційного українського суспільства з його системою цінностей вже давно немає. В контексті нашого дослідження треба наголосити на появі нових та радикальній зміні традиційних каналів соціалізації. Сучасна українська молодь прагне до самореалізації. Важливим є те, хто стає провідними агентами соціалізації українських дітей, підлітків та молоді.

Список використаних джерел

1. Аналітичний звіт з проведення репрезентативного соціологічного дослідження становища молоді в Україні. Київ, 2019 // mms.gov.ua/storage/app/sites/16/Mizhnarodna_dijalnist/Sociologichni_doslidzhennia/analitichnii-zvit-2019.pdf
2. Проблеми соціалізації молоді в Україні. Аналітична записка НІСД <https://niss.gov.ua/doslidzhennya/socialna-politika/problemi-socializacii-molodi-v-ukraini-analitichna-zapiska>
3. Козлова О.Н. Социализация в поле безнадежности и за его пределами // Социально-гуманитарные знания. 2005, №2, С. 126-139.

АКТУАЛЬНІ МОЖЛИВОСТІ ЗДІЙСНЕННЯ ОНЛАЙН- ВОЛОНТЕРСТВА В УКРАЇНІ І СВІТІ

Оскільки сучасна професійна діяльність соціальних працівників значною мірою пов'язана з використанням можливостей Інтернет-середовища, дослідницький інтерес викликає питання особливостей здійснення волонтерської діяльності у віртуальному просторі.

Розпочнімо з того, що такий вид діяльності стає можливим за рахунок рекрутингу волонтерів з використанням можливостей глобальної мережі. Зокрема, мова може йти про пошук та залучення людей до реалізації соціальних проєктів офлайн, як-то організація святкових заходів для вихованців сиротинців; порятунок безпритульних тварин; надання медичної допомоги постраждалим від стихійного лиха природного чи техногенного характеру, etc. Також існує власне онлайн-волонтерство, що передбачає виконання інтелектуальної роботи (наприклад, написання текстів різного стилю, програмування, інформаційна підтримка просування товарів/послуг) повністю дистанційно, у вільний час волонтера за погодженням з тими особами/організаціями, що звертаються за допомогою.

Реалізація намірів щодо онлайн-волонтерства здійснюється переважно у один з двох способів: звернення до конкретної організації, яка цікавить волонтера (проєкт Вікіпедія, Оксфордський словник англійської мови тощо); пошук пропозицій на спеціалізованих зарубіжних («Волонтери ООН», Volunteermatch, World Volunteer Web, Onlinevolunteering, E-volunteering, Idealist,) та вітчизняних (Волонтер.org) ресурсах. Розглянемо деякі з них більш детально.

Міжнародна організація «Волонтери ООН» була заснована у 1970 році, знаходиться в управлінні «Програми розвитку ООН», і в грудні минулого року відзначила свій 50-річний ювілей. За цей період організації вдалося розгорнути свою діяльність у понад 130 країнах світу, залучити до своїх лав понад 8000 волонтерів та заручитися підтримкою близько 40 партнерів в різних країнах.

На сучасному етапі дистанційне волонтерство стало невід'ємним та окремим напрямом діяльності ООН, що розпочав свою роботу у 2000 році, і наразі у своєму активі має волонтерську громаду з близько 180 країн світу. Звернімося до статичних даних по кількості та складу волонтерів, залучених до виконання різних завдань у дистанційному форматі. Згідно щорічних звітів за 2017-2019 рр., презентованих міжнародною організацією Волонтери ООН, чисельність добровольців вказує на їх значиму аудиторію: 17, 893 тис. осіб у 2017 році, 16,748 тис. осіб у 2018 році та 13,186 тис. осіб у 2019 році [1, 2, 3].

На офіційному сайті проєкту з онлайн-волонтерства ООН розміщено перелік завдань, що пропонується для виконання на даний час. Каталог складається із близько 160 завдань, розподілених між різними рубриками: мистецтво та дизайн; інформаційна підтримка та адвокація; проєктний менеджмент, проведення досліджень; написання та редагування текстів; переклад текстів, навчання та тренінгова діяльність; адміністрування, менеджмент волонтерської діяльності, проєкти, пов'язані з COVID-19 тощо[4].

Інтернет-платформа Onlinevolunteering (<https://www.onlinevolunteering.com/>) виступає майданчиком для зустрічі бенефіціарів, некомерційних організацій (освітніх організацій, науково-дослідних інституцій, музеїв, галерей, природоохоронних, госпіталів, благодійних організацій тощо) та онлайн-волонтерів. Філософія волонтерської діяльності базується на реалізації 17 Глобальних Цілей ООН, що корелює з глобальними цілями соціальної роботи.

Інтернет-платформа Idealist (<https://www.idealists.org/en/>) пропонує низку можливостей для дистанційного волонтерства від освітніх/науково-дослідницьких, некомерційних організацій, розташованих в різних країнах світу: онлайн-стажування, що передбачають волонтерську роботу; низка завдань для волонтерів у дистанційному режимі (написання текстів різного стилю та цільового призначення; ведення соціальних сторінок в мережах від імені організацій, веб-дизайн, програмування, онлайн-викладання). Відвідувач веб-порталу має можливість здійснити пошук пропозицій за певною сферою

інтересів: так, на запит «соціальна робота» нами було знайдено близько 1 тис. завдань.

Вітчизняна Інтернет-платформа «Волонтер.орг» (<https://volonter.org/>) своїм завданням ставить допомогти некомерційним організаціям (громадським) та волонтерам (волонтерським організаціям) вибудувати ефективну комунікацію в рамках реалізації конкретних проєктів. Подібно до двох попередніх ініціатив організація надає можливість волонтерам віднайти цікаві для них пропозиції по дистанційним завданням, обравши певну рубрику, більшість яких стосується сектору соціальної роботи (люди з інвалідністю, переселенці, екологія, права людини, медицина тощо). Також веб-портал має додаткову опцію - регулярно оновлювану корисну інформацію для онлайн-волонтерів за темами професійного вигорання, тайм-менеджменту волонтерів, підвищення рівня їх компетентності тощо.

Таким чином, навіть побіжний аналіз актуальних інформаційних платформ онлайн-волонтерства дозволяє засвідчити наявність дієвих можливостей для реалізації волонтерських ініціатив в сучасних соціокультурних умовах, що вказує, зокрема, на відкриття нових горизонтів для здійснення соціальної роботи.

Список використаних джерел

1. Міжнародна організація Волонтери ООН: звіт за 2017 рік. <https://www.unv.org/Annual-report/Annual-Report-2017>
2. Міжнародна організація Волонтери ООН: звіт за 2018 рік. <https://www.unv.org/Annual-report/Annual-Report-2018>
3. Міжнародна організація Волонтери ООН: звіт за 2019 рік. URL: <https://www.unv.org/Annual-report/Annual-Report-2019>
4. Офіційний сайт проєкту з онлайн-волонтерства ООН. URL: <https://www.onlinevolunteering.org/en>

СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНІ АСПЕКТИ СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ ЛЮДЕЙ ПОХИЛОГО ВІКУ

Стале зростання кількості людей похилого віку в структурі населення країни (близько 25% від загальної кількості населення) вимагає нових підходів до соціальної роботи з громадянами цієї вікової категорії [3]. Крім того, у контексті сучасних соціально-економічних проблем ця група населення виявилася найбільш вразливою. До цього слід додати зміну соціального статусу людей у старості, яка викликана припиненням або обмеженням трудової діяльності, трансформацію ціннісних орієнтирів, самого способу життя і спілкування, що одночасно підсилює потребу в увазі та потребності у суспільстві. Тому удосконалення соціального захисту людей похилого віку шляхом розвитку системи соціального обслуговування є актуальним і вкрай необхідним. Особливо важливим є реформування та розширення спектру надання соціальних послуг в територіальних центрах соціального обслуговування (надання соціальних послуг) (далі ТЦСО), оскільки саме вони є спеціалізованими державними установами, які здійснюють соціальне обслуговування осіб похилого віку [4].

Теоретико-методологічні основи розвитку системи соціального обслуговування людей похилого віку з метою підвищення їх життєвої активності представлені у працях М. Житинської, Т. Коленіченко, Л. Лук'янової, О. Піонтківської, А. Сігової, Т. Скорик, С. Федоренко, Н. Чаграк та ін. Один із векторів розвитку даної системи обумовлений найголовнішим завданням соціальної політики, а саме: надання цій категорії населення більше можливостей для здобуття сучасних знань, вмінь та навичок, залучення до активної діяльності у соціумі і набуття досвіду гармонійного співіснування поколінь [3]. Найбільш дієвою моделлю вирішення такого завдання стали Університети «третього віку», які почали діяти при ТЦСО як соціально-педагогічна послуга. У Наказі Міністерства соціальної політики України «Про впровадження соціально-педагогічної послуги «Університет третього віку»

ззначається, що в Україні навчання людей похилого віку є інноваційним проектом, що має на меті впровадження та практичну реалізацію принципу навчання впродовж всього життя. Головною метою послуги є надання людям похилого віку можливості для відкриття своїх здібностей, талантів, набутті нових навичок та сприянню їхньому активному старінню. У досягненні мети Університети «третього віку» вирішують ряд завдань: інтеграція громадян похилого в суспільство, шляхом залучення їх до активної громадської діяльності; практичне навчання старших дорослих сучасним технологіям; надання знань щодо збереження здоров'я та активного довголіття; формування навичок самопомоги; залучення державної служби зайнятості до працевлаштування людей похилого віку (за їх бажанням); формування практичних навичок та вмінь; підвищення якості життя людей похилого віку; залучення до волонтерської діяльності; поінформування громадян стосовно їх прав та ознайомлення із законодавством щодо людей похилого віку [2]. Ці завдання спрямовані на вирішення різноаспектних проблем людей похилого віку, що вцілому впливає формування їх активної життєвої позиції. Доцільним є залучення до навчання людей похилого віку фахівців з різних професійних сфер: служби зайнятості, Пенсійного фонду України, соціального захисту та місцевих управлінь праці, охорони здоров'я, юстиції, громадських організацій, вищої освіти, а також фахівців ТЦСО. При цьому викладач виступає у ролі консультанта, партнера, посередника і організатора. Головним у процесі навчання слухачів є добровільність участі. Тому у відповідності до інтересів громадян ТЦСО запроваджують для навчання факультети (мистецький, інформаційних технологій, іноземних мов, літературознавчий та ін.) та факультативи (скандинавська ходьба, хоровий спів, танцювальна студія тощо).

Чернігівщина займає особливе місце в системі реалізації програми соціального обслуговування людей похилого віку, оскільки входить до складу областей України, де відсоток таких громадян найбільший [1]. Натомість результати нашого дослідження показали, що у 2020 р. в Чернігівській області діяли 27 ТЦСО, з них 7 впровадили соціально – педагогічну послугу «Університет третього віку», яку отримувало 266 громадян. Отже, багато

можливостей у цьому напрямі залишаються не використаними і потребують реалізації проєктів розвитку моделей надання соціально-педагогічних послуг з метою підвищення активності та самореалізації громадян похилого віку.

Таким чином, можна констатувати, що соціальна робота з людьми похилого віку долає стереотипи пасивної соціальної допомоги та орієнтована на активізацію життєвих потенціалів людей похилого віку. Важливим чинником цього процесу виступає освіта, а моделлю організації – соціально-педагогічна послуга «Університет третього віку», яку надають ТЦСО громадянам похилого віку. Це передбачає оволодіння фахівцями ТЦСО відповідними професійними компетентностями щодо соціально-педагогічної роботи з людьми похилого віку. Саме ці питання визначаються нами як перспективні для подальшого наукового пошуку.

Список використаних джерел

1. Головне управління статистики у Чернігівській області. URL: <https://www.chernigivstat.gov.ua/statdani/Demog/index.php>.

2. Про впровадження соціально-педагогічної послуги «Університет третього віку»: Наказ Міністерства соціальної політики України від 25.08.2011 №326. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2671-19>.

3. Стратегія державної політики з питань здорового та активного довголіття населення на період до 2022 року. URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-zatverdzhavnoyi-politiki-z-pitan-zdorovogo-ta-aktivnogo-dovgolittya-naselennya-na-period-do-2022-roku>.

4. Типове положення про територіальний центр соціального обслуговування (надання соціальних послуг). Постанова Кабінету Міністрів України від 29 грудня 2009 р. № 1417. Офіційний вісник України. 2010. № 1. С. 33.

Костроміна Ганна
kostromina.hanna@gmail.com

НАВЧАННЯ СОЦІАЛЬНИХ ПРАЦІВНИКІВ: ТРАДИЦІЇ ТА СУЧАСНІСТЬ

Соціальна робота за визначенням, яке було схвалено на спільному засіданні Міжнародної федерації соціальних працівників (IFSW) та Генеральною асамблеєю Міжнародної асоціації шкіл соціальної роботи

(IASSW) – «це заснована на практиці професія та академічна дисципліна, яка сприяє соціальним змінам та розвитку, соціальній згуртованості, розширенню прав і можливостей, а також звільненню людей ...» [1].

Національна асоціація соціальних працівників (NASW, 1973) визначає соціальну роботу як «професійну діяльність з надання допомоги індивідам, сім'ям, групам або спільнотам у посиленні або відновленні їхньої здатності до соціального функціонування або створенні суспільних умов, сприятливих для цієї мети [2].

Соціальну роботу визначають як професійну діяльність, і саме тому, актуальними є питання навчання, підготовки майбутніх соціальних працівників. Їм необхідно розуміти різні точки зору, орієнтуватися у теоретичних знаннях і на їх основі розробляти стратегії розвитку соціальної роботи.

Зародження соціальної роботи і формування освітніх традицій у цій галузі пов'язане, у більшості випадків, не з державними установами та структурами, а із інститутами громадянського суспільства, як то релігійні та благодійні об'єднання.

Із самого початку розвитку соціальної роботи, перші соціальні працівники обирали цю діяльність через свою віру, всі вони були християнами з різних християнських конфесій. Поява соціальної роботи співпала із процесом секуляризації і церква вимушена була реагувати на зміни та брати участь в більшості ранніх форм соціальної роботи [3, с. 49]. Церква створювала школи соціальної роботи, які ставили своїм завданням – освіту і піклування. Спеціальна підготовка, етичні норми – все це наближало діяльність з надання допомоги до формування професійних стандартів. Багато релігійних організацій бачили свою місію у використанні наукового підходу до вирішення проблем міської бідності. Християнські ідеї служіння та соціальної справедливості лежать в основі практики соціальної роботи в XX столітті, навіть незважаючи на напруженість, що зберігається, щодо того, яку роль повинні відігравати релігійні установи і релігійні діячі у соціальній роботі. На початку XXI століття для соціальної роботи важливо враховувати, що існують

школи соціальної роботи, які створені християнськими церквами і сама церква продовжує впливати на розвиток системи соціальної допомоги.

Окрім церкви великий вплив на формування системи навчання соціальних працівників справили благодійні організації. Хоча досить важко проводити чітку межу між релігійними організаціями та благодійництвом. Вплив світського благодійництва відчувався більше у розвитку соціальних служб аніж в підготовці кадрів. Навчання соціальних працівників мало поєднати індивідуальний підхід до справи із розумінням економічних підстав проблем бідності, дитячої безпритульності, безробіття. Завдяки цьому відбувався вихід за межі суто благодійності у сферу соціальної політики [3, с. 54]. Благодійність – це і надання грошової допомоги, і звичайна допомога нужденній людині або групі. Благодійністю може займатися кожен з нас. Сьогодні благодійні організації та звичайні волонтери активно допомагають соціальним службам.

Також варто звернути увагу на взаємозв'язок традицій навчання соціальній роботі та феміністичного руху. Не зважаючи на те, що соціальна робота є в більшості випадків жіночою професією, прослідкувати прямий вплив феміністичного руху на становлення соціальної роботи іноді буває досить важко. На думку Уолтера Лоренца скоріш навпаки, завдяки соціальній роботі «жінки із середнього класу отримали можливість вийти на суспільну арену... оскільки їх розглядали як природне, традиційне втілення благодійності» [3, с. 57]. Окрім участі жінок у релігійних та благодійних організаціях були і власне «жіночі асоціації», наприклад, «Жіноча санітарна асоціація», «Всенімецький жіночий союз» та інші. Жінки намагалися віднайти шляхи не просто участі у благодійництві, а перетворення суспільства, корегування соціальних процесів.

Сьогодні феміністичні рухи перетинаються та співпрацюють з іншими соціальними рухами, беручи участь у спільних стратегіях щодо захисту прав людини, екологічної справедливості, антирасистських ініціатив та інших колективних дій, які допомагають впроваджувати соціальну справедливість.

В сучасному світі саме соціальна робота має зіграти визначну роль у становленні та розвитку громадянського суспільства, має поєднати культурне різноманіття та особисту самобутність.

Список використаних джерел

1. GLOBAL DEFINITION OF SOCIAL WORK. INTERNATIONAL FEDERATION OF SOCIAL WORKERS <https://www.ifsw.org/what-is-social-work/global-definition-of-social-work/>
2. NASW - definition for social work. <https://quizlet.com/99482734/nasw-definition-for-social-work-flash-cards/>
3. Лоренц, Уолтер. Социальная работа в изменяющейся Европе. Асоціація психіатрів України. Амстердам — Київ 1997, 199 с.

Кочура Наталія
island_3000@ukr.net

МОТИВАЦІЙНА РОЛЬ ДУХОВНОЇ МОНАДНОЇ ОСОБИСТОСТІ В ІНТЕГРОВАНОМУ СОЦІАЛЬНОМУ СЕРЕДОВИЩІ

Тема духовності, ролі духовної особистості у подоланні кризових етапів розвитку суспільства, гострих соціальних, особистих проблем – була завжди важливою і особливо важливою і актуальною вона є для сьогодення.

Звертаючись на початок до сторінок нашої історії, можна сказати, що духовність, яка формувалася ще в Греко-слов'янській православній цивілізації Київської Русі – була, як зазначав відомий філософ, культуролог і гуманіст Сергій Борисович Кримський, одним із чинників подолання епохи Руїни другої половини XVII ст. Це загалом та духовність, яка зробила українську націю суб'єктом світової історії і яка пов'язана з концепцією Софійності. Ще з Візантії Україна бере Ідею Софійності. Поняття «Свята Русь» виникає тут в Києві - це саме вираз Софійності, святості своєї землі, святості свого світу, свого довкілля, сакралізація того простору в якому живуть люди [3, 4].

З огляду на це, виникає питання щодо розуміння духовності в Україні у сучасну епоху? Але, чи правильно говорити, що духовність поділяється за епохами, чи, наприклад, за націями, чи політичними партіями? Чи є стара духовність і якась нова? Духовність, на наш погляд – це весь ціннісний досвід людства і вона за епохами, націями, партіями не ділиться! Тут можна відповісти метафорично, як відповів свого часу О.Блок: «У XX столітті я відчув якийсь вітер з духовної Атлантиди, вітер, який почав віяти з часів Ісуса Христа, і зараз цей вітер посилюється...». Йдеться про актуалізацію того, що накопичило людство, але не всього, а того, що відповідає нашому часу, а також, про нову

інтерпретацію віковичних принципів. Можна говорити і про народження якихось нових явищ. Ми говоримо про духовність, як ціннісне домобудівництво, як заклик згори зробити те, що не робиться природним чином, наприклад, полюбити ближнього, поборовши недовіру і ненависть. Цей заклик, потребує ще й індивідуальної розшифровки!.. Разом з тим, важливо розуміти, що духовність не зводиться тільки до ідей. Духовність, як підкреслював С.Б. Кримський – це спосіб життя, це вся повнота буття людини, яка орієнтована й націлена духом, тому її не можна зводити тільки до ідей [5].

XX століття, початок XXI-го ст. показали людству, що ідеї, особливо абстрактні ідеї можна повернути у будь-який бік: як у позитивний, так і в негативний. Вони легко перекручуються, профанують. Наочно це, зокрема, показано в романі письменника Василя Гроссмана «Життя та доля». За сюжетом роману герой, сидячи в німецькому таборі, каже товаришу по нещастю, що він проти ідеї добра тому, що Гітлер може використовувати цю ідею для виправдання концтабору в якому вони опинились, з метою «покращання раси». Але, цей самий герой виступає за доброту. Адже доброту, тобто людську якість, не можна таким чином спотворювати. Духовність – це, перш за все, формування людських якостей, і ця тема є дуже важливою також у XXI столітті.

У сучасний час в українському суспільстві, проблемою є не відсутність духовності, як зазначає Сергій Кримський у своїй праці «Принципи духовності XXI століття» – а небезпека і тиск хибної духовності. Це означає, коли людина, зазираючи всередину себе, не бачить нічого, крім свого тіла, і тіло розглядається не як орган духу, а як самість, як самодостатнє. Фізичне розуміння життєвих якостей, через домінування в ціннісних орієнтаціях суспільства чинника, пов'язаного лише з матеріально-практичним освоєнням світу, як єдиного економічно доцільного і самоцінного – також породжує псевдодуховність.

Для соціальної рівноваги в суспільстві поряд з важливим чинником економічного розвитку, що, на перший погляд, залежить лише від матеріально-практичного освоєння світу людиною, мають створюватися також умови для

духовно-практичної діяльності, в основі якої є, насамперед, культура, освіта, духовність. В сучасний час результати духовно-практичного освоєння світу, в т.ч. духовно-інтелектуальний капітал країни – є одним із важливих стратегічних ресурсів соціальної стабільності, становлення, авторитету і розвитку держави у нових геополітичних реаліях [6].

Монадна особистість – це нормальне явище розвитку людей ХХІ століття, важливість якого полягає ще й у тому, що така особистість не протистоїть колективу! Стати монадною особистістю в сучасний час має можливість будь-яка людина. З погляду формування особистості і розвитку людських якостей у сфері освіти, науки, державотворення, соціальних відносин, дуже важливою обставиною є виникнення духовної монадної особистості. Це питання позначається новим завданням: не зводити усі проблеми до колективного способу вирішення, а доповнювати його здатністю особистісної репрезентації своєї епохи, нації, культури. Ця здатність репрезентації своєї нації, своєї культури й епохи і створює монадну особистість. В ХХ-му ст. такі монадні особистості як Ганді, Мартін Лютер Кінг, Мати Тереза, Михайло Грушевський і ін., відіграли, можливо, не меншу роль, ніж політичні партії. Тому і виникає в сучасний час потреба доповнювати принцип «плеядності», тобто колегіального вираження, принципом монадності [5]. Йдеться саме про доповнення одного іншим, а не заміна чи протиставлення.

Прикладом такої сучасної духовної монадної особистості – є відомий у світі християнський проповідник, мотиваційний тренер, директор неприбуткової організації «Життя без кінцівок», автор численних бестселерів («Життя без обмежень», «Будь сильним», «Безмежність», «Нестримний» і ін.) та щасливий батько чотирьох дітей – Нік Вуйчич. Незважаючи на вроджені фізичні особливості, що значною мірою ускладнюють самостійне переміщення в просторі, він не втратив віру у життя, а всупереч обставинам, залишився енергійним, позитивним, цілеспрямованим, досягнув таких результатів, про які раніше і мріяти не міг. Такого ж гарту, міцного духу, жаги до життя і саморозвитку сповнена і творчість цієї людини. Своєю активною життєвою позицією, незламною вірою і волею Нік Вуйчич мотивує на подолання

життєвих перешкод людей різних культур, різного віку і досвіду, пробуджує і надихає до активної творчої, соціальної дії тих, хто потрапив у складні життєві обставини.

Наведемо лише кілька з багатьох потужних мотиваційних цитат Ніка, з його промов і книг, які не лише надихають, але й допомагають в роботі та житті:

«Коли вам захочеться зрадити свою мрію, змусьте себе попрацювати ще один день, тиждень, місяць і ще один рік. Ви здивуєтесь тому, що трапиться, якщо ви не здастесь» [1].

«Можливо, ви почуваетесь самотнім і нещасним, але це минеться. Використовуйте цей час для того, щоб навчитися дорослішати, ставати все більш гідним любові».

«Погане робить людину кращою, якщо вона зуміє винести з цієї ситуації урок. Хіба не краще побачити в поганому щось добре, ніж відігравати роль жертви та ображатись на весь світ?» [2].

Життя Ніка Вуйчича є прикладом духовної монадної особистості, що стверджує важливість сили духу і духовності у XXI-му столітті.

Список використаних джерел

1. Вуйчич Нік. 14 мотиваційних цитат Ніка Вуйчича, які допомагають команді Ribas Hotels Group досягати цілей [Електронний ресурс] / Нік Вуйчич // Новини. – 2018. – Режим доступу до ресурсу: <https://ribashotelsgroup.ua/blog/14-motivatsionnyh-tsitat-nika-vujchicha-kotorye-pomogayut-komande-ribas-hotels-group-dostigat-tselej/>.
2. Вуйчич Нік. Нік Вуйчич. Любов і життя без кордонів. Кращі цитати з книг [Електронний ресурс] // Мегапортал inVictory – Режим доступу до ресурсу: <https://www.invictory.org/articles/leadership/1508-nik-vujchich-lyubov-i-zhizn-bez-granits-luchshie-tsitaty-iz-knig>.
3. Кримський С. Б. Софійність як святість буття / Сергій Борисович Кримський // Про софійність, правду, смисли людського буття / Сергій Борисович Кримський. – Київ: Вид-во: Інститут філософії ім. Г. С. Сковороди НАН України, 2010. – (зб. наук.-публіц. і філософ. ст.). – С. 381–386.
4. Кримський С. Б. Софійні символи буття / Сергій Борисович Кримський // Про софійність, правду, смисли людського буття / Сергій Борисович Кримський. – Київ: Вид-во: Інститут філософії ім. Г. С. Сковороди НАН України, 2010. – (зб. наук.-публіц. і філософ. ст.). – С. 386–397.

5. Кримський С. Б. Принципи духовності XXI століття [Електронний ресурс] / Сергій Борисович Кримський // День. – 2002. – Режим доступу до ресурсу: https://risu.ua/sergiy-krimskiy-principi-duhovnosti-hhi-stolittya_n37810.

6. Кочура Н. М. Духовність як шлях до рівноваги в українському суспільстві: проблеми і рішення [Електронний ресурс] / Наталія Миколаївна Кочура // Всеукр. круглий стіл: тез доп./відп. ред. Романенко О.А. – Київ: Міжфракційне депутатське об'єднання «За духовність, моральність та здоров'я України». – 2005. – Режим доступу до ресурсу: <http://www.imzo.gov.ua/wp-content/uploads/2015/12/tezi-kruglogo-stolu-28.01.2016.pdf>.

Крилова Ілона
ilona.kryl244@gmail.com

СОЦІАЛЬНА ПОЛІТИКА ФРАНЦІЇ. ДОСВІД ДЛЯ УКРАЇНИ

Категорія «соціальна політика» стала одним із найуживаніших понять за останнє десятиліття як в офіційних документах, так і в дискусіях серед науковців. Соціальна політика є одним із найважливіших напрямів регулювання економіки країни, оскільки кінцевою метою країни є досягнення високого рівня добробуту та створення умов для її подальшого розвитку, а соціальна політика безпосередньо пов'язана з цим завданням. На стадії розвитку науково-технічної революції відсутній людський потенціал для інновацій, жодна економічна система не може гарантувати економічне зростання, для цього необхідний людський фактор соціального, економічного та соціального розвитку. Необхідність формування національної соціальної політики пояснюється тим, що функціонування ринкових механізмів не може гарантувати мінімальний рівень добробуту, необхідний всім громадянам.

Індивідуалізація та активізація – це два принципи, які визначають перспективи еволюції французької соціальної моделі, які широко поширені міжнародними організаціями, такими як ОЕСР або Європейська Комісія. Індивідуалізація державної політики означає надання індивіду свободи вибору послуг, які будуть надаватися йому та/або постачальника, який їх надаватиме. За допомогою цих індивідуалізованих пристроїв держава добробуту розвивається та прагне підвищити ефективність своєї дії за допомогою політики, яка максимально наближена до потреб окремих людей. Ця

індивідуалізація в основному включає два методи: індивідуалізація систем і розширення прав і можливостей бенефіціарів.

Запровадження індивідуалізованих заходів у сфері соціальної політики та політики зайнятості прагне бути «зробленим за індивідуальним» шляхом орієнтування видатків, допомоги та ресурсів на тих, хто цього найбільше потребує (як у сфері зайнятості, ніж у сфері охорони здоров'я) у контексті бюджетних обмежень, а також для забезпечення більшої гнучкості в інституційному реагуванні на потреби людей, прагнучи пристосуватися до їх життєвого проекту. Серед цих індивідуальних пристроїв перевагу віддають рахункам, а також попередньо профінансованим чекам (або ваучерам), оскільки вони дозволяють як орієнтувати дії органів державної влади, зокрема за допомогою персоналізованих виділень, так і відповідати на зростаюче прагнення до більшої автономії з боку осіб. Нещодавно створений особистий обліковий запис для навчання та особистий обліковий запис запобігання труднощам є двома прикладами індивідуалізованих інструментів державної політики. Оголошення про відкриття особистого рахунку для всіх активів з 1 січня 2017 року підтверджує зміну парадигми.

Також цінується індивідуальна відповідальність та самостійність. У відповідь на зростаючий попит на свободу і як аналог цих індивідуальних прав, людина стає з цими індивідуалізованими засобами «відповідальною» за свою здатність інтегруватися в суспільство та ринок праці. У сфері праці це означає поняття придатності до працевлаштування, яке визначає здатність особистості залишатися на роботі або знайти її. Але не всі люди мають однакові можливості володіти цими індивідуалізованими пристроями, і хоча в нашому суспільстві зростають прагнення до більшої свободи, автономія є лише заборонаю, якщо вона залишається без засобів. Цей заборона на автономію, що лежить в основі логіки індивідуалізованих пристроїв, може потім перетворитися на «тягар» у дедалі складнішому середовищі та перед безліччю інформації та вибору. Без персоналізованих процесів підтримки ці пристрої намагаються охопити слабку аудиторію і ризикують посилити нерівність між людьми, які найбільше здатні бути незалежними, і тими, хто менше (те, що соціологи називають ефектом

Метью). Таке нарощування потенціалу має бути гарантовано в колективних рамках, щоб уникнути посилення індивідуальної нерівності. Замість можливості працевлаштування, тоді було б доречно говорити про професійну спроможність людей.

Відмінною особливістю французької моделі соціальної політики є те, що в її основі лежить принцип професійної солідарності, що передбачає перерозподіл (виплата пенсій з поточних доходів); рівне представництво роботодавців та працівників («паритаризм») та пенсійні окуляри. Щорічно працівник і його компанія відраховують певний відсоток зарплати в пенсійну схему, на цю суму працівник отримує пенсійні очки. Коли він виходить на пенсію, всі його пенсійні окуляри складаються і множаться на грошову вартість одного очка. Так визначається розмір пенсії. У період хвороби, тимчасової непрацездатності або вимушеного безробіття окуляри нараховуються безкоштовно, розмір пенсій не залежить від результатів роботи компанії.

Така система соціальної політики забезпечує добробут всьому французькому суспільству. Вона запевняє всіх в своїй надійності та, що немало важливо, так це те, що кожен громадянин прекрасно усвідомлює куди йдуть його гроші.

Кузнецова Ірина
kuzn201509@gmail.com

ПРОФЕСІЙНА ІДЕНТИФІКАЦІЯ ПРИ ПІДГОТОВЦІ ФАХІВЦІВ У СФЕРІ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ

Зростання вимог до підготовки фахівців актуалізує дослідження особистісних чинників, які пов'язують працівника з певною сферою діяльності. Необхідність формування професійної ідентифікації ще у процесі навчання фахівців у сфері соціальної роботи зумовлена необхідністю підвищення ефективності соціальної роботи. Усвідомлене поєднання своїх пізнавальних зусиль, які докладає студент у процесі навчання, із прагненням формування відповідних компетенцій і професійних якостей, необхідних при становленні

фахівця у сфері соціальної роботи, сприяє формуванню індивідуальних освітніх траєкторій і пошуку власної професійної ідентичності.

Дослідження професійної ідентифікації зосереджують свою увагу на психологічній мотивації. Однак особливості професійної ідентифікації у сфері соціальної роботи залишаються невивченими. Студентів різних спеціальностей приваблюють не тільки цінності, а й реалізація прагнень займатись улюбленою справою, знайти прибуткову роботу [1, с. 172]. Так, для педагогічних працівників важливою стає ідея покликання, що пов'язана із «проблемами знаходження людиною її власного місця і позиції у світі, її самовизначення та самореалізації, а також формування особистої соціальної та етичної відповідальності» [2, с. 13].

У сфері соціальної роботи важливими стають не тільки духовні, внутрішні виміри формування професійної ідентичності, а й ті об'єктивні характеристики, які виявляють відданість фахівця своїй власній сфері професійної діяльності, прагнення самовдосконалення, поєднання професійного виконання службових обов'язків із прагненнями самореалізації соціальних і гуманістичних цілей і цінностей. Вимоги підвищення якості підготовки фахівців у сфері соціальної роботи мають ураховувати професійну ідентифікацію працівника зі сферою своєї діяльності, розглядати поєднання виконання професійних обов'язків у єдності з духовними та ціннісними прагненнями особистості.

Це визначає необхідність формування нових вимог до формування професійної ідентифікації у процесі навчальної підготовки студентів. Самопізнання себе як майбутнього фахівця у сфері соціальної роботи, що визначає вектор духовного й ціннісного розвитку особистості, стає вагомим при формуванні пізнавальних траєкторій, які виникають при підготовці студента з різних дисциплін.

Нині в західних дослідженнях важливим чинником формування майбутнього фахівця постає модель кар'єри та визначення факторів професійної успішності. На це, зокрема, звертається увага в дослідженнях [3, с.

79-81]. Кар'єра характеризує підвищення професійного статусу та рівня у службовій ієрархії, перспективи переходу до управлінської діяльності тощо.

У професійній ідентифікації студента при підготовці фахівця у сфері соціальної роботи важливим стає гуманістичне спрямування на реалізацію певних цінностей. При цьому формується ціннісна основа зв'язку особистості майбутнього фахівця з певними суспільними ідеалами й цінностями, насамперед цінностями суспільного розвитку. Прагнення до інновацій та модернізації власної сфери діяльності поєднується із прагненням особистісного розвитку. Свій професійний розвиток студент пов'язує з розвитком власної сфери діяльності. Важливою також стає ідея служіння українському суспільству, формування прагнення покращувати соціальні умови і стандарти життя різних груп українського суспільства, які потребують соціального захисту і входять у сферу соціальної роботи.

Професійна ідентифікація студентства, яка формує їх прагнення реалізувати себе у сфері соціальної роботи, актуалізує дослідження діалектики пізнання та самопізнання в навчальному процесі. Розвиток пізнавальних траєкторій відкриває новий вимір і можливості майбутньої сфери професійної самореалізації. Саме пізнання стає чинником поглиблення уявлень про власну ідентичність. Процес навчання має поглиблювати уявлення про професійну ідентичність, з якими студент приходить у стіни закладу освіти. Пізнавальна діяльність студента у закладі вищої освіти має відповідати рівню вимог, які сьогодні висуває українське суспільство до працівників соціальної сфери.

Список використаних джерел

1. Кармадонова Т. Адаптаційні та дезадаптаційні процеси соціалізації особистості студента (соціально-філософський аналіз) : дис. ... канд. філос. наук, спец. 09.00.03, КНУ, К., 2018. – 259 с.
2. Мулярчук Євген. Філософія і педагогіка покликання : монографія. – К.: ДУХ І ЛІТЕРА, 2019. – 344 с.
3. Kozmenko O., Kryński A. COMPARATIVE ANALYSIS OF SUCCESS IN HIGHER EDUCATION IN UKRAINE AND THE USA // Scientific Journal of Polonia University. – 2020. – Т. 42. – №. 5. – С. 78-87.

СТРАТЕГІЯ ФОРМУВАННЯ ПРОЄКТНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ БАКАЛАВРІВ ІЗ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ

Професійна діяльність фахівців із соціальної роботи, з одного боку, впорядковується сучасним нормативно-правовим і науково-методичним забезпеченням, з іншого – зростає складність і невизначеність у наслідок соціально-економічних викликів, формується розуміння нових груп складних життєвих обставин. Один із можливих способів вирішення наявної суперечності пов'язуємо із проектною компетентністю фахівців із соціальної роботи. Відповідним чином проектна складова в структуру професійної підготовки майбутніх бакалаврів із соціальної роботи входить як мета [1].

Разом із тим проектна складова у структуру професійної підготовки входить і як метод. Реалізується ідея прагматизму, висловлена Дж. Дьюї: знання, які одержуються в процесі навчання, мають стати основою для вирішення проблем [2]. Спонукає до застосування проектного методу в навчанні ще одна думка Дж. Дьюї: робота над проектом не планується і спрямовується ієрархічно зверху, а здійснюється незалежно тими, хто навчається, це демократична освіта в результаті якої, відбувається становлення відповідальних громадян [3].

Проектну компетентність майбутніх бакалаврів із соціальної роботи розглядаємо як компетентність формулювати мету і проектувати очікувані результати в невизначених умовах, планувати і реалізовувати відповідну діяльність, базуючись на методах соціальної роботи, на знаннях потреб клієнтів і розумінні того, що поступово авторство в проєктах має передаватися саме їм.

Формування проектної компетентності вимагає наскрізної лінії входження проектного методу в процес професійної підготовки майбутніх бакалаврів із соціальної роботи, відповідної 4-річної педагогічної стратегії:

- 1) ознайомлювальний етап стратегії передбачає діагностування наявного досвіду діяльності окремих студентів і потенціалу синергії групи. Ставиться завдання проектування, реалізації й аналізу отриманих результатів соціально орієнтованого заходу (як правило, з використанням рекомендованого методу

соціальної роботи, адаптованого студентами для обраної цільової групи);

2) етап залучення, який має на меті отримання орієнтувальної основи дії щодо соціальних проєктів і реалізується упродовж усього періоду програми професійної підготовки як волонтерська діяльність. Студентам пропонується долучитися до проєктів викладачів, старшокурсників, інших суб'єктів;

3) етап проєктів вивчення потреб обраних цільових груп, що має на меті зрозуміти подальшу проєктну діяльність саме виходячи із потреб людей;

4) етап орієнтування в тезаурусі та стандартах соціальної роботи, що передбачає вже не лише дослідження, але й втручання. Завданням є розроблення та реалізація проєкту соціально орієнтованого заходу, при цьому студенти мають продемонструвати знання тезауруса і методів соціальної роботи, стандартів соціальних послуг. Окремим завданням є залучення до проєкту партнерів;

5) етап селфпроєктної діяльності. Готуючись у професійній діяльності надавати допомогу людям у подоланні складних життєвих обставин, студенти мають отримати власний досвід «шляху героя», змін власних звичок;

б) етап систематизації в стратегії формування проєктної компетентності майбутніх фахівців із соціальної роботи. На цьому етапі від студентів очікується проєкт, що є комбінацією із кількох методів і прийомів соціальної роботи. Спираючись на попередній досвід проєктної діяльності, студенти мають продемонструвати знання тезауруса і методів соціальної роботи, стандартів соціальних послуг. Від студентів також очікується розуміння місця їх проєкту в системі надання соціальних послуг у конкретній територіальній громаді. Залучаються партнери із числа інших студентів, а також фахівців із баз практики.

Пропоновані етапи відрізняються між собою за параметрами складності: кількість залучених представників цільової групи; кількість компонентів у структурі проєкту; мультиплікативний ефект заходу (здатність дискутувати щодо того, які довгострокові результати досягнуті для цільової групи та чи наявна можливість передавання авторства за проєктом представникам цільової групи). Із урахуванням того, що йдеться про навчальні проєкти студентів

бакалаврату, об'єктом проєктування на всіх етапах стратегії є не стільки фактичні зміни в цільових групах, скільки професійна діяльність студентів для обраних цільових груп.

В умовах карантинних обмежень у наслідок COVID-19 протягом трьох останніх навчальних років простором реалізації студентських проєктів стали у тому числі й соціальні мережі, а серед методів з'явилися інтернет-флешмоби та челендж-ініціативи.

Отже, стратегія реалізації системи формування проєктної компетентності майбутніх бакалаврів із соціальної роботи реалізується в послідовності кількох проєктних завдань, що поступово ускладнюються від елементарного проєкту одного заходу за орієнтувальною основою, наданою викладачем, до проєктів, що вміщують комплекс методів, при тому, що студенти розуміють контекст розвитку соціальної сфери регіону та необхідність активізації суб'єктної позиції представників цільової групи виходячи з їх потреб.

Ідея студентоцентрованого навчання реалізується при цьому у наданні студентам можливості для виявлення власної суб'єктності – вибору проблематики, цільової групи, змісту проєкту, застосовуваних методів, вибору бази практики. Цілісний характер стратегії забезпечується за рахунок співпраці студентів різних курсів на різних її етапах.

Список використаних джерел

1. Стандарт вищої освіти України. Спеціальність 231 «Соціальна робота. Перший (бакалаврський) рівень». URL: <https://mon.gov.ua/>
2. Дьюї Дж. Досвід і освіта. Львів : Кальварія, 2003. 84 с.
3. Kaliva E. Didaktische Implikationen des projektbasierten Lernens beim Einsatz von Social Learning Environments in Hochschulen. Glückstadt : Verlag Werner Hülsbusch, 2016. 296 p. URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/33797011.pdf>.

АКТУАЛЬНІСТЬ ПРОБЛЕМИ ВЖИВАННЯ НАРКОТИКІВ СЕРЕД ПІДЛІКТІВ

Сучасна тенденція культури соціуму має властивість динамічно змінюватись. Це пов'язано з появою технологій, інтернету, розвитку медіа, а також широкого доступу до інформації. Безперечно, тут можна сказати, що це має як позитивний аспект, так і негативний.

Якщо розглядати це у ключі соціальної роботи (як навчальну дисципліну, яка покликана допомогти людині, чи групі людей дійти до благополуччя та соціальної інтеграції), то тут для соціальної роботи це нові виклики. Ми маємо справу з наслідками культурних тенденцій, що швидко змінюються, навіювання моди на різні сфери нашого життя.

Сучасна молодь (особливо підліткового віку) інтенсивно вбирає інформацію, зокрема із соціальних мереж. У цьому віці дуже великий вплив оточення, що навіює свої цінності. З різних причин підлітки можуть дійти вживання наркотиків. Безумовно, проблема вживання наркотиків не є новою, але на сьогоднішній день спостерігається висока тенденція до цього. Ми спостерігаємо як з появою соціальних мереж з'явився кібер-булінг, як окремі особистості, маючи велику аудиторію, можуть задавати погані тренди, а то й зовсім схиляючи людину до суїциду. Також зараз можна помітити як у клубній культурі повернулася епоха рейвів, які проводилися в 90-х роках минулого століття, як свого роду протест, прояв свободи, акту самовираження, можливості розкутись. З цим усім було пов'язане також і споживання наркотиків[1].

Повертаючись до теми змін культурних тенденцій, впливу соц. мереж, а також мод, що з'явилася, на культуру 90х, підлітки подібно до губки вбирають все сприйняте з різних джерел інформації, уподібнюються образам, манерам, стилю життя, маючи вільний доступ до майже чого завгодно, в тому числі - як і де дістати наркотики і як слід «відірватися» на дискотеці.

Є ті, хто вчасно може зрозуміти, що йому це не потрібно, або що принаймні щоб добре провести час можна і без наркотиків обійтись. Проте є ті,

кому це подобається, або хотіли б вже кинути, але залежні від цього. Багато хто з них ще не до кінця сформовані особистості, які збилися зі свого шляху, і намагаються знайти хоч якийсь. Ті, хто ще жодного разу не пробував наркотичні речовини, можуть отримати фатальні результати внаслідок передозування.

Найгірше, що тенденція до цього лише зростає. Деструктивний характер, який несе вживання наркотиків серед молоді, згубно позначається не тільки на особистості, а й на суспільстві в цілому, як форми девіантної поведінки [2].

Тому в соціальній роботі важливо приділити увагу як окремо взятому індивіду, так і групі людей. Важливо привести людину до здорового глузду та свідомості. Показати, що сенс є скрізь, важливо вміти його бачити.

Список використаних джерел

1. Гарнье Л. Электрошок: Записки диджея / Л. Гарнье, Д. Брен-Ламбер. – Москва: FreeFly, 2014. – 278 с.
2. Клейберг Ю.А. Психология девиантного поведения: Учеб.пособие. – М.: ТЦ Сфера, 2001. – 160с.

Кутова Анастасія, Петрова Світлана
28kutova@gmail.com
petrova.svit@gmail.com

МЕДІАЦІЯ, ЯК ІННОВАЦІЙНА ТЕХНОЛОГІЯ У СОЦІАЛЬНІЙ РОБОТІ

Актуальність дослідження медіації (соціальної послуги посередництва) в контексті соціальної роботи полягає в можливості значного спрощення процесу розв'язання певних проблем клієнтів. Оскільки медіація є відносно молодим явищем для соціальної та правової сфер в Україні, розроблення цієї теми має великий потенціал, з огляду на особливості правової системи та психології населення країни.

На нашу думку, в умовах постійної трансформації посттоталітарної системи, яка означає не лише зміну принципів та способів функціонування інститутів влади, але і поступову зміну соціальної свідомості громадян, можливості, які надає соціальному працівникові володіння технікою медіації є безпрецедентними з точки зору здатності окремої людини впливати на сприйняття конфлікту його сторонами, на їх емоційний стан тощо.

Державний стандарт соціальної послуги посередництва (медіації) №892 було затверджено 17 серпня 2016 року Міністерством соціальної політики України.[1] Посередництво (медіація) зазначається у п.10 ч.6 ст.16 ЗУ «Про соціальні послуги» від 17 січня 2019 року. [6] Постанову про прийняття за основу проекту закону України про медіацію було прийнято 15 липня 2020 року Верховною радою України.[4] Що означає, що даний закон, після внесення правок буде винесено на розгляд ВРУ у другому читанні. В чинному класифікаторі професій, згадок про посередництво чи медіацію немає. [3]

В контексті надання соціальних послуг, наведені вище відомості щодо правового забезпечення такої діяльності означають, що вона не тільки знаходиться на стадії затвердження своєї нормативно-правової бази, але, разом із тим, має великий потенціал та поле для проведення різноманітних досліджень.

Державний стандарт надання соціальної послуги посередництва (медіації) визначає цю послугу, як «метод розв'язання конфліктів/спорів, за допомогою якого дві або більше сторін конфлікту/спору намагаються в межах структурованого процесу за участю посередника/медіатора досягти згоди для його розв'язання» [1]

Специфічність цього способу вирішення конфліктів дозволяє соціальному працівнику використовувати меншу кількість власних ресурсів та ресурсів клієнта та досягати більш якісного результату. Зокрема, оволодіння техніками ведення переговорів при підготовці до роботи медіатора та надання таких технік клієнтові під час медіації підвищує кваліфікацію першого, як соціального працівника через надання нових інструментів для роботи з клієнтом та його оточенням і поза медіацією. Таким чином, також, запобігаючи вигоранню, та сприяє самопосиленню клієнта, навчаючи його екологічної взаємодії з опонентом під час суперечки, що знижує ймовірність повторення гострих конфліктних ситуацій в майбутньому. Окрім цього, медіація дозволяє вирішувати конфліктні ситуації поза судовим процесом в тих ситуаціях, коли, за її відсутності, без нього важко було би обійтись (наприклад, у випадку розлучення, суперечок щодо опіки над дітьми та ін.). Такий висновок ми

робимо, спираючись на принципи надання соціальної послуги медіації, зазначені у відповідному Державному стандарті соціальної послуги посередництва (медіації) №892 та роботах науковців, що досліджують можливості процесу медіації.[1, 2, 7, 8]

Соціальна послуга посередництва надається за взаємної згоди сторін конфлікту, на підставі таких принципів, як доступність послуги, захист та безпека, добровільна участь, рівність та активність отримувачів послуги медіації, незалежність, нейтральність посередника та конфіденційність щодо посередництва.[1,2, 7] Саме такі принципи, як добровільна участь, рівність та активність, на нашу думку, є вирішальними для підвищення ефективності надання соціальної послуги медіації. Оскільки вони прямо сприяють залученню клієнта в процес вирішення конфлікту, через прийняття відповідних рішень, самопосиленню клієнта та відповідальному ставленню до виконання рішень, винесених сторонами в процесі медіації.

Як інструмент позасудового вирішення конфліктів, медіація є досить універсальною і не може бути застосована лише за певних обставин. Відповідно до Державного стандарту соціальної послуги посередництва (медіації) №892, «Соціальна послуга в частині проведення медіації не застосовується між потерпілою особою та особою, яка вчинила правопорушення або злочин, у випадках насильства у сім'ї, торгівлі людьми, жорстокого поводження з дітьми.». Також, медіацію недоцільно проводити у випадках, коли хоча б одна із сторін конфлікту не може дотримуватись принципів проведення медіації, перебуває під дією алкогольних та/або наркотичних речовин, має обставини медичного характеру, що ставлять під сумнів адекватність її суджень або добровільність участі у процесі медіації [1, 7].

Отже, медіація дозволяє не лише зменшувати кількість ресурсів для вирішення певних проблем в соціальній роботі, але і показувати клієнтові підходи, що дозволять йому у подальшому діяти більш свідомо. Перспективним є дослідження медіації, як інструменту у сфері надання соціальних послуг, що збільшує ефективність роботи соціального працівника.

На сьогоднішній день, медіація в Україні перебуває на етапі унормування та поступового впровадження у практику соціальних служб. Наступними логічними кроками в цьому процесі, на нашу думку, є включення до Класифікатору професій професії медіатора, навчання спеціалістів цього профілю та укомплектування соціальних служб такими фахівцями.

Список використаних джерел

1. Державний стандарт соціальної послуги посередництва (медіації), № 892 (2016) (Україна).
2. Коваленко, І. (2021, 1 квітня). Медіація в сучасному світі та перспективи її розвитку в Україні. Юрист&Закон [Електронний ресурс] // Запит від 6.11.2021. – Режим доступу до ресурсу: <https://uz.ligazakon.ua/ua/magazine/900598>
3. Національний класифікатор України / Класифікатор професій ДК 003:2010 – Київ, 2010.
4. Про взяття за основу проекту Закону України про медіацію, Постанова Верховної Ради України (2020) (Україна).
5. Про медіацію, Проект Закону № 3504 (2020) (Україна).
6. Про соціальні послуги, Закон України № 2671-VIII (2019, 17 січня) (Україна). Відомості Верховної Ради, (18).
7. Рахліс В. Переговори і медіація: підручник для підготовки професійного переговорника / В. Рахліс, О. Павленко. – Дніпро: Університет митної справи та фінансів, 2020. – 341 с.
8. Тимчук Л.І., Білик Н.М. Основи медіації в соціальній роботі [Електронний ресурс] // Запит від 5.11.2021. – 2017. – Режим доступу до ресурсу: <https://issuu.com/390284/docs/>

Лебедик Леся

ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ СОЦІАЛЬНИХ ПРАЦІВНИКІВ ДО ПРОЄКТУВАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Впровадження соціальних проєктів вимагає детального й ретельного проєктування, передбачення наслідків впливу майбутніх змін на життя і здоров'я суб'єктів соціуму. Це виводить проблему проєктування на одне з перших місць у теорії педагогіки і практиці діяльності майбутнього соціального працівника. Підготовка майбутнього соціального працівника до проєктувальної діяльності у свою чергу зумовлює низку актуальних педагогічних завдань, які потребують наукового обґрунтування.

У сучасних дослідженнях вказується на проектування достатньо прогнозованого і керованого навчально-виховного процесу, технологій навчання, мети та змісту навчання і виховання, їх поетапного досягнення на основі операційної системи впливів (І. Бех, В. Бондар, О. Дубасенюк, О. Коберник, А. Лігоцький, І. Підласий, В. Сидоренко, В. Стрельніков [3; 4] та ін.). Результати досліджень українських авторів засвідчують підвищений інтерес науковців до означеної проблематики. Проте, незважаючи на інтенсивні пошуки вчених, поки залишається слабо вивченим питання виділення основних функцій проектувальної діяльності соціального працівника.

Логіка передбачає формування педагогічної компетентності майбутнього соціального працівника у проектувальній діяльності. Серед них виділяються інформаційна, розвивальна, орієнтаційна, мобілізаційна, конструктивна, комунікативна й організаторська функції. Розглянемо вказані функції на основі наших попередніх досліджень [1, с. 14–18; 2, с. 98–102 та ін.].

Інформаційна функція проявляється у формуванні світогляду соціального працівника у сфері культури, економіки, педагогіки, психології, який розширює його особистісний інформаційний простір, збільшує обсяг професійного тезаурусу щодо проектувальної діяльності і збагачує власну картину світу.

Стосовно розвивальної функції – можливість формувати здатність порівнювати загальні і відмінні ознаки соціокультурних феноменів; виявляти моральні і естетичні складові в об'єктах культури; здійснювати пошук соціокультурної інформації; виділяти соціокультурні проблеми тощо.

Орієнтаційна функція сприяє формуванню системи ціннісних орієнтацій, позитивних відносин і соціально значимих мотивів поведінки і діяльності з проектування.

Стосовно мобілізаційної функції, вона забезпечує переоцінку знань через розкриття зв'язків соціокультурних явищ і процесів, через оволодіння способами і прийомами пізнання, які забезпечують застосування соціокультурних знань з проектувальної діяльності у життєвих ситуаціях.

Щодо конструктивної функції, вона допомагає здійснювати обробку соціальної і культурологічної інформації, виділяти ідеї, принципи, проблеми

культурологічного характеру, встановлювати міждисциплінарні зв'язки для цілісного сприймання явищ і процесів культури.

Комунікативна функція відтворює найрізноманітніші моделі спілкування, закладає основи комунікативної компетенції у проєктувальній діяльності. Суттєве значення у цьому зв'язку набуває культурологічна підготовленість соціального працівника, адже вона сприяє адекватному спілкуванню. Воно передбачає володіння певними культурологічними вміннями: поводити себе відповідно до вимог етикету іншого народу, вибирати адекватні способи вирішення комунікативного завдання тощо.

У межах організаторської діяльності культурологічний підхід сприяє формуванню готовності використовувати засвоєні у процесі навчання культурні зразки проєктувальної діяльності в руслі актуальних потреб розвитку суспільства.

Таким чином, слід концентрувати увагу на ціннісно-орієнтаційному змісті педагогічної підготовки майбутнього соціального працівника до проєктувальної діяльності, формувати його стиль мислення і поведінки і визначати його саморозвиток у культурно-освітньому просторі.

З'ясовуючи вимоги до проєктанта, ми встановили, що діяльність соціального працівника передбачає певне співвідношення й інтеграцію традицій і новаторства, норми і творчості. З одного боку, високий професіоналізм проєктантів означає бездоганне знання апробованих методів і засобів своєї проєктувальної діяльності, їх оптимальне використання, з іншого боку, передбачає прагнення розвивати й удосконалювати як свій власний досвід проєктувальної діяльності, так і інтегрований досвід науковців і практиків.

Проєктувальна діяльність вимагає від майбутнього соціального працівника синтезу різноманітних знань: педагогічних, психологічних, філософських, культурологічних, соціологічних, історичних, екологічних, медичних, правових, технічних, інформаційних тощо.

Отже, майбутній соціальний працівник як суб'єкт проєктування має володіти: творчим мисленням і здатністю до винахідництва; професіоналізмом і високою працездатністю; суспільно значимими ціннісними орієнтаціями;

здатністю передбачати наслідки перспективних змін соціальної дійсності, реалізовані у проекті.

Список використаних джерел

1. Лебедик Л. В. Підготовка викладача вищої школи до проектування дидактичних систем на основі культурологічного підходу. *Імідж сучасного педагога*. 2015. № 10. С. 14–18.

2. Лебедик Л. В. Технологія проектування і реалізації педагогічної підготовки магістрів економіки. *Вісник Черкаського університету. Серія «Педагогічні науки»*. 2009. Вип. 163. С. 98–102.

3. Стрельніков В. Підготовка викладачів до проектування системи інтенсивного навчання. *Вісник Львівського університету. Серія педагогічна*. 2009. Вип. 25. Ч. 1. С. 40–47.

4. Стрельніков В. Ю. Шляхи підготовки педагогів до проектування технології інтенсивного навчання. *Вектори психології – 2019* : матеріали Міжнар. молодіжної наук. конф. (24 квіт. 2019 р., м. Харків). Харків : Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна, 2019. С. 318–321.

Левадня Надія, Царук Катерина

nadnyalevadnya@gmail.com

kateryna.caruk02@gmail.com

ПРОФЕСІЙНЕ САМОВИЗНАЧЕННЯ МОЛОДІ З ОБМЕЖЕНИМИ МОЖЛИВОСТЯМИ ДЛЯ ПОДАЛЬШОЇ ПРОФЕСІЙНОЇ САМОРЕАЛІЗАЦІЇ

Вибір майбутньої професії є одним з найголовніших виборів у житті молодої людини, тим більше при наявності інвалідності. Це впливає на самореалізацію особистості, на її майбутні досягнення та перспективи.

Наразі, за даними Організації Об'єднаних Націй більш як один мільярд людей у світі мають ту чи іншу форму інвалідності (з яких 2,5 мільйони – в Україні, у тому числі – 100 тисяч підлітків).

Вимоги до держав у сприянні працевлаштуванню цієї вразливої категорії клієнтів визначені у багатьох міжнародних документах, зокрема у конвенції ООН про права осіб з інвалідністю (2006 р.), яку Україна ратифікувала в 2010 році. [1].

Згідно із частиною 4 закону України «Про основи соціальної захищеності осіб з інвалідністю» (2021р.) «підприємства, установи і організації за рахунок

коштів Фонду соціального захисту осіб з інвалідністю створюють спеціальні робочі місця для працевлаштування осіб з інвалідністю, здійснюючи для цього адаптацію основного й додаткового обладнання, технічного оснащення, пристосування тощо.» [2].

На рівні нашої держави, окрім цього закону, реалізуються також відповідні програми для людей з інвалідністю. Однак, на практиці їх ефективність є низькою, багато положень носять декларативний характер, не підкріплені належним фінансуванням, відсутня дієва співпраця з громадськими організаціями (УТОГ, УТОС) тощо.

Переважає більшість майбутніх студентів з вадами розвитку стикаються з труднощами у виборі професії, що пов'язано з їх станом здоров'я, індивідуально-психологічними особливостями та наявністю здібностей до виконання певних видів діяльності.

Зазвичай вони не мають чітких і конкретних уявлень про професійну сферу, яку могли б опанувати, не розуміють наявних можливостей, не знайомі з протипоказаннями для цієї групи осіб. Відсутність необхідної інформації, недовіра роботодавців, недостатня підтримка владних структур створюють бар'єри щодо працевлаштуванню молоді з інвалідністю. [3, с. 33].

У цій ситуації основне навантаження спрямовано на батьків, які здебільшого самотужки шукають варіанти можливої роботи для своїх дітей, що дозволить їм гармонійно існувати у соціумі та реалізувати свої життєві плани.

Важливо зазначити, що при виявленні наявних видів роботи необхідно враховувати особистісні якості та схильність до вибору майбутньої професії, стан фізичної та розумової працездатності, сенсорну моторику, інтелектуальну сферу, а також зміни психосоціальних властивостей, пов'язані із захворюваннями, травмами чи вадами розвитку [4, с. 8].

Також потрібно враховувати і ступінь інвалідності підлітка. Так, наприклад, люди з інвалідністю першої групи перебувають у важкому фізичному стані, у них наявні порушення нервової системи, тому вони потребують соціальної адаптації та певної трудової реабілітації. Щодо другої та третьої групи інвалідності, то вони відповідно мають середній та слабкий

ступінь тяжкості і можуть опанувати деякі професії та майже повноцінно працювати на рівні з іншими.

Зауважимо, що необхідно також враховувати інноваційні наукові розробки, міжнародний та національний практичний досвід роботи у цьому напрямку. Заслугове на увагу важливий внесок у профорієнтацію молодих людей з інвалідністю що здійснює Фонд східної Європи, а саме його соціальний проєкт «Кожен має право на працю», Вихованці спеціальних навчальних закладів проходять навчання, здобуваючи певні робочі навички, які потім успішно реалізують у практичній трудовій діяльності.. Також фонд допомагає у працевлаштуванні та наданні матеріальної допомоги під час пошуку необхідного житла. До реалізації проєкту долучаються представники місцевої влади, керівники підприємств, бізнесмени. [5].

Варто також відзначити позитивну діяльність українських фондів і програм щодо допомоги людям з інвалідністю: благодійний фонд «ІАК», фонд соціального захисту осіб з інвалідністю та програма від Міністерства соціальної політики України «Створення суспільного середовища рівних».

Разом з цим, Україна, на сьогоднішній день поки що недостатньо розвиває та підтримує національні програми, фонди та волонтерські рухи відповідного спрямування.

Отже, сьогодні актуальним залишається питання підготовки до роботи та самостійного життя молодих людей з інвалідністю. Реалізація успішного та ефективного професійного самовизначення у виборі професії цієї категорії клієнтів потребує цілеспрямованих наукових досліджень, створення ефективних психолого-педагогічних умов, цілеспрямованого соціального супроводу та об'єднання зусиль влади, недержавних організацій та фахівців відповідного профілю.

Список використаних джерел

1. Конвенція про права осіб з інвалідністю від 13 груд. 2006 р.
2. Закон України про основи соціальної захищеності осіб з інвалідністю від 15 лип. 2021 р.
3. Таланчук П. М., Кольченко К. О., Нікуліна Г. Ф. Супровід навчання студентів з особливими потребами в

інтегрованому освітньому середовищі / навч.-метод. посібник. — К.: Соцінформ, 2004. — 128 с.

4. Дьяченко В. Комплексна реабілітація – шлях створення рівних можливостей. Соціальний захист. - № 11. – 2006. – С. 7–11.

5. Фонд східна Європа : [Веб-сайт]. 2016URL: <https://eef.org.ua/program-project/kozhen-maye-pravo-na-pratsyu/>

Лисенко Дар'я
dascha0129@gmail.com

ВОЛОНТЕРСЬКА ДІЯЛЬНІСТЬ ЯК НЕВІД'ЄМНА СКЛАДОВА СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ

Сьогодні, коли існує період соціальної напруги та тривалої економічної нестабільності в країні, держава неспроможна повністю забезпечити соціальний захист та надати допомогу нужденним і постраждалим верствам населення. Саме в такий важкий період дуже важливим є активізація філантропії, а також волонтерської діяльності.

Для того щоб краще зрозуміти дану тематику нам потрібно детальніше ознайомитися з законодавством і розібратись: «Що таке волонтерська діяльність?». Згідно ЗУ «Про волонтерську діяльність в Україні» волонтерська діяльність – це соціально спрямована, благодійна, неприбуткова, вмотивована, суспільно корисна діяльність, що провадиться волонтерами та волонтерськими організаціями шляхом виконання робіт та надання послуг громадянам, організаціям та суспільству в цілому [1].

Роль волонтерів є надзвичайно важливою у багатьох неприбуткових організаціях, причому сьогодні вже значна кількість волонтерів займається соціальною роботою як у недержавних (більшість волонтерів), так і в державних організаціях багатьох регіонів. Але в Україні ще не сформовано певної моделі волонтерської роботи, яка включала б ефективні механізми залучення й відбору, навчання і супервізії підтримки та заохочення, що є основними елементами й етапами менеджменту волонтерів [5].

Волонтерські (добровольчі) організації – це вільні спілки людей, об'єднаних інтересом, який відображений у програмі організації. Така програма в основному спрямована на надання спеціальної допомоги й послуг [4].

Базовими складовими волонтерської програми є три основні принципи:

- захист спільних інтересів своїх членів;
- вступ в організацію тільки за власним бажанням кожного;
- недержавна сутність організації.

За приналежністю до певної організаційної структури волонтерів України можна поділити на дві умовні групи:

перша – волонтери, які працюють при центрах соціальних служб для молоді (ЦССМ);

друга – волонтери, які є членами різних громадських організацій.

Але волонтери другої групи такими себе не вважають, хоч під визначення «волонтер» підпадають [6].

На початку розвитку центрів соціальних служб для молоді (1992 - 1993 рр.) членами волонтерських груп переважно були неповнолітні і молодь (старшокласники, студенти), тобто особи без досвіду і кваліфікації у цій справі. Та за останній час усе частіше до волонтерських лав вступають і досвідчені фахівці (лікарі, психологи, педагоги тощо). На кінець 90-х років українських волонтерів можна розподілити за віковою категорією, основним місцем навчання, роботи, рівнем освіти на чотири групи.

Перша група – підлітки та юнаки, учні старших класів шкіл та середніх спеціальних закладів, які становлять актив різних груп при ЦССМ (у клубах молодих інвалідів, творчих об'єднаннях, школах лідерів, групах самопомоги тощо).

Друга група – студенти вищих навчальних закладів (переважно з відділень педагогіки, психології, соціальної роботи, соціальної педагогіки), які звертаються до ЦССМ з приводу практичної допомоги у навчанні за профілем діяльності центрів або проходять в центрах навчальну практику. Щоправда, проходження практики - захід не зовсім добровільний.

Третя група – батьки проблемних дітей та підлітків (дітей-інвалідів, дітей з девіантною поведінкою тощо), які об'єднуються у групи взаємодопомоги.

Четверта група – волонтери-фахівці (психологи, соціологи, педагоги, соціальні працівники, правники, лікарі), які надають консультативну допомогу соціальним працівникам, іншим волонтерам або практично допомагають клієнтам соціальних служб [6].

Успішність соціальної роботи на сучасному етапі також залежить від добровільної участі багатьох людей в діяльності по зміні соціальної ситуації. Для виконання деяких завдань соціальному працівникові просто необхідне залучення волонтерів: при організації груп самопомоги, в роботі з громадою, органами місцевого самоврядування. Не випадково волонтерський рух розглядається як науковцями, так і практиками як ресурс соціальної роботи [3].

Волонтерство як діяльність потребує від добровольців не лише бажання та наявності вільного часу, а й певних знань з психології, соціальної педагогіки, соціальної роботи, соціології, медицини, юриспруденції тощо; волонтери повинні володіти навичками спілкування з різними верствами населення, знайомитись з кращим, як вітчизняним, так і зарубіжним досвідом роботи. З цієї точки зору волонтерство є ефективним методом неформального навчання [2].

Можна дійти висновку, що волонтерська діяльність є дуже популярною в даний час у зв'язку з економічною ситуацією в країні та соціальною нестабільністю. При цьому для того, щоб займатись волонтерською діяльністю необхідні певні знання та навички у соціальній сфері і соціальні працівники є чудовими кандидатами для цієї діяльності. Можемо сказати, що волонтерська діяльність є невід'ємною складовою соціальної роботи і ефективною практикою.

Список використаних джерел

1. Верховна Рада України, ЗУ «Про волонтерську діяльність» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3236-17#Text>

2. Волонтерська служба недержавної організації соціальної сфери. – К.: БТ «Джерело». – 2000.

3. Волонтерський рух в Україні: тенденції розвитку. – К. : Академпрес, 1999.
4. Всеукраїнський громадський центр «Волонтер» [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.volunteer.kiev.ua>
5. Грига І., Брижовата О., Дума Л., Лисенко О. / під ред. Полтавця В. Досвід волонтерської роботи та напрями її вдосконалення. Київ. – 2000.
6. Петрович Ж. В. Соціальна педагогіка - Навчальний посібник.

Литвинова Наталія
litvinovan76@gmail.com

СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНА РОБОТА З ПРОФІЛАКТИКИ АДИКТИВНОЇ ПОВЕДІНКИ У ПІДЛІТКІВ В БЛАГОДІЙНІЙ ОРГАНІЗАЦІЇ

Сучасна тенденція щодо вживання ПАР в Україні свідчить не лише про соціальне неблагополуччя, а й про те, що суспільство та держава виявились неієздатними протистояти цьому складному й масштабному явищу. Наркотики стали часткою молодіжної субкультури, одним із прийнятних засобів існування наших дітей. За результатами проведеного у 2020 році опитування, частка підлітків, які вживали наркотики хоча б один раз в житті які-небудь наркотичні речовини склала 18%. 8,7% підлітків вживали марихуану, а 9,2% вживали інгалянти, вживання двох і більше наркотичних речовин серед усіх опитаних склала 4,2%. [1, с. 9-10].

Численні дослідження доводять, що саме категорія „підлітки групи ризику” особливо вразлива й схильна до уживання наркотичних речовин. У період дорослішання через особливості сензитивної та когнітивної сфери підлітки вразливі до впливу різноманітних чинників соціалізації [5, с.4]. Підлітки часто надані самі собі, їхнім вихованням ніколи займатися ані школі, ані сім’ї, у результаті чого покоління, яке зростає, шукає засоби самореалізації у вуличних компаніях, невід’ємним атрибутом яких є алкоголь та наркотики. Саме тому профілактичні заходи серед цієї групи неповнолітніх є такими важливими [5, с.4].

Стрімке зростання кількості дітей і підлітків з адиктивною поведінкою і висока соціальна значущість проблеми характеризує вивчення даного питання

як одного з центральних у сучасній психолого-педагогічній літературі: теорію адикції досліджували В. Качалов, О. Кондратьєв, С. Кулаков, Б. Левін; Л. Юрьєва, Б. Ковасарський, Р. Комер. Питанням профілактичної роботи з підлітками займалися В. Бітінський, Г. Золотова, О. Кирилова, Н. Литвинова, О. Личко, В. Лютий, А. Макеєва, Н. Максимова, О. Мурашкевич, В. Оржеховська, О. Пилипенко, І. Фіцула, Е. Змановська, С. Толстоухова, Н. Пихтін, Л. Вольнова, Ц. Короленко, В. Менделевич.

М. Горобей вважає, що адикція є результатом загострення шкідливих звичок і пов'язує її формування з незадоволеними потребами та складними життєвими подіями [2].

Бугайова розглядає вплив вікових криз на формування адитивної поведінки підлітка з його надмірною залежністю в дитинстві від батьків, дитячими адикціями та неврозами в ранньому дитячому та шкільному віці [3, с. 48].

Г. Золотова розкриває критерії визначення адитивної поведінки серед підлітків та ознаки належності підлітка до групи ризику її формування, характеризує зміст, принципи, методи та форми профілактичної роботи з підлітками групи ризику, обґрунтовує необхідність при роботі з ними прямого та непрямого профілактичного впливу.

Отже, адитивна поведінка – одна з форм деструктивної поведінки, яка виражається в прагненні відходу від реальності шляхом зміни свого психічного стану за допомогою прийому деяких речовин або постійної фіксації уваги на певних предметах або активних діях (видах діяльності), що супроводжуються розвитком інтенсивних емоцій. Цей процес настільки захоплює людину, що починає керувати її життям, обеззброюючи особистість перед своєю пристрастю[2]. Твердість волі людини поступово слабшають, тим самим позбавляючи її можливості протидіяти згубній звичці.

Однією з дієвих заходів щодо попередження формування адитивної поведінки підлітків визнається система профілактики, організована на базі благодійної організації.

Існує три види профілактичної діяльності, а саме первинна, вторинна і третинна профілактика. Кожен з цих видів має свої цілі, завдання, об'єкти, а також напрямки психолого-педагогічного супроводу (просвітницький напрям, діагностичний, корекційний) зі специфічними методами. Крім того, первинна, вторинна і третинна профілактична діяльність реалізується за допомогою професіоналів (психологів, соціальних педагогів, терапевтів, психотерапевтів, наркологів і ін.) І непрофесіоналів (представників громадських організацій, груп добровольців, активістів та ін.), об'єднаних глобальною метою попередження адиктивної поведінки [4, с.54-55].

Профілактика вимагає врахування індивідуальних особливостей і активності особистості, бажання сприяти, або не перешкоджати проведенню відповідних заходів, направлених на усунення негативних рис поведінки, твердження позитивних принципів саморегуляції, прискорення процесу формування загальної позитивної направленості поведінки.

Таким чином, профілактика адиктивної поведінки підлітків покликана забезпечувати умови для підвищення їх стресостійкості, збереження здоров'я, розвитку комунікативних навичок взаємодії з оточуючими, самовизначення, активізації особистісних ресурсів. Дієвими методами профілактичної роботи ми вважаємо: тренінг, групова терапія, дискусії, мозкові штурми, рольові ігри, перегляд та обговорення відеофільмів, індивідуальні консультації.

Список використаних джерел

1. Звіт щодо наркоситуації в Україні за 2020 рік К. : 2020., с. 9-10.
2. Горобей М.П. Проблеми шкідливих звичок і залежностей студентів [Електронний ресурс] / М.П. Горобей – Режим доступу: http://www.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/ppmb/texts/2011_11/11gmphds.pdf.
3. Бугайова Н.М. Психологічні закономірності розвитку адикцій в онтогенезі / Н.М. Бугайова // Проблеми загальної та педагогічної психології. – 2010. – т. XII, ч.4. – С. 48–57.
4. Сирота Н.А., Ялтонский В.М. Профилактика употребления наркотиков и других психоактивных веществ среди подростков. - М.: Фонд «Система профилактических программ», 2003.
5. Литвинова Н. А. Соціально-педагогічна профілактика наркоманії серед підлітків групи ризику : навч.-метод. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / Н.

А. Литвинова ; Держ. закл. «Луган. нац. ун-т імені Тараса Шевченка». – Старобільськ : Вид-во ДЗ «ЛНУ імені Тараса Шевченка», 2016. – 230 с.

Ліщук Анастасія
naska.muffin@gmail.com

ГЛОБАЛЬНА АСОЦІАЦІЯ ШКІЛ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ (МАШСР): ДОСВІД ТА ВПЛИВ ЇЇ ДІЯЛЬНОСТІ У СФЕРІ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ

Сьогодні Україна, як і світ переживає кризові явища, що позначилися на всіх без винятку сферах людської життєдіяльності. Більш того, конструктивні чи деструктивні процеси в зазначених сферах позначаються на житті суспільства в цілому та конкретної людини, зокрема. Проблема, між іншим, полягає в тому, що на сьогоднішній день, відносини між теорією і практикою, особистим і професійним, несподівано змінилися, оскільки вимоги соціального дистанціювання COVID-19 змусили як освіту з соціальної роботи, так і практику соціальної роботи використовувати дистанційну роботу практики. При цьому слід пам'ятати, що значущу роль в усіх сферах людської життєдіяльності відіграє саме галузь соціальної роботи.

Важливу роль у становленні соціальної роботи як професії відіграють фахові асоціації соціальних працівників, які діють та представляють освіту у сфері соціальної роботи на міжнародному рівні. У даному контексті особливого значення сьогодні набуває Міжнародна асоціація шкіл соціальної роботи (МАШСР) - всесвітня асоціація шкіл соціальної роботи та інших освітніх програм по соціальній роботі вищого рівня і викладачів соціальної роботи. Важливим із місії асоціації є поширення передового досвіду освіти в галузі соціальної роботи та залученні спільноти викладачів соціальної роботи до міжнародного обміну академічним та фаховим досвідом та інформацією.

Слід відзначити, що міжнародна соціальна робота має певну інституційну базу, тобто інституції, мета яких полягає у формуванні міжнародних (глобальних, регіональних, наднаціональних, транснаціональних) підходів до розв'язання соціальних проблем завдяки залученню професійних соціальних працівників [2, с.35].

Крім того, безумовно МАШСР сприяє: розвитку освіти в галузі соціальної роботи в усьому світі; розробляє стандарти для підвищення якості освіти в галузі соціальної роботи; заохочує міжнародний обмін, підтримує інтеграційні процеси, інтернаціональний обмін, проводить форуми для обміну дослідженнями та стипендіями в галузі соціальної роботи, просуває права людини та соціальний розвиток за допомогою соціальної політики, , а також здійснює спільні дослідження з питань соціальної роботи в освіті [3].

Слід відзначити важливі моменти щодо визначення глобальних пріоритетів соціальної роботи і здійснення моніторингу щодо їх дотримання, ухвалення глобальних фахових стандартів із соціальної роботи. Нещодавні важливі програмні документи включають «Глобальне визначення соціальної роботи» (2014), Глобальна декларація етичних принципів соціальної роботи (2018), «Глобальні пріоритети соціальної роботи та соціального розвитку на 2020-2030 роки» формують певну світоглядну базу міжнародної соціальної роботи, визначають пріоритети діяльності глобальної професійної спільноти соціальних працівників. Важливо тут відзначити, що МАШСР реалізує свої завдання шляхом проведення раз на два роки конференцій викладачів соціальної роботи та конгресів; публікацію інформаційних листків новин, участь у здійсненні програм ООН, здійснення фінансування певних національних проектів з питань освіти соціальних працівників, спільне фінансування з Міжнародною федерацією соціальних працівників та Міжнародною радою соціального добробуту видання журналу «Міжнародна соціальна робота» [1].

Так, необхідною й важливою є сьогодні соціальна робота, адже для успішного реформування сфери надання соціальних послуг особливої значущості набувають умови здійснення підготовки студентів до майбутньої професійної діяльності в галузі соціальної роботи, оскільки вони мають забезпечити сформованість соціальної відповідальності, прагнення до соціальних змін, здатність до самовдосконалення та самореалізації, спрямування своєї діяльності на розробку та впровадження соціальних інновацій [1].

Отже, Міжнародна асоціація шкіл соціальної роботи впродовж свого існування постійно змінюється, росте, її членів стає все більше, сфера впливу збільшується. МАШСР звертає увагу на зміни у світі та робить свою діяльність максимально ефективною та актуальною. Практична частина соціальної роботи не може бути прогресивною та діючою без обміну, досвіду та постійного навчання, чим власне і займається МАШСР.

Список використаних джерел

1. Бибик Д.Д. Зміст та структура соціального лідерства майбутніх фахівців у галузі соціальної роботи. *Social work and education*, 2021, 8.2.
2. Семигіна, Т. В. Міжнародна соціальна робота: глобальні пріоритети соціального розвитку і нове визначення соціальної роботи. *Вісник Академії праці і соціальних відносин Федерації профспілок України*, 2015, 1-2: 6-11.
3. International Association of Schools of Social Work [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.iassw-aiets.org/> . Дата звернення 28.10.2021р.

Малярчук Наталія, Федорінова Софія

БЛАГОДІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ РЕЛІГІЙНИХ ОРГАНІЗАЦІЙ ЯК ВАЖЛИВА СКЛАДОВА ДОПОМОГИ ПОСТТРАЖДАЛИМ УНАСЛІДОК РОСІЙСЬКОЇ АГРЕСІЇ НА СХОДІ УКРАЇНИ

Гуманітарна криза, що виникла в Україні у 2014 р. внаслідок анексії Російською Федерацією Криму та розв'язаної нею війни на Донбасі, вимагала швидких та ефективних дій з надання допомоги внутрішньо переміщеним особам (далі – ВПО), а також жителям населених пунктів уздовж лінії зіткнення. Державна система соціальної допомоги нашої країни, яка уперше зіткнулася з проблемою масового переміщення значних людських контингентів, виявилася неготовою негайно вирішувати проблеми із задоволенням хоча б базових життєвих потреб такої значної кількості людей. Тому на допомогу цим уразливим категоріям населення прийшли волонтери, міжнародні благодійні фонди та громадські організації, у тому числі й релігійні.

Мета нашої розвідки: аналіз благодійної діяльності неурядових добродійних організацій, що діють в Україні під егідою християнських

конфесій і надають систематичну допомогу постраждалим від російської агресії на сході України, а також визначення її основних напрямків.

Активна соціальна позиція і розвинене соціальне служіння, невід'ємною часткою якої є благодійна (харитативна) діяльність, властиві таким християнським конфесіям, що діють в сучасній Україні, як Українська Греко-Католицька Церква (УГКЦ), Церква Адвентистів Сьомого Дня, Православна Церква України (ПЦУ). Соціальне служіння цих церков здійснюється через неурядові добротинні організації «Карітас України» (УГКЦ), «Адвентистське агенство допомоги і розвитку» (ADRA), «Елеос-Україна» (ПЦУ).

«Карітас України» та «ADRA Україна» входять до складу світових мереж благодійних організацій Caritas Internationalis та ADRA і мають широке представництво в регіонах України, оскільки розпочали свою діяльність ще на початку 90-х рр. ХХ ст. У 2014 році обидвом організаціям довелося суттєво скоригувати свою благодійницьку діяльність у бік подолання гуманітарної кризи і суттєво розширити свою діяльність, особливо на сході України. Зокрема, нові осередки «Карітас» з'явилися у Харкові, Дніпропетровську, Запоріжжі, Слов'янську, Маріуполі, Дніпродзержинську, Полтаві, Кривому Розі та Мелітополі. Організація «ADRA Україна з 2014 року зосередилася на роботі переважно у Донецькій та Луганській областях. Громадська організація «Елеос-Україна» утворена у липні 2014 року, тобто уже після початку активних воєнних дій на Донбасі, відразу включилася в благодійну роботу в цьому регіоні. Цільовими групами діяльності цих організацій стали як внутрішньо переміщені особи, так і жителі так званої «сірої зони» на лінії зіткнення.

На початковому етапі гуманітарної кризи – у 2014–2015 рр., благодійні організації першочергову увагу приділяли розв'язанню проблем, що вимагали невідкладного вирішення: розміщення ВПО в місцях тимчасового перебування, забезпечення їх продуктами харчування, медикаментами, питною водою, зимовим одягом та засобами гігієни. У 2015 році Всесвітня продовольча програма ООН (WFP) та «ADRA Україна» розпочали реалізацію гуманітарного проекту в Донецькій і Луганській областях з надання ВПО (вагітним жінкам, людям похилого віку, неповним сім'ям з дітьми до 18 років, інвалідам,

багатодітним родинам) ваучерів для придбання продуктів харчування та предметів першої необхідності [1]. У тому ж році «Карітас України» здійснив одноразові виплати понад 70 000 особам для покриття базових потреб, придбання продуктів харчування, гігієнічних засобів, медикаментів і лікування, а також виплати для підготовки до зими (оплата придбання обігрівачів, паливних брикетів, теплого одягу) [3].

У травні 2015 року стартував благодійний проект «ADRA Україна» під час якого вдалося забезпечити населення постраждалих міст та сіл 112 500 літрами питної води. У 2019 році ADRA Ukraine розпочала новий проект «Інклюзивний доступ до психосоціальної підтримки, захисту та питного водопостачання для людей, які постраждали внаслідок конфлікту на Сході України/на лінії розмежування». Важливим напрямком діяльності «ADRA» та «Карітас» стало встановлення вікон, ремонтні та відновлювальні роботи в населених пунктах на лінії зіткнення. Особливу увагу було приділено школам, дитсадкам [1;3].

Значна увага приділяється подальшій інтеграції, соціалізації та розвитку вимушених переселенців. «Карітас Україна» реалізовує проекти з працевлаштування, профорієнтації ВПО, сприяє отриманню грантів на започаткування і розвиток бізнесу [3]. У 2019–2020 рр. «Eleos-Україна» було реалізовано два проекти: «Я знаю, ти можеш!» та «Бізнес-школа для жінок-ВПО», спрямованих на ресоціалізацію жінок-ВПО, посилення їх позицій і ролей в житті суспільства та розвиток їхньої економічної незалежності, в тому числі через підтримку у відкритті власної справи [2].

Особливу увагу благодійні організації приділяють роботі з молоддю. «Eleos-Україна» реалізувала проект «Книжки для Сходу»: забезпечення трьох дитячих бібліотек в «сірій зоні» Донбасу сучасною українською літературою і доступом до мережі «Інтернет»; створила молодіжний хаб TeenClub у Києві для підлітків із окупованого Криму та зони АТО, а також усіх бажаючих знайти нових друзів. З червня 2015 року під егідою «Карітас України» почали свою роботу центри «Простір, дружній до дитини» для дітей віком від 3 до 12 років. Їхня діяльність спрямована на надання психологічної допомоги дітям-ВПО [2].

Таким чином, релігійні благодійні організації «Елеос-Україна», «Карітас України» та «ADRA Україна» – зробили важливий внесок у подоланні гуманітарної кризи в Україні, викликаної агресією РФ, надавши невідкладну допомогу ВПО та жителям «сірої зони» на початковому етапі війни і продовжуючи надавати її сьогодні, сприяючи їхній ресоціалізації та інтеграції в приймаючі громади. Свідченням ефективності і значущості благодійної діяльності релігійних конфесій є зростаючі рейтинги довіри до них з боку громадян України.

Список використаних джерел

1. ADRA: веб-сайт. URL: <http://www.adra.ua/nasha-istoriya/>
2. Eleos Ukraine: веб-сайт. URL: <https://eleos.com.ua/>
3. Карітас України: веб-сайт. URL: <https://caritas.ua/>

Мезенцова Єва
mega.dinaevkins@gmail.com

ПОРІВНЯННЯ СОЦІАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ КАНАДИ ТА УКРАЇНИ

Порівнювати соціальну політику різних країн дуже складно. Дехто вважає це некоректним: мовляв, різні традиції, різна культура, різні політичні системи, різні потреби й засоби їхнього задоволення. Проте без зіставлення ситуації в різних країнах інколи важко адекватно визначити сутність і динаміку процесів, що відбуваються в соціальній сфері тієї чи іншої держави.

Першим з чітких показників рівня соціального розвитку країн – є **освіта**. Якість освіти в Канаді висока. У країні є ряд університетів світового рівня, а середня якість її університетів висока. Канадські вчителі добре оплачуються за світовими стандартами. Останній звіт Програми міжнародного оцінювання студентів (PISA), опублікований у грудні 2019 року та охоплює результати за результатами 2018 року, показав, що канадські студенти набирають значно вищі середні показники по ОЕСР з читання (четверте місце серед 77 країн), науки (шосте місце) та математика (10 місце) [1].

У 2018 році Україна вперше взяла повноцінну участь в освітньому дослідженні. Українські підлітки у віці 15 років, які взяли участь у PISA, під час дослідження навчалися у старших класах різних закладів загальної

середньої освіти, на 1-му курсі закладів вищої освіти I–II рівнів акредитації або у професійно-технічних закладах освіти. В Україні PISA-2018 показала проблему із математичною грамотністю в школярів [2].

Другим показником – є соціальна інклюзія. Більшість соціальних ініціатив у Канаді, таких як трансферти доходів (наприклад: дитячі виплати, пенсії) та освітня політика, підтримують інтеграцію суспільства та забезпечують рівні можливості. Дослідження Центру вивчення рівня життя (CSLS) показало, що майже половина збільшеної нерівності ринкового доходу була компенсована змінами в системі трансфертів і оподаткування. Виходячи з цього, виходить, що політика Канади щодо перерозподілу значною мірою зменшує нерівність ринкових доходів [1].

В Україні на 2021 рік передбачена бюджетна програма «Виплати деяких видів допомог, компенсацій, грошового забезпечення та оплата послуг окремим категоріям населення». Метою бюджетної програми є виплата допомоги сім'ям з дітьми, допомоги на дітей, які виховуються у багатодітних сім'ях, малозабезпеченим сім'ям, особам з інвалідністю з дитинства, дітям з інвалідністю, тимчасової державної допомоги дітям, допомоги по догляду за особами з інвалідністю I чи II групи внаслідок психічного розладу, державної соціальної допомоги особам, які не мають права на пенсію, та особам з інвалідністю, державної соціальної допомоги на догляд [2].

Третій показник – це охорона здоров'я. У Канаді охорона здоров'я (як і освітня політика) є перш за все відповідальністю окремих провінцій. Найгострішою проблемою канадської системи є своєчасний доступ до допомоги. Кількість практикуючих лікарів і лікарняних ліжок на 1000 жителів значно нижча від середнього по ОЕСР, як і кількість одиниць МРТ і КТ на мільйон. У дослідженні 2017 року, проведеному Фондом Співдружності, Канада посіла останнє місце за надання своєчасного доступу до допомоги з 11 країн з високим рівнем доходу. Канадці регулярно чекають на медичну допомогу, включаючи доступ до сімейних лікарів, спеціалістів та служб екстреної допомоги. У своїй останній доповіді про стан здоров'я людей похилого віку в Канаді фонд підтверджує, що Канада була нижче середнього

міжнародного рівня, і лише близько 40% людей похилого віку мали змогу записатися на прийом до свого звичайного лікаря на той самий або наступний день і показали найгірші результати очікування [1].

В Україні ж, управління системою охорони здоров'я здійснюють Міністерство охорони здоров'я України та інші центральні органи виконавчої влади, яким підпорядковані відомчі заклади охорони здоров'я. У 2018 році розпочалася трансформація первинної медичної допомоги — закладів, де працюють терапевти, сімейні лікарі та педіатри. У багатьох розвинених країнах світу первинна меддопомога, а саме сімейні лікарі, вирішує більшість звернень пацієнтів. Працює електронна система охорони здоров'я — через неї пацієнти укладають декларації з лікарями, а лікарні підписують договори з Національною службою здоров'я. Рівень комп'ютеризації закладів первинної ланки зріс з 3% до 97%. У найвіддаленіших селах лікарі укладають декларації з пацієнтами, користуючись комп'ютерами [2].

Четвертим показником – є інтеграція. Що стосується Канади, країна приймає понад 300 000 іммігрантів на рік, і до того ж, Канада має один із найвищих річних показників імміграції до населення у світі. Культурна, освітня та соціальна політика, включаючи мовну підготовку та курси орієнтації, підтримують інтеграцію іммігрантів. Канада також дозволяє іммігрантам ставати громадянами після трьох років проживання, що є однією з найкоротших умов проживання у світі. Високий рівень освіти іммігрантів, найвищий у світі, приблизно половина іммігрантів мають університетську освіту, також сприяє інтеграції. Тим не менш, ця політика має слабкі сторони, про що свідчать відносно низькі показники ринку праці нещодавніх іммігрантів та високий рівень повернення іммігрантів у країни походження. Дослідження CSLS показало, що у 2018 році погодинна оплата іммігрантів до Канади, які проживають менше п'яти років, в середньому становила лише 82% погодинної зарплати людей, народжених у Канаді [1].

Україна є надзвичайно важливою державою в регіоні СНД, оскільки тут невпинно зростає кількість іммігрантів, що зумовлює нагальну необхідність у розробці й упровадженні комплексної та збалансованої політики інтеграції.

Україна є, головню, країною походження мігрантів, проте її стратегічне розташування між Європейським Союзом та Російською Федерацією перетворило її на важливу транзитну зону для мігрантів, що прагнуть потрапити до ЄС і нерідко стають «вимушеними іммігрантами» через жорсткі процедури прикордонного контролю. Починаючи з 2004 року міграційний рух до України з регіону СНД та країн Прибалтики перебив рух мігрантів з України до тих країн. Кількість іммігрантів, хоча й залишалася невеликою, певно перевищила кількість зареєстрованих емігрантів. У 2008 до України іммігрувало вдвічі більше громадян із країн СНД та Прибалтики, ніж виїхало українських громадян до країн колишнього СРСР [2].

У результаті, Завдяки високоякісній освіті на всіх рівнях та загальнодоступній, загальнодоступній системі охорони здоров'я, соціальна політика Канади має хороші результати в міжнародному порівнянні. Політика перерозподілу зменшує нерівність доходів та підтримує інтеграцію. У той час як соціальні відмінності, як правило, зменшуються для іммігрантів у другому поколінні, розриви залишаються для корінного населення. Нова стратегія подолання бідності випереджає графік. Якість освіти висока, з вражаючою справедливістю доступу. В останньому бюджеті зосереджено увагу на післясередній освіті для корінного населення. Україна ж сьогодні переживає дуже складний та суперечливий етап своєї історії. Навіть, не враховуючи події 2014–2015 рр., слід відмітити такі негативні тенденції періоду її незалежності, як значне зниження рейтингу за міжнародним Індексом людського розвитку (Україна перемістилася із 45-го на 83-тє місце), значне падіння обсягів ВВП, відсутність модернізації виробництва, надто низький рівень оплати праці, висока майнова нерівність, несправедливий розподіл ресурсів, поширення корупції, тіньової зайнятості тощо.

Список використаних джерел

1. Анні-Клодін Буллес та Сганнон Кіндорней (2013) «Поза межами допомоги: план міжнародного співробітництва Канади» Інститут Північ-Південь, трав. <http://www.nsi-ins.ca/wp-content/uploads/2013/05/BuellesKindornay.2013.CNDPolicyCoherenceEN.pdf>
2. U.S. Department of State, Ukraine: Country Report on Human Right Practices 2007 (Державний департамент США, України: звіт про практику

забезпечення прав людини 2007), наявний на сайті:
<http://www.state.gov/g/drl/rls/hrrpt/2007/100590.htm>

Михайлюк Марія
Mahyrochkamiha21@gmail.com

ЛИХОСЛІВ'Я СЕРЕД ПІДЛІТКІВ: АКТУАЛЬНІСТЬ ПРОБЛЕМИ ТА СПОСОБИ ЇЇ МІНІМІЗАЦІЇ

Ненормативна лексика останнім часом не є чимось новим або забороненим у сучасному суспільстві – вона продукується в Інтернеті, на телебаченні, у художній літературі та інших засобах передачі інформації. Ледь не всі популярні сучасні публічні особи, блогери, співаки, політики не обмежують себе у лихослів'ях, що навпаки підвищує їх статус та повагу з боку соціуму. Обсценна лексика стає привілеєм серед дітей, підлітків та молоді, хоча відноситься до розряду кримінального жаргону.

Дослідниця М.Р. Ткачівська зазначає, що за часів Радянського Союзу нецензурна лексика заборонялась – зникає таке табу у 90-х роках ХХ сторіччя і дає свободу письменникам виражати усі свої емоції вільно без перепон [5, с. 54]. На нашу думку, це є однією із причин, чому на сьогоднішній день нелексична мова процвітає і лунає на усіх майданчиках ЗМІ.

Особливого впливу зазнають підлітки, які в силу свого віку бажають поглинати усі аспекти розвитку оточуючого середовища, таким чином самовиражаються і, на жаль, зазнають поразки. В силу тих чи інших причин, підлітки використовують лихослів'я: деякі у стані агресії або афекту, а інші – просто для зв'язку слів. Можна зазначити, що така сама проблема притаманна особам із синдромом Туретта, шизофренією, при маніакальних станах та інших розладах психічного спектру і має назву «Капролалія». Капролалія – це потяг до лихослів'я без будь-якого приводу, що не підвладний контролю [1, с.534]. Можна зазначити, що на сьогоднішній день це не є чимось рідкісним і зустрічається у молоді без певних розладів психіки, а, також, впливає на процес адаптації та соціалізації.

Можна погодитись із дослідниками, що у відповідності до адаптаційної складової підліток змінює свій світогляд, цінності, моральні установки –

прагне увійти до дорослого життя, через що і вдається до певних форм девіантної поведінки. Завданням соціальної педагогіки та соціальної роботи є підтримка осіб залежних від перебігу біологічних та соціальних чинників, задля запобігання переходу важкої адаптації у патологію [3, с. 44].

Психолого-педагогічна профілактична діяльність серед молодих осіб спрямована на попередження, мінімізацію та викорінення ненормативної лексики. Завданнями спеціалістів щодо профілактики нецензурної лексики є: рання діагностика осіб, які вживають матірні слова; діагностування факторів впливу на дитину, що вдається до вербальної агресії; уникнення або зменшення факторів впливу; зміна вектору виховних програм, індивідуальний підхід до кожного суб'єкту діяльності та забезпечення диференційованості у методах виховання. Слід зазначити, що дематюкація нації може бути здійсненою не лише силами соціального працівника, педагогів та психолога – необхідно всебічно популяризувати нормативні висловлювання. До виконання такої місії мають долучатися батьки, медики, публічні діячі, державні представники [4, с. 134]. Ми вважаємо, що саме узаконення адміністративних порушень задля стриманості вербальної агресії, влаштування акцій та проектів змогли б мінімізувати публічну вербальну агресію і поширення її на маси.

Так у 2019 році вже були спроби ухвалити Законопроект «Про протидію лихослів'ю (про дематюкацію мови) (про внесення змін до КУпАП щодо протидії лихослів'ю)». Він націлений на боротьбу із нелексичними висловлюваннями на радіо, телебаченні та у мережі Інтернет. Також, проект передбачає сплату штрафів за порушення закону та направлення їх до Українського культурного фонду [2].

Корекційна робота має бути спрямована на роботу із викоріненням чинників роздратування підлітків; стимулювання процесів самоконтролю, самоактуалізації, соціального інтелекту; формування незалежності; надання допомоги у формуванні активної особистості. Під час роботи, важливо звертати увагу на індивідуальність кожного суб'єкта та його власного бажання вирішити проблему або стимулювати появу такого бажання [4, с.134].

Оскільки найбільше інформації підлітки зараз поглинають із мережі Інтернет, на нашу думку, цікавою формою роботи та популяризацією «чистої» лексики було б проведення марафонів через відомих блогерів – осіб на чію успішність рівняється велика частина молоді. Таким чином, можливим вирішенням проблеми є створення проектів, які б регулювали грань між нормою та нелексичними виразами. Відомі блогери у своїх Instagram, Tik-Tok, Telegram та на інших майданчиках можуть проводити такі акції, як, наприклад, «Два тижні без лайливих слів», «Чому нецензурні слова погано на нас впливають» тощо та розігрувати подарунки задля стимулювання аудиторії.

Таким чином, актуалізація даної проблеми загострюється із року в рік і потребує швидкого втручання, аби зберегти чистоту мови нації. Робота має бути спрямована на весь український соціум та, здебільшого, на молодь. Профілактичні, корекційні форми роботи, поповнення законів на державному рівні, просування нормативної лексики у ЗМІ зможуть посприяти підвищенню культурного рівню населення та мінімізують використання обценної лексики.

Список використаних джерел

1. Жмуров В. А. Большой толковый словарь терминов психиатрии / В. А. Жмуров., 2010. – 864 с.
2. Закон України «Про протидію лихослів'ю (про дематюкацію мови) (про внесення змін до КУпАП щодо протидії лихослів'ю)» [Електронний ресурс]. – 2019. – Режим доступу до ресурсу: http://search.ligazakon.ua/1_doc2.nsf/link1/JH81A1AA.html.
3. Красновид В. В. Соціальна адаптація особистості як психолого-педагогічна проблема / В. В. Красновид // Студентський науковий вимір соціально-педагогічних проблем сьогодення / В. В. Красновид. – Ніжин: НДУ ім. М. Гоголя.– С. 42–44.
4. Кулешова О. В. Психологічні фактори профілактики використання ненормативної лексики в підлітковому віці / О. В. Кулешова, Л. В. Міхеєва // Збірник наукових праць Хмельницького інституту соціальних технологій Університету "Україна" / О. В. Кулешова, Л. В. Міхеєва. – Хмельницький: ХІСТ, 2019. – С. 132–135.
5. Ткачівська М. Р. Мовні "заплави" або лихослів'я (перчений хліб перекладача) / М. Р. Ткачівська // Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка. Філологічні науки. - 2014. - № 3. - С. 50-57.

ВИКОРИСТАННЯ МЕТОДУ АРТ-ТЕРАПІЇ У СОЦІАЛЬНІЙ РОБОТІ

Складна соціально-економічна ситуація у країні та світі, чисельні соціальні проблеми: нерівність, бідність, хвороби, війни та багато іншого, призводять до того, що стрес і тривога стають величезною частиною нашого життя. Зараз вкрай важливим є піклування не тільки про фізіологічне здоров'я, а й про психічне. Все це зумовлює необхідність створення та застосуванні новітніх методів і технологій у діяльності соціальних працівників.

Термін «психічне здоров'я», згідно з визначенням Всесвітньої організації охорони здоров'я, означає стан благополуччя, при якому людина може реалізувати свій власний потенціал, справлятися зі звичайними життєвими стресами, продуктивно і плідно працювати, а також вносити вклад в життя своєї спільноти [1]. Дослідники О. Васильєва, Ф. Філатов, Г. Нікіфоров, зазначають, що в оптимальному стані психічного здоров'я людина усвідомлює свій власний емоційний стан і має здатність керувати ним, будувати стосунки з іншими та бути відкритою до розвитку і навчання [2].

Наразі у світі зростає інтерес до методів, що мають позитивний вплив на підтримку психологічного і соціального стану особистості шляхом залучення її до мистецтва. За останні десятиліття психологи проаналізували, як мистецтво можна використовувати різними способами для підтримки психічного здоров'я, лікування психологічних травм, розвитку здатності до саморефлексії тощо. Багато людей не усвідомлюють власних емоцій і не знають, як висловлювати їх; їм важко встановити контакт із собою та іншими. Знайти та висловити ці психологічні проблеми часто легше у творчому процесі.

Деякі дослідники припускають, що різні види залучення до творчості ефективні для підтримки психічного благополуччя та зцілення після психологічних травм. Практика арт-терапії може зменшити стрес і зберегти психічне здоров'я клієнта соціальної роботи. Питання застосування арт-терапії у діяльності соціальних працівників досліджували І. Олійник, М. Докторович, Л. Злочевська, З. Ленів та ін.

Арт-терапія – це метод психотерапії з використанням різних видів мистецтва. Сюди входять музикотерапія, казкотерапія, танцювальна терапія, пісочна терапія тощо. Їх стільки, скільки видів мистецтва у світі. Основна ідея арт-терапії полягає в тому, що творче самовираження може сприяти зціленню та психічному благополуччю.

Дослідниця О. Вознесенська зазначає, що арт-терапія – це метод зцілення за допомогою творчого самовираження. Не терапія або лікування, а саме зцілення – досягнення цілісності [3]. Тому основними її завданнями є: усвідомлення клієнтом власних почуттів; створення необхідних умов для висловлення думок та почуттів; допомога клієнту у пошуку прийняттого вираження позитивних і негативних емоцій. Мистецтво може допомогти людям висловити емоції, які надто важко пояснити словами, наприклад, діагноз хвороби чи будь-який травматичний досвід.

Американська асоціація арт-терапії характеризує арт-терапію як підхід до психічного здоров'я, який використовує процес створення мистецтва для покращення психічного, фізичного та емоційного здоров'я [4].

Сьогодні методи арт-терапії використовують для розв'язання таких проблем як міжособистісні конфлікти, вікові кризи, травми, втрати, у консультуванні дітей та підлітків, для розвитку особистості, під час розв'язання сімейних проблем, корекції поведінки, у роботі з обдарованими дітьми тощо [5].

Підсумовуючи, можна сказати, що залучення клієнтів соціальної роботи до різних творчих практик може бути корисним для їхнього психічного здоров'я. Завдяки творчості та уяві люди можуть знайти джерело свого зцілення та нові здібності для управління своїм психічним благополуччям.

Список використаних джерел

1. Тимофієва М. П. Духовність як чинник формування психічного здоров'я особистості / М. П. Тимофієва // Науковий вісник Чернівецького університету : Збірник наукових праць. Випуск 414–415. Філософія. Чернівці : Рута, 2008.
2. Васильєва О. С., Філатов Ф. Р., Нікіфоров Г. С., Вплив ментального здоров'я на життєдіяльність особистості – Електронний ресурс: <https://lib.chmnu.edu.ua/pdf/naukpraci/pedagogika/2018/311-299-6.pdf>

3. Вознесенская Е.Л. Особенности и перспективы развития арт-терапии в Украине / Е.Л. Вознесенская // Наукові праці [Чорноморського державного університету імені Петра Могили комплексу «Києво-Могилянська академія»]. Сер.: Педагогіка. – 2009. – Т.108, Вип. 95.

4. Місія Американської асоціації арт-терапії – Електронний ресурс: <https://arttherapy.org/about/>

5. Руденко Ю.Ю. Арт-терапія у соціальній роботі – Електронний ресурс: <https://www.cuspu.edu.ua/images/files-2018/conf-18-05-2018/Rudenko.pdf>

Навроцький Вадим, Наконечна Марія

vadim.nav03@gmail.com

masha.nakonechna@gmail.com

ПРОБЛЕМА ОХОРОНИ НАВКОЛИШНЬОГО СЕРЕДОВИЩА В УКРАЇНІ ТА СВІТІ: ШЛЯХИ ВІДНОВЛЕННЯ

В сучасному світі захист природи є однією з найперших справ світового пріоритету. Ні для кого не є секретом, що на даний момент в світі є професіонали-екологи та соціальні активісти, які створюють природоохоронні парки, винаходять джерела альтернативної енергії та розроблюють проекти щодо подальшого відновлення довкілля. Охорона навколишнього середовища – це перш за все сукупність політичних, соціальних, економічних, адміністративних заходів, що контролюють використання природних ресурсів, а також обмежують негативний вплив людської діяльності на природу, зберігають та відновлюють її.

Охорона навколишнього середовища займає особливе місце у країнах, де проводяться масові вирубки лісів, забруднення водою та повітря шкідливими викидами промислових підприємств, використання надто неекологічних автомобілів, наявність атомних електростанцій, а також браконьєрство. Слід зазначити, що головною метою людей, які шкодять довкіллю є величезні прибутки, які, на їх думку перебивають факт того, що цим вони швидко та неблаганно знищують нашу планету.

Наразі ситуація в Україні та світі доволі невтішна. Слід наголосити, що більшість розвинених країн почали розуміти, які будуть наслідки такого недбалого ставлення. Так, наприклад, забруднення повітря призводить до

знищення озонового шару, що в свою чергу спричиняє глобальне потепління, підвищення рівню води та проході шкідливих радіаційних променів в атмосферу.

Таким чином, Всесвітня організація охорони здоров'я (ВООЗ) констатує, що забруднення повітря призводить до збільшення захворюваності та смертності в світі. За даними цієї ж організації, забруднення атмосферного повітря є пріоритетним чинником ризику для здоров'я населення, при цьому понад 80% захворювань тією чи іншою мірою залежать від якості повітря. Щороку у світі від забруднення повітря передчасно помирають мільйони людей. Ще кілька мільярдів щодня змушені дихати насиченим пилом та отруйними сполуками повітрям [1]. Браконьєрство та масове виловлювання риби знижує тваринний ресурс планети, а його зменшення негативно впливає на екосистему, адже кожен живий організм у ній виконує свою роль.

Так звана Червона книга Міжнародного союзу охорони природи (МСОП) – перелік видів, які перебувають під загрозою – є критичним показником нашого впливу на природу. В межах цього проекту було оцінено майже 100 000 видів [2]. Із них понад чверті загрожує вимирання, починаючи від лемуриків Мадагаскару до земноводних, таких як жаби і саламандри, і рослин, таких як хвойні та орхідеї.

Поряд з цим використання атомних електростанцій в першу чергу загрожує більшості країн Європи та Північної Америки, оскільки трагічний досвід Чорнобильської АЕС показав якою страшною буває їх поломка. Забруднення водою шкідить живим організмам, які споживають цю воду чи живуть у ній.

Охорона та відновлення довкілля наразі починає користуватися великою популярністю на міжнародній арені. Наразі проблеми природи вирішуються різними засобами, наприклад із допомогою екологічного волонтерства. Екологічне волонтерство – це добровільна діяльність, спрямована на збереження навколишнього середовища та вирішення екологічних проблем. Таке волонтерство розвинуте майже у всіх країнах та зазвичай створюється за ініціативи самих громадян. Волонтери беруть участь у різних акціях (по

посадці дерев, наприклад), допомагають на природоохоронних територіях (прибирають сміття), беруть участь у громадському інспектуванні (займаються питаннями вирубки лісів, забудовами, забруднення води тощо). Вони також проводять зустрічі зі школярами для обговорення екологічних тем, займаються збором інформації, беруть участь у програмах Грінпіс та ін.

Говорячи про всесвітні екологічні організації, слід зауважити, що їх принципи майже однакові й включають в себе збереження біорізноманіття планети, раціональне використання природних ресурсів, зменшення забруднення та марнотратного використання [3]. Вирубка лісів та браконьєрство суворо караються законом, а по всьому світі відкриваються парки, заповідники, а активісти кожного року саджають мільйони дерев та очищають водойми. Вчені інженери та екологи працюють над винаходами, що допоможуть набагато скоріше відновити природу. До них відноситься очисна, лісонасаджувальна техніка, екологічно чистий транспорт та багато інших цікавих речей.

На даний момент важливою темою є збереження ґрунту та вирощування здорових та екологічно чистих для споживання рослин, а саме плодових дерев, ягідних кущів та сільськогосподарських культур. Одна з найдавніших і найвідоміших організацій, що займається екологічним волонтерством є — WWF. Окрім праці на глобальними проблемами в межах країн (охорона лісів, водойм, збереження флори та фауни тощо), вона часто проводить локальні заходи у вигляді волонтерських акцій, таких як прибирання сміття на вулицях міст, сіл, сортування паперу та батарейок, допомога безпритульним тваринам, насадження дерев та вирощування екологічно чистих та натуральних культур. Це дозволить поліпшити екологічність продуктів споживання у сфері сільського господарства, що корисно як для споживачів у суспільстві, так і для нашої екосистеми.

Таким чином, такі кроки свідчать про рух небайдужих жителів планети, активістів, волонтерів, меценатів та природозахисників в потрібному напрямку, а також про дієвість сучасних природоохоронних та відновлюваних заходів. За допомогою небайдужих активістів та меценатів, а також правильних дій з боку

держав з часом екологічна ситуація в світі покращиться та стабілізується. Отже, люди почнуть поважати природу та раціонально використовувати її ресурси.

Список використаних джерел

1. Сайт cgz.vn.ua: http://cgz.vn.ua/problematika-gromadskogo-zdorovya/problematika-gromadskogo-zdorovya_455.html
2. Сайт BBC.com: <https://www.bbc.com/ukrainian/features-48169628>
3. Стаття “Екологічне волонтерство” з Вікіпедії: https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%95%D0%BA%D0%BE%D0%BB%D0%BE%D0%B3%D1%96%D1%87%D0%BD%D0%B5_%D0%B2%D0%BE%D0%BB%D0%BE%D0%BD%D1%82%D0%B5%D1%80%D1%81%D1%82%D0%B2%D0%BE

Нарожна Анна
anna11korol@ukr.net

ДОСЛІДЖЕННЯ СХИЛЬНОСТІ СТАРШИХ ПІДЛІТКІВ ДО ХІМІЧНИХ АДИКЦІЙ: СОЦІАЛЬНО-ВИХОВНИЙ АСПЕКТ

Поширення вживання тютюнопаління, алкоголю і наркотиків серед підлітків як вразливої категорії соціуму, що перебуває у кризовому віковому періоді переходу від дитинства до дорослішання, з кожним роком набуває все більших масштабів. Проблема хімічної залежності підлітків, зачіпає суспільство в цілому і викликає глибоке занепокоєння педагогів, батьків, зумовлюючи постійну гостру увагу до неї [1].

Тому, ми вважаємо, що необхідне глибоке дослідження схильності до хімічних адикцій старших підлітків. Це і стало темою нашого дослідження: «Соціально-виховна робота з профілактики хімічної адикції».

На нашу думку, дослідження стану хімічної залежності підлітків старшого віку доцільно проводити опираючись на відповідні критерії та показники, які дозволять виявити ефективність процесу профілактики хімічної адиктивної поведінки. Надійні та уніфіковані критерії і показники мають надати можливість оцінювати результати процесу на будь-якому етапі, отримувати якісну і кількісну характеристику, а також корегувати навчально-виховний процес, зіставляючи проміжні результати з розробленим еталоном.

У дослідженні схильності старших підлітків до хімічних адикцій ми опиралися на такі критерії: *когнітивний, особистісно-рефлексивний, діяльнісно-поведінковий* та визначили показники до них.

Когнітивний критерій має такі показники: інформованість про види хімічної адикцій; знання про ризики, наслідки, досвід вживання наркотичних речовин; розуміння наслідків хімічної залежності, її впливу на організм; обізнаність із методами та способами профілактики.

Показники особистісно-рефлексивного критерію: індивідуально-психологічні особливості особистості (рівень агресивної поведінки, фрустрації та тривожності); загальна спрямованість інтересів і прагнень особистості (цінності), потреба в пошуках відчуттів; ставлення до наркотичних речовин, тютюну, алкоголю; здатність до самоконтролю, самоаналізу, саморегуляції.

Показники діяльнісно-поведінкового критерію: ставлення до навчання, соціально позитивна активність; ставлення до власного здоров'я; уміння здійснювати самооцінку результатів своєї діяльності; організація та проведення дозвілля

У нашому дослідженні були використані такі методики: тест-опитувальник «Схильність до залежності від вживання психоактивних речовин» (І. А. Фурманова) [2]; тест «Схильність до залежної поведінки» (В. Д. Менделевича) [3]; методика Рокича «Ціннісні орієнтації»[5].; методика «Самооцінка психічних станів» (Г. Айзенка) [4]; метод гнучкого інтерв'ю для педагогів; анкета для батьків «Дозвілля Вашого сина/доньки»; авторська анкета «Залежність: спосіб розслабитися чи шлях у прірву?»

Базами нашого магістерського дослідження було обрано Копіюватський заклад загальної середньої освіти І-ІІІ ст. та Монастирищенський заклад загальної середньої освіти І-ІІІ ст. №5 (Черкаська область). Дослідженням охоплено 120 здобувачів освіти 10-х класів, 63-є батьків, два заступники директора з виховної роботи, два соціальні педагоги, чотири класні керівники.

За результатами діагностики хімічної залежності здобувачами освіти старшого підліткового віку, ми побачили, що існує «група ризику» серед підлітків, які можуть бути схильні до хімічної залежності. Опитувані нами

підлітки поверхово володіють знаннями щодо впливу на їх життя хімічних речовин, а різноманіття дозвілля підлітків бажало би кращого. Ми виявили, який саме вид хімічної залежності переважає у підлітків – це залежність від алкогольних напоїв, а також виявили і основну причину даної залежності – незайнятість підлітків, точніше неправильна організація їхнього дозвілля, відсутність у них захоплень, інтересів, хобі, які б замінили потяг до алкоголю. Також, слід зауважити, що у підлітків наявний і ще один потяг до хімічної залежності – тютюну. Однак, тютюнова залежність, не так яскраво виражена у здобувачів освіти, напоруч від алкогольної.

На основі аналізу різних підходів у науковій літературі до визначення «групи ризику» ми пропонуємо ввести поняття «схильність до хімічної залежності». Відповідно були визначені такі рівні: «низький», «середній» та «високий», виходячи з психологічних факторів патогенезу хімічної залежності.

Відповідно отриманих результатів щодо рівнів схильності до хімічних адикцій здобувачів освіти за когнітивними, особистісно-рефлексивними, діяльнісно-поведінковими критеріями ми визначили, що переважає середній рівень схильності до хімічної залежності у підлітків.

Таким чином, необхідне проведення профілактичної роботи, шляхом конкретизації знань підлітків про залежність, її наслідки, розвитку критичного ставлення до будь-яких ПАР, сприяння відповідальному ставленню до свого здоров'я, пропаганді здорового способу життя.

Список використаних джерел

1. Бончук Н. В. Схильність до адиктивної поведінки у підлітків залежно від особливостей системи ціннісних орієнтацій / Н. В. Бончук. // «Молодий вчений». – 2016. – №7. – С. 362–368.

2. Л. М. Вольнова Профілактика девіантної поведінки підлітків: навч.-метод. посібник до спецкурсу «Психологія девіацій» для студентів спеціальності «Соціальна педагогіка» у двох частинах. – Ч. II. Практична частина. – 2-ге вид., перероб і доповн. – К., 2016. – 193с

3. Менделєвич В. Д. Психологія девіантної поведінки. Навчальний посібник. - СПб.: Мова, 2005. - 445 с.

4. Профілактика посттравматичних стресових розладів: психологічні аспекти. Методичний посібник / Упор. : Д.Д. Романовська, О.В. Ілащук. – Чернівці : Технодрук, 2014. – 133 с.;

5. Рокич М. Методика "Ціннісні орієнтації". Велика енциклопедія психологічних тестів / авт.-упоряд. А.А. Карелін. М: Ексмо, 2009. С. 26-28

Неїжпала Людмила
neizhparals@ukr.net

РЕАЛІЗАЦІЯ ВОЛОНТЕРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ЗДОБУВАЧАМИ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ

Розвиток добродійної діяльності серед здобувачів освіти є невід'ємною частиною системи розвитку волонтерства в Україні, особливо у сфері виховання дітей та молоді. Удосконалення системи шкільного добродійства дозволить активізувати участь молодих громадян у житті суспільства, сформувати у молоді дбайливе ставлення до навколишнього середовища, підвищити рівень згуртованості населення при вирішенні соціальних проблем, які неможливо вирішити за допомогою інших інструментів. Залучення здобувачів загальної середньої освіти до волонтерської діяльності сприятиме формуванню у них небайдужого ставлення до потреб і проблем інших людей, навчатиме ефективної поведінки у різних життєвих ситуаціях і з різними суб'єктами соціальної взаємодії. Така діяльність може бути організована за місцем проживання та навчання дітей і молоді (у територіальній громаді), здійснюватися у соціальному партнерстві (з іншими закладами освіти, державними установами чи соціальними інституціями, неурядовими організаціями), у співпраці батьків і дітей.

Ми погоджуємося з думкою Т. Алексеєнко, яка зазначає, що учнівські соціальні проекти та добродійні акції мають великий потенціал та сприяють формуванню потреби у реалізації добрих справ, допомозі соціально незахищеним категоріям населення, а також наповнюють дозвілля змістовною корисною діяльністю, відволікають від шкідливих звичок, полегшують подолання різних адикцій і залежностей, формують соціальну компетентність та ціннісне ставлення до життя та здоров'я, до сім'ї та батьківщини. В цілому, сприяють позитивній динаміці змін рис характеру і поведінки здобувачів освіти на краще [1].

Організаторам добродчинної діяльності в закладах освіти, зокрема соціальним педагогам, педагогам-організаторам, класним керівникам слід зважати на недостатність соціального і життєвого досвіду й обмежену поінформованість здобувачів освіти щодо соціальної ситуації та проблем у конкретному місті, районі чи селі, їхню неготовність визначати пріоритети у вирішенні проблем, а також об'єктивно оцінювати власні можливості. Дітям потрібно допомагати в організації добродчинної діяльності. З цією метою необхідно, щоб виховний процес у закладі загальної середньої освіти був тісно пов'язаний з реальним життям, а діти отримували необхідну інформацію щодо актуальних проблем за місцем проживання і навчання шляхом долучення до спеціально організованої пошукової роботи та безпосереднього спілкування під час виховних годин чи загальних зборів з представниками органів державної влади, лікарів, правоохоронних органів, центрів соціальних служб, громадських організацій тощо.

Напрями волонтерської діяльності здобувачів освіти можуть бути різної тематичної спрямованості, зокрема: екологічна діяльність – формування навичок практичної допомоги природі; культурологічна діяльність – залучення школярів до вивчення історії і географії рідного краю, традицій, організація творчих фольклорних експедицій; благодійна діяльність – проведення благодійних концертів і показ номерів художньої самодіяльності для тих, хто перебуває в лікарнях, притулках для неповнолітніх тощо; вшанування ветеранів війни, воїнів АТО; допомогу дітям-сиротам і вихованцям притулків, людям похилого віку; підтримку людей похилого віку, з особливими потребами; поповнення фондів шкільних бібліотек сучасними українськими книжками; збір іграшок та книжок для закладів дошкільної освіти, дитячих будинків і центрів соціально-психологічної реабілітації дітей; збір коштів на підтримку дітей-сиріт, які перебувають у дитячих лікарнях; популяризацію ідей волонтерства тощо [1].

Волонтерську роботу в закладі загальної середньої освіти найбільш доцільно організувати шляхом створення кількох волонтерських загонів з числа учнів різних класів, об'єднаних за інтересами та на добровільній основі.

Утворення кількох загонів сприятиме реалізації природної потреби дітей у змаганні та здоровій конкуренції. Волонтерські загони бажано формувати за конкретними напрямками діяльності, наприклад: пошуково-краєзнавчою, культурологічною, екологічною, соціальною [2].

Отже, за різними напрямками і у різних видах волонтерської діяльності, зокрема і в соціальних проектах та добровільних акціях, може бути реалізовано багато оригінальних ідей, цікавих для здобувачів освіти форм діяльності: пошукової, творчої, рекламної, інформаційно-просвітницької, театральної, концертної та інших. Популярними та цікавими для здобувачів освіти є такі форми добровільності: підготовка і проведення ярмарків з метою збирання коштів для придбання дитячих речей, комп'ютерної техніки для осіб з особливими потребами; виступи з художніми виставами і концертними програмами у територіальних центрах соціального обслуговування, перед учасниками бойових дій; написання листів підтримки, виготовлення оберегів, дитячих малюнків; допомога по господарству самотнім; вшанування учасників бойових дій і героїв Небесної сотні; психологічна підтримка осіб з особливими потребами; поповнення фондів бібліотек; збір теплих речей, іграшок і канцтоварів; сприяння у соціальній адаптації дітей-сиріт розробка та реалізація проектів, програм, акцій, покликаних актуалізувати пріоритетні напрямки волонтерської діяльності; організація та проведення волонтерських уроків та екскурсій; проведення профілактичної роботи з дітьми та молоддю з «групи ризику» тощо.

Волонтерська діяльність у закладах освіти є важливим ресурсом для реалізації програм виховання та соціалізації здобувачів загальної середньої освіти, яка допоможе педагогам використовувати нові форми реалізації дитячої ініціативи. Поширення добровільної діяльності у ЗЗСО дасть можливість сформувати позитивне ставлення до волонтерства з юних років, а також розширити лідерський потенціал учнівської молоді. Добровільна діяльність для здобувачів освіти - це можливість для самореалізації, спілкування та соціалізації, а також можливість стати кращим, допомагаючи іншим.

Список використаних джерел

1. Виховання особистості у добродійній діяльності: метод. посіб. / за ред. Т.Ф. Алексеєнко. К, 2015. 191 с.
2. Підготовка волонтерів та їх роль у реалізації соціальних проєктів / за заг. ред. І. Зверєвої, Г. Лактіонової. К.: Наук. світ, 2001. 49 с.

Обухова Ксенія
kobuhova11@gmail.com

СОЦІАЛЬНИЙ СУПРОВІД ДІТЕЙ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНИМИ ПОТРЕБАМИ ПІД ЧАС ІНКЛЮЗИВНОГО НАВЧАННЯ

На сьогодні відбуваються докорінні зміни в законодавстві для забезпечення якісної освіти для дітей з особливими освітніми потребами. Реформування національної системи освіти, що нині відбувається в Україні, актуалізує проблему соціального супроводу дітей з особливими освітніми потребами під час інклюзивного навчання, командної роботи педагогів, батьків та спеціалістів вузької спеціалізації під час інклюзивного навчання, здатних працювати згідно з новими методологічними орієнтирами, окресленими в Концепції Нової Української Школи.

Актуальність інклюзії привертає науковий інтерес завдяки його поліструктурності та мультидисциплінарності.

З часу ратифікації Україною Конвенції ООН про права дитини дедалі більшого визнання та поширення набуває соціальна модель ставлення до людей з особливими потребами, яка більше пов'язана з дотриманням прав людини. Тема інклюзивної освіти набирає все більшої актуальності, оскільки чисельність дітей які потребують корекційної освіти з кожним роком зростає. За статистикою понад 1 млн. дітей в Україні потребують корекції фізичного та (або) психічного розвитку. На початок 2020 року в Україні створено 13782 інклюзивних класів. Так, у 2019/2020 навчальному році 35% від загальної кількості закладів загальної середньої освіти організували інклюзивне навчання.

«Інклюзивна освіта» сьогодні є найбільш вживаним у науковому обігу поняттям в Україні. Ці поняття розглядали такі науковці: М. Андрєєва,

Ю. Богінська, А. Колупаєва, Ю. Найда, М. Сварнік, Н. Софій. Питаннями організацій різних видів підтримки та супроводу дітей з обмеженими можливостями займаються О. Дікова-Фаворська, В. Засенко, І. Іванова, К. Кольченко, Г. Нікуліна, П. Таланчук, Л. Тюпля, Л. Артемова, Н. Левінець, Т. Марчук та інші. Інтеграція та інклюзія у наукових дослідженнях як сутність інклюзивної освіти полягає у поступовому, взаємно перехідному та невід'ємними фазами процесу входження людини з особливими освітніми потребами у соціальне та освітнє середовища.

На міжнародному та державному рівні приймаються нормативно-правові документи, які формулюють фундаментальні ідеї та принципи соціальної інтеграції, де враховують і інклюзивне навчання.

Інклюзивна освіта – це система освітніх послуг, що ґрунтується на принципі забезпечення основного права дітей на освіту та права здобувати її за місцем проживання, що передбачає навчання дитини з особливими освітніми потребами в умовах загальноосвітнього закладу. Розвиток і функціонування окремої, спеціальної системи освіти завжди вважалися проявом турботи про дітей з особливими потребами [2, с.10].

Діти з особливими освітніми потребами — поняття, яке широко охоплює всіх учнів, чийі освітні потреби виходять за межі загальноприйнятої норми. Воно стосується дітей з особливостями психофізичного розвитку, обдарованих дітей та дітей із соціально-вразливих груп (наприклад, вихованців дитячих будинків) [2, с.9].

Інклюзивна освіта передбачає комплексний системний особистісно орієнтований і індивідуалізований стиль навчання. Подолання девіацій поведінки, соціалізація учнів, подолання дефіцитарності розвитку вимагає вивчення і знання не лише структури наявного порушення розвитку, а й рівня соціально-побутової адаптованості і комунікативно-пізнавальної діяльності кожного учня. У процесі навчальних і корекційно-розвивальних занять враховуються перспективи майбутнього розвитку, актуальність засвоєння певної форми соціальної поведінки, індивідуальні уподобання і наміри дітей [3, с. 227].

Соціальний супровід дітей повинен бути націлений на індивідуальний підхід до потреб дитини, заснований на наявному потенціалі психічного, фізичного, соціального розвитку та рівні розвитку моторних, інтелектуальних, творчих умінь. Соціальний супровід ґрунтується на оцінці сильних сторін, інтересів і потреб дитини та забезпеченні комплексного прогресу розвитку дитини: емоційного, моторного, творчого, пізнавального, інтелектуального, комунікативного, соціального, що, у свою чергу, допоможе в успішному формуванні ціннісних установок, що відповідатимуть психічним і фізичним можливостям дитини.

Соціальний супровід дітей з особливими освітніми потребами – це завжди динамічний процес, цілісна діяльність мультидисциплінарної команди, яка передбачає п'ять взаємопов'язаних компонентів:

- систематичний моніторинг медико-психологічного і психолого-педагогічного статусу дитини в динаміці її психічного розвитку;
- створення соціально-психологічних умов для ефективного розвитку дітей у соціумі;
- систематична психологічна допомога дітям із порушеннями в розвитку у вигляді консультування, психокорекції, психологічної підтримки;
- систематична психологічна допомога батькам дітей із проблемами в розвитку;
- організація життєдіяльності дітей з особливими потребами в соціумі з урахуванням їхніх психологічних та фізичних можливостей [1].

Комплексний підхід організації соціального супроводу дитини з особливими освітніми потребами передбачає роботу мультидисциплінарної команди.

Мультидисциплінарна команда інклюзивної освіти — це група фахівців та батьків дитини, об'єднаних спільною метою, виконанням завдань і загальним підходом, для реалізації яких вона підтримує всередині команди взаємну відповідальність [4].

Для обґрунтування теоретичних засад, нормативного підґрунтя, напрямів, ефективних форм та методів соціального супроводу дітей з особливими

освітніми потребами під час інклюзивного навчання нами було проведено дослідження на базі Балаклійського ліцею №1 ім. О.А. Тризни та Балаклійського інклюзивно-ресурсного центру Балаклійської міської ради Харківської області.

За результатами дослідження ми можемо констатувати, що: до мультидисциплінарної команди входять психолог, соціальний педагог, логопед, медичні працівники, асистент вчителя та батьки, діяльність яких регламентується «Примірним положенням про команду психолого-педагогічного супроводу дітей з особливими освітніми потребами в закладах загальної середньої та дошкільної освіти» 2018 року. Опираючись на свої функціональні обов'язки, кожен спеціаліст надає послуги і є незамінним членом мультидисциплінарної команди. Від цього залежить максимальний успіх адаптації та соціального супроводу дитини під час інклюзивного навчання. Невід'ємною частиною успіху роботи команди є тісна співпраця з батьками дитини з особливими освітніми потребами. Під час проведення опитування батьків дітей з особливими освітніми потребами нами було встановлено, що:

- Спеціалісти максимально залучають батьків дитини до розроблення індивідуальної програми розвитку (ІПР).
- При розробленні ІПР максимально прислуховуються до побажань батьків. Найбільш поширеними побажаннями були це: робити акцент на розвиток комунікативних навичок; залучення до активної діяльності під час уроку та різних заходів; максимальна соціалізація у закладі освіти та по за її межами.
- Фахівці дотримуються етичних норм та конфіденційності.
- Мультидисциплінарна команда співпрацює один з одним для ефективного надання соціального супроводу дитині з ООП.
- Батьки постійно отримують зворотній зв'язок від спеціалістів про успіхи та підтримку дитини з ООП.

На основі результатів інтерв'ю мультидисциплінарна команда постійно відслідковує динаміку розвитку дитини під час інклюзивного навчання, в разі

потреби відбувається корегування діяльності фахівців, тому соціальний супровід в закладах освіти та виховання вдома дає максимально позитивний результат в розвитку та соціалізації дитини.

Список використаних джерел

1. Борщевська Л. В. На допомогу батькам, що мають дітей з особовими потребами / Л. В. Борщевська, А. В. Зіброва, І. Б. Іванова. – Київ: Український інститут соціальних досліджень, 1999. – 79 с.

2. Даниленко Л. І. Інклюзивна школа: особливості організації та управління: Навчально-методичний посібник / Л. І. Даниленко. – Київ, 2001. – 128 с.

3. Колупаєва А. А. Інклюзивна освіта: реалії та перспективи: Монографія. / А. А. Колупаєва. – Київ: «Самміт-Книга», 2009. – 272 с. – (Інклюзивна освіта).

4. Миронова С. П. Педагогіка інклюзивної освіти: навчально-методичний посібник / С. П. Миронова. – Кам'янець-Подільський: Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, 2016. – 164 с.

Огороднік Анастасія
ogonastasya@gmail.com

БАТЬКІВСЬКИЙ ВПЛИВ НА ВИХОВАННЯ ТА СОЦІАЛІЗАЦІЮ ДИТИНИ

Роль батьківства змінюється з часом. Сотні років тому батько був важливішим від матері у вихованні дітей, потім він став годувальником, а сьогодні величезний обсяг досліджень описує загальну відсутність участі батьків у житті своїх дітей.

Помилкове припущення, яке часто роблять люди, полягає в тому, що одружені батьки завжди присутні, тоді як розлучені батьки (або неодружені батьки) завжди відсутні. Це припущення ґрунтується на хибній ідеї про те, що батько бере участь лише тоді, коли він присутній у домі, і що коли чоловік не живе зі своєю дитиною, батько стає незацікавленим у її вихованні.

Багато людей можуть повірити деяким поширеним міфам про батьків: батьки не бажають брати участь у вихованні дітей, не мають зайвої можливості; татусі шкідливі, якщо вони задіяні у процес виховання; немає ніякого ефекту, якщо батько бере участь в житті дитини, мати з усім впорається сама;

проблеми, які можуть виникати у спілкуванні з батьком можуть бути значно гіршими для дитини, ніж його відсутність.

Насправді, роль і батька, і матері є важливою, і не лише як засіб годування, купання та піклування. Їх значення виходить за рамки задоволення потреб сім'ї у фізичному та безпечному плані.

Дослідження показали, що діти, які виростають без послідовного залучення батька у процес виховання, скоюють більше злочинів, частіше стають батьками-підлітками і частіше залишаються без роботи, ніж діти, які зростають разом з обома своїми біологічними батьками. Це не залежить від раси батьків, освітнього рівня, чи були вони одружені під час народження дітей, чи батьки одружуються повторно. Діти, які виростають без участі батька, також мають гірші показники у навчанні, частіше вживають наркотичні речовини та мають інші соціальні проблеми [3].

Питання про батьківство обговорюється у багатьох книгах і статтях, але насамперед, воно стосується фінансових проблем. Діти, що виховуються лише матір'ю вважаються гіршими, тому що вони можуть не мати такого ж рівня грошових ресурсів, який може дати їм краще життя. Більшість початкових досліджень зосереджувалися на регулярності спілкування з батьком та сплаті аліментів. Фінансова допомога батьків є, безперечно, життєво важливим ресурсом для дітей у всіх формах сімей. Однак, якщо діти дійсно хочуть "отримувати прибуток", батьки також повинні бути доступними та безпосередньо брати участь у житті своїх дітей.

Необхідно переоцінити значення батьків і визнати, що їхня цінність у житті їхніх дітей дорівнює цінності матерів. Незалежно від того, наскільки виразний зв'язок мати-дитина, діти, близькі татусям, щасливіші, більш задоволені та менш тривожні, мають менше проблем із самооцінкою під час статевого дозрівання.

Встановлено, що батьки мають велике значення для благополуччя дітей, але робота з захисту дітей, як правило, зосереджена на матерях. В Україні одиноких батьків, за деякими даними, близько 15 тисяч: це всього 1% від загальної кількості неповних сімей. На Заході ця цифра становить 15-20% [2].

Але якщо статус матері-одиначки законодавчо захищений, то батькам доводиться за нього боротися.

Соціальна робота з батьком повинна починатися із зібрання інформації про нього. Коли біологічні татусі спільно живуть з матір'ю та дитиною, досягти цього досить просто, але соціальні працівники повинні пам'ятати про важливість ідентифікації батьків, коли вони не живуть з дитиною, визначення нових партнерів-чоловіків у домогосподарстві. Для цього потрібна додаткова, але важлива робота професіоналів, зокрема: роз'яснення матерям щодо важливості спілкування з батьком та залучення його до процесу виховання, а також гарантування, що вона не буде піддана ризику; розмова окремо з батьком, а не збір інформації виключно через матір; організація окремих домашніх відвідувань, якщо це необхідно, щоб пояснити необхідність залучення батька до виховання, до прийняття рішень.

Батьки безпосередньо впливають на добробут своїх дітей. Це важливо для професіоналів, які працюють з батьками, особливо у важких, емоційно наповнених ситуаціях. Соціальні працівники повинні знати про підступну природу владних та гендерних відносин та про те, як це впливає на їхню практику, на дітей та вразливих жінок [1].

Соціальні працівники повинні бути готові працювати з чоловіками та підтримувати їх у відповідальному батьківстві, допомагаючи їм у набутті виховних навичок або підтримуючи їх у вирішенні залежностей, хвороб чи запобігаючи ситуаціям у сім'ї, пов'язаним з насильством.

Серед форм соціальної роботи з батьками доцільно виокремити індивідуальне, сімейне консультування, психолого-педагогічну корекцію, тренінги, сімейну терапію, ресоціалізацію та реабілітацію батька, соціальну профілактику тощо.

Отже, батько – це набагато більше, ніж просто "другий дорослий" вдома. Залучені батьки приносять своїм дітям неодмінну користь, яку не може повноцінно принести інша людина. З цієї причини важливо, щоб соціальні працівники, усвідомлюючи важливість повноцінного батьківства,

використовували на практиці ефективні стратегії залучення татусів до виховання дітей та догляду за ними.

Список використаних джерел

1. Brown, L; Callahan, M; Strega, S; Walmsley, C and Dominelli, L (2009). 'Manufacturing ghost fathers: the paradox of father presence and absence in child welfare' *Child and Family Social Work*, Volume 14, p. 25-34

2. Ewart-Boyle, S; Manktelow, R and McColgan, M (2015). 'Social work and the shadow father: lessons for engaging fathers' *Child and Family Social Work*, Volume 20, p. 470-479.

3. Osborn, M (2014). 'Working with fathers to safeguard children' *Child Abuse and Neglect*, Volume 38, p. 993-1001.

Олійник Антоніна
busitonid@gmail.com

СОЦІАЛЬНИЙ ТУРИЗМ: МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД І СТАН В УКРАЇНІ

У сучасній Україні розвиток соціального туризму міг би стати дієвим соціально-економічним важелем, адже залучення мільйонів українців до туристських подорожей відкрило б широкі можливості не лише для оздоровлення, підвищення стандартів охорони здоров'я і рівня життя в країні, переорієнтації населення на його здоровий спосіб, але і для пізнання, просвіти, культурного зростання засобами туризму. Це сприяло би і розбудові туристичного сектору економіки, створенню нових робочих місць, зростанню інвестиційної привабливості регіонів, вирішенню соціальних проблем, тобто дозволило б у цілому підвищити показники соціально-економічного добробуту населення України.

Міжнародною спільнотою туризм визнано «діяльністю, необхідною для життя націй, через його прямий вплив на соціально-культурний, освітній та економічний сектори національних суспільств та їхні міжнародні відносини. Його розвиток пов'язаний із соціально-економічним розвитком націй і можливий лише в тому випадку, якщо людина матиме доступ до творчого відпочинку та відпусток і користуватиметься свободою подорожей у рамках вільного часу та дозвілля, що має глибоко людський характер» [1].

Туризм є однією із найбільш динамічних галузей у світовому господарстві, що робить стратегічно важливою участь України у міжнародних проектах і програмах співробітництва за цим напрямом. Але це вимагає від нашої держави розбудови туристичної галузі до відповідного рівня і визначення дієвих механізмів взаємовигідного партнерства, зокрема в соціальному туризмі.

За визначенням Міжнародного бюро соціального туризму (Bureau International du Tourisme Social, BITS), даним в Манільській декларації зі світового туризму, «соціальний туризм – це мета, яку суспільство має переслідувати в інтересах тих громадян, які мають найменші привілеї у здійсненні свого права на відпочинок» [1]. Соціальним є сектор туристичного відпочинку, який частково або повністю здійснюється за рахунок коштів роботодавців, державних позабюджетних фондів, державного бюджету або інших джерел фінансування, які виділяються з метою створення умов для подорожей та відпочинку окремим соціальним групам. Оскільки соціальний туризм частково або повністю субсидіюється з цих джерел, він робить подорожі доступними для тих категорії людей, рівень доходів яких є невисоким, а це дозволяє і туризм зробити більш масовим.

Міжнародний соціально-туристичний досвід демонструє, по-перше, тенденцію до урізноманітнення форм фінансової підтримки – використання субсидій, позик з низькою відсотковою ставкою, податкових пільг тощо; по-друге – активну підтримку з боку різних організацій, установ та інституцій, як-от добродійних і пенсійних фондів, профспілок, громадських об'єднань тощо. У європейських країнах і в Північній Америці соціальний туризм, з одного боку, фінансується благодійними організаціями, а з іншого – частково і самими туроператорами, які зацікавлені запроваджувати гнучку систему знижок, враховуючи інтереси і потреби різних категорій людей з невисоким рівнем доходів, а також сезонні коливання попиту. За рахунок невисокої вартості зростає доступність відпочинку і оздоровлення і водночас значно підвищується попит, що приносить дохід туристським фірмам. Така гнучка система дозволяє туристським підприємствам, наприклад, реалізовувати зі знижкою путівки, які своєчасно не знайшли покупця за повну ціну. Наприклад, «Мексика отримала

приблизно такі ж надходження від туризму в червні 2021 року, що й у 2019 р., а у липні на 2% більше, ніж у 2019 році» [2]. Навіть таке невелике поживлення, яке відбулося в міжнародному туризмі у цей короткий період, дозволило їй отримати такі показові результати.

Манільська декларація зі світового туризму [1] визначає право на відпочинок, відпустку, свободу подорожей та туризму як природне і невід'ємне право кожної людини. З огляду на це, реальна соціальна доступність туризму за сучасних соціально-економічних умов є проблемою в Україні, значна частина населення якої не має можливості подорожувати чи оплатити свій відпочинок не тільки за кордоном, але і в межах рідної країни. В Україні соціальний туризм поки що не отримав належної державної підтримки. Відсутність нормативно-правової бази і неврегульованість відносин у цій соціальній сфері гальмує розвиток даного сектору туризму і перешкоджає отриманню усіх переваг від нього. Немає нормальної інфраструктури, яка б могла забезпечити функціонування системи соціального туризму на всіх рівнях. Частковими є спроби розвивати соціально-туристичний сектор на муніципальному та регіональному рівнях. Місцева влада йде шляхом розробки та впровадження цільових проєктів і програм, але вони зорієнтовані лише на окремі категорії громадян через відсутність належного фінансування.

Для України, на перший погляд, видається актуальним орієнтир переважно на внутрішніх туристів, які планують оздоровлення і відновлення працездатності усередині своєї країни. Проте потрібно визнати, що розбудова сектору соціального туризму в Україні вимагає вивчення і впровадження міжнародного досвіду, а також соціального співробітництва і партнерства. Міжнародний соціальний туризм зорієнтований нині на багатоканальну діяльність, яка враховує гнучкість цінової політики перевізників, туроператорів, турагентств; субсидування державними та недержавними фондами (благодійні, релігійні, допомога меценатів тощо); надання окремим категоріям населення не тільки пільг на придбання різних видів туристичного обслуговування та на транспортні послуги, але й істотних знижок на розміщення в готелях, на послуги у закладах харчування тощо.

Для прикладу можна простежити функціонування налагодженої по всьому світу мережи молодіжних хостелів (дешевих готелів, організованих на кшталт студентських гуртожитків), яка дає молоді віком до 25 років можливість отримати суттєві знижки під час розміщення, харчування, пересування.

Список використаних джерел

1. Manila Declaration on World Tourism. URL: <https://tourlib.net/zakon/manila-declaration.pdf>
2. Vaccines and reopen borders driving tourism's recovery. UNWTO Report. URL: <https://www.unwto.org/taxonomy/term/347>

Онищук Богдана
bankahbonk08@gmail.com

КОРПУС МИРУ (PEACE CORPS) В УКРАЇНІ: ТЕОРІЯ ТА ПРАКТИКА

Корпус Миру (з англ. Peace Corps) виник у 1960 році, коли сенатор Джон Кеннеді закликав студентів Мічиганського університету служити своїй державі та допомагати зміцненню миру у всьому світі, проживаючи і працюючи серед громадян інших країн. Закон про Корпус Миру (Peace Corps Act, Public Law 87-293) був ухвалений Конгресом США 22 вересня 1961 [1].

Корпус Миру – це урядове агентство США, метою якого, у широкому значенні, є утвердження миру і дружби між народами світу. Слід зазначити, що Корпус миру виконує наступні завдання: по-перше, покращення та розвиток функціонування громад в маленьких містах та селищах; по-друге, спільна робота над проблемами громади; по-третє, підвищення компетентності людей про можливість побудови розвиненої інфраструктури міста чи селища, як результат свідомості, активності та відповідальності всіх членів громади; по-четверте, робота з молоддю; по-п'яте, покращення рівня соціальних навичок серед молоді; по-шосте, залучення молоді до цікавих проєктів, націлених на удосконалення громади, соціуму школи, коледжу; по-сьоме, створення сприятливого середовища для розвитку особистості; по-восьме, підвищення рівня знання англійської мови у школах та коледжах тощо. Таким чином, Корпус миру, надає можливість налагодити роботу або вирішити поставлені завдання за допомогою залучення американського волонтера [2].

В Україні Корпус Миру США було започатковано у 1992 році, коли відбулося підписання двосторонньої угоди між українським президентом Леонідом Кравчуком та американським – Джорджем Бушем. Однією з важливих умов для волонтерів «Корпусу Миру», являється проживання в Україні протягом двох років. Поряд з цим американські волонтери працюють пліч-о-пліч з українськими колегами та реалізують проєкти, ідеї, які стануть корисними для розвитку громади, молоді, міста [3].

Слід зазначити, що Корпусу Миру США в Україні має три фундаментальних цілі:

1) вирішення наявних проблем, шляхом надання компетентних спеціалістів, які допомагають знайти нове та креативне подолання існуючих труднощів українським колегам;

2) налагодження кращого розуміння українців американцями;

3) налагодження кращого розуміння американців українцями [3].

Отже, бачимо, що основні цілі Корпусу Миру США в Україні полягають у нормалізації українсько-американських відносин та обміні досвідом, культурою, традиціями.

Корпус Миру США в Україні має три стрижневих проєкти:

1) викладання англійської мови в школах, коледжах та в інших навчальних закладах з метою підвищення рівня знань з англійської мови через оригінальні та захоплюючі підходи, які розвивають та формують ґрунтовні комунікативні навички;

2) розвиток молоді за допомогою організації роботи в школах, коледжах, центрах молоді, центрах надання соціальної допомоги та молодіжних організаціях; волонтери розвивають лідерські якості та залучають молодь до громадських проєктів; вони вчать молодь тому, що не потрібно чекати на зміни, а потрібно бути тими хто диктує і реалізує зміни;

3) розвиток громад, який передбачає співпрацю волонтерів з місцевими організаціями самоврядування з метою спільної роботи над грантовими пропозиціями для проєктів, що направлені на розвиток громад.[3]. Таким чином, стрижневі проєкти націлені на покращення функціонування громади та

формування активної молоді, яка обізнана, як в локальних, так і в глобальних проблемах суспільства.

Нам поталанило побачити роботу волонтерів на практиці на власні очі в одному із маленьких міст України, а саме в місті Дубно Рівненської області. У цьому місті волонтери були залучені в різні проєкти. Вони сумлінно розвивали навички молоді, що існують в сучасному світі (такі як: медіаграмотність, громадянська свідомість, написання резюме) та підвищували професіоналізм своїх колег.

Все це відбувалося за допомогою організованих волонтерами (із залученням українських колег та молоді) тренінгах, клубах дозвілля, літніх таборів та навіть на шкільних уроках англійської мови. Вони ділилися досвідом роботи з молоддю, викладанням англійської мови, написанням та створенням грантових пропозицій, можливостями створення проєктів, які стануть корисним рушієм розвитку громади. Все це відбувалося не лише в теорії, а й на практиці.

Отже, волонтери Корпусу Миру реалізували заплановані ідеї та залучили всіх охочих до процесу створення корисного та нового для громади та молоді. Наприклад, відбулося оновлення парку лавочками, обладнання смітниками та креативним дизайном, організація молодіжного простору у власноруч відремонтованому приміщенні, проведення екскурсій краєзнавчим музеєм англійською мовою, проведення англійськомовних тематичних міні-таборів із залученням волонтерів Корпусу Миру з інших містечок. Вони своїм прикладом показали, що завжди є можливість досягнення мети за умови достатнього бажання та зусиль.

Таким чином, можна зробити висновки, що Корпус Миру – це не тільки налагодження комунікації між українцями та американцями і навпаки, але й спільна командна робота над вирішенням існуючих проблем, досягнення поставлених цілей, виховання свідомої, розвиненої та активної молоді, удосконалення підходів до роботи українських колег, а також створення успішної та компетентної громади.

Список використаних джерел

1. Peace Corps. History. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://www.peacecorps.gov/about/history/>

2. Peace Corps in Ukraine. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://www.peacecorps.gov/ukraine/>

3. Посольство США в Україні. Корпус Миру США в Україні. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://ua.usembassy.gov/uk/embassy-uk/kyiv-uk/sections-offices-uk/peace-corps-uk/>.

Орел Антон
anton.orel@gmail.com

ІННОВАЦІЙНІ СОЦІАЛЬНІ ПРОЕКТИ У КОНТЕКСТІ SMART-CITY (ПРИКЛАД КИТАЮ)

2021-й рік запам'ятається усім, хто цікавиться цифровими технологіями й особливо такою специфічною темою, як конфіденційність (від лат. *Confidentia* – довіра) - необхідність запобігання розголошенню, витоку будь-якої інформації. Конфіденційність особистих даних - це стан, в якому особисті дані (наприклад, коди доступу до особистих рахунків, інформація по кредитних картках, відомості про особисте життя і зміст розмов, переписок) – усе це повинно залишатися у приватному недоторканому просторі. Проте саме в наш час у великих містах, у контексті smart-city нарощуються інноваційні масштабні соціальні проекти, що мають дуже неоднозначний характер.

Відеоспостереження

У світі найбільш стрімко розвиває технології спостереження за людьми Китай. Влада вже отримала визнання за те, що допомагає виявити зниклих людей та багато в чому полегшує повсякденне соціальне життя. Китайці можуть за допомогою сканування особи здійснювати платежі, робити покупки або входити в будівлі. Однак, є й негативні моменти: люди майже постійно перебувають під наглядом, часто навіть не знаючи про це. Це дає можливість поліції та уряду виявляти порушників закону - від пішоходів, що перебігають дорогу в недозволеному місці, до справжніх злочинців, проте – здійснювати пильний нагляд за кожним (!) громадянином. Чи є користь від такого вторгнення в приватне життя? За даними CB Insights, китайські представники приватного сектору і державні організації протягом року надали понад 520 заявок на патенти систем відеоспостереження і технології розпізнавання осіб у

мегаполісах. Для порівняння: в Америці було подано лише 98 заявок. Вочевидь Китай стає лідером в розробці та створенні штучного інтелекту. Також це об'єднує державну політику просування та розвитку даної галузі за участю таких інтернет-гігантів, як Tencent, Alibaba та інших великих стартапів і технологічних компаній. Зазначимо, що у Китаї, де населення більше 1 млрд людей, існує найбільша база даних фотографій для документів у світі. «Також однією природною перевагою Китаю є те, що у нього найбільша кількість інтернет-користувачів», більшість яких використовують смартфони, стверджує Ангус Мьюрхед з Credit Suisse [1]. Наскільки продуктивно глобальна система стеження справляється зі своїми обов'язками, переконався репортер ВВС Джон Судворт. Після того як фотографію кореспондента додали в базу, він відправився на прогулянку в мегаполіс з населенням понад 4 мільйони осіб. Для того, щоб знайти і затримати Д. Судворта, правоохоронцям знадобилося не більше 7 хвилин [2].

- *Соціальний рейтинг благонадійності*

Перманентно йдуть розмови щодо соціального рейтингу благонадійності громадян. Скорш за все, цей рейтинг буде оцінювати громадянина за факторами його соціальної благонадійності, вчинків та висловлювань у мережі та в реальному житті. У Китаї від такої системи залежить багато чого: від безкоштовного фітнесу та швидкої черги до лікаря і аж до підвищення на роботі. Якщо людина неблагонадійна, їй буде заборонено полетіти на літаку, або поїхати у швидкісному поїзді, йому не дадуть кредит, його можуть звільнити з роботи, обмежити пересування.

- *Цифрові гроші і скасування готівки*

Усе поступово наближається до того, щоб встановити повний контроль за грошима простих громадян. Проти готівки ведеться активна анти-пропаганда. Готівкові гроші представляють як інструмент зла, за допомогою якого фінансується тероризм, здійснюється наркобізнес, проплачуються хабарі чиновникам, тощо. Паралельно йде агітація на користь безготівкових грошей: операції дуже прості, їх можна проводити на відстані, виключається можливість пограбувань. Тема вийшла в топ у 2020-му році у зв'язку з

коронавірусом. Нерідко в ЗМІ з'являлися фейкові матеріали про те, що одним із каналів поширення вірусу є готівкові гроші, що треба відмовлятися від готівки і переходити на дистанційні методи платежів з використанням безготівкових грошей на банківських рахунках. Вже на сьогодні Китайський Центробанк силовим порядком впровадив цифровий юань у декількох провінціях. Силовим - тому що зарплата бюджетникам та соціальна допомога виплачуються суто цифровими грошима. Щоб отримати зарплату, потрібно встановити на смартфон спеціальний додаток цифрового гаманця.

Отже, ми показали індивідуальні та суспільні загрози деяких цифрових соціальних проєктів, здатних заповнити увесь світ. Можна додати, що свого висвітлення чекають й такі проєкти, як тотальна біометрія, тотальна вакцинація, тотальна цензура та інші тематики, більш детальний розбір яких потягне не на одну наукову роботу чи навіть дисертацію.

Список використаних джерел

1. Angus Muirhead, Senior Portfolio Manager <https://www.credit-suisse.com/microsites/conferences/aic/en/media-hub/videos/angus-muirhead.html>
2. Кореспондент Би-Би-Си в Пекине <https://www.bbc.com/russian/news-56593220>.

*Піхорович Василь
fanja.new@gmail.com*

ХУДОЖНЯ ЛІТЕРАТУРА ТА СОЦІАЛЬНА ПЕДАГОГІКА

Корній Іванович Чуковський у своїх спогадах про сучасників приводить епізод суперечки з Антоном Семеновичем Макаренком з приводу книжки «Від двох до п'яти»: «Нікому не раджу думати, що тут педагогіка. Я не педагог, я письменник», - гарячкував Корній Іванович. «Дурниця! — обурювався Макаренко. По-перше, кожен письменник завжди педагог, а по-друге, вся ваша книга — хочете ви цього чи не хочете — присвячена вихованню дітей. Будь ласка, не прикидайтеся стороннім спостерігачем. У вас вся педагогіка чомусь прихована, у підтексті, ви ніби соромитеся, що ви педагог, — говорив він докірливим голосом і наполягав, щоб, викладаючи свої спостереження над

психікою малих дітей, я виводив з цих спостережень педагогічні «треба» і «не можна»[3, 365].

З того, що всякий письменник завжди педагог, звичайно, не витікає, що кожен педагог має бути письменником, але якщо цю, кинуту мимохідь (хоча насправді виплекану Макаренком впродовж всього свого педагогічного життя як його підсумок, резюме) думку розвинути, то стане ясно, що далеко не кожен письменник є хорошим педагогом. Хороший письменник є хорошим педагогом, а поганий письменник буде поганим педагогом, оскільки він буде вчити поганому. Звідси стає зрозуміло, що поганий педагог не тільки не мусить бути письменником, а й навпаки, було б дуже погано, якщо б він був хорошим письменником, бо тоді він би впливав на значно більшу кількість людей, і, відповідно, жертв його поганої педагогіки було б значно більше. А от хороший педагог мусить старатися бути водночас і хорошим письменником. Не просто для популяризації свого педагогічного досвіду, як, наприклад, вийшло із самим А.С. Макаренком, а в першу чергу, для того щоб бути хорошим педагогом. Адже хороший педагог – це в першу чергу соціальний педагог, а не просто «предметник». Це стає зрозуміло, якщо взяти будь-яке визначення соціальної педагогіки. Наприклад, візьмемо просто з Вікіпедії, де стверджується, що соціальна педагогіка – це «галузь педагогіки, що вивчає закономірності соціально-культурної адаптації людини, групи, суспільства з метою гармонізації, гуманізації їх взаємовідносин на внутрішньо-, між- та надособовому рівні». Після цього автори Вікіпедії ще раз для чогось пишуть, що «соціальна педагогіка є галуззю педагогіки», але скільки б вони не повторювали, що це тільки галузь, насправді очевидно, що це визначення стосується всієї педагогіки зразу. Звичайно, так буде тільки тоді, коли ми маємо справу зі справжньою педагогікою, а не просто з її імітацією, і зі справжніми педагогами, а не з «педагогами-відбувайлами», які в педагогіку попали тільки тому, що більше ні для якої справи вони не годилися.

Відповідно, і «предметник», якщо він хороший педагог – він теж є саме соціальним педагогом. І задача в нього така ж, як у соціального педагога за фахом (і як у будь-якого хорошого письменника) – впливати на якомога більшу

кількість людей – впливати так, щоб надихати їх на досягнення своїх мрій. А надихнути педагог може тільки хорошим знанням свого предмета і вмінням викликати захоплення цим предметом у своїх учнів.

В.О. Босенко у книзі «Виховати вихователя пише, що педагог мусить вміти «захопити самим предметом, що вивчається, його логікою, яку викладач повинен знати досконало і вміти піднести і розкрити слухачам так, щоб наука буквально вражала їх цією самою внутрішньою логікою і її розгортанням, приковувала до себе увагу слухачів, захоплювала їх цілком, збуджувала інтерес, викликала нетерпіння продовжити розкриття таємниць науки» [1].

Тобто предметник має вміти вибудувати свою роботу так, щоб від захоплення своїм «вузьким» предметом вести учня чи студента до виникнення у нього жадоби до відкриття інших «таємниць науки».

Але найкращий знавець свого предмета не зможе захопити своїм предметом, якщо він сам не буде «жити» цим предметом прямо перед учнями чи студентами. Як актор, котрий, згідно думки К.С. Станіславського, має жити життям свого героя на сцені. А.С. Макаренко, зі свого боку, був упевнений, що педагогів треба спеціально вчити акторській майстерності, вважаючи її одним із елементів майстерності педагогічної, без досконалого оволодіння якою, на його думку, «не може бути хорошого вихователя» [2, 236]. До речі, дуже багато сучасних дослідників, особливо ті, хто пише про педагогічну майстерність, посилаються одночасно на А.С. Макаренка і К.С. Станіславського.

Виходить, що соціальних педагогів чи соціальних працівників (вряд чи варто доводити, що кожний соціальний працівник мусить бути соціальним педагогом) треба готувати так, щоб вони могли бути і письменниками, і акторами, і режисерами?

Ні, я б не спішив давати однозначну ствердну відповідь на це питання. Усе залежить від того, яких саме соціальних працівників ми хочемо готувати і, відповідно, якими саме соціальними працівниками хочуть стати ті, кого готують. Якщо хорошими, то відповідь буде ствердною, тільки список «професій», якими має володіти такий соціальний працівник, треба буде суттєво розширити. А якщо нам не важливо, які саме соціальні працівники

будуть виходити із стін навчального закладу, то тоді можна обмежитися і пануючим нині традиційним підходом все вужчої і вужчої їх спеціалізації.

І, наостанок, ще одне зауваження. Найменш розумне, але у то же час, на жаль, чи найбільш ймовірне, що могли б зробити ті організатори педагогічної освіти, яким би викладені тут думки сподобалися, це ввести спеціальні курси, у яких би розповідалося про те, що кожен педагог має бути і соціальним педагогом, і письменником, і актором, і режисером і взагалі – всебічно розвиненою особистістю. Таким способом була дискредитована уже не одна хороша ідея. Насправді мова йде зовсім про протилежне – про те, що всі дисципліни, які викладаються педагогам, соціальним педагогам, соціальним працівникам, мало того, все університетське життя в цілому має бути організоване таким чином, щоб воно вчило як студентів, так і викладачів письменницькій чи акторській майстерності, щоб воно перетворювало їх у вправних режисерів, які б не розгубилися в найскладніших ситуаціях, коли після навчання попадуть у реальний світ, який, як казав Шекспір, є театр, а люди в ньому актори.

Уже процитований вище В.О. Босенко вважає, що письменницькій майстерності (саме письменницькій майстерності, а не споживанню літератури) треба вчити ще у школі. Притому абсолютно кожного учня. До речі, якщо б так робили, тоді і фахівців із соціальної педагогіки і соціальної роботи потрібно було б набагато менше, а то і зовсім не потрібно було б, оскільки кожна освічена людина була б готовим соціальним педагогом і соціальним працівником, тому до фахівців справа не доходила б, або доходила значно рідше, як зараз.

Список використаних джерел

1. Босенко В.А. Воспитать воспитателя. Киев, 2004. URL: http://propaganda-journal.net/bibl/bosenko_Vospitat_vospitatelya.html
2. Макаренко А.С. Некоторые выводы из педагогического опыта // Соч. в 7 т. Т.5. - М.: Изд. АПН РСФСР, 1957.
3. Чуковский К.И. Соч. в 15 т. Т. 5: Современники; Приложение / Сост., комментарии Е. Чуковской. – 2-е изд. Электронное, испр. М.: Агентство ФТМ, Лтд, 2012, 480 с.

СИСТЕМА ПЕНСІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ У ЯПОНІЇ: УРОКИ ДЛЯ УКРАЇНИ

Добробут населення вимірюються забезпеченістю найслабшої ланки суспільства. Якщо занедбати однією ланкою, посипиться весь ланцюжок. Якщо ми не піклуємося про працевдатних, то ми вбиваємо мотивацію і віру у майбутнє працевдатного населення, адже ніхто не застрахований від того щоб стати наступною слабкою ланкою. Втративши віру в свою державу народ почне шукати альтернативи, мігрувати у пошуках «кращої долі» і тим самим ставити під загрозу суверенітет держави. Щоб запобігти розвитку такого сценарію держава повинна забезпечити гідне існування для вразливих категорій населення, поліпшити систему соціального забезпечення для цього необхідно вивчати досвід розвинених країн світу.

Пропонуємо розглянути соціальну політику Японії, а саме, систему пенсійного забезпечення для того, щоб перейняти позитивний досвід та уникнути помилок. Чому саме досвід Японії? Це одна з успішних країн, котрі пізніше за західні країни пішла шляхом демократичного розвитку і пізніше за інші країни почала соціальні реформи, а це означає що вона є гарним прикладом пізнього старту для України.

Основним напрямом соціальної політики Японії є створення гідного рівня життя для осіб похилого віку. Причина є очевидною, старіння нації є проблемою вже впродовж десятиліть. Понад 29% населення країни висхідного сонця віком старше 65-ти років [1]. Проте тривалість життя японців висока, а витрати на охорону здоров'я на душу населення низькі порівняно з іншими промислово розвиненими країнами. Соціальне забезпечення відіграє важливу роль у підтримці громадян [2].

Систему пенсійного забезпечення було запроваджено наприкінці ХІХ століття і вона спочатку охоплювала військовослужбовців та військових моряків. Поступово перелік категорій населення, яким держава сплачувала пенсію розширився. Наприклад, пенсії для працівників приватного сектору

розпочали виплачувати з 1942 року. А з 1961 року введено пенсію для самозайнятих, рибалок/фермерів, безробітних, домогосподарок тощо.

На сьогоднішній день в Японії існують такі види пенсій:

1. Основна (національна) – залежить від віку виходу на пенсію (чим пізніше, тим більша пенсія). Вона обов'язкова для всіх жителів Японії.
2. Професійна (пенсійне страхування працівників) – залежить від кількості виплат в пенсійний фонд і вони повинні становити не менше 5% (також в фонд сплачує роботодавець).
3. Необов'язкові виплати – залежать від середньої заробітної платні та відпрацьованих років.
4. Існують також персональні пенсії, якими керують такі організації, як приватні страхові корпорації та траст-банки, але вони не підпадають під категорію системи соціального забезпечення.

Перший і другий види пенсій керуються урядом і, таким чином, є державними.

На сьогоднішній день японська пенсійна система є багаторівневою, що складається з державного та приватного пенсійного забезпечення.

Досвід Японії у питанні пенсійних виплат є актуальним для України, котра також проходить через процес старіння нації (близько 17% людей віком 65 років і старше [3]).

Список використаних джерел

1. Monthly Report URL: <http://www.stat.go.jp/english/data/jinsui/tsuki/index.html>
2. Ukraine - Population ages 65 years and above as a share of total population URL: <https://knoema.com/atlas/Ukraine/Population-aged-65-years-and-above?origin=knoema.ru>
3. Social Security in Japan (2014 edition) Published by National Institute of Population and Social Security Research (IPSS) URL: <http://www.ipss.go.jp/index-e.asp>

ДУАЛЬНА ОСВІТА: РЕАЛІЗАЦІЯ ТА ПЕРСПЕКТИВИ В ПІДГОТОВЦІ СОЦІАЛЬНИХ ПРАЦІВНИКІВ

Слід зазначити, що дуальна освіта виникла в ХХ столітті в Німеччині. Розподіл навчання складався з 70 відсотків практики та 30 відсотків теорії. Пізніше концепцію дуальної освіти почали використовувати в Канаді, Європі, Китаї тощо.

Однією з держав, яка зацікавилась даним підходом стала Україна. Саме в 2015-2017 році в Україні були перші спроби впровадження дуальної форми освіти.

В Законі України «Про освіту» (2017 року) прописано трактування поняття та можливості впровадження дуальної освіти в Україні. Отже, дуальна форма здобуття освіти – це спосіб здобуття освіти, що передбачає поєднання навчання осіб у закладах освіти (в інших суб'єктів освітньої діяльності) з навчанням на робочих місцях, підприємствах, в установах та організаціях для набуття певної кваліфікації, як правило, на основі договору [1].

Таким чином, був проведений експеримент на базі вищого професійного училища в місті Києві, Львові, Запоріжжі.

Так, наприклад, в результаті експерименту були отримані перші результати, що дали позитивний відгук з приводу впровадження деяких рис дуального навчання. По-перше, підвищення якості професійної підготовки 12-17 відсотків, по-друге, збільшення працевлаштованих спеціалістів майже 100 відсотків, по-третє, підвищення додатково залучених коштів, по-четверте, вигідна та плідна співпраця з роботодавцями, по-п'яте, зменшення витрат на забезпечення студентів практичним навчанням, яке в ході експерименту здійснювалося на підприємствах.

Не варто залишати поза увагою й те, що у 2019 році набуло чинності Положення про дуальну форму здобуття професійної (професійно-технічної) освіти. У частині 1. Загальні положення зазначено, що дуальна форма здобуття професійної освіти (далі – дуальна форма здобуття освіти) – спосіб здобуття професійної освіти, що передбачає поєднання навчання осіб (далі – здобувачі

освіти) у закладах освіти з навчанням на робочих місцях на підприємствах, в установах та організаціях (далі – суб'єкти господарювання) для набуття відповідної кваліфікації на основі договору про здобуття професійної освіти за дуальною формою. А також завданням дуальної форми здобуття освіти є забезпечення відповідності якості професійної освіти вимогам ринку праці з урахуванням поточних і перспективних потреб суб'єктів господарювання усіх організаційно-правових форм і форм власності, а також розвитку державно-приватного партнерства у сфері професійної освіти [2].

Базуючись на основних принципах дуальної освіти, слід зазначити, що її впровадження для закладів вищої освіти (ЗВО), дає можливість підвищення якості освітніх послуг шляхом налагодження ефективної співпраці ЗВО з ринком праці. Отже, створення відповідних умов для здійснення конкурентоспроможності на ринку праці та підвищення фахового рівня вищої освіти в Україні. Реалізувати впровадження дуальної освіти необхідно по всіх містах України, враховуючи наявний досвід та досвід Європейських країн.

Слід зауважити, що в ході останніх подій в Україні та в світі важливою сферою застосування дуальної освіти стає спеціальність «Соціальна робота», а саме майбутні соціальні працівники. Соціальна робота, являється міждисциплінарною наукою, яка поєднує в собі елементи соціології, психології, педагогіки тощо. Її міждисциплінарність є унікальною, що дозволяє творити та розробляти освітні програми, які набудуть своєї актуальності в будь-якій державі. Але необхідно звернути увагу на те, що різні територіальні одиниці мають свої особливі потреби та проблеми. Саме тому, розробка, використання інформаційних освітніх ресурсів повинна задовольнити та забезпечити підготовку якісних соціальних працівників з урахуванням проблем кожного регіону. Таким чином, повинна бути доступною інформація про можливості дуальної форми здобуття вищої освіти для майбутніх соціальних працівників.

Крім того, дуальна освіта допоможе збільшити практичну складову підготовки майбутніх спеціалістів в сфері соціальної роботи. Необхідне залучення стейкхолдерів з боку потенційних роботодавців, збільшення практичної складової в рамках соціальних служб або волонтерської діяльності є

важливою умовою підвищення актуальності та ефективності якості освітнього процесу.

Реалізація та впровадження дуального навчання можливе наступним чином: по-перше, проведення науково-практичних конференцій, тренінгів, круглих столів з роботодавцями; по-друге, формування Soft Skills для здобувачів вищої освіти у вигляді практичних виїзних занять на базі соціальних служб; по-третє, проведення контролю та оцінювання набутих практичних компетентностей здобувачами вищої освіти; по-четверте, підтримка та супровід комунікації між здобувачами вищої освіти та роботодавцями; по-четверте, встановлення зав'язків з міжнародними роботодавцями; по-п'яте, участь у волонтерській діяльності та міжнародних проєктах.

Таким чином, слід зазначити, що дуальна освіта є важливим кроком для підготовки майбутніх соціальних працівників. Вона дозволить розширити не тільки теоретичну, а й практичну базу навчання під час здобуття вищої освіти у ЗВО.

Список використаних джерел

1. Закон України Про освіту. Стаття 9.Форми здобуття освіти. П.10. Електронний ресурс : URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>

2. Положення про дуальну форму здобуття професійної (професійно-технічної) освіти. Електронний ресурс: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0193-20#Text>

Препотенська Марина

МІЖНАРОДНІ СОЦІАЛЬНІ ПІТЧИНГИ У КОНТЕКСТІ МІГРАНТСЬКИХ РУХІВ

Наша епоха світової глобалізації та інтенсифікації мігрантських рухів викликає потребу в інноваційних соціальних проєктах, які, з одного боку, допоможуть мігрантам соціокультурно адаптуватися у новому для них середовищі, а з іншого – сприяють збереженню власної національної ідентичності та при цьому здатні певним чином впливати на соціальні процеси, що відбуваються на першій батьківщині. Сьогодні, у часи нарощування ІКТ, набуває розголосу метод пітчінгу – ефективної презентації кейсів соціальних

проектів і програм. Він включає яскраву візуалізацію, красномовний спіч лідера проекту, доступний виклад проектної місії у поєднанні офлайн та онлайн-режимів, PowerPoint з відеоформатом на кшталт трибуни TED. Зазначимо, що традиційно інструментарій пітчінгу використовується як продюсерська пропозиція, лаконічний трейлер для залучення інвесторів і стейкхолдерів у справі реалізації та монетизації проекту. Проте пітчінг стає вельми запитуваним форматом й у сфері соціальної роботи, оскільки для репрезентації та реалізації соціальних активностей необхідні колаборація зацікавлених сторін і матеріальні ресурси. Розглянемо, як подібні методи спрацьовують у діяльності українських громад за межами держави та у взаємодії з вітчизняними державними та громадськими інституціями.

Чому загалом проблема ефективних соціальних проектів у контексті мігрантських рухів актуальна? Відповіддю на питання буде статистика: 20 млн. українців мешкають за кордоном, і потоки емігрантів нарощуються, при тому більшість діаспор прагнуть активної соціальної співпраці із батьківщиною. Протягом українських Майданів та АТО закордонне українство розгорнуло активну волонтерську допомогу, яка продовжується досі, хоча й у більш малому обсязі. Але окрім волонтерських програм з'являється усе більше інноваційних соціальних стартапів.

Одним з провідних організаторів соціальної взаємодії закордонного та вітчизняного українства виступає «Львівська політехніка» з її МІОК (Міжнародний інститут освіти, культури та зв'язків з діаспорою). Серед нещодавніх соціальних пітчінгів – «35 есеїв Аскольда Лозинського», онлайн-перформенси про діяльність знакових постатей емігрантів минулої і сучасної доби. Привертає увагу масштабний візійний проект «DIASPORIANA», що ставить за мету збереження інтелектуального надбання української еміграції [4]. Вочевидь соціальна робота у даному ключі долає її стереотипне тлумачення як суто допомагаючої діяльності через юридичні, фінансові, матеріальні опції. Адже життєвий успіх не менш залежить від інтелекту, рівня освіти, акультурації, самореалізації особистості мігранта, здатності зберігати українську ідентичність та набувати додаткову – у новій країні проживання.

Тож актуальними пітчінгами стають просвітницькі відеоролики, мультимедійні виставки, круглі онлайн-столи, віртуальні флеш-моби, екологічні, мистецькі, інклюзивні, освітні проекти в емігрантському середовищі, експліковані у взаємодію із громадським вітчизняним активом. Окремо відзначимо ефективну компанію «Портал «Український освітній всесвіт» (карта і форум українських суботніх дитячих шкіл) для діаспор, яка обпирається на ресурс краудфанінгу, має оффлайн та мобільну версію [5].

Варто усвідомити також, що представники українських діаспор здатні бути найефективнішими лобістами інтересів нашої держави на Заході. Потужними силами у цьому сенсі виступають Світовий Конгрес Українців, Європейський Конгрес Українців, Світовий Конгрес Українських Молодіжних Організацій та Українська всесвітня координаційна рада (УВКР), що консолідує для взаємодії 800 українських громадських вітчизняних та закордонних організацій. З боку нашої держави співпрацю координують МЗС, Державний комітет України у справах національностей та міграції, Національна комісія з питань закордонних українців при Кабінеті Міністрів України, низка законодавчих актів, серед яких досить важливим є Закон України «Про правовий статус закордонного українця» [2].

Проте для практики соціальної роботи серед мігрантів вкрай необхідні живі, динамічні проекти «знизу», які починаються зазвичай з розголосу ідей і потребують пітчінгового формату для того, щоб ефективно спілкуватися із цільовою аудиторією. Великої уваги заслуговує координація дій діаспор у кризові періоди історії, зокрема, під час пандемії та локдаунів. У цьому сенсі неабияке значення отримує Програма глобальної діаспори Європейського Союзу (EUDiF), яка намітила провідні цілі соціальної сучасної соціальної роботи серед мігрантів: підтримка ідентичності, формування мережі професіоналів, подолання шокового ефекту від критичних подій, багаторесурсна мобілізація, здатність маневрувати, взаємодія з асоціаціями рідних міст тощо [3]. Подібні програмні документи в ідеалі заохочують емігрантські спільноти до дієвих гуманітарних ініціатив.

Додамо також факт поширення event-маркетингу у нинішніх умовах як основу індустрії місцевих та міжнародних соціокультурних заходів через діджитал-рішення, що уможливають широку онлайн-комунікацію мігрантів та земляків з батьківщини у сферах культури, науки, суспільного та приватного життя. ZOOM-конференції, бріфінги, онлайн-фестивали та конкурси, концертні програми, соціально значущі дискусії, віртуальні шоу, дистанційна освіта, навчання і блогерство стають усе більш звичними формами сучасної міжнародної комунікації. Усі ці процеси потребують професійного, чесного медійного відображення; тож доречним у цьому контексті став посібник для міжнародних журналістів щодо правомірного висвітлення питань міграції [1].

Отже, процеси міграції українців є невід'ємною частиною загальносвітового розвитку епохи глобалізації, віртуалізації, цифровізації життя. Гостру актуальність в наш час набувають соціальні проекти, які допомагають мігрантам адаптуватися в чужій країні та підтримувати зв'язки із першою своєю батьківщиною, а на рівні суспільних значень – набувати поліідентичність, лобіювати інтереси України за кордоном, успішно здійснювати адаптацію, соціалізацію, акультурацію в новому для себе соціумі та при цьому консолідувати спільноти діаспор. Початковим етапом різноманітних соціальних проектів з урахуванням викликів пандемії та нарощування онлайн-форматів виступає формат пітчінгу – ефективна репрезентація соціальних ініціатив, проектів та програм задля ефективної співпраці української діаспор та української громади у власній державі.

Список використаних джерел

1. Висвітлення питань міграції
https://www.icmpd.org/file/download/52785/file/MOMENTA%2520Manual_UA_WEB%2520%2528v.3%2529.pdf
2. Закон України про правовий статус закордонних українців
http://mincult.kmu.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=244950952&cat_id=244950582
3. Залучення діаспори у кризові періоди
https://diasporafordevelopment.eu/wp-content/uploads/2021/08/Diaspora-Case-Study-Crisis_Short-Version_UA-v.2.pdf
4. Презентація проекту «DIASPORIANA»
<https://miok.lviv.ua/?p=16196>

5. Український освітній всевіт <https://www.ukrinform.ua/rubric-diaspora/2909732-kraudfandingu-kampaniu-proektu-portal-ukrainskij-osvitnij-vsesvit-dla-diaspori-prodovzili.html>

Пуцько Крістіна
roza666lil666bo666peep@gmail.com

СОЦІАЛЬНА РОБОТА У СПОЛУЧЕНИХ ШТАТАХ АМЕРИКИ: ІСТОРИЯ ТА СЬОГОДЕННЯ

Соціальна робота – багатогранне та складне явище. В кожній країні вона має власну історію становлення, яка пов'язана із особливостями суспільного розвитку у певний проміжок часу.

Дослідники вважають, що історія становлення соціальної роботи у Сполучених Штатах Америки розпочинається із середини XVII століття, коли у 1624 році колонія Вірджинія встановлює закони, які забезпечують утримання громадою інвалідів з числа солдат та моряків, а також Плімутська колонія перша, яка у «Новому світі» приймає закон про бідних [1].

Впродовж XIX століття соціальна робота, найчастіше, була благодійною діяльністю із допомоги бідним, дітям, мігрантам та психічно хворим людям. Співчуття та захист – ось головні функції, які виконувала система соціальної роботи. Добровольці-волонтери із церковних, приватних об'єднань або фондів власним прикладом намагалися допомагати нужденним.

На початку XX століття Саймон Паттен вводить поняття «соціальні працівники» та полемізує із Мері Річмонд стосовно їх місії – це соціальний захист або надання індивідуальних послуг [1]. Але у 1915 році Абрахам Флекснер, знаний у Сполучених Штатах авторитет у галузі професійної освіти, під час виступу на Національній конференції благодійних та виправних закладів наголошує, що соціальну роботу все ще неможна вважати окремою професією, їй не вистачає технічних навичок, спеціальних знань і її специфіка не визначена [2].

Події Першої світової війни призвели до зростання рівня професіоналізму державних установ та відомств та включенню до числа клієнтів соціальної служби представників заможних верств населення.

У суспільстві після Великої депресії 30-х років ХХ століття відбулася зміна суспільного відношення до бідності, її стали розглядати не як наслідок особистих невдач людини, а як результат економічних обставин. Соціальна політика переходить під патронат держави, а не тільки приватних благодійних фондів та організацій. Ф. Рузвельт розпочинає політику «Нового курсу», започатковує цілу низку урядових програм, що значно розширило перелік послуг, які могли надавати соціальні робітники. У 1935 році було прийнято закон про соціальне забезпечення. Все це сприяло підвищенню статусу соціального працівника.

Після Другої світової війни у системі соціальної роботи у Сполучених Штатах з'являється нова галузь – робота з військовослужбовцями. У 50-ті роки ХХ століття було створено Національну асоціацію соціальних працівників. Не зважаючи на значні досягнення, все ж таки, Сполучені Штати відставали за рівнем соціального забезпечення населення від інших розвинених країн. Президент Джонсон оголошує «війну бідності» і її інструментом стає Закон Про економічні можливості, відповідно до якого було започатковано такі програми як Корпус робочих місць, Молодіжний корпус по сусідству, Суспільна діяльність, Юридичні послуги, Прийомні бабусі та дідусі, Управління економічними можливостями та ін.

У 70-ті роки відбулася децентралізація, управління програмами боротьби із бідністю було передано на місця, стала популярною концепція федерального розподілу доходів. Скорочення державного фінансування системи соціального захисту, розповсюдження ВІЛ/СНІДу, поширення домашнього насилля, зростання числа безпритульних створило певні труднощі для соціальних працівників, які були змушені зосередити увагу на розвитку управлінських навичок та активізувати пропагандистську діяльність.

Наприкінці 90-х років на законодавчому рівні було змінено програми надання фінансової допомоги нужденним: відповідальність за розроблення та впровадження програм соціального забезпечення передано на рівень штатів, замість Програми допомоги сім'ям із дітьми-утриманцями (AFDC), яка діяла із

1935 року було запроваджено Програму тимчасової допомоги нужденним сім'ям (TANF) [3].

Змінюється роль та значення соціального працівника у системі надання соціальної допомоги нужденним. У 2016 році у Сполучених штатах працювало більш ніж 680 000 соціальних працівників: біля 320 000 спеціалізуються на допомозі дітям та сім'ям, а також працюють у школі; у сфері психічного та ментального здоров'я працюють близько 290 000 соціальних працівників. За прогнозами аналітиків до 2026 року очікується зростання кількості робочих місць у сфері соціального захисту на 16 % [4].

Сьогодні соціальний працівник виконує різні завдання – консультування (здійснення основного і особливого впливу на особистість), збір інформації (оцінка та аналіз стану людини), соціальна діагностика та багато іншого. Не зважаючи на соціальні, політичні та інші зміни, головним завданням соціального працівника залишається допомога людям.

Список використаних джерел:

1. Development of Social Work and Social Welfare in America (USA) URL: <https://article1000.com/development-social-work-social-welfare-america-usa/>
2. Nili Tannenbaum and Michael Reisch From Charitable Volunteers to Architects of Social Welfare: A Brief History of Social Work URL: <https://ssw.umich.edu/about/history/brief-history-of-social-work>
3. Aid to Families with Dependent Children URL: https://en.wikipedia.org/wiki/Aid_to_Families_with_Dependent_Children
4. Elka Torpey Careers in social work: Outlook, pay, and more URL: <https://www.bls.gov/careeroutlook/2018/article/social-workers.htm>

Расквасова Олеся
rasiklesik@gmail.com

TUMI: ШЛЯХ ДО ШКОЛИ - УСПІШНИЙ ДОСВІД УКРАЇНИ У МІЖНАРОДНОМУ ГРАНТОВОМУ ПРОЄКТІ ЗІ СТАЛОЇ МОБІЛЬНОСТІ

Україна – сучасна держава, громадяни якої не звикли миритися з диктаторською владою, і саме тому в 2014 році під час Революції гідності виступили за посилення демократії. З тих часів почалося впровадження ряду

реформ децентралізації та міського самоврядування, в зв'язку з чим міста все частіше почали прагнути переймати досвід «інтегрованого міського розвитку».

Інтегрований міський розвиток – план проєктів та дій, які здійснюються громадянами у співпраці з бізнесом та владою з метою покращення умов та розвитку окремих районів і міст в цілому. Інтегрований міський розвиток має на меті децентралізацію міського самоврядування, орієнтовану на європейський досвід та стандарти [1, с. 2]. Йому властиві партиципативний, довгостроковий, соціально-інклюзивний характер. Базою є міжнародні цінності і цілі сталого розвитку. Одним із пунктів інтегрованого міського розвитку є планування сталої міської мобільності [2, с. 5-6].

Слід зазначити, що план сталої міської мобільності – це новий формат планування транспортних зв'язків в місті, запропонований Європейською комісією в 2009 році. Він має на меті урівноважити можливість та зручність користування різними видами транспорту, а також забезпечити доступне пересування для пішоходів, регулярно проводячи моніторинг та аналіз поточної ситуації. На відміну від традиційного транспортного планування стала міська мобільність в центр ставить людей та їхні потреби: пересування повинне бути доступним та якісним для всіх груп громадян, тобто має забезпечувати соціальну рівність. Саме тому планування проводиться не лише силами експертів, а й залученням усіх зацікавлених сторін. При виконанні плану сталої мобільності застосовуються нові технології, проте одним із головних завдань є збереження та покращення екології [3, с. 5-7].

Так, наприклад, 2018 року Житомир розробив «Концепцію інтегрованого розвитку міста 2030». Отже, відповідно першим в Україні затвердив «План сталої міської мобільності». У зв'язку з цим Житомир, в травні 2019 року, став одним із переможців світу в грантовому проєкті з покращення сталої шкільної мобільності – TUMI: шлях до школи.

Слід звернути увагу, що метою проєкту було покращення умов пересування учнів по дорозі до школи. Основні завдання проєкту: по-перше, обладнання та реконструкція тротуарів; по-друге, облаштування безпечних переходів та встановлення велосипедних зупинок критого типу.

Проект просувався за чітким планом: відбір шкіл-учасниць; формування шкільних комітетів з мобільності та їх навчання; розробка планів та розробка проектно-кошторисної документації; проведення інформаційно-освітніх заходів; реалізація інфраструктурних рішень. Сума гранту складала 150 тисяч євро. З місцевого бюджету було виділено 299,85 тисяч гривень на проектно-кошторисну документацію.

У конкурсному відборі взяли участь 22 школи, тобто понад 28 тисяч учнів стали учасниками дослідження шкільної мобільності Житомирської ОТГ. Серед усіх заявок на участь було обрано чотири учасники: Вересівська ЗОШ, ЗОШ №8, ЖЕЛ №24, ЗОШ №36 [4]. Таким чином, завдяки проекту було покращено пересування до школи 3536 учням. Навчання (Табір мобільності) представників шкіл-учасниць проходило на базі офісу GIZ в Житомирі, під час якого вони прослухали лекції від представників влади та просто активних громадян з усієї України. Лекційна тематика торкалась питань сталої мобільності та досвіду в містах. Також було проведено практичну частину, на якій учасники попередньо визначили найпроблемніші ділянки поблизу своїх шкіл та провели перші пішохідні аудити.

Пройшовши так званий курс підготовки, школи учасниці провели ґрунтовні дослідження. Дослідження полягали в визначенні найбільш популярних шляхів до шкіл серед учнів та відтворенні досвіду в пішохідних аудитах на цих шляхах. Віднайшовши критичні точки, школи учасниці оформили презентації, які згодом представили на загал, де журі визначило, для якої з 4 шкіл буде реалізовано основний інфраструктурний проект (відповідно буде надано найбільше фінансування).

Згодом почалась розробка плану дій для кожної школи. За результатами проекту було встановлено 10 велопарковок на територіях шкіл учасниць (згодом облаштовано перше велоСТО в Житомирі), а також вирішено найбільші проблеми інфраструктури шкіл.

Вперше в Житомирі було встановлено табло-радар вимірювання швидкості. Окрім цього, в рамках проекту проведено тренінги під назвою «Велошкола». Під час занять у Велошколі 10 спеціалістів розповіли про

правила та надали поради, щодо їзди на велосипедах, а під кінець очолили колону дітей і дорослих під час спільного велоїзду. На останній зустрічі щодо проекту школам також подарували велосипеди, для проведення уроків фізичного виховання. З нового навчального року школи отримали обладнання у вигляді комплектів ігор для проведення уроків з правил дорожнього руху, а також молодші школярі усіх чотирьох шкіл одержали комплекти, які зробили їхнє пересування до шкіл більш безпечним: брелоки-світловідбивачі та жилети зі світловідбивачами.

З отриманого досвіду даного проекту можна зробити висновки, що міжнародна співпраця веде до впровадження в Україні (або ж в окремих містах) новітніх технологій, які мають ефект доміно: в разі успішності нововведень інші міста (або ж це саме місто) підхоплюють ідею, що веде до її масового впровадження, а отже і створення ринку попиту та пропозиції. Окрім того, даний проект також несе важливу освітню роль: починати змінювати ментальність та культуру суспільства варто зі шкіл, тому демонстрація правильних інфраструктурних рішень, проведення уроків з правил дорожнього руху, уроків велоїзди, тощо є рушійною силою, яка веде до змін в цілому поколінні. Таким чином, стала мобільність являє собою не лише зміну дорожнього покриття, нанесення розмітки, або перекладання плитки на тротуарах, а й залучення громадян до покращення власного життя. Проект TUMI: шлях до школи вдало це демонструє.

Список використаних джерел

1. Сильне місцеве самоврядування. Сильна Україна. Січень 2016, Картка проекту (робочий переклад). – 8 с.
2. Проект «Концепція інтегрованого розвитку Житомира до 2030 року» (коротка версія) – Житомир: ФОП О. В. Журавський, 2019. – 32 с.
3. План сталої міської мобільності м. Житомир(проект). Документ ЖМР. Лютий 2019 – 159 с.
4. Про «TUMI: шлях до школи». URL: <https://tumi.agency.zt.ua/>.

НАСИЛЬСТВО В СІМ'Ї ЯК СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНА ПРОБЛЕМА

В Україні існує міф, що насильство в сім'ях відбувається тільки у неблагополучних родинах. Але якщо заглянути у статистику можемо побачити, що це зовсім не так. В кожній четвертій сім'ї спостерігається насильство, незалежно від економічного становища та соціальної групи. Поширення проявів різних видів насильства не лише руйнують моральні цінності, гармонію та злагоду в сім'ї, а й є передумовою злочинності в суспільстві.

Міністр соціальної політики Юлія Соколовська, навела статистичні дані: кожна 5 жінка в Україні стикалася з тією чи іншою формою насильства, страждають від цього і чоловіки. Втім, 90% постраждалих від насильства – саме жінки та діти. Протягом 2019 року зафіксовано понад 130 тис звернень громадян з приводу домашнього насильства, що на 15 % більше у порівнянні з аналогічним періодом минулого року, з них 88 % - від жінок, 10 % - від чоловіків. Від дітей надійшло 1055 звернень [2].

Насильство в сім'ї може виникати за різних причин і їх дуже багато, але самі розповсюджені причини це низький рівень життя, безробіття, раннє батьківство, батьківське страждання від насильства в дитинстві. Поширення проявів насильства в сім'ї не лише руйнують гармонію і злагоду в родині та спричиняють сімейне неблагополуччя, а й виступають однією з передумов злочинності в суспільстві загалом. В Україні проблема насильства довго не обговорювалася. Переважно жертви терплять насильство через страх. Коли чоловік постійно піднімає на жінку руку, змушує її мовчати, погрожуючи розправою, вона неодмінно буде його боятись.

Насильство також може бути не тільки фізичне, а й психологічне, його майже неможливо зафіксувати, тому, що люди самі не розуміють, що певне ставлення до себе може розцінюватись як психологічне кривдження. Психологічне насильство часто спричиняє депресії, нервові розлади, загострення хронічних захворювань, і навіть призводить до самогубства. Психологічне насильство в сім'ї супроводжує всі інші види насильства.

Економічне насильство – умисне позбавлення житла, їжі, одягу, іншого майна, примушування до праці, заборону навчатися та інші правопорушення економічного характеру.

В українській сім'ї притаманне коли і чоловік і жінка є і жертвами і кривдниками. Чоловіки більше завдають фізичного насилля, а жінки психологічного. Справді, чоловіки звикли досягати свого силою, а жінки – тиском (дії, що можуть вилитися у форми шантажу, маніпуляцій). З боку жінок можна говорити про навішування чоловікам ролі, – це наголос на чоловічих недоліках, помилках, нездатності щось зрозуміти. Здавалося б, це здійснюється жінками з метою стимулювання виправлення ситуації, проте найчастіше результати є прямо протилежними – чоловіча самооцінка є дуже чутливою до критики і мужчині дати волю образі та агресії набагато легше, ніж працювати над собою [1, с. 246].

Домашнє насильство – це насамперед гендерна проблема, що базується на особливостях українського менталітету. Це бере свій початок в патріархальних установках та стереотипах, прищеплених нам з дитинства. Саме тому варто було б приділити набагато більшу увагу питанням виховання молоді саме в плані того, на яких засадах будувати сім'ю, якими мають бути стосунки та взаємні обов'язки в сімейному колі, адже соціальна ситуація в Україні така, що не кожен має досвід моделей взаємовідносин у сім'ї [1, с. 246].

Отже, найстрашніше не саме існування насильства, а те, що є люди, які не сприймають це як щось, що виходить за рамки. Насильство, яке розпочинається в родині стає основою всіх проблем суспільства в цілому, так як всі проблеми в суспільстві виносяться з родини. Домашнє насильство – це є різновид злочину, який не повинен впливати на здорові взаємовідносини між дорослими та дітьми. Насильство потребує вирішення проблеми не лише в рамках сім'ї, а й на державному рівні. Адже від здорового виховання дітей, фізичного та духовного здоров'я залежить розвиток держави та суспільства. Тепер найстрашніше не саме існування насильства, а те, що є люди, які не сприймають це як щось, що виходить за рамки. Деякі не менш болючі питання залишаються «в тіні», бо люди, яких вони безпосередньо торкаються, вважають

їх своїм особистим болем і намагаються вирішити їх самостійно або ж просто змиритися із наявною ситуацією. Як ми можемо помітити, витоки гендерних стереотипів та нерівностей були встановлені культурними та релігійними чинниками, а також правовою системою у різних країнах. І як наслідок, насильство в сім'ї сприймалось як щось нормальне, а в окремих випадках було зафіксовано у законодавчих формах. Це негативне явище, яке несе шкоду суспільству не тільки з матеріальної, а й з моральної сторони. Насильство порушує права людини, які держава має відстоювати та захищати.

Список використаних джерел

1. Проблема домашнього насильства в Україні: на чий стороні соціум? : інформ.-метод. посібник / Автор-упоряд. Возняк. Я. 2009.
2. МІНІСТЕРСТВО СОЦІАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ [Електронний ресурс]: <https://www.msp.gov.ua/news/18311.html>
3. Захист дитини від насильства та жорстокого поводження: сучасні виклики: матеріали міжнар. науково-практ. конф.2021, 3 черв .Київ, Україна.

Рибка Ольга
Ainol12@ukr.net

ДІАГНОСТИКА СФОРМОВАНOSTІ КРЕАТИВНИХ ЗДІБНОСТЕЙ УЧНІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ

Розвиток креативних здібностей учнів початкових класів є соціальною необхідністю в умовах сьогодення. Дослідники (Л. Виготський, Дж. Гілфорд, П. Горностай, Е. Торренс, Я. Пономарьов) виокремлюють наступні характеристики креативності: емоціональне переживання радості від зробленого, досягнутого, почуття впевненості у своїх силах; здатність вирішувати проблеми шляхом аналізу та синтезу інформації; спрямованість на нове; здатність продукувати нові ідеї; нетрадиційно мислити; шукати рішення в нестандартній ситуації; швидко розв'язувати проблемні ситуації; сприйнятливості до нових ідей; високий рівень знань, умінь аналізувати явища, порівнювати їх; стійкий інтерес до певної роботи тощо [1; 2].

Слід зауважити, що для того, щоб сприяти розвитку креативних здібностей в учнів початкових класів потрібно: спиратись на ті нахили дитини, які у неї виявились; максимально використовувати інтерес дитини до

креативної діяльності; для досягнення значних успіхів необхідна ґрунтовна мотивація діяльності; орієнтувати дитину на суспільну значущість діяльності; обережно направляти процес розвитку креативних здібностей; організовувати та направляти розвиток креативних здібностей як вид діяльності.

Для виявлення рівня сформованості креативних здібностей учнів початкових класів в процесі підготовки до констатувального етапу експериментального дослідження за темою кваліфікаційної роботи «Використання творчих завдань для розвитку креативних здібностей учнів початкових класів в освітньому процесі» нами було визначено такі критерії, показники і підібрано методики. *Мотиваційно-особистісний* критерій характеризується наступними показниками: загальна спрямованість учнів на творчість і творчу самореалізацію, самовдосконалення, розкриття своїх можливостей у творчій діяльності; сформованість внутрішньої мотивації творчої діяльності; прагнення до створення нового, пошуку і розв'язання проблем нестандартним способом; сформованість пізнавальної потреби, допитливості як прагнення до нового та незвичайного; прагнення до надситуативної творчої активності, виходу за межі виконання конкретного завдання. Для дослідження цього критерію виділено наступні діагностичні методики: методика Дж. Гілфорда, методика «Маленький казкар», бесіда з дітьми для визначення сформованості загальних креативних здібностей. Для *когнітивно-операційного* критерію характерними є показники: сформованість інтелектуально-логічних умінь; сформованість інтелектуально-евристичних умінь; сформованість якостей дивергентного (креативного) мислення (швидкість, гнучкість, оригінальність, точність, критичність). Серед методик, які дозволяють визначити показники когнітивно-операційного, визначено: методика «Анаграми» (Модифікація тесту Г. Айзенка), методика «Доповнення слів» (Модифікація тесту Г. Айзенка), «Логічні задачі» (О. Зак). *Особистісно-диспозиційний* критерій складають наступні показники: готовність до саморегуляції творчої діяльності, що виявляється в здатності самостійно організовувати, контролювати власні дії і нести відповідальність за їх результати; позитивна самооцінка, впевненість у собі, переконаність у

можливості досягнення успіху в творчій діяльності; розвиненість комунікативно-творчих рис; наполегливість у реалізації творчих задумів, здатність долати перешкоди на шляху до мети; незалежність, схильність довіряти собі і протистояти зовнішньому тиску, гальмувати захисні механізми, що блокують прояв творчої активності. Для дослідження критерію виділено наступні діагностичні методики: методика визначення рівня сформованості загальних креативних здібностей особистості «Тест - опитувальник» Г. Девіса, картки Камілли Крюгер, методика «12 тварин» Б. Пашнева.

Комплексне врахування вказаних критеріїв і показників дає змогу визначити три рівні сформованості креативних здібностей школярів: низький, середній і високий. Охарактеризуємо кожен з них. *Низький* рівень. Учні, які перебувають на цьому рівні, виявляють загальну спрямованість на репродуктивну, наслідувальну діяльність, відчують потребу в чітких інструкціях щодо розв'язання тієї чи іншої проблеми; вимагають чітко визначених вчителем завдань, вказівок і стимулів; дотримуються шаблонних способів мислення і діяльності; однозначно сприймають усі речі, схильні до так званого чорно-білого мислення, не помічають відтінків і суперечностей у міркуваннях; не люблять працювати самостійно. *Середній* рівень. Учні з цим рівнем характеризуються загальним позитивним, зацікавленим ставленням до творчості, але потребують зовнішньої підтримки і допомоги з боку вчителя чи більш творчих і самостійних ровесників у постановці та розв'язанні творчих завдань. *Високий* рівень. Учні характеризуються загальною спрямованістю на творчість і реалізацію своїх можливостей у творчій діяльності, у структурі мотивації їх творчої активності домінують внутрішні мотиви - пізнавальний інтерес, допитливість, прагнення до створення нового, пошуку і розв'язання проблем нестандартним способом, потреба в над ситуативній творчій активності.

Отже, дослідження креативних здібностей потребує чіткого планування, визначення критеріїв та показників і відповідних діагностичних методик.

Список використаних джерел

1. Горностаєв П. П. Креативність і гармонійність особистості (психотерапевтичний аспект). *Науковий часопис НПУ ім. М. П. Драгоманова*.

Психологічні науки: зб. наук. праць. Серія № 12. Київ : НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2005. № 9 (33). С. 3–7.

2. Павленко В.В. Розвиток креативності молодших школярів: [монографія] / за ред. проф. О.Є. Антонової. Житомир, 2017. 158 с.

Рубанець Олександра
rubanets@gmail.com

НАУКОВІ ДОСЛІДЖЕННЯ У СФЕРІ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ

Підвищення ефективності соціальної роботи як інструменту соціального управління й розвитку системи соціального захисту населення актуалізує зростання значення наукових досліджень у сфері соціальної роботи. Соціальну роботу по старинці інколи вважають лише сферою застосування наукових знань і технологій. Необхідність проведення наукових досліджень у сфері соціальної роботи зумовлена насамперед тим, що суспільні трансформації та нові ризики, які постійно виникають, створюють нові виклики й загрози, котрі можуть викликати дисгармонізацію у сфері соціальних відносин і сприяти зростанню соціальної напруги.

Особливості сучасного суспільного розвитку, зокрема їх нелінійність, непередбачуваність, поява негативних змін і наслідків, які створюють необхідність розвитку системи соціального захисту населення, сприяють формуванню нових предметних і проблемних областей, які розширюють сферу дії соціальної роботи, зумовлюють необхідність дослідження цих змін, вироблення нового знання, розробки нових технологій і методик. Наукові дослідження у сфері соціальної роботи не тільки сприяють постійному моніторингу певних суспільних проблем, накопиченню даних і їх аналізу. Йдеться також про необхідність артикуляції для суспільства нових проблем, які відкривають суспільству появу нових проблемних областей, що вимагають наукових досліджень і формування соціального супроводу.

Наукові дослідження у сфері соціальної роботи сприяють залученню нового міжнародного досвіду, інновацій і технологій, формуванню нового бачення, пошуку й відкриттю нових підходів для вирішення назрілих проблем у сфері соціальної роботи. Ознайомлення з результатами наукових досліджень,

які проводяться в інших країнах, сприяє формуванню нових стандартів у соціальній роботі, які відповідають інтеграційним прагненням України та формують її стратегії суспільного розвитку. Впровадження нових світових стандартів, які сприяють гуманізації сфери соціальних відносин, є теоретичним і практичним внеском наукових досліджень у сфері соціальної роботи, у покращення якості соціальних умов життя різних груп населення. Залучення світових зразків у сферу соціальної роботи стає практичним процесом трансформації соціальної роботи. Це сприяє також утвердженню нових поглядів, цінностей і стандартів, сприяє формуванню нових механізмів цивілізаційного та глобалізаційного розвитку.

Участь у міжнародних наукових проектах піднімає авторитет наукових досліджень у сфері соціальної роботи. Міжнародні наукові проекти відкривають Україну світу, дають можливість сприяти формуванню її соціальних механізмів як механізмів розвитку міжнародної спільноти. Різні форми академічної мобільності, залучення українських науковців до теоретичного та практичного досвіду різних інституцій інших країн, особливо тих, у яких сфера соціальної роботи є налагодженим інструментом соціальної взаємодії, а також тих, що зарекомендували себе як країни, які досягли певних успіхів у соціальній роботі з різними групами населення, сприяє розширенню світоглядних, інституційних і концептуальних меж соціальної роботи в Україні.

Наукова робота у сфері соціальної роботи є важливим інструментом дослідження соціальної системи України. В сучасних умовах суспільних трансформацій, швидких змін у політичній та правничій системі наукова робота у сфері соціальної роботи сприяє стабілізації українського суспільства, формуванню соціальних механізмів задоволення потреб різних груп населення, усуває загрози загострення соціальних відносин і створює необхідні передумови для розв'язання соціальних конфліктів. Наукова робота, створюючи систему наукових досліджень, збору та обробки інформації, сприяє актуалізації назрілих і нагальних проблем, які суспільству потрібно вирішувати.

Наукові дослідження у сфері соціальної роботи не тільки сприяють становленню сучасного стану соціальної сфери, актуалізації існуючих проблем, а й виконують важливу проєктивну функцію, моделюючи способи їх вирішення. Реалізуючи цю функцію, наукові дослідження у вигляді розробки рекомендацій, методик і технологій соціальної роботи сприяють модернізаціям у цій сфері та введення в неї міжнародних стандартів, сприяють формуванню гуманітарного складника розвитку українського суспільства.

Руденко Тамара
tamararud@ukr.net

КОНСУЛЬТУВАННЯ В СОЦІАЛЬНІЙ РОБОТІ ЯК ЕФЕКТИВНИЙ ЗАСІБ НАДАННЯ ПСИХОЛОГІЧНОЇ ДОПОМОГИ РІЗНИМ КАТЕГОРІЯМ КЛІЄНТІВ

Практика консультування включає надання психологічної допомоги різним категоріям клієнтів. Це комплекс заходів, спрямованих на створення необхідних умов для формування соціальної компетентності клієнтів, які опинилися у складних життєвих обставинах та допомога в їх вирішенні. Визначають різні види консультування: інформаційно-мотиваційне, яке орієнтоване на надання отримувачам консультативної послуги необхідної інформації та допомоги у формуванні позитивної мотивації, що дозволяє зняти емоційну блокаду та розробити заходи, які сприяли б клієнту самостійно долати труднощі та стресові ситуації.

Розрізняють індивідуальне, групове та сімейне консультування. Воно може бути контактним та дистанційним. Згідно державного стандарту програма консультування складається з аналізу життєвої ситуації клієнта, дослідження даної проблеми та подій, які призвели до її виникнення та визначення шляхів її вирішення, а також умов, які б поліпшили ситуацію, постановку послідовних задач, виконання яких сприятиме зазначеній меті. Індивідуальне консультування є персональною допомогою клієнту, воно дозволяє мобілізувати потенціал та ресурси клієнта для подолання складних життєвих ситуацій та попередити їх виникнення; групове включає двох або більшу

кількість осіб, що мають схожі проблеми та очікують на прийняття рішень щодо їх розв'язання. Клієнт безпосередньо спілкуючись з консультантом відкриває для себе нові можливості у вирішенні психологічних проблем та отримує необхідні рекомендації для подолання життєвих труднощів.

Консультації визначають за характером цільової групи або проблеми. Психологічна допомога, яка надається сприяє оптимізації психоемоційного стану особи, сім'ї; забезпеченню позитивного психологічного ставлення клієнта до самого себе та поліпшенню стосунків з іншими людьми. Для забезпечення ефективності психологічного консультування необхідна правильна організація бесід, дотримання етичних принципів консультування, неоцінне відношення до клієнта та анонімність.

Кризове консультування застосовується при таких кризових станах як суїцидальний намір, стрес, втрата тощо. Воно здійснюється за телефоном, інколи, за місцем проживання. Щодо заходів психологічного розвантаження часто проводиться навчання прийомам емоційного та психологічного корегування, здійснюється аналіз проблеми, виявляються конфліктогенні фактори, застосовується аутотренінг. В результаті клієнт отримує навички спілкування, впевненість у собі, підвищується його самооцінка. Консультації також сприяє клієнту у формуванні активної життєвої позиції, здійснюється психологічна підтримка в напрямі відновлення особистісного статусу, емоційного стану під час втрати, наприклад, тимчасової працездатності. Також застосовується консультування щодо таких кризових станів, як провина, тривожність, ворожість, депресія. Для корегування психологічного стану ефективним є проведення бесід, клієнта необхідно мотивувати до активності та позитивного мислення, спрямовувати його дії на поліпшення відносин з оточуючими, стабілізацію стосунків в сім'ї та формування позитивного ставлення до себе та інших.

Консультації сприяє психосоціальної стабілізації, кращому розумінню себе та інших, відновленню психічних, когнітивних процесів, налагодженню взаємовідносин у конфліктних ситуаціях, отриманню навичок прийняття та реалізації завдань, надає можливість клієнту перебороти страх при виявленні

власної позиції та критики оточення, подоланню наслідків психологічної проблеми.

Консультування сприяє формуванню соціальної компетенції. Формування та розвиток соціальних навичок та умінь відбувається з використанням методів поведінкової терапії, використовуються тренінги, спрямовані на усунення психосоматичних проблем, розвиток соціальних компетенцій. Рекомендації, які надаються клієнтам сприяють веденню безпечного способу життя, формуванню відповідальності за власну поведінку, толерантному, продуктивному спілкуванню без конфронтації та непорозумінь. Клієнти опановують соціальну модель поведінки, яка відповідає моральним нормам та цінностям суспільства. При цьому у них формується особиста позиція, відбувається продуктивне спілкування з іншими, враховуються не лише власні інтереси, але й інтереси та думка інших. Все це сприяє полегшенню комунікації, запобігає соціальній ізоляції, клієнт не відчуває себе відірваним від суспільства.

Консультативна допомога є ефективною у зміцненні та відновленні сімейних стосунків. Для ефективної роботи з сім'єю, необхідно знати її склад, вік батьків, їх професійну діяльність, освіту тощо. Від морально-психологічного клімату сім'ї залежить виховання дітей. В процесі спілкування визначається система цінностей, формується готовність реагувати належним чином на зауваження, сприйняття іншої думки. Поліпшується характер взаємин між подружжям і дітьми, відновлюються соціальні ролі в сім'ї, соціальна адаптація. Від психокорекції психологічне консультування відрізняється тим, що допомога безпосередньо здійснюється за рахунок створення необхідних умов, при яких клієнт може вирішувати психологічні проблеми, формується відповідальність за поведінку та навички спілкування.

Консультування дозволяє клієнту адаптуватися до нової життєвої ситуації, активізувати сильні сторони особистості, сформувати здатності до розв'язання непередбачуваних ситуацій. Однією з головних задач повинно бути навчання клієнта тому, як найкраще у майбутньому попереджати та уникати подібних проблем, а в разі їх виникнення самостійно вирішувати.

СОЦІАЛЬНА РОБОТА І РОЗВИТОК ДЕМОКРАТІЇ: ЧИ ВПЛИВАЮТЬ СОЦІАЛЬНІ ПРАЦІВНИКИ НА ПОЛІТИКУ?

Слово демократія походить від грецького слова «демос», що означає «народ», і «кратос», тобто влада, тому демократія може розглядатися як «влада народу»: спосіб правління, який залежить від волі народу. Тому демократія важлива тим, що вона забезпечує народу свободу, думки, совісті і релігії.

Жодна країна в усьому світі не відразу стала демократичною, тим більше цей процес продовжується у деяких країнах. Демократія почала формуватися ще у стародавніх греків у 5 столітті до н. е., в Афініх. Вона мала пряму форму і деякі особливості: у виборі представника управління «народ» самостійно зустрічався, обговорював питання уряду, а потім реалізовував узгоджену політику. Жінки, раби та іноземці не мали права голосу, тому участь у виборах брали лише чоловіки а це досить невелика частина населення, тому така система була можливою лише частково.

Сьогодні існує так багато різних форм демократії і демократичних країн у світі. Немає двох однакових систем і жодна із систем не може бути прийнятою як «модель». Існують президентські і парламентські демократії, федеральні або унітарні демократії; демократії, які використовують пропорційну систему голосування, і ті, які використовують мажоритарну систему; демократії, які одночасно є монархіями, і так далі.

Одна річ, яка об'єднує сучасні системи демократії і яка також відрізняє їх від стародавньої моделі, — це участь у політиці представників народу. Замість того, щоб брати участь безпосередньо у законотворчій діяльності, сучасні демократії використовують вибори, щоб вибрати представників, які будуть керувати державою від імені народу.

З часу прийняття Декларації «Про державний суверенітет України», акта «Про незалежність України» було фактично започатковано формування державної політики, орієнтованої на демократичну розбудову країни та перспективи соціального розвитку. Водночас процес подальшого демократичного розвитку докорінних змін у країні на всіх її напрямках триває

постійно. Створення ефективної системи державної влади, дієвої системи соціального захисту, розбудова громадянського суспільства досі залишаються головними завданнями української держави. [1, с. 4].

Важливо зазначити, що соціальні функції держави, які визначають її базову ідеологію і головні цінності, містяться в Конституції. У статті 49 Основного закону України йдеться: «Соціальний захист і охорона здоров'я громадян забезпечується державним фінансуванням відповідних соціально-економічних, медико-санітарних і оздоровчо-профілактичних програм». Якщо проаналізувати дійсний стан речей, то підвищення ефективності соціального захисту і зміцнення вектору демократичного розвитку багато в чому залежить від системи державного устрою, від рівня професіоналізму та моральності управлінських кадрів.

Демократичний рейтинг України дещо зріс завдяки належно проведеним виборам 2019 року і мирному переходові влади, але перед державою стоять нелегкі виклики в галузі дотримання демократії – такі дані останньої щорічної доповіді правозахисної організації Freedom House («Дім свободи») зі США за 2020 рік «Держави перехідного періоду» (Nations in Transit).

Демократична держава – це держава, заснована на здійсненні народовладдя шляхом забезпечення прав громадян, їх рівної участі у формуванні державної влади і контролі за її діяльністю.

Демократична держава слугує свободі людини як вищій цінності, сприяє її рівному доступу до власності, рівним виборам, рівності прав на участь у здійсненні політичної влади, забезпеченню багатоманітності політичного й культурного життя. Як демократична інституція, держава забезпечує організацію суспільного життя на принципах права, гарантує правопорядок, сприяє стабільності правової системи. Як соціальна, ця держава визнає людину найвищою цінністю, надає соціальну допомогу тим, хто її потребує.

Одним із найважливіших обов'язків соціальної держави перед громадянами є забезпечення їх прав, зафіксованих у ст. 25 Загальної декларації прав людини, а також в Європейській соціальній хартії, міжнародному пакті про економічні, соціальні й культурні права та інших міжнародних документах.

«Кожна людина має право на такий життєвий рівень, включаючи одяг, їжу, житло, медичний догляд та необхідне соціальне обслуговування, який є необхідним для підтримання здоров'я і добробуту її самої та її сім'ї, і право на забезпечення в разі безробіття, хвороби, інвалідності, вдівства, старості чи іншого випадку втрати засобів до існування через незалежні від неї обставини».

Соціально-демократична модель соціальної політики передбачає, перш за все, досягнення в суспільстві соціальної справедливості, усунення або хоча б пом'якшення нерівності у розподілі соціальних, економічних та інших ресурсів шляхом зменшення різниці у статусі і доходах громадян. Така модель висуває досить мало вимог безпосередньо до особистості, зменшує роль особистісних стимулів самореалізації і боротьби людини за власне життя.

До основних проблем соціальної політики взагалі відносять: забезпечення соціальних гарантій, здоров'я і зайнятість населення, освіту, соціальне обслуговування, подолання антисоціальних явищ, соціальні проблеми молоді, жінок, пенсіонерів та інших статевовікових груп, ефективне управління людськими ресурсами тощо. Це означає, що і конкретні соціальні програми в Україні мають формуватися з урахуванням соціальних проблем.

Сьогодні Україна щоденно потерпає від різних кризових явищ, в першу чергу таких як локдаун через COVID-19 внаслідок якого країна майже рік знаходиться на карантині а крім того ситуація на сході, економічна криза і другі чинники які останні роки не дають спокою нам та нашій країні. Звідси очевидно, що громадяни в такий час особливо потребують соціального захисту та забезпечення, і вирішити нагальну проблему може саме соціальна робота.

Соціальна робота стосується не тільки лише соціальної сфери, вона відіграє важливу роль і в політичній, економічній та культурній сферах людського життя. Нерозуміння в нашому суспільстві необхідності і важливості соціальної роботи очевидне у порівнянні з кількістю фахівців, які працюють з населенням у розвинутих країнах та у нас. Наприклад, у Швеції нараховується близько 18 тисяч працівників з вищою освітою, зайнятих у соціальних послугах та обслуговуванні населення. Щорічно вузи випускають біля тисячі фахівців для роботи у місцевих органах влади. У нас в місцевих органах влади навіть не

сформована потреба в таких фахівцях, тому що там не знають, що це таке і навіщо. Адже раніше якось жили - і зараз проживемо...

Система соціальної роботи, її функціональна структура повинна працювати на межі особистого і громадського, що дозволяє створити баланс інтересів у прийнятті рішень і усунути соціальні конфлікти. В багатьох розвинутих країнах світу за основу беруться суспільно-державні системи соціальної роботи, де інтереси різних соціальних груп з управління державними ресурсами вирішуються Соціальною Радою території. Існує також розвинута мережа приватних соціальних установ, таких як сімейні дитячі будинки, притулки тощо, що фінансуються з державного бюджету. Якість соціальних послуг приватних соціальних установ контролюється Соціальною Радою території.

Основною функцією соціальної політики є розробка і здійснення політики, спрямованої на забезпечення соціально-економічного розвитку країни, підвищення рівня життя людей, поліпшення умов їх праці і побуту, розвиток демократії.

Список використаних джерел

1. Про державні соціальні стандарти та державні соціальні гарантії : Закон України від 05 жовтня. 2000 р. № 2017-III // Відом. Верховної Ради України. 2000. № 48. С. 409.

Серга Тетяна, Повстенко Орина
arisha200224@gmail.com

РЕПРОДУКТИВНІ УСТАНОВКИ МОЛОДІ В КОНТЕКСТІ ДЕМОГРАФІЧНОЇ КРИЗИ ТА ДЕМОГРАФІЧНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ

Основною метою держави є створення сприятливих умов для сталого та безпечного розвитку шляхом впливу держави та інших соціальних систем на певний спектр суспільних відносин. За сучасних умов демографічна складова її розвитку набула дуже важливого значення для України, що визначається безпрецедентним скороченням населення внаслідок природного скорочення, старіння населення, збільшення навантаження на населення та зростання імміграційних процесів.

У процесі становлення та розвитку нової держави виникали та набирали силу нові соціально-економічні явища, що супроводжувалися безперервним руйнівним процесом у демографічній сфері. Це призвело до скорочення населення країни, зниження її демографічних характеристик, і на сьогодні визначається вже демографічною кризою.

В контексті цих вкрай негативних соціально-демографічних процесів дуже важливим є дослідження змісту репродуктивних установок української молоді, які безпосередньо визначають і демографічну поведінку цієї, найбільш важливої для відтворення населення, соціальної категорії.

Репродуктивні установки (передбачувана модель сім'ї) – провісник певної (репродуктивної) поведінки, пов'язаної з пошуком шлюбного партнера, створенням сім'ї та вихованням дітей. Реалізація репродуктивних установок і репродуктивної поведінки починається в молодому віці [2].

З точки зору сучасних дослідників цієї проблематики, можна говорити про зміну ментальності молоді в Україні в шлюбно-сімейній сфері та в репродуктивних установках. Молоді люди намагаються спочатку піднятися по професійно-кар'єрних сходах, купити власне житло, облаштуватися, а вже потім створювати сім'ю, заводити дітей. У зв'язку з цим абсолютно нормальними серед молоді становляться дошлюбні та позашлюбні відносини. В цілому ж, такі форми, як дошлюбні сексуальні зв'язки, материнська сім'я, «шлюб навздогін», фактичні сім'ї, повторні шлюби простежуються серед молоді нашої країни за останніх 30 років все чіткіше.

Для українського молодого покоління характерна установка на малодітність. Це проявляється у зниженні орієнтації на дводітність та підвищенні орієнтації на народження однієї дитини або взагалі вибір падає на бездітність. З одного боку, це свідчить про зростання цінності самих дітей, а з іншого – зниження у молоді потреби у дітях. Спостерігається значна міра фактичної дистанційованості установок репродуктивної поведінки від традиційних загальноприйнятих цінностей та практик у цій сфері життя, їх індивідуалізація та раціоналізація. У молодому віці життєва стратегія більшою

мірою спрямована на навчання, професійну самореалізацію, досягнення матеріального комфорту [1].

В останні роки репродуктивна поведінка молоді перебуває в протиріччі з її соціально-економічними установками: з націленістю на облаштування побутових умов життя та з пошуком стабільної, високооплачуваної роботи. Іншими словами, у більшості молодих людей позасімейні цінності превалюють над сімейними. Основна причина – навчання, робота, зайнятість.

Що ж визиває такі погляди молодих людей? За даними соціологічних досліджень [2], українська молодь головною причиною зниження репродуктивності вважає матеріально-економічне становище покоління, на другому місці – «бажання пожити для себе», на третьому і четвертому – відсутність житла і матеріальні труднощі. Важливо підкреслити, що велика частина молоді вважає однією з причин, що заважають завести сім'ю і дітей, – «загальну нестабільну ситуацію в країні».

Взагалі, серед факторів впливу на репродуктивні установки, можна виділити наступні: соціально-демографічні чинники (стать, вік, стан у шлюбі, етнічна приналежність, віросповідання, стан здоров'я, рівень освіти); економічні та трудові (рівень доходу, професійний статус); колективні цінності та норми (значимість для індивіда сімейних і професіональних цінностей, вплив моделі батьківської сім'ї, ставлення до дітей); реалізована соціальна політика (вплив держави), що включає експліцитний (різні виплати сім'ям з дітьми) і імпліцитний компоненти (поліпшення житлових умов, якості медичного обслуговування, надання податкових пільг і рівень стабільності економічної і політичної ситуації).

Наразі, наша держава визначила свої пріоритети формування благополучної молоді української сім'ї. Зокрема, це 1) створення законодавчої бази державної молодіжної політики; 2) вирішення проблем працевлаштування молоді; 3) сприяння створенню та діяльності громадських молодіжних і дитячих об'єднань. Очевидно, що такі заходи (а особливо ступінь їх втілення у реальне життя) не спроможні суттєво поліпшити соціально-економічний стан молоді.

Таким чином, ми можемо зробити висновок, що демографічні зміни, низку яких демографи називають кризовими, не усвідомлюються на державному рівні, ймовірно від цього демографічна соціальна політика є неефективною та потребує суттєвого реформування. Адже від стабільності становища країни залежить ставлення молоді до майбутнього – народження поколінь, і навпаки від демографічної ситуації, яка спирається на народжуваність, смертність та імміграційні процеси буде залежить соціально-економічне становище держави.

Список використаних джерел

1. Кравець В.П. Підготовка учнівської молоді до сімейного життя в Україні XXI століття: стан, тенденції, шляхи вдосконалення : монографія. / В.П. Кравець. Тернопіль : ТНПУ ім. В. Гнатюка, 2020. 584 с.

2. Репродуктивна поведінка особистості. Соціально-психологічний аналіз: монографія / О.М. Васильченко. Луганськ: Вид-во «Ноулідж», 2013. 547 с.

Сіденко Людмила
sidenkoluda55@gmail.com

ІННОВАЦІЇ В ДІЯЛЬНОСТІ СОЦІАЛЬНИХ ПРАЦІВНИКІВ

В умовах цифрового суспільства будь-які соціальні проекти не можуть бути обмежені в можливостях своєї реалізації, адже тоді соціальні працівники не зможуть повноцінно надавати необхідну допомогу в повному обсязі. Саме соціальні робітники, як рушійна сила будь-якого проекту, повинні реалізувати свій інноваційний потенціал насамперед у застосуванні сучасних технологій та інновацій. Адже важко уявити соціального працівника, який не знається на пристроях або інтернет-просторі, але пояснює, як не стати жертвою кривдників у мережі. Актуальність проблеми посилює й те, що багато хто досі недооцінює цю професію і не розуміє, хто ж такий фахівець із соціальної роботи. Хоч наразі з'являються нові ідеї соціальних проектів, благодійні фонди, волонтерські практики, проте загалом ця сфера розвивається дуже повільно. Відтак соціальні працівники досі потребують оновлення сфери їхньої діяльності.

Найперше та найголовніше – соціальна робота повинна бути спрямована на поліпшення стану життя населення. Варто зазначити, що покращення життя

навіть одиноких пенсіонерів або людей з інвалідністю, що проживають у своїх домівках, – це значна економія часу та сил у роботі соціального працівника. Наприклад, якщо люди будуть спроможні придбати та використовувати пральні машини, то соціальний працівник не займатиметься пранням власноруч. Наведемо реальний приклад: соціальний працівник Світлана Євтушенко з м. Пологи Запорізької області двічі на тиждень, приходячи до Федора Силевича, вимушена прати власноруч, бо, звичайно, у самотнього пенсіонера немає коштів на такі покупки [1]. Цей приклад засвідчує те, що специфіка роботи соціального працівника першочергово залежить від якості життя населення. Тому це пріоритетне питання необхідно вирішувати насамперед на державному рівні.

По-друге, не слід забувати про те, скільки часу та енергії соціальний працівник витрачає через бюрократію, наприклад, у питаннях, що пов'язані з банками чи комунальними службами. Тому з метою економії часу, доцільно запропонувати інновацію соціальним працівникам, яка може бути поділена на такі декілька пунктів: 1) включити в програму навчання або програму підвищення кваліфікації етап освоєння комп'ютера та роботи з інтернетом, а саме – пошуку необхідної інформації або роботу з корисними та потрібними сайтами, наприклад, сайту комунальних служб; 2) розраховувати частину бюджету або знаходити додаткові кошти для придбання певної кількості девайсів на певну кількість соціальних працівників, для того, аби вони ними користувалися за необхідності у роботі; 3) запровадити у центрах соціального захисту підрозділ, який буде займатися виключно питаннями комунальних платежів. До того ж у такому підрозділі студенти зможуть проходити практику, а люди з обмеженими можливостями – працювати. Розкриваючи третій пункт, варто зазначити, що люди, яким потрібна допомога, можуть подзвонити на гарячу лінію та проконсультуватися, але тут порядок стане дещо інший. Зокрема, соціальний працівник збиратиме всю інформацію, яка необхідна для тієї чи іншої операції, а підрозділ безпосередньо буде розв'язувати конкретні питання, наприклад, передача показників лічильників, заміна приладів обліку,

перезаключення договорів на комунальні послуги тощо. На наш погляд, вищезазначене сприятиме технологізації соціальної сфери.

Щоденне життя соціального працівника у певних аспектах навряд чи може бути більш інноваційним, як-от хатня робота або допомога у догляді. Однак, варто пригадати ту кількість інноваційних соціальних проєктів, які були впроваджені за допомогою активних і небайдужих громадян. Наприклад, раніше важко було уявити надання психологічної допомоги у телефонному режимі. Але з приходом COVID-19 волонтери створили програму «Мій телефонний друг». Специфіка цієї програми полягає у тому, що особам, які опинилися на самоті та потребують підтримки, може допомогти своєю увагою та розмовою будь-хто, навіть не будучи фахівцем. На наш погляд, такий соціальний проєкт є інноваційним й соціальнозначущим, адже у процесі спілкування люди розмовляють один з одним – вони взаємодіють, ставлять запитання і відповідають на них. Під час розмови співбесідники пізнають один одного крізь призму думок, переживань, психічного стану, почуттів і т.д. [2]. Тобто, окрім фізичної допомоги, люди все частіше потребують й – ментальної, яка також є одним з елементів соціальної роботи. В окремих випадках можна розділити ці напрями, що є можливим за рахунок соціальних проєктів, подібних на «Мій телефонний друг». Це допоможе соціальним працівникам встигати більше, економити сили та енергію внаслідок того, що праця розподілена. Важливим також є те, що волонтери можуть проводити телефонні інтерв'ю, якщо це можливо, з клієнтами, аби соціальні працівники, які приходять до них, краще знали у їх потребах, розуміли з ким співпрацюють заздалегідь.

Отже, соціальна сфера потребує впровадження інновацій, що пов'язані з покращенням і полегшення процесу роботи соціальних працівників, їхньої щоденної праці, яка вимагає великої кількості сил, енергії та часу. Соціальні працівники завжди будуть безпосередньо контактувати з людьми, допомагати, розуміти, підтримувати, – все це навряд чи можна технологізувати, але можна зменшити їх навантаження за рахунок розподілення певної кількості роботи шляхом запровадження різноманітних інновацій.

Список використаних джерел

1. Tv5. Як в умовах карантину змінилася робота пологівських соціальних робітників. URL: <https://tv5.zp.ua/ru/news/jak-v-umovah-karantinu-zminilasja-roбота-pologivskih-socialnih-robitnikov/>.
2. Жуков В. І. Настільна книга соціального працівника. Навчально-методичний посібник під загальною редакцією академіка, 2008. URL: <http://weblib.pp.ua/intervyu-sotsialnoy-rabote173-15580.html>.

Сніжко Лідія

СОЦІАЛЬНА РОБОТА В УКРАЇНІ ЯК СКЛАДОВА СУЧАСНОГО СУСПІЛЬСТВА

Сучасне суспільство – це в першу чергу гуманне, цивілізоване суспільство. Суспільство в якому відсутня, або ж зведена до мінімуму, агресія. Це суспільство де панує гармонія (власного світогляду; у стосунках між людьми; у взаємодії державних інституцій і т. п). Адже розвиток, в широкому розумінні, повинен передбачати поліпшення. А якщо навпаки, то все втрачає смисл.

Видатний український філософ, культуролог, «Лауреат Шевченківської премії, премій НАН України, заслужений діяч науки і техніки України, член Нью-Йоркської академії наук Сергій Борисович Кримський у одному із своїх монологів звертав увагу на те, що ... «українці мають такий масив історичного досвіду, який мають хіба що римляни та греки. Це ж тисяча років української історії і культури! Починаючи з Київської Русі...»» [2]. За цей історичний період українці формувалися, як гуманна, цивілізована нація.

Українське суспільство історично, традиційно доволі гуманне само по собі. Доказом цьому є багато українських народних традицій. Зокрема:

а) з давнини в українських селах прийнято розпочинати весняні посіви, в першу чергу, допомагаючи обробити поля вдовам, самотнім старшим людям, сиротам (тобто, висловлюючись сучасною термінологією – не захищеним верствам громади);

б) ображати інвалідів серед українців вважається великим гріхом;

в) старість це синонім мудрості і поваги і спокою, про що свідчать численні твори мистецтва, і так далі...

Що ж до сьогоденного українського суспільства, то велика його частина переживає важке захворювання. І я діагностую це, як розгублено-здивована байдужість. Про це свідчить картинка на вулицях малих і великих міст. Жебрацтво цвіте буйним цвітом. А це геть не притаманне українцям. І тому притомні громадяни не можуть збагнути звідки це взялося. На вулиці 21 століття. Україна історично, без перебільшення - центральна європейська держава з глибоким культурним надбанням. І раптом ... Де представники держави, коли жінка з немовлям сидить на голому асфальті і до неї нема діла нікому; коли юнак, напівроздягнений взимку просить милостиню; коли по маршрутках шастають малолітні діти і просять грошей у пасажирів. Де ті, хто забезпечує соціальний захист громадян? Хто питає у цих людей паспорт, домашню адресу? Це українці? Що це таке? Як цьому запобігти? Адже є притулки. На них виділяються кошти. Є соціальні служби. Їх перелік доволі значний. Там є штат працівників, в обов'язок яких входить профілактика подібних явищ. Де відповіді на ці питання? Чи може це прояви гібридної війни проти старовинної цивілізованої української нації. Тоді де фронт протидії?!

Конституція України – одна з кращих в світі. Перші рядки основного закону нашої держави дають привід пишатися своєю країною. В статті 1 Розділу I Конституції України зазначено, що «Україна є суверенна і незалежна, демократична, соціальна, правова держава».

А в статті 3, що «Людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю.

Права і свободи людини та їх гарантії визначають зміст і спрямованість діяльності держави. Держава відповідає перед людиною за свою діяльність.

Утвердження і забезпечення прав і свобод людини є головним обов'язком держави» [1].

Соціальна робота в Україні має покращитися в плані запобігання жебрацтва, щоб українській мамі і татові не приходилося пояснювати своїм

дітям, чому на вулиці валяються нікому не потрібні люди. Соціальна робота в Україні має бути направлена на зміцнення цивілізованого сучасного суспільства. Чисті вулиці, усміхнені люди, виховані доглянуті діти. Ось основна ідея сучасного українського суспільства. І для цього варто удосконалювати державний устрій, для цього варто жити. І знову процитую С.Б.Кримського: «Треба працювати над собою постійно. Як вважав Сковорода, треба щодня самого себе формувати. Щовечора звітувати, у чому ти сьогодні себе подолав. У цій роботі над собою, у формування добра в собі полягає велика мета нашого життя» [3].

Список використаних джерел

1. Конституція України // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30.
2. Вікіпедія
3. Монолог С.Б.Кримського. [Електронний ресурс]. – Режим доступу до сайту: <https://jrn1.nau.edu.ua/index.php/VisnikPK/article/view/12473>

Соляник Марина
m.h.solyanyk@npu.edu.ua

РОЛЬ ДИТЯЧИХ ТА МОЛОДІЖНИХ ГРОМАДСЬКИХ ОРГАНІЗАЦІЙ У ВИРІШЕННІ ПРОБЛЕМ ДІТЕЙ ТА МОЛОДІ У СЖО

Діти та молодь у складних життєвих обставинах виступають об'єктом соціально-педагогічної діяльності і потребують підтримки і допомоги з боку різних суб'єктів соціальної роботи, до яких відносяться державні та недержавні організації, а також фізичні особи. Соціально-педагогічну допомогу та підтримку сімей, дітей та молоді у СЖО, які можуть подолати їх самостійно, забезпечують як державні, так і громадські організації.

Одним з об'єктів роботи громадських організацій виступає сім'я, а також діти та молодь різних категорій, які через складні обставини життя потребують підтримки, допомоги й реабілітації. Це неблагополучні, багатодітні, студентські сім'ї, сім'ї тимчасово переміщених осіб, сім'ї мігрантів та біженців, сім'ї з дітьми-інвалідами і батьками-інвалідами, з важковиховуваними дітьми, бідні й малозабезпечені сім'ї, сім'ї неповнолітніх та самотніх матерів тощо [1].

Однією з міжнародних громадських організацій, яка діє на території України є Міжнародна благодійна організація «Благодійний фонд «СОС Дитяче містечко». Основними і пріоритетним завданнями діяльності даної організації є: створити умов для реалізації права дітей на виховання в оточенні, максимально наближеному до сімейного, за принципом родинності з метою їх фізичного, інтелектуального і духовного розвитку; забезпечити достатнє матеріальне забезпечення дітей та сприяти в здобутті ними освіти та навичок до самостійного життя [3].

Крім того, варто відзначити діяльність представництва благодійної організації «Надія та житло для дітей» в Україні. Мета діяльності благодійної організації націлена на створення, розвиток та підтримку сімейних форм виховання дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, реалізацію проектів щодо попередження відмов від дітей молодими матерями. В своїй діяльності організація здійснює реалізацію низку благодійних програм на підтримку таких сімей. Представництвом благодійної організації «Кожній дитині» в Україні здійснюється благодійна громадська діяльність у сфері забезпечення прав дитини, допомога сім'ям, які виховують дітей [2].

За підтримки фонду «Розвиток України» Ріната Ахметова та Міжнародної благодійної організації Health Right International здійснюється профілактика соціального сирітства шляхом збереження можливості проживання дитиною в біологічній сім'ї. Даний вид діяльності реалізує проект «Збережемо дитині сім'ю», Пріоритетним завданнями цього проекту є виявлення серед кризових сімей таких, які здатні за допомогою соціальної підтримки відновити необхідні функції сім'ї для повноцінного функціонування; крім того здійснюється підтримка дітей, сім'ї яких у даний момент не справляються зі своїми обов'язками [2].

Варто звернути увагу і на багаторічну діяльність Дитячого фонду ООН (ЮНІСЕФ), який працює партнерами на території України. Мета діяльності фонту спрямована на удосконалення соціальних послуг, що дозволить родинам і громадам створювати турботливе та безпечне середовище для дітей. Робота ЮНІСЕФ спрямована на ефективну сімейну політику та надання послуг з

підтримки різних типів сімей. На сьогодні для України одним із пріоритетних напрямків соціально-педагогічної роботи з сім'ями та дітьми є створення та реалізація ефективного механізму соціального захисту для попередження будь-яких можливих соціальних ризиків серед уразливих категорій дітей і родин [3].

Крім вище перерахованих організацій та установ, із дітьми, молоддю та сім'ями у складних життєвих обставинах, на території України працюють Товариство Червоного Хреста України, Центр соціальної реабілітації «Ковчег» Всеукраїнського громадського благодійного фонду «Батьківська турбота», Центр допомоги дітям «Місто щасливих дітей» та багато інших.

Основною метою діяльності зазначених організацій та установ є забезпечення соціального захисту; надання комплексної соціальної, психологічної, педагогічної, соціально-медичної, економічної, юридичної та інших видів допомоги та послуг; задоволення та захист законних соціальних та інших суспільних інтересів; здійснення соціокультурної діяльності; захист дитинства; надання соціальних послуг особам, які опинилися у складних життєвих обставинах; інформаційно-просвітницька робота; підтримка та допомога сім'ям соціально незахищених категорій; надання благодійної допомоги; здійснення заходів соціальної підтримки і супроводу клієнтів, зокрема сімей, які опинилися у складних життєвих обставинах [2].

Отже, практика засвідчує, що в державі діє розгалужена мережа установ різного міжвідомчого підпорядкування і різних форм власності, що надають соціальні послуги особам та сім'ям, дітям та молоді, які перебувають у складних життєвих обставинах та потребують сторонньої допомоги.

Список використаних джерел

1. Корпач Н. І. Теорія і практика соціально-педагогічної діяльності дитячих та моло-діжних організацій : навч.-метод. посіб./ Надія Іванівна Корпач. Вид. 2-ге, змін. й доповн. Луцьк : Вежа-Друк, 2015. 188 с.
2. Соляник М.Г. Технології соціально-педагогічної підтримки сімей, які опинилися в складних життєвих обставинах : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.05. Національний педагогічний університет ім. М.П. Драгоманова. К., 2015. 329 с.
3. Технології соціально-педагогічної роботи з сім'ями / А.Й.Капська, і.В.Пеша, О.Ю.Міхеєва , М.Г.Соляник. К.: Видавничий дім «Слово»,2015. 328с.

СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ СУЇЦИДА

Проблема суїциду була і залишається однією з найболючих тем для людства. Причини виникнення суїциду, фактори, які їх провокують, обставини, які є фатальними – все це є царинами дослідження багатьох учених та междисциплінарних досліджень. Проблема суїцидальної поведінки розглядається медициною, психологією, соціологією, філософією, правом та іншими науками уже більше, ніж століття. Суїцид – усвідомлене, цілеспрямоване позбавлення себе життя, крайні форма аутодеструктивної поведінки.

Суїцидальна поведінка включає переживання, уявлення, думки, а також інші суїцидальні тенденції, серед яких можна виокремити наміри та задуми. Вона складається з усвідомлених мотивованих дій позбавити себе життя. У структурі такої поведінки виділяють власне суїцидальні дії та суїцидальні прояви.

У сучасній суїцидології виділяють такі підходи до розуміння та сутності причин суїцидальної поведінки.

Представники психопатологічного підходу вважають, що самогубці душевнохворі люди, а суїцидальні дії – прояв хронічних та гострих психічних розладів.

Представники психологічного підходу стверджують, що основним у формуванні суїцидальних тенденцій є психологічний чинник. Так, З. Фройд стверджував, що все живе прямує до смерті, до первинного неорганічного існування. Спочатку як «первинні» З. Фройд розглядав лише сексуальні потяги. Потім він починає розрізняти дві групи «первинних потягів»: сексуальний потяг та потяг «Я» (або самозбереження). Ще пізніше, мірою того, як фройдівське розуміння сексуальних потягів отримало ширше тлумачення, близьке до платонівського розуміння Еросу, що включало до себе вже всю сферу людської любові (любов батьків, дружбу, загальнолюдську любов тощо), більш широкий зміст З.Фройд починає вкладати й до поняття «первинні потяги». Врешті-решт він висуває гіпотезу, що діяльність людини зумовлена

наявністю як біологічних, так і соціальних потягів, де домінуючу роль відіграють «інстинкт життя» (Ерос) та «інстинкт смерті» (Танатос). Тому засновник психоаналізу і розглядав самогубство як психологічний акт, рушійною силою якого є прояв інстинкту смерті, що може виявитися у агресії проти інших або ж проти самого себе.

Його послідовник К. Меннінгер, визначаючи існування інстинкту смерті, розглядав самогубство як виявлення комплексів садизму і мазохізму, спосіб покарання «Его» з боку «Супер-Его», тобто об'єкт і суб'єкт агресії у самогубстві представлені у особі однієї ж людини. Кожна суїцидальна дія складається з таких компонентів: бажання вбити, бажання бути вбитим, бажання померти.

Представник індивідуальної психології А. Адлер розглядає бажання смерті як захисну реакцію у формі усвідомленої помсти самому собі чи комусь, що дозволяє позбавитися комплексів та самоствердитися.

К. Юнг головною причиною суїцида вважає несвідоме прагнення людини до духовного переродження. Люди настільки втомлюються від нестерпних умов соціальної реальності, що поспішають за своїм метафоричним поверненням у череву матері. К. Юнг вважає, що у образній символічній мудрості століть самогубство можна розглядати як розп'яття – після смерті людини на неї чекає нове життя унаслідок воскресіння.

Представник соціологічного підходу Е. Дюркгейм, визначаючи психологічну схильність людини до суїцидальної поведінки, яку можна інтерпретувати з точки зору психології, головною причиною самогубств вважав соціальні умови існування. Він визначає самогубство як кожен випадок смерті, який безпосередньо чи опосередковано є результатом конструктивного чи деструктивного вчинку, здійсненого самим суїцидентом, який знав про наслідок своїх дій. Він вважає, що суїцидальні дії людей можна розглядати як на індивідуальному, так і суспільному рівні. Е. Дюркгейм стверджував, що існують різні типи самогубств, які детерміновані різними чинниками. Тому при створенні класифікації самогубств необхідно враховувати всі характерні типи їх особливості. Зважаючи на це, Е. Дюркгейм склав етнологічну класифікацію,

яка відповідала саме детермінантам появи самогубств. Він виокремив чотири види суїцидів: егоїстичний, альтруїстичний, аномічний та фаталістичний.

З позицій екзистенційно-гуманістичного підходу В. Франкл головною причиною самовільного закінчення життя вважає наявність «екзистенційного вакууму» - втрати сенсу життя.

Соціально- психологічний підхід також пов'язує суїцидальну поведінку з соціально- психологічними або індивідуальними чинниками. В. Франкл зазначав, що екзистенційна тривога – це страх перед безнадійністю, який характеризується наявністю відчуття порожнечі, страху провини і засудження.

Питання про те, як зробити своє життя яскравим і повноцінним, належить до категорії вічних. Людина з суїцидальною поведінкою є сприйнятливою до негативних впливів зовнішнього середовища, вона не завжди може і готова протистояти їм. Тому для таких людей є необхідним брати участь у тренінгових програмах, які дають можливість змінити себе на краще, зрозуміти власні почуття та переживання, навчитися керувати своїми емоціями, долати страхи та визначати ефективні моделі поведінки з подальшою трансформацією на реальне життя.

Стрельніков Віктор

СКЛАДНИКИ ПРОЄКТУВАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ МАЙБУТНІХ СОЦІАЛЬНИХ ПРАЦІВНИКІВ

Серед складників проєктувальної діяльності соціального працівника слід виділити проєктування мети, об'єкта, суб'єкта, методів, завдань, процедури, засобів, вихідного матеріалу, результату соціальної діяльності, досліджувані нами у попередніх публікаціях [3, с. 154–158; 4, с. 217–219; 5, с. 40–47; 6, с. 127–135; 7, с. 318–321 та ін.].

Мета як ідеальне уявлення кінцевого результату, є основною передумовою проєктувальної діяльності соціального працівника. Відомо, що проблема є концентрованим виявом протиріч між потребами суспільства, вираженими в соціальному замовленні, і неможливістю науки своєчасно їх задовольнити. Тому основний зміст проєктування полягає у виконанні

соціального замовлення, що потребує граничної конкретизації, тобто опису, що забезпечує вимірність, досяжність, гнучкість і конкретність цілей [4, с. 217].

Об'єктом проектування є, як правило, певна конструкція: технологія, метод, зміст соціальної діяльності, програма тощо. Таке обмеження пов'язане з тим, що в соціальній роботі багато процесів погано керовані, неоднозначні, і тому їх проектування найчастіше малоефективне. Навіть маючи зовнішньо традиційний вигляд, об'єкт проектування має будуватися на новій ідеї, тому що потреба в проектуванні виникає за умови, якщо знайдена нова можливість вирішення існуючої проблеми. Створення відомого відомим засобом зводить проектування до рівня звичайної розробки тієї чи іншої конструкції [4, с. 218].

Суб'єктом проектування є соціальний працівник. Яким би не був цей суб'єкт, він має володіти специфічними рисами: а) творчим мисленням і здатністю до винахідництва; б) професіоналізмом і високою працездатністю; в) суспільно значимими ціннісними орієнтаціями; г) здатністю передбачати наслідки перспективних змін дійсності, реалізовані у педагогічному проєкті.

Засоби проектування, як будь-якої діяльності, можна умовно розділити на матеріальні і духовні. Першими є законодавчі акти, документація, технічні засоби, схеми, таблиці тощо, другими – засоби наукових досліджень, ключові теоретичні положення суміжних наук тощо. З огляду на специфіку соціальної діяльності і проектування, більше значення мають духовні засоби, що не применшує ролі матеріальних [4, с. 218–219].

Методи проектування достатньо різноманітні, оскільки їх використання залежить не лише від проблеми і предмета проектування (об'єктивні чинники), а й від особливостей самих суб'єктів, від того набору методів, який володіють конкретні проектувальники (суб'єктивні чинники). Серед них – евристичні методи вирішення винахідницьких задач, моделювання, методи кваліметрії тощо.

Результатом проектування є соціальний проєкт, функціональна специфіка якого залежить від таких умов: стану середовища, особливостей суб'єктів, зайнятих підготовкою конкретного проєкту, функціональних зв'язків

між елементами проєкту, можливостей його ефективного використання, очікуваних результатів [1, с. 14–18; 2, с. 98–102.].

Висновком з нашого дослідження може бути застереження, що будь-який соціальний проєкт практично завжди реалізується лише частково. Це обумовлено тим, що деякі процеси, явища, спроектовані соціальним педагогом, можуть вийти з-під його контролю через суттєвий вплив випадкових чинників. Хоча майже неможливо точно спроектувати складні соціально-педагогічні об'єкти (наприклад, психічний розвиток людини, міжособистісні взаємини, процеси соціалізації, культурного становлення тощо), це не означає, що треба відмовитися від цього.

У цілому ж проєкт і його реалізація мають вирішити актуальну соціально-педагогічну проблему, бути корисними для масового використання, оскільки характеризуються новизною, гнучкістю, оптимальністю, цілісністю.

Таким чином, проєктування в діяльності соціального працівника є складним, самостійним явищем, розуміння якого неможливе без звернення до його технічних і гуманітарних коренів, традицій і сучасних досягнень педагогіки, що у свою чергу визначає перспективи подальших досліджень.

Список використаних джерел

1. Лебедик Л. В. Підготовка викладача вищої школи до проєктування дидактичних систем на основі культурологічного підходу. *Імідж сучасного педагога*. 2015. № 10. С. 14–18.

2. Лебедик Л. В. Технологія проєктування і реалізації педагогічної підготовки магістрів економіки. *Вісник Черкаського університету. Серія «Педагогічні науки»*. 2009. Вип. 163. С. 98–102.

3. Стрельніков В. Ю. Ергономічний підхід до проєктування педагогічних процесів у вищій школі. *Сучасні проблеми гуманітаристики : світоглядні пошуки, комунікативні та педагогічні стратегії* : Матеріали VI Всеукр. наук.-практ. конф. / Редкол. Бошицький Ю. Л., Чернецька О. В., Українець С. Я. Рівне : О. Зень, 2016. С. 154–158.

4. Стрельніков В. Ю. Компоненти проєктування у професійній діяльності педагога. *Сучасні проблеми гуманітаристики : світоглядні пошуки, комунікативні та педагогічні стратегії* : Матеріали всеукр. наук.-практ. конфер. / Редкол. Бошицький Ю. Л., Чернецька О. В., Українець С. Я. Рівне : О. Зень, 2014. С. 217–219.

5. Стрельніков В. Підготовка викладачів до проєктування системи

інтенсивного навчання. *Вісник Львівського університету. Серія педагогічна*. 2009. Вип. 25. Ч. 1. С. 40–47.

6. Стрельніков В. Ю. Проектування системи інтенсивного електронного навчання як умови забезпечення системної і фундаментальної підготовки фахівців у контексті інтеграції вищої освіти України до європейського освітнього простору. *Вища освіта України*. 2009. Тематичний вип. “Вища освіта України у контексті інтеграції до європейського освітнього простору”. Дод. 4, т. II (14). С. 127–135.

7. Стрельніков В. Ю. Шляхи підготовки педагогів до проектування технології інтенсивного навчання. *Вектори психології – 2019* : матеріали Міжнар. молодіжної наук. конф. (24 квіт. 2019 р., м. Харків). Харків : Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна, 2019. С. 318–321.

Суровцева Ірина
rutasiu@gmail.com

ОСВІТНІ ПРОГРАМИ ДЛЯ ОСІБ ПОХИЛОГО ВІКУ ЗА КОРДОНОМ

Основним завданням освіти людей похилого віку є вироблення навичок активної та ефективної участі в усіх сферах суспільного життя. Сучасний період геронтоосвіти характеризується різноманітністю освітніх пропозицій на всіх рівнях суспільства: державному, громадському, релігійному та підприємницькому. Учбові заклади для осіб похилого віку можуть бути класифіковані за різними критеріями та концепціями навчання, змістом освіти, функціями, ступенем інституціоналізації. Класифікація за ступенем інституціоналізації, що підрозділяє установи на формальні, неформальні та інформальні, дає найбільш чітке уявлення про систему освітніх установ для літніх людей.

Освіта літніх людей як самостійна система починає активно формуватися в 70-і роки ХХ століття в Європі та США. Спочатку управління освітньою політикою літніх громадян у багатьох зарубіжних країнах бере на себе держава, що фіксується у відповідних Законах і законодавчих актах. Так, наприклад, реалізацією політики у сфері освіти дорослих займається спеціально створена Шведська національна Рада з освіти дорослих або Рада Фонду безперервної освіти у Британії.

У США Інститути навчання на пенсії (Learning in Retirement Institutes, LRI), Інститути освіти упродовж життя (Lifelong Learning Institute, LLI), Інститути освіти упродовж життя фундації Бернарда Ошера (Osher Lifelong Learning Institute, OLLI), Центри для літніх студентів при коледжі, Коледжі для людей похилого віку, Академії для людей похилого віку, Центри Шеферда та ін. - найбільш відомі та популярні освітні програми для осіб третього віку. Більшість Інститутів навчання на пенсії є членами мережі Road Scholar / Elderhostel і поєднують особливості організації навчання за європейськими моделями Університету Третього Віку [1].

У США була розроблена і впроваджена програма зайнятості пенсіонерів в соціальних службах. В рамках цієї програми бідні і безробітні пенсіонери отримували навчання та оплачувану державою практику за спеціальностями роботи в соціальних службах, а також допомогу в працевлаштуванні за сприяння центрів зайнятості. Практику учасники програми проходили в соціальних службах і некомерційних організаціях, як правило в рамках 20-годинного робочого тижня, при цьому отримували заробітну плату в обсязі найвищого зі стандартів мінімального розміру оплати праці. Допомога надавалася на конкурсній основі; переваги мали інваліди, ветерани, малограмотні, що мають високий ризик бездомності і т. п. У Канаді з 2006 року діє аналогічна за контингентом учасників цільова програма для літніх працівників. Програма фінансується центральним урядом спільно з регіональними та муніципальними органами влади і орієнтована на сприяння в забезпеченні професійної підготовки і подальшої зайнятості безробітних осіб в віці від 55 до 64 років, які проживають в місцях або зайняті в галузях економіки, постраждалих від безробіття [2, с. 54].

Гарвардський інститут навчання пенсіонерів реалізує концепцію «рівний рівному»: професіонали на пенсії (експерти в галузі права, медицини, соціальної роботи, економіки тощо) навчають саме таку вікову категорію громадян, сприяючи просуванню моделі навчання на пенсії, яка стимулює активну інтелектуальну участь та волонтерські зусилля [3].

В європейській системі безперервної освіти існує дві основні моделі установ для людей третього віку: інтегрована (молоді та літні студенти навчаються разом) і сегрегаційна (літні людей навчаються окремо, що передбачає самостійне функціонування університету третього віку). У європейських країнах освітні програми для пенсіонерів пропонують центри дозвілля і «центри активності»; існують відділення з навчання в будинках престарілих, бібліотеках, соціальних центрах. Однією з помітних тенденцій останніх десятиліть є активна участь літніх людей в освітніх програмах і проектах на базі університетів і вищих шкіл, куди люди у віці приходять вчитися нарівні з молодими студентами. У Нідерландах, наприклад, реалізується проект «Пенсія в перспективі», в рамках якого в голландських центрах освіти проводяться заняття для людей третього віку з метою допомогти дорослим людям навчитися переживати особистісні кризи, пов'язані з досягненням пенсійного віку. Найбільшими навчальними організаціями Німеччини, що працюють з літніми людьми в сфері освіти, є народні інститути (Volkshochschulen). У змісті освіти літніх людей у Німеччині виділяються три основні області: професійна (вдосконалення професійних знань і умінь у нових умовах); соціальна (освіта, заснована на добровільній діяльності самоорганізованих політичних і соціальних спільнот); культурно-творча (анімаційна) [4].

Реалізуються освітні програми для людей третього віку на базі закладів освіти (частіше ЗВО) або громадських організацій. Їх загальна тривалість по країнах варіюється від декількох днів до року. Більшість курсів є авторськими, в основі яких використовуються ідеї андрагогіки, ефективні методи навчання літніх людей і сучасні технології навчання.

Отже, за кордоном реалізують численні програми, спрямовані на підтримку добробуту, стану здоров'я та освіти людей похилого віку, для чого створюється низка відповідних закладів, розташованих у громаді, за місцем проживання клієнта, якому надають право вибору форми обслуговування та навчання.

Список використаних джерел

1. Чаграк Н. Освітні програми для людей третього віку у США. URL: <http://194.44.152.155/elib/local/2360.pdf>
2. Сандецька О. Освіта людей похилого віку як перспективний напрям освіти дорослих. URL: www.irbis-nbuv.gov.ua/.../cgiirbis_64.exe
3. Harvard Institute for Learning in Retirement. URL: <https://hilr.dce.harvard.edu/>
4. Дем'яненко Н. Освіта дорослих: світові тенденції другої половини XX – початку XXI ст. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/pena_2011_2_10.

Таран Альона
taran_alena@ukr.net

ПРОЄКТУВАННЯ У ПРОЦЕСІ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ СОЦІАЛЬНИХ ПРАЦІВНИКІВ

Поняття «проектування в соціальній роботі» трактується по-різному, проте значна кількість дослідників опирається на його інструментальну значущість, місце та роль у процесі практичної підготовки та тлумачить його як: процес розроблення проєкту, реалізація якого є важливим результатом (звідси проектування в соціальній роботі – це технологія складання, ресурсного обґрунтування та виконання соціальних проєктів) [1]; різновид усвідомленої інноваційної діяльності, процес конструювання та впровадження нововведення [1; 4]; технологія випереджального відображення дійсності, засіб визначення науково обґрунтованих варіантів планового розвитку певних процесів та явищ [2].

Проект розуміють як основне поняття самого проектування, яке складається з [4, С. 250]: системи певних цілей; елементів соціальної роботи (соціальні служби, інституції тощо), які створюються для досягнення цих цілей; містять відповідні документи (програми, плани тощо), які розробляються і затверджуються відповідно до вказаних цілей; ресурси – матеріально-технічні, фінансові, трудові, часові; комплекс практичних дій, заходів (організація, контроль, оцінювання тощо), спрямованих на досягнення цілей.

Процес проектування розподіляють на дві складові, які взаємопов'язані між собою:

- розробка проєкту (включає передпроектний аналіз, визначення мети, завдань проєкту, підбір засобів, методів і організації заходів його реалізації, визначення етапів і процедур реалізації, встановлення термінів реалізації, формулювання критеріїв та визначення методів оцінювання ефективності проєкту (відповідності його, очікуваних результатів));

- реалізація проєкту, яка здійснюється проєктною командою; виконання проєкту включає розподіл обов'язків членів команди, координацію, мотивацію, комунікацію, моніторинг, контроль, які поєднуються процесом управління та спільними діями усіх членів щодо реалізації цілей проєкту.

Підготовка майбутніх соціальних працівників базується на прогнозуванні соціальних тенденцій та актуальних потреб суспільства та проєктуванні змісту, методів та форм навчання досягнення поставлених цілей.

Місце проєктування у процесі підготовки майбутніх соціальних працівників полягає у використанні проєктування як засобу випереджального відображення соціальних проблем і потреб у процесі підготовки (проєктування змісту, методів і форм навчання тощо); формування практичних вмінь і навичок за допомогою методу проєктів.

Ефективність діяльності майбутніх соціальних працівників, його професіоналізм, швидкість входження у професійне середовище прямо залежать не лише від його знань, вмінь і навичок, а й від підготовленості до діяльності в умовах соціальних зрушень, здатності до проєктування та впровадження соціальних інновацій.

Як окреслює Л. Тюптя розроблення та реалізація різних соціальних проєктів, які реалізують студенти з допомогою викладачів (на I, II та III курсі) та самостійно (на IV, V курсах), допомагає під час навчання ознайомитися з особливостями та труднощами майбутньої професії, сформуванню особистісних та професійних якостей, потрібних для успішної реалізації проєктів [3].

Проєктування у процесі підготовки майбутніх соціальних працівників має певні особливості: досягнення чіткого узгодженого змісту проєктування з дотриманням вимог державних стандартів підготовки фахівців із соціальної

роботи; забезпечення захисту студентів, які зайняті в соціальних проектах від професійного «вигорання» [1, С. 97–109].

Отже, застосування методів проєктування у процесі підготовки майбутніх соціальних працівників має широкі перспективи: повніше й ефективніше використовувати знання з теорії соціальної роботи у практичну діяльність; цього можна досягти шляхом належного проєктування змісту освіти, врахування у змісті навчальних дисциплін науково обґрунтованих інноваційних технологій та методик з соціальної роботи; досягти у процесі підготовки майбутніх соціальних працівників адекватних уявлень студентів про практику соціальної роботи, глибшого засвоєння практичних вмінь і навичок.

Список використаних джерел

1. Семигіна Т., Покладова В. Інновації в соціальних службах: навч.метод. посіб.– Київ, 2002. – С. 48–139.
2. Тюптя Л., Іванова І. Соціальна робота (теорія і практика): навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. – Київ, 2004. С. 258–263.
3. Тюптя Л. Проєктування у процесі підготовки фахівців із соціальної роботи. Актуальні проблеми навчання та виховання людей з особливими потребами. Збірник наукових праць. №3(5). Київ. 2007. С. 279
4. Холостова Е. И. Словарь/справочник по социальной работе. 2000. С. 250–252.

Терещенко Оксана
perekladachgr@gmail.com

МІЖНАРОДНІ СОЦІОКУЛЬТУРНІ ПРОЕКТИ У КОНТЕКСТІ ПОЛІДЕНТИЧНОСТІ

Сьогодення містить масштабні соціокультурні виклики. Світ змінюється шаленими темпами. Період всесвітньої пандемії, несучи багато стресів і загроз, при тому інтенсифікує віртуальну комунікацію й зокрема поширює соціальні онлайн-проекти. Особливу роль вони грають в емігрантському середовищі. Адже мігранти під час локдаунів, як й усі інші громадяни, перебуваючи здебільшого у стінах помешкань, нарощують віртуальні меседжі та обізнаність щодо справ на вітчизні і щодо подій у новій державі проживання. Відповідно це

сформувало й продовжує формувати полі-ідентичність, оскільки мігрант майже синхронно перебуває у двох інформаційно-комунікативних просторах.

Вочевидь поняття полі-ідентичності відсилає нас до розуміння ідентичності як такої, що формується у процесах ідентифікації та виступає родовим поняттям щодо ідентичностей соціальної, етнічної, національної, релігійної, культурної тощо. Мігранти, засвоюючи низку даних ідентифікацій у новій країні та зберігаючи свою, природну «самість», мають змогу конструктивно інтегруватися у мультикультурне середовище, набувати полі-ідентичність.

Особливо яскраво процес виявляється наразі у міжкультурній онлайн-комунікації, ініційованій через низку соціальних проектів. Бенефіціарами соцпроектів, направлених на вдосконалення соціального життя закордонних українців, виступає низка громадських спільнот, різноманітні соціокультурні та професійні об'єднання і безпосередньо – центри і служби соціальної допомоги. Зробимо невеликий перелік ініціативних груп:

- ГО «Українці в Італії», «Українці в Греції», «Українці у Великій Британії», які другий рік поспіль організують соціальну допомогу співвітчизникам, віртуально консультують, а при нагоді здійснюють в реальному вимірі соціальні опції;

- Українські магазини за кордоном, що рекламують національний продукт своєї країни та постачають в іноземну країну українські традиційні товари і продукти для своїх співвітчизників та іноземних громадян, стаючи поступово торговими брендами. Під час пандемії магазини створили службу швидкої доставки.

- Українські мовні онлайн-школи та інтенсивні мовні курси в режимі онлайн для вивчення мови нової країни;

- Українські туристичні фірми та авто-, авіаперевізники, які забезпечують транспортування гуманітарної допомоги в Україну, перевезення дітей для оздоровлення за кордоном, транспортування бійців для лікування за кордоном.

- Бізнесмени, які виступають меценатами соцпроектів як в Україні, так і за межами батьківщини.
- Програми «студенти за обміном», «Освітня міграція як «вікно можливостей», що zorganizували онлайн-навчання;
- Організації українських жінок – ініціаторки проектів «Українські ляльки мандрують світом» за підтримки національного музею літератури України та товариства зв'язків з українцями за межами України;
- Товариство «Україна-Світ», що створило проект «Недільні жінки» – спробу представити іммігрантську громаду грузинських жінок в Афінах;
- ГО з трудового права – у співпраці з Афінським координаційним центром мігрантів та біженців за участю Робочого комітету з питань жінок-іммігрантів та біженок та у співпраці з INE GSEE та DIOTIMA;
- Церковно-релігійні інституції, які організують захист мігрантів та біженців, при потребі надають притулок та життєзабезпечення;
- Спілки письменників, які ініціюють Міжнародні літературні фестивалі в онлайн-форматі в Україні і за кордоном;
- Міжуніверситетські міжнародні наукові онлайн-конференції, воркшопи, семінари, івенти;
- Онлайн-бріфинги Світового конгресу українських молодіжних організацій (СКУМО).

Подібні соціокультурні проекти привносять новизну та сучасність, формують колаборацію креативних сил, консоліднують людей, забезпечують соціальну підтримку, освіту та культурний розвиток у цей непростий час. Отже, у часи всесвітньої кризи, завдяки цифровим комунікаціям, життя продовжується, і подальшому соціальному розвитку сприяють міжнародні соціокультурні проекти. Для мігрантів контент проектів відіграє особливу роль, оскільки допомагає у формуванні полі-ідентичності, а точніше – подвійної ідентичності, яка у свою чергу творить нове суспільство – мобільне, мультипотенційне, мультикультурне.

МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ СУЧАСНОЇ ІНКЛЮЗИВНОЇ ОСВІТИ

У сучасному демократичному світі утверджується розуміння людини як найвищої цінності суспільства. На рівні Організації Об'єднаних Націй прийнято понад 65 конвенцій з прав людини, які, зокрема, деталізують базові підходи щодо неприпустимості обмеження свобод особистості, її права на гідний гармонійний розвиток.

Важливе місце при цьому належить розвитку й доступності системи освіти, зокрема й для людей з інвалідністю, що потребують інклюзивного навчання.

Термін інклюзія (від французького *"inclusif"*, або латинського *"include"* (включення чого або кого в певний процес) з'явився у науковому середовищі нещодавно, та стосовно отримання освіти означає залучення людей з інвалідністю (інших амобільних груп) до навчання з учнями/студентами, які не мають подібних обмежень щодо здоров'я та розвитку.

У офіційних документах ЮНЕСКО зазначається, що інклюзивна освіта спрямована на сприйняття індивідуальних можливостей людей з інвалідністю не з позицій проблеми, а з позицій особистісних можливостей для розвитку. Тому процес розвитку інклюзії треба усвідомлювати не лише як необхідність внесення технічно-організаційних змін, але й як певну філософію в освіті.

Інклюзивна освіта є інтегративним явищем і спирається на наукові знання філософії, загальної і корекційної педагогіки, психології тощо.

Науковий аналіз проблем інклюзії знаходить своє відображення у роботах відомих вчених (А. Маслоу (A. Maslow), Г. Фигдор (H. Figdor), Дж. Дьюї (John Dewey), Дж. Корбет (J. Corbett), К. Роджерс (C. Rogers), М. Нинд (M. Nind), Х. Волкер) та ін.

Зазначимо, що зміст методології цього складного феномена як правило розглядається на філософському, загальнонауковому та технологічному рівнях.

Зрозуміло, що філософським підґрунтям інклюзії виступають певні теорії, учіння, концепції, ідеї.

В рамках *аксіології* (від грецького *ἀξία* - цінність; *λόγος* - судження, вчення) як філософської теорії цінностей підкреслюється важливість освіти, у сфері якої відбувається становлення особистості, формується шкала її життєво-ціннісних пріоритетів. Пошук сутності людського буття, ціннісних сенсів, мотивації до повноцінної самореалізації є важливим для суб'єктів, включених в процес інклюзивної освіти.

Виходячи з *концепції взаємопов'язаності світу*, яка передбачає важливість сприйняття не лише спільного, що об'єднує людство, а й інше, що є індивідуально-характеризуючим для кожної людини, логічним є розглядати інклюзивне навчання як сукупність ідей інтеграційного характеру спільно з ідеями загального та особливого.

З позицій *філософської і педагогічної антропології* слід підходити до вивчення антропологічних нюансів проблеми навчання і розвитку особистості в умовах інклюзії, виходячи з того, що людина з інвалідністю більш, ніж інші потребує освіти розвивального характеру. Зрозуміло, що це у повній мірі може бути забезпечено лише у комунікативному процесі активної взаємодії особистості з соціокультурним оточенням.

У рамках *творчого підходу* (де кожна людина проявляє уміння продуктивності у власній самосвідомості й уміння зберігати гармонійну стабільність) розкривається здатність до саморозвитку та реалізації власних потенціальних можливостей. Саме творчість людини, зокрема з проблемами розвитку, при включенні в інклюзивне навчання надає можливість долати занижену самооцінку, зневірливість у власні сили, душевні кризи, страхи тощо.

Зазначимо, що методологічною основою сучасної інклюзивної освіти є також базові ідеї філософської антропології, екзистенціалізму, соціального конструктивізму тощо.

До основних наукових ліній, які визначають загальнонаукове методологічне підґрунтя інклюзії варто віднести *системно-синергетичний підхід*. Беручи до уваги наступність й взаємозв'язок інклюзивної освіти на послідовних сходах (шкільне середовище, професійний заклад та

інклюзивна життєдіяльність), що є ознакою системного підходу, слід визнати, що це також складна синергетична система зі своїми характерними законами й принципами.

Особливе значення в методології інклюзивного навчання (на технологічному рівні) займає *командно-кондуктивний підхід*, який передбачає сукупність зусиль усіх суб'єктів інклюзії щодо ефективного включення осіб з інвалідністю у цілісну систему навчання.

При цьому дієва реалізація командних стратегій у побудові інклюзії буде базуватися на постійному обміні інформативно-практичним матеріалом учасниками освітньо-інклюзивного процесу.

Власне місце в інклюзії займає *особистісно-орієнтований підхід*, що передбачає побудову відповідної методики й стратегії прогресуючого навчання з урахуванням індивідуально-психологічних і вікових особливостей осіб з інвалідністю.

Зазначимо, що при створенні освітньо-інклюзивного простору (систем) важливо спиратися на базові принципи: право на повноцінне життя; право на освіту й розвиток; право на самореалізацію та інші філософські, педагогічні, психологічні принципи.

Отже, методологічні підходи, як основа побудови інноваційних освітньо-інклюзивних систем у реальній практиці потребують подальшого комплексного наукового удосконалення та розробки відповідних науково-методичних платформ згідно з гуманістичними й людиноцентристськими парадигмами розвитку сучасної освіти.

Тунтуєва Світлана
svitlana.tuntueva@gmail.com

РОЗВИТОК СОЦІАЛЬНИХ ПОСЛУГ ДЛЯ СІМЕЙ З ДІТЬМИ В ГРОМАДІ ЗАСОБАМИ ЗАЛУЧЕННЯ ПРОЄКТІВ МІЖНАРОДНОГО РІВНЯ

В процесі децентралізації повноваження з надання соціальних послуг населенню передані з центрального рівня на місцевий, тобто – територіальним

громадам. Так, Закон України «Про місцеве самоврядування», покладає відповідальність на органи місцевого самоврядування щодо «вирішення відповідно до законодавства питань надання соціальних послуг особам та сім'ям з дітьми, які перебувають у складних життєвих обставинах та потребують сторонньої допомоги, забезпечення утримання та виховання дітей, які перебувають у складних життєвих обставинах» [3]. Законом України «Про соціальні послуги» змінюється розподіл повноважень центральних та місцевих органів влади, формується система соціальних послуг, описується коло її учасників, впорядковуються етапи визначення потреб населення в соціальних послугах, планування, організації та фінансування соціальних послуг. Фінансування соціальних послуг може здійснюватись за рахунок коштів державного та місцевих бюджетів, спеціальних фондів, коштів підприємств, установ та організацій, плати за соціальні послуги, коштів благодійної допомоги (пожертвувань) та інших джерел, не заборонених законом [4]. Разом із тим, новостворені територіальні громади часто не мають матеріального ресурсу (кошти та інфраструктура) на відтворення в повному обсязі законодавчих вимог щодо створення, розвитку й надання соціальних послуг мешканцям громади, та людського ресурсу, щоб вибудувати систему надання соціальних послуг та забезпечити якість їхнього надання.

Сім'ї з дітьми потрапляють в категорію найбільш уразливих в громаді й потребують своєчасного виявлення та дій, спрямованих на профілактику складних життєвих обставин, подолання таких обставин або мінімізацію їх негативних наслідків для осіб/сімей, які в них перебувають. За даними звіту «Бідність та нерівні можливості дітей в Україні» [2] рівень бідності в сім'ях із дітьми вищий порівняно з сім'ями без дітей. Факторами підсилення такого ризику є: проживання у малих за розміром населених пунктах, особливо в сільській місцевості; невисокий рівень освіти батьків, зокрема відсутність осіб із вищою освітою в домогосподарстві; наявність безробітних осіб у домогосподарстві. Загалом за показником глибини бідності до найбільш уразливих домогосподарств потрапляють ті, у складі яких є безробітна особа, та сім'ї з дітьми до 3 років. Серед домогосподарств із дітьми на чолі із жінкою (а

це найчастіше неповні сім'ї) рівень бідності перевищує показник по домогосподарствах на чолі із чоловіком. Простежується чітка залежність: що більше дітей у сім'ї, то вищий ризик її потрапляння до категорії бідних. При цьому сім'ї з однією дитиною перебувають на рівні середнього по Україні значення, але вже поява другої дитини підвищує рівень бідності у півтора рази.

Для територіальної громади залишається актуальним залучення зовнішньої експертизи та допомоги для формування локальної системи надання соціальних послуг, у тому числі, міжнародних організацій, які через проекти та грантову допомогу розбудовують на локальному рівні або систему в цілому, або окремі її складові. Однією з успішних практик міжнародної підтримки розвитку соціальних послуг для сімей з дітьми на локальному рівні є проєкт «Спільно. Соціальні послуги для сімей у громаді» впроваджується Дитячим фондом ООН (ЮНІСЕФ) та Консорціумом партнерських організацій за фінансової підтримки Німецького уряду та Німецького банку розвитку (KfW)». Проєкт реалізовувався у 12 громадах Луганської та Донецької областей та мав за мету допомогу громадам у посиленні соціальної згуртованості та організації якісного надання соціальних послуг для вразливих категорій сімей (сімей, які опинилися у складних життєвих обставинах, внутрішньо переміщених сімей, малозабезпечених сімей, сімей, які виховують дитину з порушеннями розвитку та/або інвалідністю, сімей, які постраждали від насильства, сімей, у яких дитина має ризик бути влаштованою в інтернатний заклад). Інтегрований підхід став основою формування системи надання соціальних послуг в громадах, оскільки включає надання послуг за технологією ведення випадку та необхідні для добробуту родини втручання (соціальні виплати, освітні послуги, охорону здоров'я, ювенальну превенцію, працевлаштування та ін.) Методологія проєкту передбачала розробку інструментарію з визначення потреб цільових категорій сімей у соціальних послугах, підготовку програми розвитку соціальних послуг в середньостроковій перспективі, визначення соціальних послуг, яких потребують цільові групи, та спланування їх запровадження. В кожній громаді здійснено оцінку кадрового потенціалу надавачів соціальних послуг, визначено потребу збільшення кількості фахівців із соціальної роботи, проведене

навчання з ведення випадку та надано тривалу супервізійну підтримку. З огляду на появу в громадах нових підрозділів та надавачів послуг (відділ соціального захисту, служба у справах дітей, центр надання соціальних послуг, центр соціальних служб, інклюзивно-ресурсний центр та ін.) розроблені та затверджені протоколи міжвідомчої взаємодії, які дозволили впорядкувати процес виявлення, обліку та супроводу сімей з дітьми, які опинились в складних життєвих обставинах.

Список використаних джерел

1. Дацаківська О. Ю., Стельмах С. С., Максименко К. М. Спільно до нових послуг. Керівництво із впровадження соціальних послуг для сімей х дітьми в громадах. Частина 2. Ведення випадку та міжвідомча взаємодія. Посібник. Київ, 2021, 72 с.

2. Звіт про бідність та нерівні можливості дітей в Україні. Дитячий фонд ООН (ЮНІСЕФ) в Україні та Інститут демографії та соціальних досліджень імені М. В. Птухи Національної академії наук України. Київ, 2021. URL : <https://www.unicef.org/ukraine/media/14771/file> (дата звернення 11.11.2021).

3. Про місцеве самоврядування в Україні: Закон України від 21 травня 1997 року № 280/97-ВР. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/280/97-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення: 12.11.2021).

4. Про соціальні послуги: Закон України від 17 січня 2019 року № 2671-VIII. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2671-19#Text> (дата звернення: 12.11.2021).

Фуштей Оксана, Франко Наталія

ПРОФЕСІЙНА ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ СОЦІАЛЬНИХ ПРАЦІВНИКІВ ДО ПРОЄКТНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Актуальність проблеми. Вимоги до сучасного соціального працівника неупинно зростають, сьогодні більшість державних функцій лягають на плечі громадського сектору, тому нові фахівці мають бути обізнані у значно більшому колі питань. На жаль, 2020-й рік став викликом для всіх сфер функціонування держави і соціальний сектор не є виключенням. Через коронавірусну кризу відбулися зміни способу діяльності громадських організацій, зміни у спілкуванні, зміни у проведенні заходів, з'явилася потреба

бути багатозадачними; панічні повідомлення, фейки, ситуація невизначеності вплинули на здоров'я людей.

Фандрейзингові можливості та фінансові резерви зменшуються. Благодійні організації не зможуть продовжувати надавати підтримку громадам у звичному обсязі без додаткової фінансової підтримки. Проблемою є те, що у період пандемії більшість громадських організацій виявилися не конкурентноздатними та зіткнулися зі зменшенням доступу до фінансових ресурсів, які необхідні їм для сталого функціонування своєї діяльності, зіштовхнулися з новими громадськими викликами, зіткнулися з невмінням організації та проведення заходів онлайн.

Криза змусила громадські організації, благодійні фонди та представників локальних громад зрозуміти, що потрібно об'єднуватися та підтримувати один одного. З'явилося розуміння цінності волонтерства та взаємодопомоги; розуміння що потрібно розвиватися, щоб бути конкурентноздатними у важкі часи. Але, з іншого боку, відбулося виснаження емоційних резервів. Всі втомились. Окрім вирішення проблем повсякденного життя, включаючи домашнє навчання, дистанційну роботу та відчуття ізоляції, працівники неурядових організацій (НУО), особливим чином НУО які підтримують осіб з інвалідністю, та волонтери, зіштовхуються зі збільшенням запиту на свої послуги, водночас зменшуються фінансові надходження.

Єдиний спосіб, який допоможе соціально незахищеним верствам населення пережити часи коронакризи, це – об'єднання та допомога один одному. Посилення мереж та обмін досвідом зараз є важливішими, ніж будь-коли. Саме соціальні працівники мають підвищити свій інституційний розвиток, підвищити свою організаційну спроможність, що сприятиме забезпеченню сталого функціонування їхньої діяльності, спрямованої на поліпшення якості життя людей з різних регіонів України.

Аналіз наукових досліджень Достатньо вивченою є проблематика проектування в соціальній роботі науковцями І. Зверевою, С. Кримським, В. Курбатовим, О. Курбатовою, Т. Семигіною, В. Сидоровим, О. Яременко та іншими. Однак аналіз джерельної бази дає змогу виокремити певні прогалини в

уявленнях про зміст та напрями застосування проєктування у процесі підготовки майбутніх соціальних працівників.

Мета – розкрити особливості підготовки соціальних працівників до проєктної діяльності

Виклад основного матеріалу. Важливим інструментом педагогічного впливу на формування професійних якостей майбутніх фахівців із соціальної роботи є соціальне проєктування. Значущість впровадження соціального проєктування у підготовку соціальних працівників полягає у формуванні практичних вмінь та навичок, закріплення та поглиблення теоретичних знань у практичній підготовці фахівців із соціальної роботи.

Проєкт – ідея, яку намагаєтеся втілити громадська організація. Ваш проєкт має чітко відображати вирішення проблеми, яка стоїть перед громадою.

Щодо визначення поняття «проєктування в соціальній роботі» існують різні точки зору. Однак більшість дослідників наголошує на інструментальній значущості проєктування, його місця та ролі у процесі практичної соціальної роботи.

«Проєктування» тлумачиться як:

– процес розроблення проєкту, реалізація якого є важливим результатом проєктування (звідси проєктування в соціальній роботі — це технологія складання, ресурсного обґрунтування та виконання соціальних проєктів) [3];

– різновид усвідомленої інноваційної діяльності, процес конструювання та впровадження нововведення [1; 5];

– технологія випереджального відображення дійсності, засіб визначення науково обґрунтованих варіантів планового розвитку певних процесів та явищ [4].

«Проєкт» розуміють як ключове (вихідне) поняття проєктування, яке містить [3, с. 250]:

– систему сформованих «проєктних цілей»;
– елементи системи соціальної роботи (соціальні служби, технології тощо), які створюються або оптимізуються для досягнення цих цілей;

- відповідні документи (програми, плани, графіки тощо), які розробляються і затверджуються відповідно до вказаних цілей;
- ресурси — матеріально-технічні, фінансові, трудові, часові;
- комплекс практичних дій, управлінських заходів (організація, контроль, оцінювання тощо), спрямованих на досягнення цілей.

Соціальний проєкт – це сконструйоване ініціатором проєкту соціальне нововведення, метою якого є створення, модернізація або підтримання у середовищі, що змінюється, матеріальної або духовної цінності. Це нововведення мусить мати просторово-часові координати, а його вплив на людей – визнаватися позитивним за соціальним значенням [2].

Окремим, специфічним різновидом проєктування є соціальне проєктування – технологія розроблення та наукового обґрунтування варіантів планового розвитку нових соціальних процесів та явищ [4]; різновид усвідомленої інноваційної діяльності [1; 5].

Узагальнюючи підходи різних авторів до визначення сутності соціального проєкту, можна виділити його наступні особливості, які впливають на професійну підготовку майбутніх соціальних працівників.

Зміна стану – означає, що має розглядатися як засіб до змін. Він модернізує або підтримує в середовищі, яке змінюється, певні конкретні матеріальні або духовні цінності.

Цілеспрямованість – означає, що в проєкті завжди закладено образ передбачуваного результату, на досягнення якого спрямовано заходи.

Неповторність. Ця особливість дає змогу, з одного боку, відрізнити «проєкт» від «не проєкту» (плану, програми), з іншого – від інших проєктів. Неповторність проєкту проявляється в певному рівні його інновацій, а також особливому структурі ванн і заходів, що складають його основу.

Обмеженість у часі означає, що проєкт має встановлені строки для його початку та завершення.

Обмеженість ресурсів підкреслює, що реалізація проєкту відбувається за допомогою раніше встановленого ліміту матеріальних засобів, фінансів, а також з обмеженою кількістю персоналу.

Тому, для забезпечення своєї успішної професійної діяльності майбутні соціальні працівники повинні вміти знаходити необхідні фонди, які нададуть фінансове забезпечення, вміло презентувати його, чітко сформулювати заявку, розробити програму заходів для залучення додаткових ресурсів на втілення програм і проєктів

Розроблення різноманітних соціальних проєктів, які здійснюється студентами у процесі навчання за участі й під контролем викладачів допомагає вже в період навчання сформувати особистісні та професійні якості, підвищити свій інституційний розвиток та організаційну спроможність які потрібні для майбутньої успішної професійної діяльності. Найважливішою характеристикою соціальних проєктів є соціальна суб'єктність, що дозволяє ставати суб'єктом (а не об'єктом) реформування та модернізації соціальної сфери та всього суспільства

Студенти застосовуючи проєктні знання в рамках індивідуальних курсових проєктів, розробляють презентаційні матеріали, які візуалізують авторські концепції проєктної діяльності. У презентації соціального проєкту у стислій формі викладаються концепція проєкту та організаційні підходи для його реалізації. В даний час компетенції, які формуються майбутніми соціальними працівниками за запитами випускників та роботодавців при вивченні соціального проєктування, увійшли до компетентнісної моделі бакалавра з соціальної роботи. Слід зазначити, що соціальне проєктування є різновидом інноваційної діяльності, що у своїй основі передбачає певні соціальні зміни, так як інновація – не просто оновлення, це свідома діяльність щодо конструювання нового та впровадження його у життя з урахуванням переосмислення попереднього досвіду[2].

Висновок. Отже, у підготовці майбутніх соціальних працівників впровадження проєктної діяльності у навчальний процес стає домінуючим. Роль проєктування в підготовці фахівців з соціальної роботи полягає в значущості механізмів проєктної діяльності, формування практичних вмінь і навичок за допомогою методу навчальних проєктів. Специфіка соціального проєктування у процесі підготовки фахівців з соціальної роботи полягає у

використанні проектування як засобу випереджального відображення соціальних проблем і потреб у процесі підготовки. Ефективність діяльності фахівця з соціальної роботи, його професіоналізм, швидкість входження у професійне середовище прямо залежать не лише від його знань, вмінь і навичок, а й від підготовленості до діяльності в умовах соціальних зрушень, здатності до проектування та впровадження соціальних інновацій. Отже, засобами проектування потрібно не лише готувати до змін майбутнього соціального працівника, а потрібно вчити відчувати зміни, використовувати їх на користь клієнтів.

Проблема підготовки майбутніх соціальних працівників до проєктної діяльності сьогодні є значущою і має перспективи для подальшого дослідження. Зокрема, це удосконалення навчально-методичного забезпечення підготовки майбутніх соціальних працівників до проєктної діяльності, вивчення зарубіжного досвіду підготовки майбутніх соціальних працівників до організації та використання проєктної діяльності тощо.

Список використаних джерел

1. Інновації в соціальних службах: навч. метод. посіб. / Т. В. Семігіна, В. В. Покладова, І. М. Грига та ін. К. : Пульсари, 2002. С. 48-139.
2. Луков В. А. Социальное проектирование. М., 1997. С. 41-66
3. Словарь/справочник по социальной работе / Под ред. Е. И. Холостовой. М. : Юрист, 2000. С. 250–252.
4. Социальная работа / Под общ. ред. В. И. Курбатова. Ростов на Дону: Феникс, 2000. С. 322-345.
5. Тюптя Л. Т., Іванова І. Б. Соціальна робота (теорія і практика): навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. К. : Університет «Україна», 2004. 258-263.

Холмська Ганна, Михайлюк Марія

anna.kholmska@gmail.com

mahyrochkamiha21@gmail.com

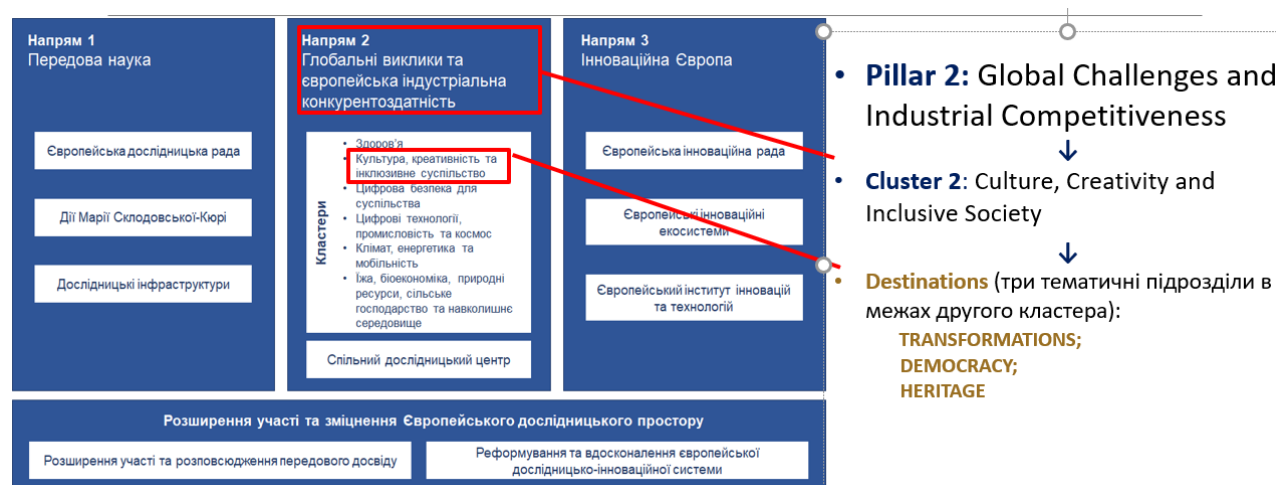
ІНТЕРНАЦІОНАЛІЗАЦІЯ УНІВЕРСИТЕТІВ ШЛЯХОМ УЧАСТІ В МІЖНАРОДНИХ НАУКОВИХ І ОСВІТНІХ ПРОЄКТАХ СОЦІОГУМАНІТАРНОЇ СФЕРИ

За класичним визначенням Джейн Найт, інтернаціоналізація в її інституційному вимірі є процесом інтеграції міжнародного, міжкультурного

або глобального аспекту у викладання, дослідження і сервісні функції вищої освіти [1].

Інтернаціоналізація визнана чи не найпріоритетнішим стратегічним напрямом розвитку вищої освіти і науки в країнах Європи та в Україні. Про важливість інтернаціоналізації свідчать законодавство країн ЄС і України (документи ООН і Європейської Комісії, Закон України "Про вищу освіту"[2]), а також швидке зростання кількості і масштабів європейських програм міжнародного співробітництва в освіті і науці. Затверджена Міністерством освіти і науки України в лютому 2021 р. оновлена Дорожня карти з інтеграції науково-інноваційної системи України [3] до європейського дослідницького простору стимулює активну участь ЗВО у програмах Horizon Europe, JPI, ERAvsCORONA, Green Deal тощо.

У вересні 2021р. Україна офіційно доєдналася до рамкової програми ЄС у сфері досліджень та інновацій «Горизонт Європа», що є найамбітнішою з усіх програм світу як з погляду цілей і завдань, на які вона спрямована, так і з погляду масштабу залучення до вирішення цих завдань міжнародної науково-освітньої спільноти. Програми конкурсів соціогуманітарної тематики (рис.1) передбачають підтримку широкого спектру досліджень та інновацій, які

сприятимуть демократичним перетворенням в системах вищої освіти і суспільстві країн – учасників проєктів, усуненню всіх форм дискримінації людини за будь-якою ознакою, розв'язанню нагальних соціальних викликів сьогодення.

Рис. 1. Місце конкурсів соціогуманітарної тематики в структурі програми «Горизонт Європа».

Дані щодо участі університетів в основних європейських науково-інноваційних і освітніх програмах у попередні роки свідчать про те, що за кількістю проєктів та обсягами отриманої грантової підтримки ЗВО України значно відстають від ЗВО країн ЄС. Особливо це стосується проєктів соціогуманітарної сфери технічних університетів, які на сьогодні є лідерами у списку переможців міжнародних конкурсів проєктних пропозицій. Наприклад, всі 6 проєктів КПІ ім. Ігоря Сікорського, які було підтримано Європейською Комісією в рамках програми "Горизонт 2020" – це проєкти у сфері природничих наук та інженерії, в той час коли Варшавська Політехніка виборола 27 проєктів соціогуманітарного спрямування. Лише один з шести освітніх проєктів КПІ ім. Ігоря Сікорського за програмою "Еразмус+" присвячений розвитку соціогуманітарної складової освіти [5].

Соціологічні дослідження, що проводились в Україні, зокрема, опитування науковцями і освітян КПІ ім. Ігоря Сікорського 2020-2021 р свідчать про те, що інтернаціоналізація наукового і освітнього потенціалу українських ЗВО у формі міжнародної проєктної діяльності гальмується комплексом проблем: від невідповідності нормативної бази університетів потребам міжнародної діяльності до недостатньої психологічної готовності і браку досвіду участі в міжнародних проєктних командах значної кількості освітян і науковців.

Подолання вказаних проблем і успішна реалізація стратегій інтернаціоналізації університетів окрім системних змін, які стосуються координації, управління і стимулювання міжнародної проєктної діяльності закладів на рівні адміністрацій, потребує з боку науково-навчальних підрозділів вивчення і самоаналізу проблем, розробки «дорожніх карт» інтернаціоналізації підрозділів, які б дозволили скерувати кожного члена колективу на шляху до його успішної часті в міжнародних проєктах.

Список використаних джерел

1. Knight, J. (2008). Higher education in Turmoil. The changing world of internationalisation. Rotterdam, the Netherlands: Sense Publishers. P. 3

2. Верховна Рада України (2014) Закон України Про вищу освіту. [Online]. Available: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18#Text>.

3. Наказ МОН України від 10.02.2021 № 167 "Про затвердження дорожньої карти з інтеграції науково-інноваційної системи України до європейського дослідницького простору". [Online]. Available: <https://mon.gov.ua/ua/npa/pro-zatverdzhennya-dorozhnoyi-karti-z-integraciyi-naukovo-innovacijnoyi-sistemi-ukrayini-do-yevropejskogo-doslidnickogo-prostoru>

4. H2020 Country Profile. [Online]. Available: <https://webgate.ec.europa.eu/dashboard/sense/app/93297a69-09fd-4ef5-889f-b83c4e21d33e/sheet/a879124b-bfc3-493f-93a9-34f0e7fba124/state/analysis>.

5. Проекти Еразмус+ в КПІ. [Online]. Available: <https://ipd.kpi.ua/erasmus-kpi/>.

Хохуля Надія
18fspnu.n.khokhulia@std.npu.edu.ua

СПЕЦИФІКА МОНОБАТЬКІВСЬКОЇ (НЕПОВНОЇ) СІМ'Ї В УКРАЇНІ

Проблеми сім'ї завжди були центром уваги суспільства, так як від благополуччя в окремій родині залежить і благополуччя майбутнього держави в цілому. В умовах сьогодення набуває ще більш актуального значення проблема неповних сімей, адже все частіше зустрічаються діти, які виховуються одним з батьків, в більшості випадків, слід говорити про виховання матір'ю.

Звертаючись до законодавчих документів, поняття «монобатьківська сім'я» трактується як соціальний інститут чи соціальна група, основою якої є наявність системи соціальних відносин «мати-дитина», або «батько-дитина» [1].

У психолого-педагогічних дослідженнях українських і зарубіжних учених розкрито окремі аспекти проблеми, зокрема: особливості неповної сім'ї (І.Ф. Дементьєва, Т.І. Петрова); соціально-педагогічну роботу з неповними родинами (І.Д.Зверєва, І.М.Трубавіна); специфіку підтримки дітей з неповних сімей (Н.М. Дружиніна).

Проблема неповних сімей не є новою для нашої країни, однак розширення причин і джерел її утворення вимагають пошуку нових шляхів профілактики їх зростання та технологій соціальної допомоги і підтримки.

Для більш глибокого розуміння специфіки функціонування неповних сімей, слід звернути увагу на їх типологію, що дозволяє ефективно обирати прийоми, методи, технології соціальної роботи з ними. Так можна виділити: неповні сім'ї, що утворились внаслідок розлучення батьків; неповні сім'ї внаслідок смерті одного з батьків; інші неповні або розширені сім'ї, що утворені внаслідок втрати батьків (смерть, позбавлення батьківських прав, відбування батьками покарань в місцях позбавлення волі) [2].

Досить актуальною в Україні є проблема збільшення частки народжених дітей жінками, які не перебувають в офіційно зареєстрованому шлюбі. І тут можна говорити про свідомий вибір жінки народжувати дитину для себе та вимушену ситуацію, пов'язану з небажанням чоловіка брати на себе відповідальність.

Аналізуючи типологію неповних сімей, нами було помічено, що більшість науковців відносять її до сім'ї групи ризику. Однак на нашу думку, залежно від типу неповної сім'ї, умов виховання, індивідуальних особливостей дитини, взаємовідносин між членами родини буде залежати специфіка і труднощі її функціонування.

Безперечно, психологічна дисгармонійність внутрішньо-сімейного життя після перетворення сім'ї у неповну, негативно впливає на емоційний стан дорослих і особливо дитини. Реалії доводять, що діти з неповний сімей частіше вдаються до протиправних порушень, мають нижчу успішність в школі, а також менш стійкі до появи невротичних порушень. Для таких дітей характерна невпевненість, занижена самооцінка, девіантна поведінка та психологічна нестійкість. Відсутність в сім'ї одного з батьків ускладнює процес ідентифікації дітей, позбавляє можливості спостерігати відповідну модель взаєностосунків. Крім соціально-психологічних проблем неповних сімей постають і соціально-економічні проблеми.

Для вирішення нагальних проблем монобатьківських сімей в Україні існує система соціального захисту. Робота даної системи має такі напрямки: соціальна допомога, соціальне страхування, соціальний супровід, надання соціальних послуг. Серед допомог та пільг, які надає держава неповним сім'ям,

50-відсоткова оплата перебування дітей з неповних сімей у дошкільних закладах, відпустка із збереженням зарплати до 17 календарних днів, обов'язково оплачувана відпустка на 10 днів, зменшення відрахувань від зарплати, пільги при отриманні бюджетного житла або при наданні кредиту на отримання житла. Для отримання безкоштовних консультацій психолога, юриста, соціального працівника існує мережа центрів соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді, районний центр у справах сім'ї і київський міський центр «Родинний дім» [3, с. 20].

Теоретичний аналіз наукової літератури доводить, що неповна сім'я є досить динамічною соціальною групою з можливим переходом в інші типи сімей. Поширення неповних сімей в сучасному суспільстві тісно пов'язано зі зміною його морально-культурних якостей. Тому, виходячи з вище сказаного, ми бачимо, що соціальним працівникам варто приділити особливої уваги профілактиці виникнення неповних сімей. Проте профілактика не може гарантувати 100-відсотковий результат, а це говорить про те, уваги потребує зміст соціальної роботи при наданні послуг соціальними працівниками для вирішення нагальних проблем неповної сім'ї.

Список використаних джерел

1. Закон України «Про охорону дитинства» // Відомості Верховної Ради України. 2001. № 2402-III
2. Чубук Р.В. Прикладні аспекти соціальної роботи з неповними сім'ями / Р.В. Чубук // Вісник Чернігівського національного педагогічного університету. 2016. № 142. С. 204-207
3. Бурлака О.С. Особливості соціального захисту багатодітних та неповних сімей. Науковий вісник публічного та приватного права. 2016. Вип. 2, ч. 1. С. 18-22

Шакун Ольга
sakunola96@gmail.com

«АКАДЕМІЯ ВОЛОНТЕРСТВА» - ОСЕРЕДОК ФОРМУВАННЯ НОВОЇ КОГОРТИ МОЛОДИХ ЛЮДЕЙ ДОБРОЇ ВОЛІ У МІСТІ ПОЛТАВА

Волонтерство – першочергове покликання молоді, адже кому, як не нам розбудувати нашу державу! Коли кожен небайдуже ставиться до свого

оточення і вирішує проблеми, які турбують, суспільство розвивається. Волонтери – це звичайні люди, які вкладають свій час, талант чи ресурси у втілення соціально корисних проєктів. Робити добрі справи можуть усі, навіть одна добра справа здатна змінити світ на краще.

На сьогодні волонтерські організації існують у 80-ти країнах світу. Близько 110 мільйонів людей щорічно беруть участь у добровільних програмах, де допомагають у сферах освіти, охорони здоров'я, екології, соціального захисту та багатьох інших [4].

В Україні волонтерський рух серед молоді набув масового характеру у різних сферах суспільного життя, зокрема, в області освіти, охорони здоров'я, соціального захисту населення, а серед студентів вищих закладів освіти все більшої популярності набуває громадська діяльність. Участь у добродійній діяльності дозволяє підлітку або молодій людині реалізувати власні актуальні потреби щодо самовизначення та самореалізації в малій групі однодумців. Це допомагає відчувати не тільки комфорт узгодженої командної роботи, а й проявити власну ініціативу та активність, ствердитися у своїй компетентності, підвищити власну самооцінку. За допомогою волонтерства можна підвищити власний авторитет в очах однолітків, набутти позитивного досвіду соціальної взаємодії. Окрім цього, робота з людьми які потрапили у складне життєве становище, на чужому досвіді вчить, як уникнути тих чи інших проблем [5].

Волонтерство створює унікальну можливість спілкуватися з різними категоріями вразливих людей, на яких спрямовується добродійна діяльність. На сайті «Волонтерська платформа» [1], розміщено актуальні проєкти, до яких кожен може долучитися (див. Рисунок 1).

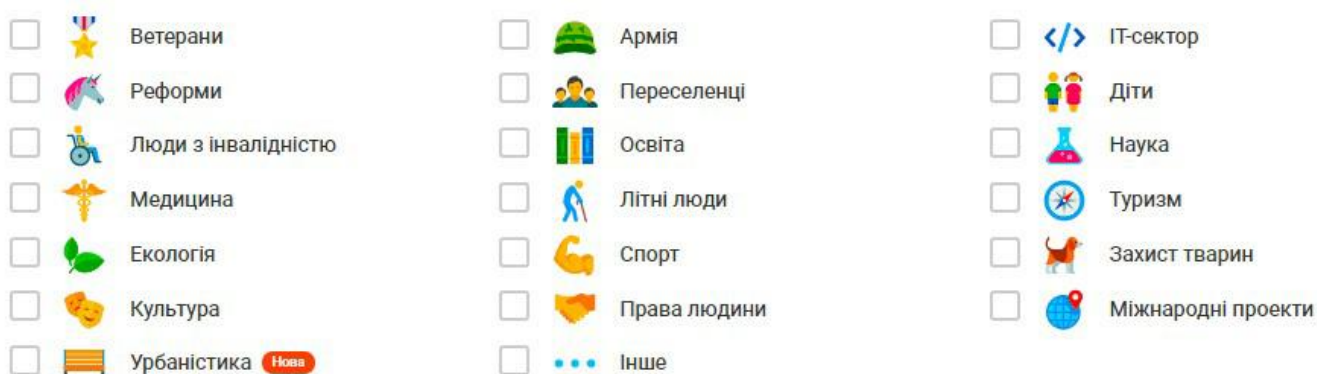

Рисунок 1. «Актуальні проєкти»

Як же бути ефективним волонтером? Визначним є принцип добровільності – волонтер діє за покликом душі. Це, в першу чергу, особиста безпосередня участь у вирішенні певної суспільно важливої проблеми, що турбує багатьох громадян із певних причин не може повністю вирішитись зусиллями держави. Діяльність волонтерів безкорислива, неприбуткова. Вони не отримують ні зарплати, ні жодної матеріальної вигоди, все роблять безкоштовно. І єдина їх нагорода – визначення громади [5].

Важливо пам'ятати, що волонтерство – це взаємовигідна діяльність. Вона допомагає не тільки тим, на кого безпосередньо спрямована, а й суспільству і звичайно ж, самому волонтеру. Науковими дослідженнями, доведено, що волонтерство має переваги для здоров'я: люди, що займаються ним, часто мають довшу тривалість життя, нижчий рівень стресу, кращу роботу мозку [5].

Невтомна праця, небайдужість до чужих долі, сповнене добротою серце та надія на краще майбутнє – те, що поєднує усіх волонтерів, волонтерські загони, людей різного віку, професій і соціального статусу. У Полтаві є дуже багато волонтерських рухів. Навіть є такий щорічний міський конкурс «Волонтер року» [1], під час якого нагороджують кращих волонтерів у різних номінаціях: «Кращий волонтерський загін у сфері роботи по допомозі військовослужбовцям, які перебувають та перебували у зоні АТО та членам їх родин», «Кращий волонтерський загін у сфері роботи із сім'ями та дітьми, які опинилися у складних життєвих обставинах», «Кращий волонтерський загін у сфері роботи з ветеранами та людьми похилого віку», «Кращий волонтерський загін у сфері роботи з дітьми пільгових категорій», «Кращий волонтерський загін у сфері пропаганди здорового способу життя та профілактики негативних явищ», «Кращий волонтерський загін у сфері роботи по охороні здоров'я», «Кращий волонтерський загін у сфері сприяння проведенню масових спортивних, культурних, та інших видовищ і громадських заходів», «Кращий волонтерський загін у сфері охорони та збереження навколишнього середовища і тварин».

Багато небайдужих людей заснувало свої батальйони та допомагають тим хто цього потребує. Нещодавно волонтерський рух «Зупини Коронавірус»

передав будинкам-інтернатам засоби для боротьби з хворобою. Волонтери забезпечили 14 будинків-інтернатів костюмами, масками, респіраторами, антисептиками та окулярами.

Також, хочу розповісти про «Полтавський батальйон небайдужих». Це найпотужніша на Полтавщині та одна з найчисленніших в Україні волонтерських організацій допомоги українським військовим у зоні АТО. Займається постачанням їжі, одягу, маскувальних сіток, автотранспорту, різноманітних приладів тощо. Організація має близько 10 підрозділів, що спеціалізується на різних видах допомоги військовим. Крім того, при ній діє дитячий Центр «Джерело». Також за її участі створений Центр соціально-психологічної адаптації учасників АТО.

Моя історія волонтерства тільки розпочинається. В 2014 році наша школа збирала продукти та одяг на війну, і мені так хотілося допомогти тим військовим, що я попросила бабусю і ми закупили для них продукти та зв'язали тепленькі носочки, я написала листа військовим. Так в моєму житті з'явилося волонтерство. Я допомагала сім'ям, що залишилися в Донецькій області. Збирала продукти, теплий одяг. Кожного тижня в 10-11 класі ми з однокласниками ходили годувати безпритульних тварин. А в цьому році я навчалася в «Унікальній Волонтерській академії», що проводив Полтавський обласний молодіжний центр.

УНІКАЛЬНА ВОЛОНТЕРСЬКА АКАДЕМІЯ | ПРОГРАМА

4.10 zoom TEAMBUILDING 17:00	5.10 zoom ПОНЯТТЯ ТА ЦІННОСТІ ВОЛОНТЕРСТВА 17:00	6.10 zoom ? КРУТИЙ СПІКЕРІ 17:00	7.10 zoom ЖЕСТОВА МОВА - ВАЖЛИВИЙ СКІЛ ВОЛОНТЕРА 13:00
11.10 zoom ОСОБЛИВОСТІ КОМУНІКАЦІЇ В ОНЛАЙНІ 17:00	12.10 zoom ВИДИ ВОЛОНТЕРСТВА 17:00	13.10 zoom ? КРУТИЙ СПІКЕРІ 17:00	14.10 zoom ВОЛОНТЕРСТВО В СОЦІАЛЬНИХ МЕРЕЖАХ 17:00
18.10 zoom ЧИ МОЖНА ВТОМИТИСЯ, «ВИГОРИТИ» ВІД ВОЛОНТЕРСТВА? 17:00	19.10 zoom ЯКИЙ ВІН, ІДЕАЛЬНИЙ ВОЛОНТЕР? 17:00	20.10 zoom ? КРУТИЙ СПІКЕРІ 17:00	21.10 zoom РЕФЛЕКСІЯ ТА ВІРТУАЛЬНІ ОБНІМАШКИ 17:00

Під час навчання молодь робила добрі справи і створювала нові волонтерські мікрогрупи, вивчала правила комунікації онлайн і основи жестової мови від ГО «Перекладачів жестової мови та людей з інвалідністю «Міст», з'ясовувала специфіку онлайн-волонтерства, розбиралася, чи можна «вигоріти» від волонтерської діяльності і що з цим

робити. 12 ефірів розкрили сутність і види волонтерства, надихнули учасників

розповідями від представників всеукраїнських волонтерських спільнот. Спікерами Академії стали сурдоперекладачі, психологи, проєктні менеджери, СММ-ники, представники волонтерських спільнот «Будуємо Україну Разом – БУР», «Українська Волонтерська Служба», «UP: unique people». Частина випускників Школи стала членами волонтерського загону «Супер герой твого міста», що діє при ОМЦ [2].

Там я дізналася багато нового та цікавого. Весь час навчання дав мені більше знань чим за все життя. Я дуже люблю допомагати, тому і обрала професію «Соціальний працівник» визначення якої можна просто сказати як «допомога людям».

Список використаних джерел

1. «Волонтер року»: у Полтаві нагородили переможців щорічного конкурсу. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://rada-poltava.gov.ua/news/18599359/>
2. «Унікальна волонтерська Академія»: майже 90 полтавців взяли участь в онлайн-проєкті. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://np.pl.ua/2021/11/unikalna-volonterska-akademii-mayzhe-90-poltavtsiv-vzialy-uchast-v-onlayn-proiekti/>
3. Категорії волонтерських проєктів. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://volonter.org/dopomoga-volonterski-proekty>
4. Українська волонтерська служба. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://volunteer.country/>
5. Українське волонтерство – явище унікальне. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.ukrinform.ua/rubric-society/2324579-ukrainske-volonterstvo-avise-unikalne-jomu-zavdacuemo-suverenitetom.html>.

Шморлівська Анастасія
shmorlivskyj.white@gmail.com

ІНВАЛІДНІСТЬ ЯК ПИТАННЯ ПРАВ ЛЮДИНИ

У всьому світі більше одного мільярда людей – або 15% всього населення планети – живуть з інвалідністю [1]. Станом на 01 січня 2020 року, в Україні 2,7 млн осіб мають інвалідність, у тому числі 222,3 тис. осіб з I групою інвалідності, 900,8 тис. осіб з II групою інвалідності, 1416,0 тис. осіб з III групою інвалідності та 163,9 тис. дітей з інвалідністю [2].

Поняття інвалідність охоплює широкий діапазон досить різних станів, деякі з яких є видимими, а деякі – невидимими. Інвалідність може бути від народження, може бути викликана нещасним випадком або розвинутиися з часом. Існують фізичні, розумові порушення та порушення навчання, психічні розлади, порушення слуху чи зору, епілепсія, залежність від наркотиків та алкоголю, чутливість до навколишнього середовища та інші стани.

У Законі України «Про основи соціальної захищеності осіб з інвалідністю в Україні» надано наступне визначення особи з інвалідністю – це «особа зі стійким розладом функцій організму, які при взаємодії із зовнішнім середовищем можуть призводити до обмеження її життєдіяльності, що в свою чергу вимагає від Держави створення належних умов для повноцінної реалізації такою особою своїх прав та гарантій, визначених чинним законодавством та забезпечення її соціального захисту шляхом створення правових, економічних, політичних, соціальних, психологічних та інших умов» [3].

Не зважаючи на те, що держава гарантує соціальний захист осіб з інвалідністю, зокрема, призначення та виплату пенсій, різних видів допомог, надання пільг, проведення реабілітаційних заходів, санаторно-курортне лікування, забезпечення опіки або догляду [2], люди з інвалідністю часто стикаються із несправедливістю, дискримінацією і, навіть, насильством. І найчастіше все це залишається поза увагою суспільства. Багатьом із них доводиться боротися та долати перешкоди, які можуть мати різну природу: фізичну, поведінкову чи системну. Люди з інвалідністю борються за можливість реалізації їх прав як повноправних членів суспільства, за доступ до освіти та працевлаштування, за право жити серед інших людей, замість того, щоб перебувати у закритому інтернаті, за можливість мати сім'ю та дітей, а також за право брати участь у політичному та суспільному житті, право приймати рішення, які стосуються їхнього власного життя.

Для позначення соціального упередження або дискримінації осіб з інвалідністю у порівнянні із іншими працездатними особами, існує поняття «ейблізм» [4]. В основі ейблізму лежить припущення, що люди з обмеженими можливостями потребують «виправлення». Найчастіше, люди, навіть, не

замислюються про те, що таке явище існує. Дискримінація може виявлятися як у свідомій дискримінаційній поведінці, так і у несвідомому ставленні до осіб із інвалідністю. Необхідно боротися із такими явищами, розповідати про існуючі проблеми, впроваджувати політику доступності у всьому, у створенні безбар'єрного середовища.

Все це допоможе дотримуватися прав людини, забезпечить людям з обмеженими можливостями брати участь у житті суспільства, а також сприятиме зміцненню поваги та гідності.

Список використаних джерел:

1. ВОЗ, «Бюллетень по вопросам инвалидности и здоровья» № 352, 2011: URL: www.who.int/mediacentre/factsheets/fs352/en/index.html
2. Міністерство соціальної політики України URL: <https://www.msp.gov.ua/timeline/invalidnist.html>
3. Закон України Про основи соціальної захищеності осіб з інвалідністю в Україні URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/875-12#Text>
4. Ashley Eisenmenger Ableism 101 URL: <https://www.accessliving.org/newsroom/blog/ableism-101/>

Щириця Тетяна
tvshch@ukr.net

ЦІННІСНІ ЗАСАДИ МОВЛЕННЄВО-ДИСКУРСИВНИХ ПРАКТИК В СОЦІАЛЬНІЙ РОБОТІ

В сучасних українських теоретичних дослідженнях соціальної роботи можна виокремити такі протилежні витоки, а саме: патерналізм та індивідуалізм. Патерналізм спирається на уявлення про державу як головну соціальну інституцію, що має опікуватись цілим через формування індивідуальних потреб аби загальне як взірцеве, досконале передувало окремому. Індивідуалізм має протилежний вектор, а саме коли окремішність постає як вимір цілого. Коли ми стикнулись з невідомим до цього явищем – пандемією, постало питання про права людини. З'явилась безліч конспірологічних концепцій різного гатунку – від уявлень про вбудовані в тіло людини чипи до цифрового тоталітаризму. Люди злякались непередбачуваних наслідків, тож почали активно шукати шляхи захисту свого життя. Такий

пошук ускладнився високим рівнем недовіри до держави та її інституцій, зокрема й в сфері соціальної політики. Але при цьому індивіди не рефлексували з приводу того, що спільне благо є не тільки і не стільки сумою індивідуальних благ, скільки здатністю людей до самообмеження заради панування понадіндивідуальних морально-етичних норм та цінностей як гарантів стабільності та благополуччя.

Така ситуація виявляється показовою при аналізі мовленнєво-дискурсивних практик в соціальній роботі. Витоки діалогу як засобу для порозуміння, пізнання, визнання, спільної дії, насолоди від спілкування тощо сягають часів Сократа з його сократичним діалогом. Грецький геній був переконаний, що саме живе слово, а не текст, є дієвим засобом комунікації. Через правильні граматично-семантичні мовленнєві практики люди пізнають істину, узгоджують цінності та норми, переконуються у важливості принципів та механізмів взаємодії, пристають до інших інтелектуальних позицій тощо.

Я хочу дослідити ціннісно-нормативні засади таких практик через психолого-орієнтовані теорії соціальної роботи. Такі теорії ґрунтуються на ідеї допомоги клієнтові через активізацію його власних зусиль при розв'язанні конкретної екзистенціальної ситуації через найширше використання особистих ресурсів. Моя увага зосереджується на змісті тої розмови, на яку готовий піти клієнт і до якої має підготуватись соціальний працівник. Оскільки люди, що потребують соціальної допомоги, часто-густо через їхні складні форми життя, мають в своїй свідомості елементи різних фобій, то розмова між клієнтом та фахівцем не може відбуватись у спосіб типових розмов. Спеціалісту слід уважно підбирати слова, аби не зруйнувати тонкий прошарок довіри та надії. У процесі аналізу мовно-мовленнєвої поведінки клієнта необхідно зважати на те, як він сприймає та інтерпретує свої уявлення про життєву ситуацію. Коли я вживаю термін «мовленнєво-дискурсивна практика», то маю на увазі два складники, а саме: граматика мови та мовлення (вербальність) та позамовні елементи, які є частиною будь-яких дискурсів (невербальність). Фахівець з соціальної роботи має навички та компетентності поєднувати такі практики для

того, щоб вербально-невербальна комунікація стала дієвою та актуальною для розв'язання життєвих проблем.

Потреба в допомозі виникає тоді, коли уявлення клієнта про свої здібності, життєву ситуацію, подальшу долю тощо не є об'єктивними через неадекватну, викривлену через життєві ситуації рефлексію його власного соціального статусу. Психологи стверджують, що проблема, яку треба вирішити тут і тепер, обумовлена попереднім досвідом, негативним спогадом, неправильним вербальним описом ситуації. Велика місія спеціаліста полягає у тому, аби через мовно-мовленнєві практики переписати екзистенціальний випадок в прийнятних термінах. При цьому не слід забувати про гуманістичні теорії соціальної роботи, згідно з якими спеціаліст має навички допомоги клієнтові у самопізнанні та усвідомленні значущості своєї особистості в розумінні соціального статусу та залежності від інших людей (у Сократа це практики майєвтики). Через неповторний розмовний контакт соціальний працівник орієнтує клієнта на необхідність зрозуміти іншого як умову розуміння себе і, як наслідок такого формату бесіди, сприяє створенню можливостей вирішення нагальних проблем тільки через комунікацію з іншими. Вербалізація такої взаємодії має допомогти клієнтові обрати таку стратегію дії, яка спирається на визначення власного життєвого призначення.

Використовуючи мовленнєво-дискурсивні практики соціальний працівник спирається на рольову теорію соціальної роботи, тобто конструює свою поведінку відповідно до моделей, схем, що відтворюються індивідуальною свідомістю. Рольова модель пов'язана з очікуваннями бажаного розвитку подій з урахуванням минулого досвіду, розумінням значущості своєї ролі у житті, подальших перспектив.

Звісно, що мовленнєво-дискурсивні практики задля своєї результативності, мають спиратись на комплексний підхід, коли спрацьовує системна соціальна допомога при порушенні процесів соціалізації чи втрати смисложиттєвого вектору. Їхня ефективність залежить не тільки від працівника, а й від клієнта, який на засадах довіри та солідарності, має інтенцію до позитивного розв'язання конфлікту чи проблеми.

У разі, коли форми спілкування в соціальній роботі ґрунтуються на базових ліберальних цінностях, а саме: свободі, справедливості, солідарності, толерантності – тоді їх можна описати як гуманістичні та дієві. Тонкий прошарок довіри важко встановити, проте легко втратити. Тож важливе значення має лексика соціального працівника, в якій не використовуються слова, що принижують гідність клієнта, як то: інвалід, сліпий, аутист, псих, шизофренік тощо. Навіть якщо клієнт має відповідний діагноз. Дуже важливим є принцип того, що фахівець з соціальної роботи в процесах мовленнєво-дискурсивних практик виносить за дужки медичний діагноз клієнта, жодним способом його не артикулює, не вербалізує, не нагадує ані жестом, ані поглядом, ані інтонацією. У разі, коли людська особистість первинна (гуманістично-персоналістські теорії), тоді у мовленнєвому ресурсі живої мови фахівець з соціальної роботи знаходить аналогі: «дівчина на інвалідному возику», «людина, яка погано бачить», «людина з порушеннями психіки» тощо. Від того, що соціальний працівник буде лайливо звертатись до клієнта, нічого хорошого не станеться, навпаки така форма комунікації не спрямована на взаєморозуміння. А без взаємодії та довіри соціальна робота взагалі втрачає свій сенс.

Для формування таких компетенцій у фахівців з соціальної роботи недостатньо теоретичного знання, має бути а рґіогі гуманістичне ставлення до клієнта. В процесі підготовки бакалаврів та магістрів ми маємо пропонувати студентам певні теоретичні позиції, проте без емпатії до людей такі знання не стануть у нагоді.

Щотова Юлія

18fspnu.yu.shchotova@std.npu.edu.ua

ВОЛОНТЕРСЬКИЙ РУХ ЯК ВІДПОВІДЬ НА ВИКЛИКИ СЬОГОДЕННЯ

Сьогодні в умовах постійних світових змін в соціально-економічній сфері України, поняття «волонтер» та «волонтерство» зустрічається досить часто. Відповідно до Закону України «Про волонтерську діяльність» - це добровільна, соціально спрямована, неприбуткова діяльність, що здійснюється волонтерами

шляхом надання волонтерської допомоги [1]. Так, волонтерська діяльність – це насамперед добровільний вибір кожного громадянина, який прагне допомагати, більше того надихати людей до дій та змін, які сприятимуть підвищенню якості життя суспільства.

Нині волонтерський рух в Україні є унікальним явищем та набирає масштабності. Волонтерська служба – це вид роботи, у якій особа готова працювати на користь іншим, навчає долати життєві негаразди та досягати бажаного рівня життя. Волонтерство приносить економічні вигоди і допомагає розвиватися сильній і згуртованій нації. Крім того, волонтерство призначене для встановлення контактів задля можливого працевлаштування людей. Таким чином, волонтерська діяльність має приносити позитивні результати як волонтерам, так і окремим особам чи громадам, містити мотиваційний характер, але найголовніше – призводити до серйозних соціальних перетворень у суспільстві.

Також, в Законі України “Про соціальну роботу з сім’ями, дітьми та молоддю” визначено, що волонтерський рух – добровільна, добродійна, неприбуткова та вмотивована діяльність, яка має соціально корисний характер [2]. Тобто, люди в усьому світі займаються волонтерською діяльністю з різних причин: щоб допомогти подолати бідність і покращити базове здоров’я та освіту, забезпечити безпечне водопостачання та належні санітарні умови, вирішити проблеми навколишнього середовища та зміни клімату, зменшити ризик катастроф або для боротьби із соціальним відчуженням та насильницькими конфліктами. Тобто у всіх цих сферах волонтерство робить особливий внесок, створюючи добробут для людей та їхніх спільнот.

Разом з тим, волонтерство є основою розбудови громадянського суспільства. Без участі волонтерів важко уявити громадські організації та благодійність. Без них неможливо досягти громадського контролю за діями влади та бізнесу. Без волонтерів не вистачає енергії для побудови суспільства, не вистачає творчого потенціалу для вирішення соціальних проблем. Волонтери розвивають громадянські навички, надають більше значення служінню суспільним інтересам як цілям особистого життя. Таким чином,

займаючись добровільною діяльністю, люди також виховують світогляд, який сприяє створенню соціального середовища, яке сприяє добробуту всіх.

Звичайно, у реаліях професійна кваліфікація волонтерів є низькою, проте вони володіють високими особистісними якостями та здібностями, якими не завжди володіє фахівець тієї чи іншої суспільної організації [3, с.536]. Безумовно, волонтер повинен володіти ще й низкою професійних умінь і навичок: уміти правильно розуміти потреби людей; знати професійно мовленнєвий етикет, володіти навичками соціального та психологічного захисту, не допускаючи професійного вигорання; мати готовність до надання різних видів допомоги, психологічної підтримки; володіти навичками надання першої невідкладної допомоги, а також навичками догляду за хворими в домашніх умовах.

Волонтерство також є основою багатьох національних та міжнародних неурядових організацій та інших організацій громадянського суспільства, а також громадських і політичних рухів. Він присутній у державному секторі та все частіше є ознакою приватного сектора.

Аналіз різних аспектів волонтерської діяльності представлено у роботах дослідників таких, як Дж. Девіс Сміт, М. Харріс, Ч. Рочестер, Р. Хедлі, С. Елліс, К. Кемпбелл та ін. Крім того, волонтерство як соціальне явище досліджували такі вітчизняні вчені, як Р. Вайнола, А. Капська, Н. Комарова, О. Беспалько, О. Карпенко, І. Зверєва, І. Юрченко, Г. Лактіонова, І. В. Авуєва [4]. В основі класичних підходів до вивчення питань волонтерства лежать ідеї альтруїзму (О. Конт, І. Кант, Г. Гегель, П. Сорокін, Д. Майєрс, В. Ефроїмсон), лібералізму (Дж. Бентам, Г. Спенсер, Ф. Хайєк), марксизму (К. Маркс, Ф. Енгельс, В. Ленін), християнські релігійні цінності (А. Сміт, М. Вебер, А. де Токвіль).

Проте особливості технологізації волонтерського руху в Україні ще потребують додаткового дослідження та популяризації, у зв'язку із сучасними тенденціями розвитку соціальної роботи та необхідністю чітко систематизувати роботу волонтерів.

Таким чином наукова проблема полягає в тому, що за наявності надійних знань про волонтерство, аспектів волонтерської діяльності, відсутні думки про

особливості технологізації волонтерства як соціального руху, що є векторами подальших розвідок.

Список використаних джерел

1. Закон України «Про волонтерську діяльність» від 19.04.2011 № 3236-VI.
2. Закон України «Про соціальну роботу з дітьми та молоддю» від 21.06.2001р. № 2558 - III.
3. Енциклопедія для фахівців соціальної сфери / За заг. ред. проф. І.Д. Зверєвої. – Київ, Сімферополь: Універсум, 2012. – 536 с.
4. Голованова Т.П., Гапон Ю.А. Волонтерство в соціальній роботі як феномен цивілізованого суспільства 3,1996.

**«СОЦІАЛЬНА РОБОТА: ВИКЛИКИ
СЬОГОДЕННЯ. ІННОВАЦІЙНІ СОЦІАЛЬНІ
ПРОЄКТИ ТА ВОЛОНТЕРСЬКІ ПРАКТИКИ»**

Збірник матеріалів XI Міжнародної
науково-практичної конференції

25 листопада 2021 р.

м. Київ

Видавець – КПІ ім. Ігоря Сікорського

Поштова адреса редакції: 03056, м. Київ, пр-т Перемоги, 37
<https://kpi.ua/>, +380 44 204-94-94, Факс: +380 44 204 9788